Jhumpa
Lahiri

EVEREST

Adaş

Türkçesi: Neşfa Dereli

JHUMPA LAHIRI

Bengalli bir anne babadan olan Jhumpa Lahiri, 1967 Londra doğumlu olup Rhode Island'ta büyümüş, ama çocukluğunda ve gençliğinde tatillerini sık sık Kalküta'da geçirdiğinden anayurduyla bağlarını koparmamıştır. Bernard'dan mezun olup Boston Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık programını bitirdikten sonra Rönesans Araştırmaları alanında doktora yapmıştır. Lahiri, *Dert Yorumcusu* adlı kitabıyla 2000 Pulitzer Edebiyat Ödülü, O'Henry Ödülü ve "En İyi Amerikan Kısa Öyküleri" ödülü, Pen/Hemingway Ödülü, *The New Yorker* En İyi Çıkış Kitabı ödülü, *Los Angeles Times* En İyi Kitap Ödülü ve *Publishers Weekly* Yılın En İyi Kitabı Ödülü'ne sahip olmuştur. Boston Üniversitesi ve Rhode Island School of Design'da yaratıcı yazarlık dersleri veren Lahiri halen New York'ta yaşıyor.

NEŞFA DERELİ

1978 İstanbul doğumlu. Kadıköy Anadolu Meslek Lisesi ile İngiliz Dili ve Edebiyatı'nı bitirdi. Neşfa Dereli, Jhumpa Lahiri'nin yine Everest Yayınları tarafından yayınlanan *Dert Yorumcusu* adlı kitabının da çevirmeni.

JHUMPA LAHIRI

Adaş

Türkçesi: Neşfa Dereli

§

Çağdaş Dünya Edebiyatı **56**

Adaş
Jhumpa Lahiri

Kitabın Özgün Adı:
The Namesake

Kapak tasarım: Mithat Çınar
İngilizce'den çeviren: Neşfa Dereli
Dizgi: Hülya Fırat

© 1999, Jhumpa Lahiri
© 2000; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Başım: Şubat 2004
ISBN: 975 - 289 - 131 - 4

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Tel: (0212) 674 97 23
Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0 212 513 34 20-21 Faks: 0 212 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03 Faks: 0 212 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Başka adlarla hitap ettiğim
Alberto ve Octavio'ya

Okuyucu, bunun başka türlü olamayacağını, çocuğa başka bir ad vermenin mümkün olmadığını anlamalı.

Nikolay Gogol, *Palto*

ADAŞ

BİR

1968

Doğum yapacağı güne iki hafta kala, yapış yapış bir Ağustos akşamı, Aşima Ganguli, Central Meydanı'ndaki dairenin mutfağında, bir kâsede patlamış pirinci, Planters marka fıstık ezmesini ve kıyılmış kırmızı soğanı karıştırıyordu. Keşke bu karışıma ekleyecek hardal yağı da olsaydı diye düşünerek tuzu, limon suyunu ve ince ince doğranmış acı yeşil biberleri de ekledi. Aşima, hamileliği boyunca, Kalküta kaldırımlarında ya da Hindistan'daki tren istasyonlarında gazeteden yapılmış külahların içinde birkaç peniye satılan o hafif yiyeceğin kötü bir benzeri olan bu karışımı tüketmişti. Şimdi, içinde neredeyse hiç boş yer kalmamışken, şiddetle arzuladığı tek şey de buydu. Kaşık gibi büktüğü avucunun içinden karışımın tadına bakıp kaşlarını çattı; her zamanki gibi yine bir şey eksikti. Boş gözlerle, yemek yaparken

kullandığı ve üzerleri hafifçe yağla kaplanmış kepçelerle kaşıkların asılı durduğu, tezgâhın bir ucundaki delikli askı tahtasına baktı. Sarisinin boşta kalan ucuyla yüzündeki teri sildi. Benekli muşambadan yer döşemesinin üzerindeki şiş ayakları ağrıyordu. Leğen kemikleriyse bebeğin ağırlığından dolayı sızlıyordu. Dolaplardan birini açıp -raflar değiştirmeye niyetli olduğu sarı beyaz kareli, kirli bir kâğıtla kaplıydı- bir soğan daha aldı ve soğanın morumsu kabuğunu soyarken yine kaşlarını çattı. Karnında tuhaf, sıcak bir sıvı hareketlenmişti. Hemen ardından elindeki soğanı pat diye yere düşürmesine neden olan, onu iki büklüm eden ve nefesini kesen şiddetli bir sancı başladı.

Aşima'yı korkutan bu durum bir süreliğine dindi; kısa süren dinginliğin hemen ardından bu sıkıntının daha uzun süren kasılmaları başladı. Banyoya gittiğinde iç çamaşırında kahverengimsi yoğun bir kan lekesi gördü. Yatak odasında çalışmakta olan, MIT'de[1] elektrik mühendisliği doktorası yapan kocası Aşoke'ye seslendi. Aşoke, bir sehpanın üzerine eğilmişti; yatağın kenarında oturuyordu ve mor-kırmızı batik yatak örtüsünün altındaki iki tane çift kişilik şilte ona sandalye vazifesi görüyordu. Aşima, Aşoke'ye seslenirken onun adını söylemezdi. Aşima kocasını düşündüğünde, ne olduğunu çok iyi bilmesine rağmen ilk adını asla aklına getirmezdi. Onun soyadını kabullenmişti ama yakışık almayacağı için ilk adını söylemiyordu. Bu, Bengalli kadınların yapacağı türden bir şey değildi. Tıpkı Hint filmlerindeki bir kucaklama ya da öpüşme sahnesi gibi, kocanın ilk adı da mahrem bir şeydi ve ulu orta söylenmezdi. İşte bu yüzden Aşoke'nin adını söylemektense artık onun adının yerine geçen ve kabaca, "Beni dinliyor musun?" diye tercüme edilebilecek soru cümlesini kullanmayı tercih ediyordu.

Şafak sökerken, onları bomboş Cambridge sokaklarından, Massachusetts Caddesi'nden ve Harvard Meydanı'ndan geçirerek Mount Auburn Hastanesi'ne götürecek taksi çağırıldı. Aşoke formları doldururken Aşima da sancıların sıklığı ve süresiyle

1) MIT: Massachusetts Institute of Technology.

ilgili soruları yanıtlayarak kayıt yaptırdı. Aşima bir tekerlekli sandalyeye oturtulup parlak ve iyice aydınlatılmış koridorlardan geçirilerek, evinin mutfağından bile geniş bir asansöre bindirildi. Kadın-doğum katına geldiklerinde ona koridorun sonundaki odada, pencere kenarında bir yatak verildi. Ancak dizlerine varan ve bu yüzden utanmasına sebep olan mavi-beyaz pamuklu geceliği giymesi için Murşidabad ipeği sarisini çıkartması istendi. Bir hemşire sarisini katlamayı teklif etti ama beş buçuk metrelik kaygan ipek onu sinirlendirdi ve en sonunda elindeki bu şeyi Aşima'nın mavi bavuluna tıkıştırdı. Lord Mountbatten gibi yakışıklı, açık kahverengi güzel saçları şakaklarından geriye doğru taranmış doktoru Bay Ashley onu muayene etmek üzere geldi. Bebeğin kafası doğru pozisyondaydı ve bebek çoktan aşağıya inmeye başlamıştı bile. Aşima'ya işin henüz başında olduğu, rahim ağzının üç santimetre açıldığı ve genişlemeye başladığı söylendi. "Açıldı ne demek?" diye sordu. Doktor Ashley iki işaretparmağını uzunlamasına birleştirdi ve bebeğin dışarı çıkması için vücudunun yapacağı o tasavvur edilemez şeyi açıklayacak biçimde parmaklarını yavaşça birbirinden uzaklaştırdı. Doktor Ashley doğum sürecinin uzun olabileceğini, bu onun ilk hamileliği olduğu için sürecin yirmi dört saat, hatta belki daha da fazla sürebileceğini söyledi. Gözleri Aşoke'nin yüzünü aradı, ama o doktorun çektiği perdenin arkasına geçmişti. "Geri geleceğim," dedi Aşoke Bengalce, hemen ardından bir hemşire ekledi: "Endişelenmeyin Bay Ganguli. Eşinizin gitmesi gereken uzun bir yolu var. Bundan sonra onunla biz ilgileneceğiz."

Artık yalnızdı, aradaki perdelerle odadaki üç kadından da ayrılmıştı. Konuşmalardan duyduğu kadarıyla kadınlardan birinin adı Beverly'ydi. Diğerininki Lois. Sol tarafında yatanınkiyse Carol. İçlerinden birinin, "Kahretsin, Allah seni kahretsin, dayanılmaz bir şey bu," dediğini duydu. Hemen ardından bir erkek sesi geldi: "Seni seviyorum sevgilim." Bunlar Aşima'nın kendi kocasından ne duyduğu, ne de duymayı umduğu türden sözlerdi; onlar birbirleriyle böyle konuşmazlardı. Yaşamında ilk defa yalnız başına ve etrafı yabancılarla çevrilmiş halde yatıyordu; tüm

yaşamı boyunca ya ailesiyle aynı odada ya da Aşoke'nin yanında uyumuştu. Keşke perdeler açık olsaydı, diye düşündü; böylece Amerikalı kadınlarla konuşabilirdi. Belki içlerinden biri çoktan doğum yapmıştı ve ona nelerle karşılaşacağını anlatabilirdi. Fakat Aşima Amerikalılar'ın, toplum içindeki sevgi gösterilerine, giydikleri mini eteklere ve bikinilere, sokaklarda el ele tutuşmalarına ve Cambridge çayırlığında alt alta, üst üste yatmalarına rağmen mahremiyeti tercih ettiklerini fark etmişti. Parmaklarını, o anda bebeğin ellerinin ve ayaklarının nerede olduğunu düşünerek vücudunun orta yerindeki o gergin, dev gibi davulun üzerinde gezdirdi. Bebek artık eskisi kadar hareketli değildi; son birkaç gündür seyrek hareketler hariç kaburgalarında hiç yumruk, tekme ya da baskı hissetmemişti. Acaba hastanedeki tek Hintli ben miyim, diye düşündü, fakat tam o sırada bebeğin hafif bir hareketi ona, teknik olarak yalnız olmadığını hatırlattı. Çocuğunu, birçok insanın ya acı çekmek ya da ölmek için adım attığı bu yerde doğuracak olması Aşima'ya çok tuhaf geliyordu. Yerdeki krem rengi fayanslarda, duvardaki krem rengi levhalarda ve yatağa iyice sıkıştırılmış beyaz çarşaflarda onu rahatlatacak hiçbir şey yoktu. Hindistan'da, diye düşündü kendi kendine, kadınlar doğum yapmak için kocalarından, kocalarının akrabalarından ve evlerinden uzaklaşıp kendi ailelerinin evine giderler ve bebek geldiğinde kendi çocukluklarına kısa bir dönüş yaparlar.

Öncekinden daha şiddetli yeni bir sancı başladı. Kafasını yastığa bastırarak çığlık attı. Parmakları yatağın soğuk demirlerini sıkıca kavradı. Hiç kimse onu duymadı, hiçbir hemşire koşup yanına gelmedi. Ona sancıların süresini hesaplaması söylenmişti, bu yüzden ailesinin yolculuk armağanı olan ve onları son gördüğünde havaalanının karmaşası ve gözyaşları arasında bileğine takılıveren saatine baktı. Evlendiğinde takılan demir, altın, mercan ve deniz kabuğundan yapılmış ve her iki kolunu süsleyen bilezik alayının arasında bu saatin de olduğunu ancak, kulakları sağır edici havalanışını ailesinin tam yirmi altı ferdinin Dum Dum Havaalanı'nın balkonundan izlediği ve yaşamı boyunca ilk defa bindiği BOAC 747'yle Hindistan'ın daha önce ayak basmadığı yer-

lerinden ve hatta Hindistan topraklarından çıkıp daha da uzak yerlerden geçerken fark etmişti. Şimdi, tüm bu bileziklere ek olarak, bileğinde onun hastanenin bir hastası olduğunu gösteren plastik bir bilezik daha vardı. Saatinin yüzünü bileğinin iç tarafına çevrili tutuyordu. Saatin arka tarafı *su geçirmez, anti-manyetik* ve *darbeye dayanıklı* yazılarıyla doluydu ve bir de adıyla, evlendikten sonraki soyadının baş harfleri olan *A.G.* yazılmıştı.

Amerikan saniyeleri tam nabzının üzerinde tik taklıyordu. Yaklaşık yarım dakika boyunca birbirini takip eden ağrılar önce karnını sardı, ardından sırtına yayılıp bacaklarına vurdu. Sonra yine kesiliverdiler. Elleriyle Hindistan saatini hesapladı. Başparmağının ucu, kahverengi basamakları andıran parmaklarının arka taraflarına bir bir vurdu ve derken üçüncünün ortasında durdu; Kalküta'da saat buradan tam on buçuk saat ileriydi, çoktan akşam olmuştu, saat dokuz buçuktu. Ailesinin Amherst Sokağı'ndaki dairesinin mutfağında tam bu dakikada bir hizmetkâr bardaklara yemek sonrası çayını doldurmakta ve bir tepsiye Maria kurabiyelerini dizmekteydi. Aşima'nın çok yakında büyükanne olacak annesi tuvalet masasının aynasının önünde durmuş, parmaklarıyla beline varan ve hâlâ griden ziyade siyah olan saçlarını çözüyordu. Babası, pencerenin yanındaki, mürekkep lekeleriyle kaplı, eğimli masasının üzerine eğilmiş çizim yapıyor, sigara içiyor ve Amerika'nın Sesi radyosunu dinliyordu. Küçük erkek kardeşi Rana'ysa yatağında fizik sınavına çalışıyordu. Aşima, ailesinin oturma odasının gri beton zeminini kafasında net bir biçimde canlandırabiliyor ve o zeminin en sıcak günlerde bile koruduğu soğukluğunu tabanlarında hissedebiliyordu. Odanın bir ucundaki, ölmüş büyükbabasının dev gibi siyah-beyaz fotoğrafı, pembe sıvalı duvarda aslından daha büyük ve daha korkunç görünüyordu; fotoğrafın tam karşısındaysa önü buzlu camdan levhalarla kapatılmış, içindeki raflar kitap, kâğıt ve babasının sulubo̧ya kutularıyla dolu bir girinti vardı. Bir an bebeğin ağırlığı yok olup gitti, onun yerine gözlerinin önünden Charles Nehri'nin mavi görüntüsü, gür ve yeşil ağaç tepeleri ve Memorial Yolu'nda gidip gelen arabalar geçiverdi.

Cambridge'de sabah saat on birdi; hastanenin olağan koşuşturmacası içinde öğle yemeği vakti gelivermişti bile. Aşima'ya bir tepsi içinde ılık elma suyu, jöle, dondurma ve fırında pişmiş soğuk tavuk getirildi. Parmağında elmas nişan yüzüğü ve kepinin altından sarkan kızıl kâkülleri olan canayakın hemşire Patty, Aşima'ya sadece jöleyi yemesini ve elma suyunu içmesini söyledi. Yalnızca bunları tüketmesi gerekiyordu. Zaten yemeye izni olsaydı bile Aşima o tavuğa asla dokunmazdı, çünkü Amerikalılar tavuğu derisiyle yiyorlardı, fakat Aşima, Prospect Sokağı'nda onun için tavuğun derisini seve seve çıkartan nazik bir kasap bulmuştu. Patty yastıkları kabartmak ve yatağı toparlamak için geldi. Doktor Ashley arada sırada belirip Aşima'nın karnına steteskop koyuyor, "Endişelenmeye gerek yok," diyordu neşeyle ve Aşima'nın elini okşayıp onun çeşit çeşit bileziklerine hayran kalarak. "Her şey son derece normal görünüyor. Normal bir doğum bekliyoruz Bayan Ganguli."

Ama Aşima'ya hiçbir şey normal gelmiyordu. Son on sekiz aydır, yani Cambridge'e geldiğinden beri hiçbir şey ona normal görünmüyordu. Tuhaf olan şey çektiği sancı değildi, çünkü eninde sonunda bu sancıdan kurtulacağını biliyordu. Ona tuhaf gelen bundan sonra yaşanacaklardı: Yabancı bir ülkede annelik. Zaten hamile olmak, yatakta mide bulantısıyla geçen sabahlara, uykusuz gecelere, sırtındaki hafif çarpıntıya ve banyoyu sayısız ziyarete katlanmak başlı başına birer dertti. Bu tecrübe boyunca, gittikçe artan rahatsızlığına rağmen, tıpkı annesinin, büyükannesinin ve tüm büyük büyükannelerinin hissettiği gibi o da vücudunun yaşam yaratabilme yeteneği karşısında hayrete düşmüştü. Bunun, evinden bu kadar uzakta, sevdiği kişilerin gözetiminde ve bilgisinde olmadan gerçekleşmesi, hamileliğini onun için daha da mucizevi bir hale getiriyordu. Fakat çok az tanıdığı, yaşamın çok muğlak ve eksik göründüğü bir ülkede çocuk büyütecek olmak onu ürkütüyordu.

"Biraz yürümek ister misin? İyi gelir," dedi Patty, öğle yemeği tepsisini kaldırmaya geldiğinde.

Aşima, Boston'a giderken uçakta okumak için aldığı ve bir türlü atmaya kıyamadığı yırtık pırtık *Desh* dergisinden kafasını

kaldırdı. Bengalce matbaa harfleriyle basılmış ve dokunduğunda parmaklarına biraz sert gelen sayfalar ona sonsuz bir huzur veriyordu. Her bir kısa öyküyü, şiiri ve makaleyi onlarca defa okumuştu. On birinci sayfada derginin çizeri olan babasının çizdiği kara kalem bir resim vardı: Sisli bir Ocak sabahı dairelerinin çatısından görünen, Kuzey Kalküta'nın ufuk manzarası. Babası bu resmi çizerken Aşima onun arkasında durmuş, resim sehpasının üzerine eğilmiş, sigarası dudaklarının arasından sarkan ve omuzları siyah kaşmir bir şalla sarılı babasını izlemişti.

"Peki, tamam," dedi Aşima.

Patty, Aşima'nın yataktan kalkmasına yardım etti, ayaklarını terliklerinin içine soktu ve omuzlarına ikinci bir gecelik örttü. Aşima ayakta durma mücadelesi verirken Patty, "Sadece şöyle düşün," dedi. "Bir-iki gün içinde bedenin yarı yarıya küçülecek." Odadan çıkıp koridora doğru ilerlerken Aşima'nın koluna girdi. Birkaç adım sonra Aşima durdu, yeni bir sancı dalgası vücuduna yayılırken bacakları titremeye başladı. Başını salladı, gözleri yaşlarla dolmuştu. "Yapamayacağım."

"Yapabilirsin. Elimi sık. İstediğin kadar kuvvetli sıkabilirsin."

Bir dakika sonra hemşire odasına doğru yürümeye başladılar. "Kız mı, erkek mi istiyorsun?" diye sordu Patty.

"Onar tane eller ve ayaklar parmağı olsun da," diye yanıtladı Aşima. Bu anatomik detaylar ve bu gibi kimi yaşam belirtileri, bebeğini kollarında hayal ettiğinde gözünün önüne getirmekte en çok zorlandıklarıydı.

Patty gülümsedi, üstelik ağzını epey açarak, Aşima aniden hatasını fark etti; 'el' ve 'ayak' demesi gerektiğini biliyordu. Bu hata en az son sancı kadar canını yaktı. Okulda İngilizce okumuştu. Evlenmeden önce Kalküta'da üniversite diploması almaya çalışıyordu. Komşuların çocuklarına evlerinde, verandalarında ve yataklarında ders verir, onların Tennyson ve Wordsworth'ü ezberlemelerine, *sign* ve *cough* gibi sözcükleri telaffuz etmelerine ve Aristo'yla Shakespeare'in tragedyaları arasındaki farkları anlamalarına yardım ederdi. Ama Bengalce el aynı zamanda eller, ayaksa ayaklar anlamına gelebilirdi.

O gün ders verip eve döndüğünde annesi Aşima'yı kapıda karşılamış, doğruca yatak odasına gidip hazırlanmasını söylemişti; bir adam onu görmek için bekliyordu. Bunca ay boyunca gelen üçüncü kişiydi. İlki dört çocuklu bir duldu. İkincisiyse babasını tanıyan, gazetelere karikatür çizen ve Esplanade'de otobüs çarpması sonucu sol kolunu kaybetmiş bir adamdı. Ailesi her ikisini de reddetmiş, bu da Aşima'yı çok rahatlatmıştı. Aşima on dokuz yaşındaydı, okul hayatının tam ortasındaydı ve gelin olmak için hiç acelesi yoktu. İtaat ederek, fakat hiçbir umudu olmadan saçlarını çözüp yeniden ördü, gözlerinin altına akan sürmeyi sildi ve kadife bir pudra ponponuyla yüzüne biraz Kutikura pudrası sürdü. Annesinin onun için yatağın üzerine serdiği tamamı ördek başı yeşili sariyi büzerek kombinezonunun içine soktu. Oturma odasına girmeden önce koridorda durdu. Annesinin, "Yemek yapmayı çok sever ve çok iyi örgü örer. Üzerimdeki hırkayı bir haftada ördü," dediğini duydu.

Aşima annesinin pazarlama yeteneği karşısında neşelenip gülümsedi; o hırkayı bitirmesi bir yılın hatırı sayılır bölümünü almış, üstelik kollarını da annesi bitirmişti. Misafirlerin geleneklere uygun olarak terliklerini çıkardıkları yere gözleri takıldı, iki çift *chappal*'ın yanında daha önce Kalküta sokaklarında, tramvaylarında ve otobüslerinde, hatta Bata'nın vitrininde gördüklerine bile benzemeyen bir çift erkek ayakkabısı olduğunu fark etti. Ayakkabılar kahverengiydi, siyah topukluydu ve krem rengi bağcıklarıyla dikişleri vardı. Ayakkabıların iki tarafında mercimek büyüklüğünde bir sıra kabartma delik vardı, uçlarındaysa sanki iğneyle yapılmış gibi, hoş bir desen deriye işlenmişti. Aşima daha yakından baktığında ayakkabıların içine altın rengi fakat artık iyice silinmeye başlamış harflerle onları yapanların adlarının yazılı olduğunu gördü; birisi ve oğulları diyordu. Derken ayak numarası olan kırk iki sayısını ve U.S.A harflerini gördü. Annesi övgülerine devam ederken Aşima aniden beliriveren dayanılmaz arzusuna karşı koyamayarak ayaklarını hemen yanlarında duran ayakkabıların içine sokuverdi. Ayakkabıların sahibinin, Aşima'nın ayaklarınınkine karışan teri kalbinin hızla çarp-

masına neden oldu, çünkü bu bir erkekle yaşadığı en yakın temastı. Ayakkabı ağırdı, içi hâlâ sıcaktı ve derisi kırışmıştı. Ayakkabının sol tekinde bağcığın deliklerden birine geçirilmemiş olduğunu fark etti ve bu hata onu biraz rahatlattı.

Ayaklarını ayakkabılardan çıkartıp odaya girdi. Adam benekli Hint kamışından yapılmış bir sandalyede oturuyordu, ailesiyse geceleri Aşima'nın erkek kardeşinin uyuduğu ikiz yatağın kenarına tünemişti. Adam biraz topluca, bilimadamı görünüşlü fakat genç biriydi; siyah kalın çerçeveli gözlükleriyle sivri ve öne firlamış bir burnu vardı. Düzgünce tıraş edilmiş bıyığı, yalnızca çenesini kaplayan ve ona hem kibar, hem de birazcık asil bir hava veren sakalıyla birleşiyordu. Kahverengi çorap, kahverengi pantolon ve yeşil-beyaz çizgili gömlek giymişti ve asık yüzle dizlerine bakıyordu.

Aşima odada belirdiğinde adam ona bakmadı. Odayı boydan boya geçerken adamın bakışlarını üzerinde hissetmesine rağmen, ona bir kez daha bakmayı başardığında adam yine ona karşı kayıtsız görünüyordu; dizlerine konsantre olmuştu. Adam sanki konuşacakmış gibi boğazını temizledi fakat hiçbir şey söylemedi. Onun yerine babası konuşarak onun önce St. Xavier's'e, ardından B.E. College'a gittiğini ve her iki okuldan da birincilikle mezun olduğunu söyledi. Aşima yerine oturdu ve sarisinin kıvrımlarını düzeltti. Adamın annesinin onaylayan bakışlarla ona baktığını hissetti. Aşima bir metre altmış santim boyunda –Bengalli bir kadın için uzun boyluydu- ve kırk beş kiloydu. Teni koyu kumraldı fakat pek çok kez aktris Madhabi Mukherjee'ye benzetilmişti. Tırnakları hayranlık uyandırıcı derecede uzun, parmaklarıysa tıpkı babasınınkiler gibi incecikti. Aşima'nın eğitiminin nasıl gittiğini sordular ve "Nergisler" adlı şiirden ezbere birkaç kıta okumasını istediler. Adamın ailesi Alipore'da yaşıyordu. Babası bir denizcilik şirketinin gümrük departmanında çalışıyordu. "Oğlum iki yıldır yurtdışında yaşıyor," dedi, "Boston'da fiber optik alanında bir araştırma yürüyerek doktorasını yapıyor." Aşima daha önce ne Boston'ı, ne de fiber optiği duymuştu. Ona uçağa binmeyi isteyip istemediği ve sonrasında sert, karlı kışlarıy-

la ünlü bir şehirde yalnız başına yaşayıp yaşayamayacağı soruldu.

"O da benimle olmayacak mı?" diye sordu, ayakkabılarını kısa süreliğine işgal ettiği, fakat Aşima'ya henüz tek sözcük bile etmemiş olan adamı işaret ederek.

Adamın adını ancak nişandan sonra öğrendi. Nişandan bir hafta sonra davetiyeler bastırıldı, davetiyelerin bastırılmasından iki hafta sonra da Aşima, etrafını saran onlarca teyze ve kuzen tarafından süslendi. Bunlar onun Aşima Ganguli olmadan hemen önce, Aşima Bhanduri olarak geçirdiği son anlardı. Dudakları koyulaştırıldı, alnına ve yanaklarına sandal ağacı macunuyla benekler yapıldı, saçı toplandı ve topuzun tepesine, düğün nihayet bittiğinde çıkartması bir saat sürecek olan yüzlerce siyah tokayla çiçekler takıldı. Kafasına kırmızı bir örtü örtüldü. Hava rutubetliydi; siyah tokalara ve kuzenlerinin arasında en kalın telli saçlara sahip olmasına rağmen topuzu dağılıyordu. Yaşamlarının büyük bölümünü New England'da bir bankanın kasa dairesindeki en büyük boy kasada geçirecek tüm kolyeleri, gerdanlıkları ve bilezikleri taktı. Vakit geldiğinde babasının süslediği, yerden bir buçuk metre yükseklikteki *piri*ye oturtuldu ve damadın yanına gitmek üzere taşınmaya başladı. Yüzünü, *betel* ağacının kalp şeklindeki yaprağının arkasına sakladı ve damadın etrafında yedi defa dönene dek kafasını öne eğik tuttu.

Kocasını tam sekiz bin mil ötede, Cambridge'de tanımaya başladı. Akşamüstleri onu memnun etmeyi umarak, istediği kadar kullanabileceği ilk mektubunda annesine de anlattığı, lekesiz şeker, un, pirinç ve tuzla yemek pişiriyordu. Şimdiye kadar kocasının yemeği tuzlu sevdiğini, kuzu yemeğinin yanında patates yemeye bayıldığını ve yemeğini biraz pilav ve *dal*la bitirmekten keyif aldığını öğrenmişti. Kocası geceleri yatakta Aşima'nın yanında yatarken onun gününün nasıl geçtiğini anlatışını dinlerdi: Massachusetts Caddesi'nde yürüyüşlerini, alışveriş ettiği dükkânları, broşürleriyle Aşima'yı canından bezdiren Hare Krishnaları ve Harvard Meydanı'nda afiyetle yediği şamfıstıklı bir külah dondurmayı. Lisansüstü öğrencilerine verilen düşük haftalıklara rağmen Aşoke bir kenara para ayırıp üç-dört ayda

bir, ailesinin evini büyütmesine yardımcı olmak için babasına gönderebiliyordu. Kıyafetleri konusunda çok müşkülpesentti; ilk kavgaları Aşima'nın çamaşır makinesinde çekmesine sebep olduğu bir süveteri yüzünden çıkmıştı. Okuldan eve gelir gelmez yaptığı ilk şey gömleğini ve pantolonunu asıp çizgili pijamasını ve eğer hava soğuksa kazağını giymek olurdu. Pazar günleri tam bir saatini ayakkabı boyası kutularına ve ikisi siyah, biri kahverengi üç çift ayakkabısına ayırırdı. Kahverengi ayakkabıları Aşima'yı ilk görmeye gittiği gün giydikleriydi. Onun yere gazete kâğıtlarını yayarak bağdaş kurup oturuşu ve elindeki fırçayı ayakkabısının derisinde şevkle gezdirişi Aşima'ya ailesinin evinin koridorunda yaptığı münasebetsizliği hatırlatıyordu. Bu onu hâlâ çok şaşırtan bir davranıştı ve şimdi paylaştıkları yaşam hakkında geceleri Aşoke'ye anlattığı onca şeye rağmen, bu anıyı kendisine saklamayı uygun buluyordu.

Hastanenin bir diğer katında, bekleme odasında Aşoke yan sandalyede unutulmuş, geçen ayın *Boston Globe* dergisinin üzerine eğilmişti. Chicago'daki Demokratik Ulusal Kongre boyunca meydana gelen ayaklanmalar ve asker kaçaklarına yol göstermekten iki yıl hapse mahkûm edilen çocuk doktoru Benjamin Spock hakkındaki haberleri okuyordu. Bileğini çevreleyen Favre Leuba duvardaki gri yüzlü büyük saatten altı dakika ileriydi. Saat sabahın dört buçuğuydu. Bir saat önce telefon çaldığında Aşoke evinde, yatağın Aşima'nın yattığı tarafı gece geç saatlere dek okuduğu sınav kâğıtlarıyla kaplı halde, derin bir uykudaydı. Telefonun diğer ucundaki kişi Aşima'nın rahim ağzının tamamen açıldığını ve Aşima'nın doğumhaneye alındığını söyledi. Hastaneye varır varmaz Aşoke'ye Aşima'nın ıkındığı ve doğumun artık her an olabileceği söylendi. Her an. Oysa, yine çelik rengi bir kış sabahı, evin camları dolu taneleriyle dövülürken Aşima'nın onu içine toz şeker yerine tuz koymakla suçladığı çayı tükürüşü Aşoke'ye daha dünmüş gibi geliyordu. Haklı olduğunu kanıtlamak için Aşima'nın fincanındaki tatlı sıvıdan bir yudum almış, ama Aşima çayın acı olduğu konusunda ısrar etmiş

ve çayı lavaboya dökmüştü. Bu Aşima'nın hamile olduğundan şüphelendiği ilk andı, daha sonra doktor da Aşima'nın şüphelerini doğrulamıştı, Aşoke artık her sabah Aşima dişlerini fırçalamaya gittiğinde onun öğürme sesleriyle uyanıyordu. Okula gitmek üzere evden çıkmadan önce Aşima'nın halsiz ve sessizce yatmakta olduğu yatağın yanına bir fincan çay bırakıyordu. Akşamları eve döndüğündeyse genellikle Aşima'yı hâlâ orada yatarken ve çaya hiç dokunmamış halde buluyordu.

Şimdiyse kendisinin acilen bir fincan çaya ihtiyacı vardı; evden çıkmadan önce hazırlamaya fırsatı olmamıştı. Fakat koridordaki makineden yalnızca kâğıt bardakta ve en iyi ihtimalle ılık olan kahveden alabilirdi. Kalkütalı bir optometristin hazırladığı kalın çerçeveli gözlüğünü çıkartıp cebinden hiç eksik etmediği pamuklu mendiliyle camlarını temizledi. Annesi mendilin üzerine açık mavi iple *Aşoke*'nin baş harfi olan *A* harfini işlemişti. Normalde geriye doğru düzgünce taradığı saçları darmadağındı ve yer yer havaya kalkmıştı. Ayağa kalkıp doğumu bekleyen diğer babalar gibi etrafta hızlı hızlı gezinmeye başladı. Geçen iki saat boyunca bekleme odasının kapısı iki defa açılmış, mavi kıyafetli bir hemşire içlerinden birinin kızı ya da oğlu olduğunu söylemişti. Bu haberden sonra baba hemşireyle birlikte oradan ayrılmadan önce herkesle el sıkışıyor ve diğerleri hafifçe sırtına vuruyorlardı. Erkekler sigaralar, çiçekler, adres defterleri ve şampanya şişeleriyle bekliyorlardı. Aşoke bu tür hazlara karşı kayıtsızdı. Ne sigara içer ne de herhangi bir alkollü içki tüketirdi. Tüm adresleri cüzdanında taşıdığı küçük bir defterin içine yazan Aşima'ydı. Ayrıca karısına çiçek almak hiçbir zaman aklının ucundan bile geçmemişti.

Globe dergisine geri döndü; dergiyi etrafta yürürken okuyordu. Hafif bir aksaklık Aşoke'nin sağ ayağını her adımda, neredeyse fark edilmeyecek biçimde sürümesine neden oluyordu. Çocukluğundan beri yürürken okuma alışkanlığına ve yeteneğine sahipti; okula giderken, ailesinin Alipore'daki üç katlı evinde bir odadan diğerine geçerken ve kırmızı kil merdivenlerde aşağı yukarı inip çıkarken bir elinde kitabını tutardı. Hiçbir şey dikka-

ti dağıtmazdı. Hiçbir şey ilgisini çekmezdi. Hiçbir şey tökezlemesine sebep olmazdı. On altı-on yedi yaşlarındayken Dickens'ın tüm romanlarını okuyup bitirmişti. *Pujo* harçlıklarıyla, College Sokağı'ndaki en sevdiği tezgâhtan satın aldığı Graham Greene ve Somerset Maugham gibi daha yeni yazarları da okurdu. Ama en çok Rusları severdi. Kalküta Üniversitesi'nden yaşlı bir Avrupa edebiyatı profesörü olan büyükbabası, Aşoke küçük bir çocukken ona Rus yazarların eserlerinin İngilizce tercümelerini yüksek sesle okurdu. Her gün çay saatinde, kız ve erkek kardeşleri dışarıda ***kabadi*** ve kriket oynarken Aşoke büyükbabasının odasına gider, yatağında sırtüstü uzanıp, ayak bileklerini üst üste koymuş olan büyükbabası, yanına kıvrılıp yatan Aşoke'ye bir saat boyunca, göğsüne dayadığı kitabı okurdu. Bu bir saat boyunca Aşoke etrafını saran dünyadaki her şeye karşı kör ve sağır olurdu. Çatıda kahkahalarla gülen kardeşlerini duymaz, büyükbabasının ona kitap okuduğu küçük, tozlu, dağınık odayı görmezdi. "Tüm Rus yazarları oku, ardından hepsini bir defa daha oku," demişti büyükbabası. "Seni asla hayal kırıklığına uğratmazlar." Aşoke'nin İngilizcesi yeterince iyi olduğunda kitapları kendisi okumaya başladı. *Karamazof Kardeşler*, *Anna Karenina*, *Babalar ve Oğulları* kitaplarının kimi sayfalarını dünyanın en gürültülü, en kalabalık sokakları olan Chowringhee ve Gariahat Caddeleri'nde yürürken okumuştu. Bir defasında onu taklit etmeye çalışan küçük kuzeni Aşoke'nin evindeki kırmızı kil merdivenlerden düşüp kolunu kırmıştı. Aşoke'nin annesi en büyük oğlunun bir gün kafası *Savaş ve Barış*'ın içine gömülü halde yürürken, bir tramvayın ya da otobüsün altında kalacağından emindi. Öldüğü anda bile kitap okuyor olacaktı.

Bir gün, 20 Ekim 1961 gününün erken saatlerine, bu olay neredeyse gerçekleşiyordu. Aşoke yirmi iki yaşındaydı ve B.E. College'da öğrenciydi. 83 numaralı Howrah-Rancji Ekspresi'yle tatilde büyükbabasıyla büyükannesini ziyarete gidiyordu; büyükbabası üniversiteden emekli olunca Kalküta'dan Jamshedpur'a taşınmışlardı. Aşoke daha önce hiçbir tatili ailesinden ayrı geçirmemişti. Fakat yakın zamanda büyükbabasının gözleri görmez

olmuş ve kendisine sabahları *The Statesman*'i, öğleden sonraları ise Dostoyevski'yle Tolstoy'u okuması için özellikle Aşoke'nin yanına gelmesini istemişti. Aşoke bu daveti büyük bir istekle kabul etti. Elinde iki bavulla gelmişti; birinin içinde giysileri ve hediyeler vardı, diğeriyse boştu. Çünkü büyükbabası bu ziyaretinde cam kapaklı dolabındaki, yaşamı boyunca topladığı ve kilit altında tuttuğu kitapların Aşoke'ye verileceğini söylemişti. Çocukluğu boyunca, bu kitapların bir gün onun olacağı sözü verilmişti ve Aşoke kendini bildi bileli onları dünyadaki her şeyden çok isterdi. Geçen yıllar içinde birkaç tanesi doğum günlerinde ya da diğer özel günlerde ona verilmişti. Ama artık geri kalanını miras alacağı gün gelmişti; büyükbabası artık kitapları kendi kendine okuyamıyordu, Aşoke üzgündü ve bavulunu koltuğunun altına yerleştirirken bavulun hafifliği canını sıktı, dönerken bu bavulun dolu olmasını sağlayacak durum onu kederlendirdi.

Yolculuk için elinde tek bir kitap vardı; on ikinci sınıfı bitirdiğinde büyükbabasının hediye ettiği, Nikolay Gogol'ün ciltli öyküleri. Aşoke ilk sayfaya, büyükbabasının imzasının altına kendi imzasını atmıştı. Aşoke'nin bu kitaba olan tutkusu yüzünden kitabın cildi kısa süre önce bozulmuş, neredeyse ortadan ikiye ayrılacak hale gelmişti. En sevdiği öykü en sonuncusuydu: 'Palto'. Bu öykü aynı zamanda, akşamüzeri tren Howrah İstasyonu'ndan uzun ve kulakları sağır edici bir çığlıkla hareket ettiğinde onu yolcu etmeye gelen, son ana kadar pencerenin yanında bekleşen ve uzun, loş platformdan el sallayan altı kardeşiyle anne ve babasından gittikçe uzaklaşırken Aşoke'nin tekrar okumaya başladığı öyküydü. 'Palto'yu defalarca okumuştu; artık kimi cümleler ve deyimler zihninde yer etmişti. Yaşamını insanların yazdığı evrakları uysalca kopyalamakla geçiren ve istisnasız herkesin alay ettiği baş kahraman zavallı Akaki Akakiyeviç'in gülünç, trajik fakat tuhaf biçimde ilham verici öyküsü onu her defasında büyülerdi. Kalbi, tıpkı kendi babasının iş yaşamının başındaki hali gibi kâtip olan Akaki için çarpardı. Akaki'nin vaftiz edilişinin ve annesinin reddettiği o tuhaf isimlerin yer aldığı bölümü her okuyuşunda kahkahalarla gülerdi. Terzi Petroviç'in

ayak başparmağının tasviri onu ürpertirdi, "başparmağının kaplumbağa kabuğu gibi sert, kalın ve deforme olmuş bir tırnağı vardı." Akaki'nin değerli paltosunun çalındığı akşam yediği soğuk dana eti, pasta ve içtiği şampanyayı okuduğunda, daha önce bunları hiç tatmamış olmasına rağmen ağzı sulanırdı. Akaki "ona tüyler ürpetici bir çöl gibi görünen o meydanda" soyulup, soğukta savunmasız kaldığında Aşoke yıkılırdı, Akaki'nin birkaç sayfa sonraki ölümü de daima gözlerini yaşlarla doldururdu. Her okuyuşunda, nasıl oluyorsa, öykü anlamını yitiriyor, gözünün önünde canlandırdığı ve en ufak detayına kadar özümsediği sahneler netliğini kaybediyor ve derinleşiyordu. Akaki'nin hayaleti tıpkı son sayfalarda gezindiği gibi Aşoke'nin ruhunun derinliklerinde bir yerde geziniyor, dünyada akla sığmayan, ancak kaçınılmaz olan her şeye ışık tutuyordu.

Dışarıdaki manzara hızla siyaha dönüştü, Howrah'ın seyrek ışıkları hiçbir şeye geçit vermiyordu. Aşoke, ikinci sınıf yataklı vagonda, havalandırmalı kompartımanın arka tarafındaki alt yataktaydı. Mevsimden dolayı tren tatile giden ailelerle doluydu ve özellikle kalabalık, özellikle gürültülüydü. Küçük çocuklar en güzel kıyafetlerini giymişlerdi; kızların saçlarında parlak renkli kurdeleler vardı. İstasyona gelmek üzere yola çıkmadan önce yemek yemiş olmasına rağmen, annesinin hazırladığı dört katlı sefertası, gece açlık bastırması ihtimaline karşı ayağının altında duruyordu. Kompartımanını üç kişiyle paylaşıyordu. Orta yaşlı ve konuşmalarından duyduğu kadarıyla büyük kızlarını yeni evlendirmiş Biherili bir çift ve Ghoş adında orta yaşlı, canayakın, göbekli, takım elbiseli ve kravatlı Bengalli bir işadamıyla. Ghoş Aşoke'ye iş sebebiyle iki yıl İngiltere'de kaldıktan sonra Hindistan'a yeni döndüğünü, dönüş sebebininse karısının yurtdışındaki teselli edilemez mutsuzluğu olduğunu söyledi. Ghoş İngiltere'den huşu içinde bahsediyordu. Işıl ışıl boş sokaklar, cilalı siyah arabalar, pırıl pırıl sıralanmış beyaz evler, tıpkı bir rüya gibiydi, demişti. Trenler bir tarifeye göre istasyona varıp istasyondan ayrılıyorlardı, demişti Ghoş. Kimse kaldırımlara tükürmüyordu. Oğlu da bir İngiliz hastanesinde doğmuştu.

Ghoş ayakkabılarının bağcıklarını çözüp ranzanın üzerinde bağdaş kurarken Aşoke'ye, "Bu dünyanın çok yerini gördün mü?" diye sordu. Ceketinin cebinden kartların bir paket Dunhill sigarası çıkartıp, kendisi bir tane yakmadan önce kompartımandakilere ikram etti.

"Bir defa Delhi'ye gittim," diye yanıtladı Aşoke. "Ayrıca son zamanlarda yılda bir defa Jamshedpur'a gitmeye başladım."

Ghoş kolunu pencereden uzatıp sigarasının kor gibi ucunu dışarıdaki geceye silkti. "Buraları kastetmedim," dedi hayal kırıklığıyla trenin içinde göz gezdirerek. Sanki yanından geçip gittikleri isimsiz köylerin yerini bu ülkeler almış gibi kafasını pencereye doğru eğip, "İngiltere'yi, Amerika'yı," dedi. "Hiç oralara gitmeyi düşündün mü?"

"Hocalarım ara sıra bahsediyor. Ama burada bir ailem var," dedi Aşoke.

Ghoş kaşlarını çattı. "Yoksa evli misin?"

"Hayır. Annem, babam ve altı kardeşim var. Ben en büyükleriyim."

"Ve birkaç yıl içinde evlenip ailenin evinde oturacaksın," diye tahmin yürüttü Ghoş.

"Sanırım öyle."

Ghoş kafasını salladı. "Daha gençsin. Özgürsün," dedi, söylediklerini vurgulaması için ellerini iki yana açarak. "Kendine bir iyilik yap. Çok geç olmadan, çok fazla durup düşünmeden, sırtına yastığınla yorganını yükleyip dünyanın görebildiğin kadar çok yerini gör. Pişman olmazsın. Bir gün bunu yapman için çok geç olacak."

"Büyükbabam hep kitapların bu işe yaradığını söyler," dedi Aşoke, elindeki cildi açma fırsatını kullanarak. "Bir milim bile kıpırdamadan seyahat etmeye."

"Kendi başına," dedi Ghoş. Başını nazikçe yana yatırdı, sigarasının sonu parmaklarının ucundan yere düştü. Ayaklarının yanındaki çantaya uzanıp ajandasını çıkarttı ve yirmi Kasım sayfasını açtı. Sayfa boştu, kapağını gösterişli bir biçimde çevirerek açtığı dolmakalemle sayfanın üzerine adını ve adresini yazdı.

Sayfayı yırtıp Aşoke'ye uzattı. "Eğer fikrini değiştirip tanıdık birine ihtiyaç duyarsan bana haber ver. Tollygunge'da oturuyorum, tramvay garının tam arkasında."

"Teşekkür ederim," dedi Aşoke, bu bilgiyi katlayıp kitabının arkasına koyarken.

"Kâğıt oynamaya ne dersin?" dedi Ghoş. Takım elbisesinin cebinden kartların sırtlarında Big Ben'in resmi olan, iyice yıpranmış bir deste iskambil kâğıdı çıkarttı. Fakat Aşoke kibarca onu geri çevirdi ve hiç kâğıt oyunu bilmediğini, ayrıca okumayı tercih ettiğini belirtti. Yolcular birer birer vagonların girişindeki kapalı bölmelerde dişlerini fırçaladılar, pijamalarını giydiler, kompartımanlarının etrafındaki perdeleri çekip uykuya daldılar. Ghoş ranzanın üst katını almayı önerdi, çıplak ayakla merdiveni tırmandı, giysilerini özenle katladı; böylece pencere kenarı Aşoke'ye kalmıştı. Biharili çift bir kutudan şekerleme yiyip hiçbiri kenarına dudaklarını değdirmeden aynı fincandan su içtiler, sonra onlar da ranzalarına yerleşip ışığı söndürdüler ve yüzlerini duvara döndüler.

Yalnızca Aşoke hâlâ oturuyordu ve hâlâ giyinikti, çünkü okumaya devam ediyordu. Başının üzerinde parlayan küçük ampül içeriye loş bir ışık veriyordu. Ara sıra açık pencereden kapkara Bengal gecesine, palmiye ağaçlarının belli belirsiz görüntülerine ve en basit hatlarıyla görünen evlere bakıyordu. Özenle kitabının yumuşak, sarı sayfalarını çevirdi; birkaç sayfada kurtlar tarafından ince tüneller açılmıştı. Lokomotiften güven veren, güçlü dumanlar çıkıyordu. Tekerlerin sert hareketini göğsünün derinlerinde hissediyordu. Duman yığınlarının arasından gelen kıvılcımlar penceresinin önünden geçti. Hatın sayılır miktarda yapışkan is yüzünün bir yanını, gözkapağını, kolunu ve boynunu lekeledi; oraya varır varmaz büyükannesi kalın siyah Margo sabunuyla vücudunu ovarak temizlenmesi için ısrar edecekti. Akaki Akakiyeviç'in terziyle arasında geçenlere dalmış, St. Petersburg'un geniş, kar beyazı sokaklarında kaybolmuştu ve bir gün kendisinin de karlı bir yerde yaşayacağından habersizdi. Sabahın iki buçuğunda Aşoke hâlâ okuyordu, lokomotif motoru ve yedi vagon

geniş hatlı raydan çıktığında uyanık olan birkaç yolcudan biriydi. Bomba patlaması gibi bir ses çıkmıştı. İlk dört vagon devrilip ters döndü. Birinci sınıf ve havalandırmalı yolcuların bulunduğu beşinci ve altıncı vagonlar, içlerindeki tüm yolcuların ölmesine sebep olacak biçimde teleskop ayar kısımları gibi birbirinin içine geçmişti. Aşoke'nin oturmakta olduğu yedinci vagon –o da ters dönmüştü- çarpmanın hızıyla fırlayıp uzakta bir yere düşmüştü. Kaza Kalküta'nın 209 kilometre uzağında, Ghatshila ve Dhalbumgarh istasyonları arasında meydana gelmişti. Tren kondüktörünün taşınabilir telefonu çalışmadığı için, ancak kondüktör kaza menzilinden Ghatshila'ya kadar neredeyse beş kilometre koştuktan sonra yardım mesajını gönderebilmişti. Cesetleri vagonlardan çıkartabilmek için ellerinde fenerler, kürekler ve baltalar olan ilk kurtarma ekibinin varması bir saatten fazla zaman aldı.

Aşoke, orada canlı birileri var mı diyen çığlıkları hâlâ hatırlıyordu. O çığlıklara yanıt vermek için bağırdığını, fakat dudaklarından cızırtıyı andıran baygın sesten başka bir şey yayılamadığı için feryadını duyuramadığını hatırlıyordu. Etrafında ölmek üzere olan insanların seslerini, yakarışlarını ve trenin duvarlarına vuruşlarını, yardım çağıran boğuk fısıltıları, yalnızca bir yere kısılanların ve yaralananların duyabileceği sözcükleri duyduğunu hatırlıyordu. Gömleğinin sol kolu ve göğüs kısmı kandan sırılsıklam olmuştu. Vücudunun yarısı pencereden dışarı fırlamıştı. Hiçbir şey göremediğini hatırlıyordu; ilk saatlerde, tıpkı ziyaretine gittiği büyükbabası gibi kör olduğunu düşündü. Alevlerin keskin kokusunu, sineklerin vızıltısını, çocukların ağlamalarını ve dilindeki toz ve kan tadını hatırlıyordu. Issızlığın ortasında, bir tarlanın herhangi bir yerindelerdi. Etraflarında köylüler, polis müfettişleri ve birkaç doktor dönüp duruyordu. Ölmek üzere olduğuna, hatta belki çoktan ölmüş olduğuna inandığını hatırlıyordu. Vücudunun alt tarafını hissetmiyordu ve Ghoş'un parçalanmış uzuvlarının kendi bacaklarının üzerine düştüğünün henüz farkında değildi. En sonunda sabahın o en erken saatinin soğuk, nahoş mavisini gördü; gökyüzünde ay ve birkaç yıldız hâlâ oyalanıyordu. Elinden fırlayan ve ikiye ay-

rılan kitabının sayfaları trenden birkaç metre uzakta uçuşuyordu. Arama fenerlerinden birinin ışığı, kurtarıcıların durmadan dikkatini dağıtan sayfaların üzerinden şöyle bir geçti. Aşoke birinin, "Burada hiçbir şey yok," dediğini duydu. "Aramaya devam edelim."

Fakat fenerin ışığı Aşoke'nin elini kaldırmasına zaman tanıyacak kadar uzunca etrafta kaldı; Aşoke bu hareketin içinde kalan son yaşam kırıntısını da tüketeceğine inanıyordu. Elinde hâlâ 'Palto'dan tek bir sayfayı sımsıkı tutuyordu; yumruğunun içinde sıkıca kavramıştı fakat elini kaldırdığında kâğıt parmaklarının arasından düşüverdi. Bir sesin, "Bekleyin," diye bağırdığını duydu. "Şu kitabın sahibi. Hareket ettiğini gördüm."

Enkazdan çekilip çıkartıldı; o vagondan kurtulan tek yolcuydu. Sedyeye yerleştirilip başka bir trenle Tatanagar'daki bir hastaneye götürüldü. Leğen kemiği, sağ kalça kemiği ve sağ taraftaki üç kaburga kemiği kırılmıştı. Yaşamının bir sonraki senesini sırtüstü yatarak geçirdi; vücudundaki kemikler kaynarken mümkün olduğunca az hareket etmesi gerektiği söylenmişti. Sağ bacağının felç olma riski vardı. Kalküta Tıp Fakültesi Hastanesi'ne sevk edildi, burada kalçasına iki vida yerleştirildi. Aralık ayı geldiğinde, Aşoke tıpkı bir ceset gibi boylu boyunca uzanmış, dört erkek kardeşinin omzunda avludan geçirilip kırmızı kil basamaklarda taşınarak ailesinin Alipore'daki evine dönmüştü. Günde üç defa kaşıkla yemek yediriliyordu. Teneke bir kaba çişini ve kakasını yapıyordu. Doktorlar ve ziyaretçiler gelip gidiyordu. Jamshedpur'da yaşayan kör büyükbabası bile ziyaretine gelmişti. Ailesi gazetelerde çıkan haberleri saklıyordu. Bir fotoğrafta paramparça olan treni ve gökyüzüne doğru istiflenmiş ve sahibi bulunamamış eşyaların üzerinde oturan güvenlik görevlilerini görmüştü. Ana yoldan metrelerce uzakta ray bağlama demirleri ve sürgülerin bulunduğunu ve bunların -sonradan asla doğrulanmayacak olan- sabotaj ihtimalini arttırdığını öğrenmişti. "Tatilcilerin Ölümle Randevusu" diye yazmıştı *The Times of India.*

İlk başlarda, günün büyük bölümünde Aşoke gözlerini odasının tavanına, tavanın tam ortasındaki pervanenin isle kaplı altı

tane bej kanadına dikerdi. Pervane çalışırken, yatağının arkasındaki duvarda asılı takvimin üst kısmının duvara sürtünerek çıkarttığı hışırtıyı duyardı. Boynunu sağa çevirdiğinde pervazında tozlu bir Dettol şişesi duran pencereyi, eğer panjurlar açıksa evi saran beton duvarları ve onların üzerinde telaşla kaçışan ince bej gekoları[2] görüyordu. Dışarıdan gelen ayak sesleri, bisiklet zilleri, kargaların kulak tırmalayan gaklamaları ve çok dar oldukları için taksilerin giremediği sokaklardaki tekerlekli puspusların kornalarından oluşan, kesilmek bilmeyen ses cümbüşünü dinliyordu. Köşedeki kuyudan büyük kaplara su pompalanışını da duyuyordu. Her akşam alacakaranlık çöktüğünde, yan komşuda dua saatinin geldiğini haber vermek için üflenen büyük deniz kabuğunun sesini de duyuyordu. Açık lağımlarda toplanan yanardöner yeşil çamurun kokusunu alıyor, fakat onu göremiyordu. Evin içindeki yaşamsa eskisi gibi devam ediyordu. Babası işe, kardeşleri okula gidip geliyorlardı. Annesi mutfakta iş görüyor ve kucağı zerdeçal lekesiyle kaplı halde düzenli olarak Aşoke'yi kontrole geliyordu. Temizlikçi kadın günde iki defa halıları sarıp su kovalarına koyuyor, yerleri siliyordu.

Aşoke gün boyunca ağrı kesiciler yüzünden sersemlemiş oluyordu. Geceleriyse rüyalarında ya hâlâ trenin içinde kapalı kaldığını ya da daha da kötüsünü yani kazanın hiç olmadığını, bir sokakta yürüdüğünü, banyo yaptığını, yere bağdaş kurup oturduğunu ve bir tabak yemek yediğini görüyordu. Sonrasındaysa vücudu terden sırılsıklam, gözyaşları yanaklarından sel gibi akarken ve bir daha asla bu tür şeyleri yapabileceği bir yaşama sahip olamayacağından emin bir halde uyanıyordu. Derken, bu kâbuslarla başa çıkabilme niyetiyle, hareketsiz vücudunun en fazla hareket etmek istediği ve zihninin en kıvrak ve açık olduğu, geç saatlerde okumaya başladı. Yine de büyükbabasının başucuna bıraktığı Rus yazarları ya da herhangi bir romanı okumayı reddediyordu. Hiç görmediği ülkelerde geçen bu kitaplar ona sadece buraya hapis olduğunu hatırlatıyordu. Bu kitaplar yerine mühendislik kitaplarını okuyor, derslerinden geri kalmamak için

2) Sıcak ülkelerde bulunan bir tür kertenkele.

elinden geleni yapmaya çalışıyor ve el fenerinin ışığında denklem çözüyordu. Bu sessiz saatlerde sık sık Ghoş'u düşünüyordu. Ghoş'un, "Bir yastık ve battaniye al," deyişini duyuyordu. Ghoş'un ajandasının sayfalarından birine yazdığı adresi hatırlıyordu; Tollygunge'daki tramvay durağının arkasında bir yerdi. Orası şimdi bir dulla, babasız bir oğlan çocuğunun eviydi. Her gün, moralini düzeltmek için, ailesi Aşoke'ye gelecekteki günleri, bir gün yardıma ihtiyaç duymadan ayakta durabileceğini ve odanın içinde yürüyebileceğini hatırlatıyordu. Annesi ve babası her gün bunun gerçekleşmesi için dua ediyordu. Bunun için annesi Çarşamba günleri et pişirmeyi kesmişti. Fakat aylar geçtikçe Aşoke kendisi için başka türlü bir gelecek planlamaya başladı. Yalnızca yürümeyi değil, uzaklara gitmeyi, doğduğu ve ölümün kıyısından geçtiği yerden mümkün olduğunca uzaklaşmayı hayal ediyordu. Bir sonraki yıl bastonla yürümeye başlayan Aşoke üniversiteye geri döndü ve mezun oldu, ailesine haber vermeden mühendislik eğitimine yurtdışında devam etmek için başvuru yaptı. Ancak tam bursla üniversiteye kabul edildiğinde ve elinde yeni aldığı pasaportuyla geldiğinde ailesine planlarından bahsetti. "Ama seni bir defa neredeyse kaybediyorduk zaten," diyerek karşı çıktı deliye dönmüş olan babası. Kardeşleri ona yalvarıp ağlamaya başladılar. Nutku tutulan annesi üç gün boyunca yemek yemedi. Fakat tüm bunlara rağmen Aşoke gidecekti.

Yedi yıl sonra, onu hâlâ rahatsız eden kimi görüntüler vardı. MIT'de mühendislik bölümünden hızla geçip, kampustaki posta kutusunu kontrol ederken bir köşede pusuya yatmış onu bekliyor oluyorlardı. Öğlen yemek vakti geldiğinde, içinde pilav olan tabağa eğilirken omzunda dikilip duruyorlar, ya da geceleri Aşima'nın kollarına ve bacaklarına yerleşiveriyorlardı. Yaşamının her dönüm noktasında -düğününde Aşima'nın arkasında durmuş ateşe şişmiş pirinç atarken eliyle onun belini sarıp omzunun üzerinden ona baktığında, ya da Amerika'daki ilk saatlerinde karla kaplı küçük, gri şehri gördüğünde- çok çaba harcamış, ama yine de bu görüntüleri kafasından atamamıştı; trenin birbirine geçmiş, tahrip olmuş, devrilmiş vagonları ve bunların altında sıkışan vücudu, duyduğu fakat ne olduğunu anlayama-

dığı korkunç çatırtı ve kemiklerinin un gibi ufalanışı. Yakasını bir türlü bırakmayan çektiği acının anısı değildi; o acıyı hatırlamıyordu bile. Yakasını bırakmayan şey kurtarılana dek süren bekleyişi ve boğazına kadar yükselen, hiç kurtarılmamış olabileceğine dair dinmek bilmeyen korkusuydu. O günden sonra kapalı yerlerden korkmaya başlamıştı; asansörde nefesini tutuyor, her iki taraftaki pencereler açık olmadıkça arabaların içinde kendini kapana kısılmış hissediyordu. Uçağa bineceği zaman başlıklı koltuk istiyordu. Kimi zaman duyduğu çocuk ağlamaları içini en derin korkularla kaplıyordu. Kimi zaman tek parça olup olmadıklarını kontrol etmek için hâlâ kaburgalarına bastırıyordu.

Şimdi, hastanede de kaburgalarına bastırıyor, başını kuşku ve rahatlama içinde sallıyordu. Çocuğu taşıyanın Aşima olmasına rağmen, Aşoke de yaşam, kendi yaşamı ve kendi yaşamından meydana gelmek üzere olan yeni yaşamın düşünceleriyle kendini ağırlaşmış hissediyordu. Suyun musluklardan akmadığı bir çocukluk geçirmiş ve yirmi iki yaşındayken ölümle burun buruna gelmişti. Yine diline o toz tadı gelmiş, çarpık tren ve ters dönmüş dev demir tekerler gözlerinin önünden geçmişti. Bunların hiçbirinin olacağı tahmin edilemezdi. Ama hayır, o bu kazadan sağ çıkmıştı. Hindistan'da iki defa, daha sonra Amerika'da bir defa daha doğmuştu. Daha otuz yaşındayken üç yaşamı olmuştu. Bunun için annesiyle babasına, onların anneleriyle babalarına ve onların da anneleriyle babalarına teşekkür ediyordu. Tanrıya teşekkür etmiyordu; açıkça Marx'ı sayıyor ve sessizce dini reddediyordu. Fakat teşekkür etmesi gereken ölü bir ruh daha vardı. Kitaba teşekkür edemezdi, çünkü kitap bir Ekim gününün erken saatlerinde, Kalküta'dan 209 kilometre uzakta bir tarlada, tıpkı kendisinin de başına gelmesine ramak kalan biçimde telef olmuş ve parçalara ayrılmıştı. Patty bekleme odasına girdiğinde Tanrıya teşekkür etmek yerine, yaşamını kurtaran Rus yazar Gogol'e teşekkür ediyordu.

İKİ

Bebek erkekti ve sabah saat beşi beş geçe doğmuştu. Elli santim boyunda, üç buçuk kilo ağırlığındaydı. Göbek bağını kesip bebeği götürmelerinden önce ona ilk baktığında Aşima'nın gördüğü şey omuzları, ayakları ve kafası yoğun, beyaz bir macunla ve kanla, onun kanıyla, kaplı bir yaratıktı. Sırtından yapılan iğne belinden dizlerine kadar olan bölümü tamamen uyuşturmuş ve doğumun son safhalarında şiddetli bir baş ağrısına sebep olmuştu. Her şey bittiğinde, sanki her yanı şiddetli bir hummayla sarılmış gibi tüm vücudu titremeye başlamıştı. Vücudunun içi bomboş, dışıysa hâlâ şişken, yarım saat boyunca battaniyenin altında sersemlemiş bir halde titredi. Konuşamıyor, hemşirenin kanla kaplanmış geceliği değiştirmesine yardımcı olamıyordu. İçtiği onlarca bardak suya rağmen boğazı kupkuruydu. Tuvalete oturup, verilen şişeden bacaklarının arasına ılık su fışkırtması

söylendi. Nihayetinde süngerle silinip temizlendi, temiz bir gecelik giydirildi ve tekerlekli sandalyeyle başka bir odaya götürüldü. Odadaki ışık yatıştırıcı bir loşluktaydı ve odada onunkinin dışında, yalnızca bir yatak daha vardı ve o yatak şimdilik boştu. Aşoke odaya girdiğinde Patty, Aşima'nın tansiyonunu ölçüyor, Aşima sırtındaki yastık yığınına yaslanmış uzanıyor, bebekse sarıp sarmalanmış halde, dikdörtgen beyaz bir paket gibi Aşima'nın kollarında duruyordu. Yatağın yanında üzerine, BEBEK GANGULİ yazılı kart iliştirilmiş bir beşik vardı.

Aşima, mecalsiz bir gülümsemeyle Aşoke'ye bakarak, "Bebek burada," dedi kısık sesle. Aşima'nın cildi sararmıştı, dudaklarıysa renksizdi. Gözlerinin altında torbalar vardı ve örgüleri bozulmuş saçları günlerdir taranmamış gibi görünüyordu. Sesi sanki soğuk algınlığına yakalanmış gibi kısık çıkıyordu. Aşoke yatağın yanına bir sandalye çekti, Patty bebeğin annesinin kollarından babasının kollarına geçmesine yardımcı oldu. Bu işlem sırasında bebek odanın sessizliğini kısacık bir ağlamayla deliverdi. Anne ve babası bu ağlama karşısında tipik ebeveyn telaşına kapılınca, Patty bu davranışlarını onaylayan bir kahkaha atıverdi. Patty, Aşima'ya, "Görüyor musunuz," dedi, "sizi tanımaya başladı bile."

Aşoke, Patty'nin kendisine söylediği gibi kollarını uzatıp bir elini bebeğin boynunun, diğeriniyse poposunun altına koydu.

"Haydi, devam et," diye ısrar etti Patty. "Sımsıkı tutulmak istiyor. Sandığından çok daha güçlü."

Aşoke minicik paketi daha da yukarı, göğsüne doğru kaldırdı. "Böyle mi?"

"İşte böyle," dedi Patty. "Üçünüzü biraz yalnız bırakayım."

Aşoke ilk başta, bebeğin kafasının sivriliği, gözkapaklarının şişliği, yanaklarındaki küçük beyaz noktalar ve gözle görülür biçimde altdudağın üstüne binmiş üstdudağın karşısında duygulanmaktan çok şaşırmıştı. Teni Aşima'nınkinden de, kendininkinden de solgundu ve o kadar saydamdı ki, şakaklarındaki ince yeşil damarlar görünüyordu. Kafatası incecik telli siyah saç yığınıyla kaplıydı. Aşoke bebeğin kirpiklerini saymaya kalkıştı. Ar-

dından, tulumun üzerinden nazikçe bebeğin ellerine ve ayaklarına dokundu.

"Hepsi tamam," dedi, kocasını izleyen Aşima. "Ben kontrol ettim bile."

"Gözleri nasıl? Neden açmıyor? Daha önce açtı mı?"

Aşima kafasını salladı.

"Neleri görebiliyor? Bizi görebilir mi?"

"Sanırım. Ama çok net göremez. Renkleri de seçemez. Henüz çok erken."

Üçü de taş gibi hareketsiz, sessizce oturdular. Aşoke bir süre sonra Aşima'ya, "Sen nasılsın? Her şey yolunda gitti mi?" diye sordu.

Yanıt gelmedi, Aşoke bakışlarını oğlunun yüzünden karısının yüzüne çevirdiğinde onun da uykuya daldığını gördü.

Tekrar bebeğe baktığında bebek saçları gibi simsiyah gözlerini açmış, gözlerini kırpmadan Aşoke'ye bakıyordu. Bebeğin yüzü de değişmişti; Aşoke daha önce hiç bu denli harikulade bir şey görmemişti. Kendini de simsiyah, tenin altından damarları görünen, bulanık bir varlık olarak hayal etti. Oğluna baba olarak hayal etti. Yine ölümle burun buruna geldiği geceyi düşünmeye başladı; onun üzerinde sonsuza dek kalacak bir iz yaratan o saatlerin hatıraları zihninde titreşiyor ve gittikçe yitiyordu. O paramparça trenden kurtarılması yaşamındaki ilk mucizeydi. İşte şimdi burada, kollarında yatan ve tüy kadar hafif olan fakat her şeyi değiştiren bebek de ikincisiydi.

Bebeğin babası dışında üç ziyaretçisi daha vardı ve hepsi Bengalliydi; Aşima ve Aşoke'nin birkaç ay önce Purity Supreme'de tanıştıkları Cambridge'de yaşayan genç, evli çift Maya ve Dilip Nandi ve Aşoke'nin MIT'nin koridorlarında arkadaş olduğu, Dehdarun'lu fizik doçenti, elli yaşlarındaki bekâr Doktor Gupta'ydı. Emzirme vakti geldiğinde Aşoke de dahil olmak üzere tüm erkekler koridora çıkıyorlardı. Maya ve Dilip bebeğe bir çıngırak ve annesiyle babasının onun çocukluğuyla ilgili her detayı yazabilecekleri bir bebek anı defteri hediye ettiler. Defte-

rin içinde bebeğin ilk kesilen saçlarından bir tutamı yapıştırmaları için bir çember bile vardı. Doktor Gupta minik oğlana Anne Kaz şiirlerinin resimli, şık bir cildini getirmişti. "Şanslı oğlan," dedi Aşoke, birbirine özenle dikilerek birleştirilmiş sayfaları çevirerek. "Daha sadece bir saatlik ve iki kitabı oldu bile." Benim bildiğim çocukluktan ne kadar farklı, diye düşündü.

Farklı sebeplerden olsa da, Aşima da aynı şeyi düşünüyordu. Nandiler'in ve Doktor Gupta'nın orada bulunmalarına minnettardı; bu ahbaplar gerçekten etraflarında olması gereken kişilerin yerlerini tutuyorlardı. Aşima'nın yanında ne büyükannesiyle büyükbabası, ne annesi ya da babası, ne de herhangi bir amcası ya da yengesi olmadan gerçekleşen bu doğum, tıpkı Amerika'daki diğer birçok şey gibi ona gelişigüzel ve gerçek değilmiş gibi gelmişti. Oğlunu okşadıkça, emzirdikçe ve inceledikçe elinde olmadan ona acımaya başlıyordu. Daha önce dünyaya hiç bu kadar yalnız, bu kadar yoksun gelen birini görmemişti.

Ne Aşima'nın, ne de Aşoke'nin ailesinin evinde telefon olduğu için, evleriyle sadece telgraf yoluyla iletişim kurabiliyorlardı. Aşoke'nin her iki aileye de yolladığı telgraflarda şöyle yazıyordu: "Hayır dualarınız sayesinde bebek de annesi de çok iyiler." Bebeğin adını, seksen yaşını geçmiş ve altı torun çocuğunun adını vermiş olan Aşima'nın büyükannesinin seçmesine karar vermişlerdi. Büyükannesi Aşima'nın hamile olduğunu öğrendiğinde ailenin ilk *sahib*inin adını verecek olması onu özellikle heyecanlandırmıştı. Aşima ve Aşoke mektup gelene kadar bebeğe koyulacak ada karar vermeyi bir yana bırakmış, hastaneden doğum belgesi için verilen formları dikkate almamışlardı. Aşima'nın büyükannesi, onca yıl sonra evden ilk defa dışarıya çıkıp bastonunun yardımıyla postaneye kadar yürüyerek mektubu kendi elleriyle postalamıştı. Mektupta bir kız, bir de erkek adı vardı. Aşima'nın büyükannesi mektupta yazdığı adları kimseye söylememişti.

Mektup iki ay önce, yani Haziran ayında postalanmış olmasına rağmen henüz gelmemişti. Bu, Aşima ve Aşoke'nin pek de umurunda değildi. Çünkü her ikisi de bir çocuğun gerçekten isme ihtiyacı olmadığını düşünüyordu. Çocuğun asıl ihtiyacı olan

şeyler, beslenmesi ve kutsanması, ona altın ve gümüş verilmesi, doyurulduktan sonra hafif hafif sırtına vurulması ve boynunun arkadan sıkıca tutulmasıydı. İsimler bekleyebilirdi. Hindistan'da anne babalar ad konusunda acele etmezlerdi. Doğru ada, mümkün olan en uygun ada karar verilmesinin birkaç yıl sürmesi hiç alışılmadık bir şey değildi. Hem Aşima, hem de Aşoke altı-yedi yaşlarına gelip okula kayıt ettirilene dek isimleri resmen kaydedilmemiş onlarca kuzen sayabilirdi. Nandiler ve Doktor Gupta bu durumu çok iyi anlıyordu. Elbette beklemelisiniz, diyerek aynı fikirde olduklarını belirttiler, bebeğin büyük büyükannesinin mektubundaki ismi beklemelisiniz.

Bunun yanı sıra asıl adın yerine geçen takma adlar vardı: Bengal ad verme geleneğine göre her bireye iki isim verilirdi. Bengalce bu takma ada, kişinin arkadaşları, ailesi ve diğer samimi dostları tarafından evde ve diğer özel ve korunmasız anlarda çağrıldığı ad anlamına gelen ***daknam*** deniyordu. Bu takma adlar çocukluğun kalıcı birer parçası, yaşamın her zaman o kadar da ciddi, resmi ve karmaşık olmadığını hatırlatan birer yadigârıydılar. Aynı zamanda kişiye, herkese aynı şeyi ifade etmediğini de hatırlatıyorlardı. Orada herkesin böyle bir takma adı vardı. Aşima'nınki Monu, Aşoke'ninkiyse Mithu'ydu ve birer yetişkin olduklarında bile bunlar, ailelerinin kullandığı; onunla takdir edildikleri, azarlandıkları, özlendikleri ve sevildikleri adlarıydı.

Her özel takma ad da, dış dünyadaki kimliklerini belirlemek üzere iyi bir adla, bir ***bhalonam***'la birleşirdi. Sonuç olarak iyi adlar zarfların, diplomaların üzerinde, telefon rehberlerinde ve diğer tüm toplumsal alanlarda kullanılırdı. (İşte bu yüzden Aşima'nın annesinden gelen mektupların dışında 'Aşima', içindeyse 'Monu' yazıyordu.) İyi adlar asil ve aydın özellikleri temsil ederlerdi. Örneğin Aşima 'sınır tanımayan kadın' anlamına gelirdi. Bir imparatorun adı olan Aşoke'yse 'kederin üstesinden gelen erkek' anlamına geliyordu. Takma adlarınsa bu tür amaçları yoktu. Takma adlar resmen kaydedilmez, sadece söylenir ve hep hatırlanırdı. İyi adların aksine takma adlar genelde anlamsız, bilerek gülünç seçilmiş, kinayeli, hatta çocukların çıkarttığı

seslere benzeyen sözcükler olurdu. Kişi çocukken, nihayetinde biri üstünde kalana dek, farkında olmadan onlarca takma ada yanıt verirdi.

Bebek pembe, kırışık yüzünü buruşturup hayranlarının oluşturduğu küçük daireye dikkatle bakınca, Bay Nandi bebeğe doğru eğilip ona, Bengalce 'yaşlı adam' anlamına gelen 'Buro' dedi.

Elinde Aşima için getirdiği bir tepsi daha fırında pişmiş tavuk olan Patty, "Adı ne? Buro mu?" diye sordu, neşe içinde. Aşoke deriyi kaldırıp tavuğu temizledi; Aşima artık doğum hemşireleri tarafından resmen Bayan Jöle ve Dondurma diye adlandırılıyordu.

"Hayır, hayır, bu bir isim değil," dedi Aşima. "İsmini henüz seçmedik. Büyükannem seçecek."

Patty kafasını salladı. "Bir-iki gün içinde burada olur, değil mi?"

Aşima bir kahkaha patlatıverdi; bu doğumdan sonra attığı ilk içten kahkahaydı.

Ne kadar mutluluk ve heyecan veren bir düşünce olsa da, bir önceki yüzyılda doğmuş, beyaz giysiler giyen, yaşlı ve bir türlü kırışmayan esmer tenli büyükannesinin uçağa binip Cambridge'e uçması Aşima'ya imkânsız ve komik geliyordu. "Hayır, o gelmeyecek. Mektup gelecek."

O akşam Aşoke eve gidip mektubun gelip gelmediğine baktı. Üç gün gelip geçti. Hemşireler Aşima'ya bebeğin bezini nasıl değiştireceğini ve göbeğini nasıl temizleyeceğini göstermişlerdi. Çürük ve dikişli yerlerini rahatlatması için Aşima'ya tuzlu sıcak su banyoları yaptırmışlardı. Ona çocuk doktorlarının listesini; emzirme, bebekle iletişim kurma ve bağışıklık üzerine onlarca broşürle, bebek şampuanı, kulak temizleme çubuğu ve krem numuneleri vermişlerdi. Dördüncü gün geldiğinde hem iyi, hem de kötü bir haber vardı. İyi haber, Aşima ve bebeğin ertesi sabah taburcu edileceğiydi. Kötü haberse hastanenin doğum belgesi hazırlayan memuru Bay Wilcox'un onlara oğullarına bir ad seçmek zorunda olduklarını söylemesiydi. Amerika'da doğum belgesi olmadan hastaneden taburcu edilmeyeceklerini öğrenmişlerdi. Ve o doğum belgesine de bir ad yazılması gerekiyordu.

"Ama beyefendi," diye karşı çıktı Aşima, "ona bizim isim vermemiz mümkün değil."

Zayıf, kel ve asık yüzlü bir adam olan Bay Wilcox, önce her ikisi de belirgin biçimde endişeli olan anne babaya, sonra da isimsiz bebeğe baktı. "Anlıyorum," dedi. "Peki sebep nedir?"

"Bir mektup bekliyoruz," dedi Aşoke, durumu detaylarıyla açıklayarak.

"Anlıyorum," dedi Bay Wilcox, bir kez daha. "Çok yazık. Ne yazık ki tek alternatifiniz doğum belgenizin üzerinde 'Bebek Ganguli' yazması. Tabii bebeğin isminin ne olacağına karar verdiğinizde sizden bu kaydı değiştirmeniz talep edilecektir."

Aşima umutla Aşoke'ye baktı. "Yapmamız gereken tek şey bu mu?"

"Evet, ama bunu hiç tavsiye etmem," dedi Bay Wilcox. "Mahkemeye çıkmak ve ceza ödemek zorunda kalırsınız. Bürokrasi bitmek bilmez."

"Olamaz," dedi Aşoke.

Bay Wilcox kafasını salladı ve bir süre sessizlik oldu. "Hiç yedek bir şey düşünmediniz mi?" diye sordu.

Aşima kaşlarını çattı. "'Yedek' de ne demek?"

"Onun yerine kullanabileceğiniz bir isim, örneğin büyükannenizin seçtiği ismi beğenmezseniz falan."

Aşima ve Aşoke kafalarını salladılar. Her ikisi de Aşima'nın büyükannesinin seçimini sorgulamayı, bir büyüklerinin arzusunu bu biçimde geri çevirmeyi akıllarının ucundan bile geçirmemişlerdi.

"Örneğin kendi adınızı ya da ailenizin büyüklerinden birinin adını verebilirsiniz," diye önerdi Bay Wilcox, kendisinin de aslında 3. Howard Wilcox olduğunu itiraf ederek. "Güzel bir gelenektir. İngiltere ve Fransa kralları böyle yapardı," diye ekledi.

Aşima ve Aşoke bunun imkânsız olduğunu düşündüler. Çünkü Bengalliler arasında erkek çocuğa babasının ya da büyükbabasının, kız çocuğaysa annesinin ya da büyükannesinin adını vermek gibi bir gelenek yoktu. Amerika ve Avrupa'daki bu saygı göstergesi, bu miras ve soy sembolü gelenek Hindistan'da

ancak alay konusu olabilirdi. Bengalli aileler arasında her bireyin adı kutsaldı ve o isme dokunulamazdı. O adın başka birine geçmesi ya da başkasıyla paylaşılması düşünülmezdi.

"Peki oğlunuza başka birinin adını vermeye ne dersiniz? Hayranı olduğunuz birinin adını mesela?" dedi Bay Wilcox, ümitle kaşlarını kaldırarak. Sonra iç çekti. "Bunu düşünün. Birkaç saat sonra geri geleceğim."

Kapı kapandı ve tam o sırada, sanki bunu ta en baştan beri düşünüyormuş gibi, Aşoke'nin aklına oğlu için en uygun takma ad geliverdi ve bunun aklına gelmesinin etkisiyle hafifçe titredi. Parmaklarının arasında sımsıkı tuttuğu o sayfayı, fenerin ışığının gözlerine giren parlaklığının yarattığı o ani şoku hatırlamıştı. Ama ilk defa bu anı dehşetle değil şükranla anmıştı.

"Merhaba, Gogol," diye fısıldadı Aşoke, oğlunun mağrur yüzüne, sıkıca sarıp sarmalanmış vücuduna eğilerek. "Gogol," diye tekrarladı memnuniyetle. Bebek, yüzünde son derece şaşkın bir ifadeyle başını çevirip esnedi.

Aşima, bu adın sadece oğlunun yaşamı için değil, kocasının yaşamı için de taşıdığı önemi bildiğinden ismi kabul etti. Kaza öyküsünü biliyordu; ilk duyduğunda nazikçe ve yeni evli anlayışıyla dinlediği, ama şimdi, özellikle de şimdi, düşüncesinin bile kanını dondurduğu o öyküyü biliyordu. Kimi geceler kocasının boğuk çığlıklarıyla uyanıyor, kimi zaman da ikisi birlikte metrodayken rayların üzerinde giden tekerlerin ritmi kocasının birdenbire dalgınlaşıp, uzaklara dalmasına sebep oluyordu. Aşima, Gogol'ün hiçbir eserini okumamıştı, ama onu zihnindeki raflardan birine, Tennyson ve Wordsworth'ün yanına yerleştirmeye niyetliydi. Ayrıca bu sadece takma addı, ciddiye almaya gerek yoktu, altı üstü hastaneden çıkmalarını sağlaması için şimdilik doğum belgesine yazılacak bir isimdi. Bay Wilcox daktilosuyla geri geldiğinde Aşoke adı kodladı. Böylece Gogol Ganguli hastanenin dosyalarından birine kaydedildi. "Hoşça kal, Gogol," dedi Patty, bebeğin omzuna öpücük kondururken, ardından yine kırış kırış ipek sarisini giymiş olan Aşima'ya dönüp, "Bol şans," dedi. Doktor Gupta yaz sonlarına ait, kavurucu sıcaklık-

taki bir günde, pek de doğal olmayan, hepsinin poz verdiği o ilk fotoğrafi çekti: Battaniyeye sarılmış belli belirsiz bir kütle olan Gogol, yorgun annesinin kollarında yatıyordu. Aşima hastanenin merdivenlerinde durmuş, fotoğraf makinesine bakıyor ve kızgın güneşin altında gözlerini kısıyordu. Kocasıysa onun yanında durmuş kameraya bakıyor ve elinde karısının bavuluyla, kafasını eğmiş gülümsüyordu. "Gogol dünyaya adım atıyor," diye yazacaktı babası bu fotoğrafın arkasına, Bengal harfleriyle.

Gogol'ün ilk evi yürüyerek Harvard'a on, MIT'yeyse yirmi dakika uzaklıkta, dayalı döşeli bir apartman dairesiydi. Daire, somon rengi ince tahta kiremitlerle kaplı ve çevresi bel hizasında, birbirine bağlı parmaklıklarla çevrili üç katlı bir apartmanın birinci katındaydı. Çatının gri rengi ve sigara küllerinin gri rengi, kaldırım taşlarının ve sokağın grisiyle aynı tondaydı. Kaldırımın kenar taşlarının yanına park etmiş bir dizi araba olurdu. Bloğun köşesinde, içeri girmek için kaldırımdan üç basamak inilen bir sahaf dükkânı vardı, onun karşısındaysa gazete, sigara ve yumurta satan ve raflarda istediği gibi oturmasına izin verilen, Aşima'yı iğrendiren uzun tüylü kara bir kedinin olduğu rutubetli bir dükkân vardı. Bu küçük dükkânın dışında, aynı biçim, ebat ve hafif yıpranmışlıkta, nane yeşili, eflatun ya da açık maviye boyalı tahta kiremitli evler vardı. Bu ev, Aşoke'nin Aşima'yı on sekiz ay önce, bir Şubat gecesi geç saatte, Logan Havaalanı'na inişlerinden sonra getirdiği evdi. Karanlıkta, taksinin pencerelerinden, uçağın verdiği şaşkınlıktan gözlerini kocaman açmış, erimeye başlayan ve yerde kırılmış mavimsi beyaz tuğlaları andıran kar yığınları hariç dışarıdakileri zorlukla çıkartabiliyordu. Amerika'ya ilk gerçek bakışı ancak ertesi sabah, ince tabanlı terliklerinin içine Aşoke'nin bir çift çorabını giyip evin önüne çıktığında, New England'ın soğuğu kulaklarının ve çenesinin içine işlerken atabildi: Karla kaplı dalları olan yapraksız ağaçlar. Kar yığınlarının üzerinde birikmiş köpek kakaları ve çişleri. Sokakta tek bir ruh bile yok.

Daire, yan yana sıralanmış üç odadan oluşuyordu ve koridoru yoktu. Ön tarafta sokağa hâkim üç kanatlı bir penceresi olan

oturma odası, ortada yatak odası ve en uç kısımda da ara odadan geçerek varılan mutfak vardı. Tüm bunlar, hiç de onun umduğu gibi değildi. Erkek kardeşi ve kuzenleriyle Lighthouse ve Metro sinemalarında izlediği *Rüzgâr Gibi Geçti* ya da *Yaz Bekârı* filmlerindeki evlere hiç benzemiyordu. Daire, kışın cereyanlı, yazınsa dayanılamayacak kadar sıcak oluyordu. Kalın pencere camları, koyu kahverengi, kasvetli perdelerle örtülüydü. Hatta banyoda, geceleri fayansların arasındaki çatlaklardan çıkıveren hamamböcekleri bile vardı. Ama bunların hiçbirinden şikâyet etmemişti. Aşoke'yi üzmek ya da kendi ailesini endişelendirmek istemediği için yaşadığı hayal kırıklığını kendine saklamıştı. Evine yolladığı mektuplarda bunların yerine ocağın dört gözünde de, günün ya da gecenin her saatinde harıl harıl yanan gazdan, neredeyse tenini haşlayan sıcak musluk suyundan ve içilebilecek kadar temiz, soğuk musluk suyundan bahsediyordu.

Üstteki iki katta ev sahipleri, Harvard Üniversitesi sosyoloji profesörü ve karısı Montgomeryler oturuyordu. Montgomeryler'in iki çocuğu vardı, ikisi de kızdı, adları Amber ve Clover'dı, yedi ve dokuz yaşlarındaydılar, bellerine varan saçlarını asla örmezler ve hava güzel olduğunda arka bahçedeki tek ağaca asılmış lastik salıncakta saatlerce oynarlardı. Aşima ve Aşoke'ye kendisine, ona ilk hitap ettikleri gibi Profesör Montgomery değil, Alan demelerini söyleyen profesörün, onu olduğundan çok daha yaşlı gösteren tel tel, pas rengi sakalı vardı. Onu Harvard Meydanı'nda eski püskü bir kot pantolon, hatta bazen şort ve lastik sandalet giymiş yürürken görürlerdi. Danışmanını görmeye giderken ceket giyip kravat takan Aşoke sıklıkla kendi kendine, puspus sürücüleri bile buradaki profesörlerden daha iyi giyiniyor, diye düşünürdü. Montgomeryler'in soluk yeşil bir Volkswagen karavanları vardı. Üzeri yapıştırmalarla kaplıydı: SAVAŞI DURDURUN! EŞİTLİK! VATANDAŞLIK HAKLARI! BARIŞ! Bodrum katta Aşoke ve Aşima'nın da kullanmasına izin verdikleri bir çamaşır makineleri ve oturma odalarında, Aşoke ve Aşima'nın tavandan gelen sesini net olarak duyabildikleri bir televizyonları vardı. Nisan ayında bir akşam, Aşoke ve Aşima ye-

mek yerken, tavandan gelen televizyon sesinden Martin Luther King'in ve birkaç gün önce de Senatör Robert Kennedy'nin öldürüldüğünü öğrenmişlerdi.

Bazen Aşima ve Alan'ın karısı Judy, arka bahçede yan yana durup ipe çamaşır asıyorlardı. Judy'nin üzerinde de hep, yaz geldiğinde şort yaptığı kot pantolon ve erkek atletine benzeyen ve sutyensiz giydiği bir şey olurdu. Kırmızı pamuklu bir eşarbı, kızlarınınkiyle aynı cins ve tondaki tel tel sarı saçlarının üzerinden geçirip boyun hizasında bağlıyordu. Haftada birkaç gün Somerville'deki kadın sağlığı derneğinde çalışıyordu. Aşima'nın hamile olduğunu duyduğunda onun bebeğini emzirmeye karar vermesini onaylamış, fakat çocuğunun doğumu için kendini bir tıp kurumunun ellerine teslim edeceğini öğrendiğinde hayal kırıklığına uğramıştı; Judy'nin iki kızı da dernekteki ebelerin yardımıyla evde doğmuştu. Bazı geceler Judy ve Alan, Amber'la Clover'ı evde yalnız bırakıp dışarı çıkarlardı. Sadece bir defasında, Clover soğuk algınlığına yakalandığında Aşima'dan onları arada bir kontrol etmesini rica etmişlerdi. Aşima onların dairesini hep dehşetle hatırlıyordu; onların tavanının hemen üstüydü ama yine de onlarınkinden çok farklıydı, her yerde kitap ve kâğıt yığınları, mutfak tezgâhında kirli tabak yığınları ve sigara izmaritleriyle dolu yemek tabağı büyüklüğünde kül tablaları vardı. Kızlar, üzeri giysilerle dolu bir yatakta uyuyorlardı. Alan ve Judy'nin yatağının kenarına oturduğunda hantalca geriye düşüp, yatağın suyla dolu olduğunu fark ederek dehşet içinde çığlık atmıştı. Buzdolabının üzerinde, yulaf gevreği ve çay kutularının yerine, çoğu neredeyse bitmek üzere olan viski ve şarap şişeleri vardı. Sadece orada durmak bile Aşima'nın kendisini sarhoş hissetmesine sebep olmuştu.

Arabası olan Doktor Gupta onları hastaneden eve getirme nezaketini gösterdi, sıcaktan bunaltan oturma odasında, evdeki tek vantilatörün önünde otururken birden bire aile oluvermişlerdi. Kanepe yerine altı tane sandalyeleri vardı; hepsi üç bacaklıydı ve ahşap oval sırtlıklarıyla siyah, üçgen yastıkları vardı. Kendini bir defa daha bu üç odalı kasvetli dairede bulmak Aşima'ya hastanenin keşmekeşini, Patty'yi ve düzenli aralıklarla getirilen jö-

leyle dondurmayı özletmiş ve bu özlem onu çok şaşırtmıştı. Odaların içinden yavaş yavaş yürüyerek geçerken mutfakta üst üste yığılmış kirli tabakları ve yatağın dağınık olduğunu görmek canını sıktı. O ana kadar Aşima, kendisi yorgun veya aklı karışık olduğunda ya da sıla hasreti çektiği günlerde onun yerine yerleri silecek, bulaşıkları halledecek, çamaşırları yıkayacak, alışveriş yapacak ya da yemek pişirecek birinin olmayışını kabullenmişti. Amerikan tarzı yaşamın, bu tür hoşluklardan ve konfordan yoksun olmak anlamına geldiğini kabul etmişti. Oysa şimdi, kollarında ağlayan bir bebekle, göğüsleri sütle dolu, vücudu terle kaplı ve kasığı hâlâ acı içindeyken ve bu yüzden zar zor oturabilirken, aniden bu durum onun için tahammül edilemez bir hal aldı.

"Yapamayacağım," dedi, Aşoke ona bir fincan çay getirdiğinde; çay, o anda aklına gelen, Aşima için yapabileceği tek şey, Aşima'nınsa içmek istediği son şeydi.

"Birkaç gün içinde her şeyin üstesinden gelmeyi başarırsın," dedi, söylediği şeyin onu cesaretlendireceğini umarak ve başka ne yapabileceğinden bir türlü emin olamayarak. Fincanı Aşima'nın hemen yanındaki, boyası pul pul olmuş pencere pervazına koydu. "Galiba yine uykuya daldı," dedi, yanakları karnının göğsünde düzenli olarak işleyen Gogol'e bakarak.

"Başaramam," diye ısrar etti sertçe, ne bebeğe ne de kocasına bakarak. Önce perdeyi hafifçe geriye çekti, sonra bıraktı. "Burada olmaz. Bu şartlar altında olmaz."

"Sen ne diyorsun Aşima?"

"Acele et ve bir an önce çalışmalarını bitir diyorum." Hemen ardından hiç düşünmeden ve bunu ilk defa itiraf ederek şöyle dedi: "Gogol'ü bu ülkede yalnız başıma büyütmek istemediğimi söylüyorum. Bu doğru olmaz. Geri dönmek istiyorum."

Aşoke Aşima'ya baktı, yüzü düğünlerinde olduğundan daha naif, tavırlarıysa daha sertti; Cambridge'de onun karısı olarak sürdürdüğü yaşam Aşima'yı çoktan bunaltmıştı. Okuldan eve döndüğünde onu birçok defa üzgün bir halde yatakta yatarken ve ailesinden gelen mektupları okurken bulmuştu. Sabahın erken saatlerinde onun sessizce ağladığını hissettiğinde ona sarılır,

fakat aklına söyleyecek hiçbir şey gelmez ve onunla evlenip onu buraya getirdiği için Aşima'nın bu halinin kendi hatası olduğunu düşünürdü. Birden aklına trendeki yol arkadaşı Ghoş geldi; karısı için İngiltere'den dönmüştü. "Geri dönmek yaşamımdaki en büyük pişmanlık," diye itiraf etmişti Ghoş Aşoke'ye, ölmeden birkaç saat önce.

Kapıdaki hafif tıklama dikkatlerini dağıttı: Alan, Judy, Amber ve Clover bebeği görmeye gelmişlerdi. Judy'nin elinde, üzeri ekose kumaşla örtülü bir servis tabağı vardı; brokolili kiş yaptığını söyledi. Alan, içi Amber ve Clover'ın bebeklik giysileriyle dolu çöp poşetini yere bıraktı ve getirdiği soğuk şampanya şişesinin mantarını açtı. Yerlere de sıçrayan köpüklü sıvı kupalara boşaltıldı. Kupalarını Gogol'ün şerefine kaldırdılar, Aşima ve Aşoke birer yudum almış gibi yaptı. Amber ve Clover, Aşima'nın iki yanına oturdular, Gogol her ikisinin de parmaklarını elleriyle sımsıkı tuttuğunda mutluluklarına diyecek yoktu. Judy, bebeği Aşima'nın kucağından aldı. "Merhaba, yakışıklı," diye cıvıldadı. "Ah, Alan," dedi, "haydi bunlardan bir tane daha yapalım." Alan kızların karyolasını bodrumdan çıkartıp oraya getirmeyi önerdi ve Aşoke'yle birlikte karyolayı yukarı taşıyıp Aşima ve Aşoke'nin yatağının yanına yerleştirdiler. Aşoke köşedeki markete gidip bir paket kâğıt bez aldı ve onları tuvalet masasının üzerine, Aşima'nın ailesinin çerçeveli siyah-beyaz fotoğrafının yerine koydu. "Yüz seksen derecede yirmi dakika," dedi Judy Aşima'ya. "Bir şeye ihtiyacınız olursa seslenin," diye ekledi Alan, oradan ayrılmadan önce.

Üç gün sonra Aşoke MIT'ye, Alan Harvard'a, Amber ve Clover da okula geri dönmüşlerdi. Judy'yse her zamanki gibi dernekte çalışıyordu ve Aşima, ilk defa o sessiz evde Gogol'le yalnız kalmıştı; uçak yolculuğunun yaşattığı sersemliğin en kötü halinden bile daha kötü durumdaydı: sevgiden yoksundu, yapayalnızdı. Oturma odasındaki üç kanatlı pencerenin önünde, üçgen sandalyelerden birinin üzerinde oturup bütün gün ağladı. Bebeği emzirirken ve uyuması için onu pışpışlarken ağlıyordu, bebek uyuduktan sonra onu tekrar emzirene kadar yine ağ-

lıyordu. Postacı gelip gittikten sonra ağlıyordu, çünkü Kalküta'dan mektup gelmiyordu. Aşoke'yi üniversiteden arayıp ona ulaşamadığında ağlıyordu. Bir gün akşam yemeğini hazırlamak üzere ağlayarak mutfağa gittiğinde pirinçlerinin kalmadığını fark etti. Üst kata çıkıp Alan ve Judy'nin kapısını çaldı. "İstediğin kadar al," dedi Judy, fakat kutunun içindeki pirinç kahverengiydi. Kabalık etmemek için bir fincan aldı, aşağıya indiğindeyse pirinçleri attı. Eve gelirken pirinç almasını söylemek için Aşoke'yi üniversiteden aradı. Yanıt yoktu, fakat bu defa ayağa kalktı, yüzünü yıkadı ve saçlarını taradı. Üzerini değiştirip Gogol'ü giydirdi ve onu Alan ve Judy'nin verdiği, beyaz tekerlekli, lacivert bebek arabasına yerleştirdi. Gogol'ü Cambridge'in sakin sokaklarında ve Purity Supreme'de ilk defa, bir paket beyaz, uzun taneli pirinç almaya çıktığında gezdirdi. Bu yürüyüş normalden çok daha uzun sürdü, çünkü şimdi sokakta, marketin koridorlarında onu aniden fark eden ve hepsi Amerikalı olan nazik yabancılar onu durdurup gülümsüyor ve yarattığı bu harika şeyden dolayı onu tebrik ediyorlardı. Merakla ve beğeniyle bebek arabasına bakıyorlardı. "Kaç aylık?" diye soruyorlardı. "Kız mı, erkek mi?" "Adı ne?"

Bu işleri artık yalnız başına yaptığı ve bir rutin oluşturduğu için kendisiyle gurur duyuyordu. Tıpkı haftanın yedi günü verdiği dersler, bilimsel araştırmalar ve teziyle ilgilenen Aşoke gibi, artık onun da kendisini tamamen meşgul eden, ondan tüm ilgisini ve gücünü son damlasına kadar talep eden bir uğraşı vardı. Gogol'ün doğumundan önce günleri belirgin bir düzen içinde geçmiyordu. Evde vaktini kestirerek, somurtarak ve yatağa girip beş Bengal romanını tekrar tekrar okuyarak geçirirdi. Ama artık, bir zamanlar bitmek bilmeyen günler çabucak akşama varıvermeye başlamıştı; şimdi, eskiden sıkılarak geçirdiği günün o saatleri, Gogol'le ilgilenirken, üç odalı evin içinde kucağında Gogol'le gezinip dururken uçup gidiyordu. Artık sabah altıda kalkıyor, Gogol'ü emzirmek üzere karyolasından alıyor, ardından

yarım saat boyunca o ve Aşoke bebeği aralarına alıp, yarattıkları küçücük şeye hayran hayran bakarak yatıyorlardı. Saat on birle bir arasında, Gogol uyurken, Aşima akşam yemeğini aradan çıkartıyordu, ki bu gelecek yıllarda da devam edecek bir alışkanlık olacaktı. Her öğleden sonra Gogol'ü dışarı çıkartıyor, akşam yemeği için şunu ya da bunu almak veya Harvard Meydanı'nda oturmak için sokaklarda aşağı yukarı geziniyorlardı, bazen de MIT'nin kampusundaki bir bankta Aşoke'yle buluşup, ona evde yaptığı *samoa*ları ve bir termos taze çay götürüyordu. Bazen bebeğe bakarken onun yüzünde ailesinden parçalar görüyordu; annesinin parlak gözlerini, babasının ince dudaklarını, erkek kardeşinin çarpık gülümseyişini. Bir yüncü dikkâtı keşfedip gelmekte olan kışa hazırlık yapıp örgü örmeye başladı; Gogol'e süveterler, battaniyeler, tek parmaklı eldivenler ve şapkalar ördü. Üç-dört günde bir, mutfaktaki porselen lavaboda Gogol'e banyo yaptırıyordu. Her hafta büyük bir dikkatle Gogol'ün el ve ayaklarındaki onar parmağının tırnaklarını kesiyordu. Gogol'ü arabasına koyup aşı olması için çocuk doktoruna götürdüğünde, odanın dışında bekliyor ve kulaklarını tıkıyordu. Bir gün Aşoke eve bebeğin resimlerini çekmek üzere Intamatic marka bir fotoğraf makinesiyle geldi, Aşima bir başka gün bebek uyurken kare, beyaz kenarlı fotoğrafları ve beyaz yapışkan bant parçalarına yazılmış notları bir albümün plastik yapraklarının ardına yapıştırmıştı. Gogol'ü uyutmak için annesinin küçükken ona söylediği Bengal şarkılarını söylüyordu. Gogol'ün teninin tatlı, yumuşak parfümünü ve tereyağı gibi kokan nefesinin kokusunu zevkine vara vara içine çekiyordu. Bir gün Gogol'ü havaya, kafasının üzerine kaldırdı, ağzı açık halde bebeğe gülümserken aniden son emzirmeden kalan hazmedilmemiş süt seli bebeğin gırtlağından taşıp Aşima'nın gırtlağından aşağı aktı. Aşima, yaşamının geri kalanı boyunca, o ılık, ekşi sıvının yarattığı şoku günün geri kalanında ağzına tek lokma koyamamasına sebep olan bir tat olarak hatırladı.

Ailesinden, kocasının ailesinden, yengelerden, amcalardan, kuzenlerden ve arkadaşlardan, yani kısaca Aşima'nın büyükanne-

si hariç herkesten mektuplar geliyordu. Yaşamlarının büyük bölümünde dört bir yanda; ilan panolarında, gazetelerde ve dükkânların bez tentelerinin üzerinde gördükleri, fakat artık sadece bu değerli, solgun mavi mektup kâğıtlarının üzerinde karşılarına çıkan bir alfabe kullanılarak yazılmış bu mektuplar, mümkün olan her türlü hayır duası ve iyi dilekle doluydu. Bazen haftada iki mektup gelirdi. Bir defasında üç tane gelmişti. Aşima'nın kulağı, her öğleden sonra saat on ikiyle iki arasında, kapının önünde postacının ayak sesini ve hemen ardından kapının üzerindeki mektup yuvasından çıkan yumuşak tıklamayı duymak için hazır bekliyordu. Aşima'nın ailesinden gelen ve annesinin üstünkörü hattatlığını babasının mamur, şık el yazısının takip ettiği mektupların kenar boşlukları genellikle babasının çizdiği hayvan resimleriyle süslü olurdu, Aşima bu resimleri Gogol'ün karyolasının dayalı olduğu duvara yapıştırırdı. "Bebeği görmeye can atıyoruz," diye yazmıştı annesi. "Bunlar en kritik aylar. Her saat bebekte bir değişim olur. Sakın unutma." Aşima ailesine yazdığı mektupta Gogol'ün ilk gülümseyişinin, ilk yana dönüşünün ve ilk mutluluk çığlığının oluştuğu şartları bir bir anlatarak oğlunu özenle tarif etti. Gelecek Aralık ayında, Gogol bir yaşını doldurduktan sonra oraya kısa bir yolculuk yapabilmek için para biriktirdiklerini yazdı. (Çocuk doktorunun salgın hastalıklar konusundaki kaygısından bahsetmedi. Doktor, Hindistan'a gitmelerinin yepyeni bir dizi aşıyı gerektirebileceği konusunda onu uyarmıştı.)

Gogol, Kasım ayı gelip üçüncü ayını doldurduğunda hafif bir kulak enfeksiyonu geçirdi. Aşima ve Aşoke oğullarının takma adını antibiyotik yazılı reçetenin isim bölümünde ve hastanedeki hasta kaydının üzerinde gördüklerinde bu durum onlara pek doğru gelmedi; takma adların böyle uluorta kullanılmaması gerekirdi. Fakat hâlâ Aşima'nın büyükannesinin mektubu gelmemişti. Mektubun postada kaybolduğundan endişelenmeye başladılar. Aşima büyükannesine durumu açıklayan bir mektup yazmaya ve ondan içinde isimlerin olduğu yeni bir mektup yollamasını istemeye karar verdi. Ertesi gün Cambridge'e bir mektup geldi. Mektup Aşima'nın babasından geliyor olmasına rağ-

men Gogol için sayfa kenarındaki boşluğu süsleyen resimler, filler, papağanlar ya da kaplanlar yoktu. Mektuptaki tarih üç hafta öncesine aitti ve bu mektuptan Aşima'nın büyükannesinin sağ tarafının tamamen felç olduğu ve hafızasının yerinde olmadığını öğrendiler. Artık lokmaları çiğneyemiyor, zorlukla yutkunuyor ve seksen yıllık ömründen çok az şey hatırlıyordu. "Hâlâ bizimle birlikte, ama dürüst olmak gerekirse onu çoktan kaybettik," diye yazıyordu babası. "Kendini hazırla, Aşima. Belki onu bir daha göremezsin."

Bu, evden gelen ilk kötü haberdi. Aşoke, Aşima'nın büyükannesini neredeyse hiç tanımıyordu, yalnızca düğünlerinde onun ayağına dokunduğunu hayal meyal hatırlıyordu, ancak Aşima günlerdir bir türlü teselli olmuyordu. Yapraklar kahverengiye dönüp ağaçlardan döküldüğünde, günler hemen geceye, acımasız karanlığa vardığında Aşima evde Gogol'le oturuyor, büyükannesini, didasını, Boston'a uçmadan birkaç gün önce son defa görüşünü düşünüyordu. Aşima büyükannesini ziyarete gitmişti; büyükannesi bu özel günün şerefine yıllardır süren emekliliğini bir kenara atıp mutfağa girmiş ve Aşima'ya patatesli keçi yahnisi pişirmişti. Aşima'ya şekerlemeleri kendi elleriyle yedirmişti. Ailesinin ve diğer akrabalarının aksine, büyükannesi Aşima'ya et yememesini, etek giymemesini, saçlarını kestirmemesini ve Boston'a ayak basar basmaz ailesini unutmamasını tembih etmemişti. Büyükannesi bu tür ihanet belirtilerinden korkmuyordu; ailede, Aşima'nın asla değişmeyeceğini tahmin edebilen tek kişi oydu. Büyükannesinin evinden ayrılmadan önce Aşima, yaşlı büyükbabasının portresinin önünde başını eğerek durmuş, ondan yolculuğunu kutsamasını istemişti. Sonra didasının ayaklarındaki tozu alnına sürmek için yere eğilmişti.

"Dida, geliyorum," demişti Aşima. Bu, Bengallilerin hoşça kal yerine kullandığı sözcüktü.

Büyükannesi, Aşima'nın yerden kalkmasına yardım ederken, "Keyfini çıkart," diye kükremişti gürleyen sesiyle. Büyükannesi, titreyen ellerinin başparmaklarını Aşima'nın yüzünden akıp giden gözyaşlarına bastırmış ve yaşları yüzünden silmişti. "Benim

asla yapmayacağım şeyi yap. Her şey güzel olacak. Bunu sakın unutma. Haydi, artık git."

Bebek büyürken Bengalli tanıdıklardan oluşan çevreleri de genişliyordu. Artık bebek bekleyen Nandiler vasıtasıyla Mitralar'la tanışmışlar, Mitralar vasıtasıyla da Banerjeeler'le tanışmışlardı. Aşima, Gogol'ü arabasıyla Cambridge sokaklarında gezdirirken çoğu kez genç Bengalli bekârlar onu durdurup nereli olduğunu sormuşlardı. Tıpkı Aşoke gibi, bekârlar bir bir Kalküta'ya uçup yanlarında eşleriyle geri dönüyorlardı. Her hafta sonu gidilecek yeni bir ev, tanışılacak yeni bir çift ya da genç bir aile oluyordu. Hepsi Kalküta'dan gelmişlerdi ve sadece bu yüzden arkadaşlardı. Çoğunluğu Cambridge'de, birbirine yürüyüş mesafesindeki evlerde yaşıyorlardı. Kocalar öğretmen, araştırmacı, doktor ya da mühendisti. Sıla hasreti çeken ve burada şaşkına dönmüş kadınlarsa yemek tarifleri ve öğütler almak için Aşima'nın kapısını çalıyorlar, Aşima onlara Çin Mahallesi'nde satılan sazan balıklarını ve buğday kremasından helva yapılabildiğini anlatıyordu. Aileler pazar günleri birbirlerinin evine önceden haber vermeden uğruyorlardı. İçinde şeker ve suyu alınmış koyu süt olan çayları içiyor, tavada kızartılmış karidesleri yiyorlardı. Yerde daire şeklinde oturuyor, Nazrul ve Tagore'nin şarkılarını söylüyor, Dilip Nandi küçük orgunu çalarken, içinde şarkı sözlerinin olduğu bez ciltli kalın, sarı kitabı elden ele dolaştırıyorlardı. Ritwik Ghatak'le Satyajit Ray'in filmlerini karşılaştırıp bu filmler üzerine hararetli tartışmalar yapıyorlardı. Hindistan Komünist Partisi ve Kongre Partisi üzerine tartışıyorlardı. Kuzey Kalküta ve Güney Kalküta üzerine tartışıyorlardı. Saatlerce, hiçbirinin oy verme hakkının olmadığı bir ülkenin, Amerika'nın politikası üzerine tartışıyorlardı.

Şubat ayı geldiğinde, Gogol altı aylık olmuştu ve artık Aşima'yla Aşoke birlikte eğlenmeye yetecek kadar insan tanıyorlardı. Kutlama: Gogol'ün ***annaprasan***'ı, yani pirinç töreni. Bengalli bebekler vaftiz edilmezler, onlara Tanrı'nın huzurunda ayinle isim verilmez. Bunun yerine, yaşamlarının ilk geleneksel töreni ilk katı gıdayı tüketmeleri sebebiyledir. Dilip Nandi'den

Aşima'nın erkek kardeşinin yerine geçip bebeği kucağına alarak ona, Bengal yaşam tarzına ait bu geleneği yerine getirerek, ilk pilavını yedirmesini istediler. Gogol'ü, Kalküta'daki büyükannesinin gönderdiği soluk sarı pijamayla-*punjabi*'yle, Bengalli bir bebek damat gibi giydirmişlerdi. Pijamalarla birlikte gönderilen kimyon tohumlarının kokusu pijamanın kumaşına sinmişti. Aşima'nın kâğıttan kesip alüminyum folyo parçalarıyla süslediği alınlık Gogol'ün kafasının etrafına bir parça iple bağlanmıştı. Boynunda on dört ayar altından ince bir zincir vardı. Küçücük alnı hatırı sayılır bir mücadele sonunda sandal ağacı macunuyla süslenmiş, kaşlarının üzerinde süzülen altı minik bej ay yapılmıştı. Gözleri biraz rastıkla koyulaştırılmıştı. Gogol yere serilmiş yatak örtüsünün üzerinde oturan fahri dayısının kucağında önü, arkası ve etrafı misafirlerle dolu halde huzursuz, kıpır kıpırdı. Yemek on ayrı kâseye koyulmuştu. Aşima içine pilavı doldurduğu tabağın gümüş, pirinç ya da en azından paslanmaz çelik değil de melamin olduğu için üzülüyordu. En son kâsede çocukluğu boyunca, hatta yetişkinliğinde bile, her doğum gününde Gogol'e, pastaneden aldığı pastadan bir dilimle birlikte yemesi için hazırlayacağı, ılık pirinç pudingi *payeş* vardı.

Babası ve babasının arkadaşlarıyla birlikte, kalabalığın içinde annesinin yüzünü ararken kaşları çatılmış halde fotoğrafı çekildi. Annesi masayı hazırlamakla meşguldü. Gogol'ün annesi düğün hediyesi olan gümüş sariyi ilk defa o gün giymişti, bluzunun kolları dirseğinin kıvrım yerine varıyordu. Babasıysa bol pantolonunun üzerine transparan Pencap gömleği giymişti. Aşima, geçen haftayı onları hazırlamakla geçirdiği biryaninin, yoğurt soslu sazanın, *dal*ın ve altı farklı sebze yemeğinin ağırlığını taşıması için üç tanesinin üst üste konacağı kâğıt tabakları diziyordu. Misafirler ayakta ya da yerde bağdaş kurup otururak yemek yiyeceklerdi. Üst kattaki Alan ve Judy'yi de davet etmişlerdi; onlar her zamanki gibi yine kot pantolon ve hava soğuk olduğu için kalın kazaklar ve tokaları yün çorapların üzerinden bağlanmış deri sandaletler giymişlerdi. Judy masaya şöyle bir bakıp karides kotleti olduğunu sonradan anladığı bir şeyi ısırdı.

"Ben Hintliler'in vejetaryen olduklarını zannediyordum," diye fısıldadı Alan'a.

Gogol'e yemek verilmeye başlandı. Bu sadece bir başlangıç, bir alıştırmaydı. Hiç kimse küçük oğlanın buradaki pilavdan bir pirinç tanesi ya da şuradaki *dal*dan bir yudum içmesinden daha fazla bir şey beklemiyordu; bu törenin amacı ona yaşamı boyunca devam edecek tüketimi tanıtmak, gelecekteki on binlerce hatırlanmayacak yemeğin açılışını yapmaktı. Yemek yedirme işlemi başladığında bir avuç kadın feryat etti. Büyük bir deniz kabuğuna mütemadiyen hafifçe vurulup elden ele geçirildi, fakat odadaki hiç kimse deniz kabuğundan ses çıkartamadı. Ot sapları ve *paradeep*ten çıkan ince, sabit bir alev Gogol'ün başının üzerinde tutuldu. Çocuk mest olmuştu, ne kıpırdıyor ne de kafasını çeviriyordu, içinde farklı yiyeceklerin olduğu her bir kaşık uzatıldığında uslu uslu ağzını açıyordu. *Payes*ten üç kaşık yedi. Gogol'ün kaşığı almak için ağzını arzuyla açması Aşima'nın gözlerini yaşlarla doldurdu. Elinde olmadan, keşke kendi erkek kardeşim burada olup onu yedirebilseydi, kendi ailem ellerini Gogol'ün kafasına koyup onun için hayır duaları edebilselerdi, diye düşündü. Gogol'ün yemek yemesi bittikten sonra sıra hepsinin beklediği âna, yani büyük finale geldi. Yaşamının gelecekteki yolunu önceden kestirebilmek ve bir toprak sahibi mi, bir alim mi, yoksa bir işadamı mı olacağını anlamak için Gogol'e, içinde arka bahçeden alınmış bir avuç soğuk Cambridge toprağı, bir tükenmez kalem ve bir dolarlık banknot olan bir tabak uzatıldı. Çoğu çocuk tabağın içindekilerden birini, bazen de hepsini eline alırdı, fakat Gogol hiçbirine dokunmadı. Tabak ilgisini çekmedi, kafasını çevirip yüzünü kısa bir süre fahri dayısının omzuna sakladı.

"Parayı eline koyun!" diye bağırdı grubun içinden biri. "Amerikalı bir oğlanın zengin olması gerekir!"

"Hayır!" diye karşı çıktı babası. "Kalem. Gogol, kalemi al."

Gogol tereddüt içinde tabağa baktı. Onlarca siyah kafa beklenti içinde sallanıp duruyordu. Pencap pijamasının kumaşı tenini acıtmaya başladı.

"Haydi Gogol, tabaktakilerden birini al," dedi Dilip Nandi, tabağı biraz daha yakına çekerek. Gogol kaşlarını çattı, altdudağı titredi. Daha altı aylıkken kaderiyle yüzleşmeye zorlandığı o anda ağlamaya başladı.

Bir başka Ağustos ayı. Gogol bir yaşına basmıştı, nesneleri eline alıyor, birazcık yürüyor ve iki dildeki sözcükleri tekrar ediyordu. Annesine, "Ma," babasınaysa, "Baba," diyordu. Odada birisi, "Gogol," dediğinde kafasını çevirip gülümsüyordu. Geceleri bütün gece ve gündüzleri on ikiyle üç arasında uyuyordu. Yedi tane dişi çıkmıştı. Yerde bulduğu minicik kâğıt parçalarını, pamukçukları, bulduğu her şeyi ağzına atmaya çalışıyordu. Aşoke ve Aşima, Aralık ayında, Aşoke'nin sömestr tatilinde Kalküta'ya yapacakları ilk yolculuğu planlıyorlardı. Yaklaşmakta olan yolculuk, Gogol'ün pasaport başvuru formunu bir an önce teslim edebilmek için ona iyi ad bulmaya çalışmalarına vesile oldu. Ad önerileri almak için Bengalli arkadaşlarına başvurdular. Uzun akşam saatleri şu ya da bu ad üzerine tartışmaya adandı. Ama önerilen adların hiçbiri ilgilerini çekmedi. Artık Aşima'nın büyükannesinden gelecek mektuptan umutlarını kesmişlerdi. Onun adı hatırlayacağından da umutları yoktu, çünkü büyükannenin Aşima'yı bile hatırlamadığını öğrenmişlerdi. Hâlâ zaman vardı. Kalküta yolculuğu dört ay sonraydı. Aşima daha erken, yani *Durga pujo* zamanında gidemedikleri için üzülüyordu, ama Aşoke'nin ücretli izin hakkına sahip olabilmesine daha yıllar vardı ve şimdilik sadece Aralık ayında üç haftalık tatilleri vardı. "Bu tıpkı sizin Noel'den birkaç ay sonra ailenizin yanına gitmeniz gibi bir şey," demişti Aşima Judy'ye bir gün, çamaşır ipinin yanında. Judy ise kendisinin ve Alan'ın Budist olduğunu söyledi.

Aşima son süratle babasına, kayınpederine, dört erkek kardeşine ve en sevdiği üç amcasına kazak örüyordu. Hepsi birbirinin aynıydı; çam yeşili yünden, dokuz numara şişle, iki ters iki düz örülmüş V yakalı kazaklar. Yalnız babasınınki farklıydı; iki ince ipten oluşan çift ilmekle örülmüştü ve önünde yukarıdan aşağıya düğmeler vardı. Babası kazak giymektense hırkayı tercih edi-

yordu, Aşima babasının her fırsatta *solitaire* oynamak üzere daima yanında taşıdığı iskambil destesini koyması için hırkaya cep eklemeyi de unutmadı. Hırkanın yanında, ona Harvard Co-op'tan mektubunda sipariş ettiği numaralarda üç tane samur tüyü fırça aldı. Çok pahalı, hatta Aşima'nın o âna kadar Amerika'da satın aldığı en pahalı şey olmasına karşın, Aşoke faturayı gördüğünde hiçbir şey söylemedi. Bir gün, Aşima Boston'un şehir merkezine alışverişe gidip, Jordan Marsh mağazasının zemin katında, Gogol'ü arabasında iterek birkaç saat geçirip cebindeki son kuruşa kadar harcadı. Birbiriyle uyumsuz çay kaşıkları, pamuklu kumaştan yastık kılıfları, renkli mumlar, sabunlar ve ipler aldı. Başka bir mağazadan kayınpederine Timex marka saat, kuzenlerine Bic marka tükenmez kalemler ve annesiyle teyzelerine nakış ipliği ve yüksük satın aldı. Metroyla eve dönerken yolculuğun bekleyişi onu keyiflendirmiş, fakat bir yandan da çok yormuş ve gerginleştirmişti. Metro kalabalıktı, Aşima ilk başta ayakta duruyor, hem elindeki poşetleri, hem bebek arabasını hem de başının üzerindeki askıyı tutmaya uğraşıyordu, derken genç bir kız, oturmaz mısınız, diye sordu. Aşima kıza teşekkür edip minnettarca koltuğa çöktü ve poşetlerini korumaya almak için bacaklarının arkasına itti. Tıpkı Gogol gibi o da uyumak üzereydi. Kafasını cama dayadı, gözlerini kapattı ve evini düşünmeye başladı. Ailesinin evinin pencerelerinin siyah demir parmaklıklarını ve Gogol'ün, Amerikan bebek giysileri ve kâğıt beziyle annesiyle babasının dört direkli karyolasının üzerinde, tavandaki pervanenin altında oynadığını hayal etti. Kendi babasını dişlerinden biri kırılmış halde hayal etti; annesinin mektupta yazdığına göre birkaç gün önce merdivenlerden düştüğünde kırılmıştı dişi. Büyükannesinin onu tanıyamayacak olmasının ona ne hissettireceğini hayal etmeye çalıştı.

Gözlerini açtığında trenin inmesi gereken durakta durduğunu ve kapıların açık olduğunu gördü. Kalbi gümbür gümbür atarak yerinden fırladı. "Affedersiniz, geçebilir miyim?" diyerek bebek arabasını ve kendini, birbirine sımsıkı yapışmış vücutların arasından çekip çıkartmaya çalıştı. Birisi, "Hanımefendi," diye seslendi tam Aşima mücadelesini bitirmiş perona adım atmak üze-

reyken, "Poşetlerinizi unuttunuz." Aşima hatasını fark eder etmez kapılar sımsıkı kapandı ve tren yavaşça uzaklaşmaya başladı. Trenin arka tarafı tünelde kaybolup gidene ve peronda Gogol'le kendisinden başka kimse kalmayana dek orada durup trenin gidişini izledi. Bebek arabasını Massachusetts Caddesi'ne doğru iterek geriye doğru yürümeye başladı, onca şeyi tekrar alamayacağını bilmenin verdiği hüzünle içinden geldiği gibi ağlıyordu. Akşamüstünün geri kalan saatlerini kendisine kızarak ve kazaklarla fırçalar haricinde Kalküta'ya eli boş gidecek olmanın düşüncesinden utanarak geçirdi. Fakat Aşoke eve geldiğinde MBTA kayıp eşyalar bürosunu aradı ve ertesi gün torbalar geri geldi; tek bir çay kaşığı bile eksilmemişti. Bu küçük mucize Aşima'nın daha önce aklının ucundan bile geçmeyen bir biçimde Cambridge'e bağlandığını hissetmesini sağladı; kuralları kadar farklılıkları da onu etkilemişti. Böylece artık akşam yemeği partilerinde anlatacak bir öyküsü vardı. Arkadaşlarının dinleyip, onun ne kadar şanslı olduğunu düşünerek dehşete kapılacakları bir öyküsü. "Sadece bu ülkede böyle şeyler olur," diyecekti Maya Nandi.

Kısa bir süre sonra, bir akşam, Aşima ve Aşoke derin uykudayken telefon çaldı. Telefonun sesi onları hemen yataktan kaldırdı, kalpleri sanki bir kâbustan uyanmışlar gibi hızla çarpıyordu. Daha Aşoke telefonu açmadan Aşima telefonun Hindistan'dan geldiğini biliyordu. Birkaç ay önce ailesi Aşima'dan Cambridge'deki telefon numarasını yollamasını istemiş, Aşima'ysa bu numarayı yalnızca kötü haberleri ona hemen ulaştırabilmek için kullanacaklarını bildiğinden isteksizce yazıp yollamıştı. Aşoke oturup ahizeyi kaldırdığında ve yorgun, zayıf bir sesle yanıt verdiğinde, Aşima da kendini hazırlamaya başladı. Telefonun çalmasıyla huzursuz olan Gogol'ün beşiğini sallayarak onu rahatlatıp kafasındaki kimi gerçekleri yeniden gözden geçirdi. Büyükannesi seksenli yaşlardaydı, yatalaktı, bunamıştı ve artık ne yemek yiyebiliyor, ne de konuşabiliyordu. Ailesinden gelen son mektupta yazanlara göre, yaşamının son birkaç ayı, hem onu tanıyanlar, hem de kendisi için acı içinde geçmişti. Onun yaşamına yaşam denemezdi. Annesini tüm bunları yan komşunun oturma odasındaki telefonundan nazikçe söylerken hayal etti. Aşima,

Gogol'ün kayıp ismini veren büyük büyükannesini asla tanıyamayacağı gerçeğini kabullenerek kendini bu habere hazırladı.

Oda rahatsız edici derecede soğuktu. Aşima, Gogol'ü kucağına alıp tekrar yatağa, battaniyenin altına girdi. Birazcık olsun güç alabilmek için bebeği göğsüne bastırdı. Gardıropta, bir poşetin içinde duran, aklından büyükannesini geçirerek aldığı krem rengi hırkayı düşündü. Aşoke'nin söylediklerini, anlayışlı, fakat üst kattaki Alan ve Judy'yi uyandırmasından endişe etmesine sebep olacak kadar yüksek sesle konuşmasını duyuyordu, "Evet, tamam, anlıyorum. Üzülme, evet, geleceğim." Aşoke bir süre sessiz kaldı; karşı tarafı dinliyordu. Aşima'nın omzuna hafifçe elini koyup, "Seninle konuşmak istiyorlar," dedi. Karanlıkta ahizeyi Aşima'ya uzatıp bir an tereddüt ettikten sonra yataktan kalktı.

Kendisine gelen kötü haberi duymak ve annesini teselli etmek için ahizeyi aldı. Elinde olmadan, acaba annemin öldüğü gün beni kim teselli edecek, acaba o haber de böyle gece yarısında, beni rüyalarımdan kopartarak mı gelecek, diye düşündü. Korkmasına karşın biraz da heyecanlandı; neredeyse üç yıl sonra ilk defa annesinin sesini duyacaktı. Dum Dum Havaalanı'ndan ayrılışından beri ilk defa ona Monu diye hitap edilecekti. Fakat telefonun öbür ucundaki kişi annesi değil, erkek kardeşi Rana'ydı. Kardeşinin bir kablonun içine hapsolmuş sesi zayıf geliyor, ahizenin deliklerinden zar zor tanınabiliyordu. Aşima'nın ilk sorusu orada saatin kaç olduğuydu. Soruyu üç defa, sesini duyurabilmek için bağırarak sorması gerekti. Rana öğlen olduğunu söyledi. "Hâlâ Aralık'ta mı gelmeyi tasarlıyorsunuz?" diye sordu.

Onca zaman sonra kardeşinin ona abla anlamına gelen ve koca dünyada sadece Rana'nın kullanabildiği Didi dediğini duymak Aşima'yı heyecanlandırdı, göğsü sıkıştı. Aynı anda Cambridge'teki mutfakta suyun aktığını ve kocasının bardak almak için dolabı açtığını duydu. "Elbette geleceğiz," dedi, sesinin ekosunun aynı şeyi bir defa daha hafifçe, daha az ikna edici biçimde söylediğini duyunca huzursuz olarak. "Dida nasıl? Ona bir şey mi oldu?"

"Hâlâ yaşıyor," dedi Rana. "Ama hâlâ aynı."

Aşima yeniden yastığına yaslanıp iç ferahlığıyla gevşedi. Her şeye rağmen, son defa olsa bile büyükannesini görebilecekti. Gogol'ü başının üzerinden öpüp yanağını onunkine bastırdı. "Çok şükür. Annemi versene," dedi ayak bileklerini üst üste koyarak. "Onunla da konuşayım."

"Şu anda evde değil," dedi Rana, parazit dolu bir duraksamadan sonra.

"Ya babam?"

Rana'nın sesi duyulmadan önce kısa bir sessizlik oldu. "Burada değil."

"Peki." Aşima birden saat farkını hatırladı; babası çoktan *Desh* dergisinin bürosunda işinin başına oturmuş, annesi de elinde çuval bezinden yapılmış çantasıyla pazardan sebze ve balık alıyor olmalıydı.

"Küçük Gogol nasıl?" diye sordu Rana. "Sadece İngilizce mi konuşuyor?

Aşima bir kahkaha atıverdi. "Aslına bakarsan şu anda pek bir şey konuşmuyor." Gogol'e 'Dida', 'Dadu' ve 'Mamu' demeyi ve fotoğraflardan büyükanneleriyle büyükbabalarını ve dayısını tanımayı öğrettiğini anlatmaya başladı. Ama yeni bir parazit dalgası Aşima'yı cümlesinin ortasında susturdu.

"Rana? Beni duyabiliyor musun?"

"Seni duyamıyorum," dedi Rana sesi gittikçe zayıflarken, "Duyamıyorum. Daha sonra konuşuruz."

"Evet," dedi Aşima. "Sonra konuşuruz. Görüşürüz. Çok yakında. Bana yaz." Aşima ahizeyi yerine koydu; şaşırmıştı ve kalbi, kardeşinin sesini duymanın verdiği heyecandan hızlı hızlı atıyordu. Biraz sonra kafası karıştı ve canı sıkıldı. Neden cevabı belli bir soruyu sormak için onu arama zahmetine girmiş olsundu ki? Neden hem annesi, hem de babası evde yokken aramıştı?

Aşoke mutfaktan döndü, elinde bir bardak su vardı. Bardağı bıraktı ve başucundaki küçük lambayı yaktı.

"Ben uyandım," dedi Aşoke, sesinin hâlâ yorgunluktan kısık çıkmasına rağmen.

"Ben de."

"Peki ya Gogol?"

"Yine uykuya daldı." Aşima ayağa kalkıp Gogol'ü tekrar beşiğine yatırdı, battaniyesini omuzlarına kadar çekti, sonra titreyerek yatağa döndü. "Anlayamıyorum," dedi kafasını buruşuk çarşafın üzerinde sallayarak. "Neden Rana bu saatte arama zahmetine girdi? Çok pahalı. Hiçbir anlamı yok." Kafasını çevirip Aşoke'ye baktı. "Peki sana tam olarak ne dedi?"

Aşoke kafasını iki yana salladı, yüzü asıldı.

"Bana söylemediğin bir şey söyledi sana. Söyle, ne dedi?" Aşoke kafasını sallamaya devam etti, sonra yatakta Aşima'nın tarafına uzanıp sıkıca onun elini tuttu, fakat o kadar sıkı tutuyordu ki Aşima'nın canı acıdı. Aşoke onu yatağa bastırıp üzerine yattı, Aşoke'nin yüzü yana dönüktü ve vücudu aniden ürpermişti. Aşima'yı bu biçimde o kadar uzun tuttu ki, Aşima Aşoke'nin ışığı kapatıp onu okşamaya başlayacağını zannetti. Bunun yerine Aşoke ona Rana'nın kendisine birkaç dakika önce telefonda söylediği ve kız kardeşine söyleyemediği şeyi söyledi: Dün akşamüzeri babası *solitaire* oynarken kalp krizi geçirip ölmüştü.

Altı gün sonra, yani planladıklarından altı hafta önce Hindistan'a gideceklerdi. Ertesi sabah Aşima'nın hıçkırıklarını duyup aşağı inen ve Aşoke'den kötü haberi öğrenen Judy ve Alan kapının yanına içi çiçeklerle dolu bir vazo bıraktılar. Bu altı gün boyunca Gogol'e iyi isim bulacak vakit yoktu. Amerika Birleşik Devletleri mührünün ortasında "Gogol Ganguli" yazan bir ekspres pasaport aldılar, Aşoke oğlunun yerine imza attı. Yola çıkmadan bir gün önce Aşima, Gogol'ü arabasına koydu, babası için ördüğü hırkayı ve fırçaları bir torbaya doldurdu ve Harvard Meydanı'ndan geçerek metro istasyonuna gitti. "Affedersiniz," dedi yoldaki bir beye, "trene binmem gerekiyor." Adam bebek arabasını aşağı indirmesine yardım etti ve Aşima peronda beklemeye başladı. Tren gelir gelmez geriye, Central Meydanı'na doğru gitti. Bu defa her şeyin tamamen farkındaydı. Araçta olsa olsa yarım düzine yolcu vardı, yüzleri ya *Globe* gazetesinin arkasına saklanmıştı, ya karton kapaklı kitapların üzerine eğilmişti ya da Aşi-

ma'nın olduğu yere, öylece boşluğa bakıyorlardı. Tren iyice yavaşladığında Aşima ayağa kalktı, trenden inmeye hazırdı. Torbaya bakmak için arkasına dönmedi, bilerek koltuğunun altında bıraktı. "Hey, Hintli hanım torbasını unuttu," diye bir ses duydu kapılar kapanırken, tren yol almaya başladığında camdaki ilk vuruşu duydu, fakat Gogol'ü peronda iterek yürümeye devam etti.

Ertesi akşam Pan Am Havayolları'na ait bir uçakla, beş saatlik moladan sonra Tahran ve Bombay üzerinden Kalküta'ya gidecek ikinci bir uçağa binecekleri Londra'ya uçtular. Aşima Boston'daki kalkış pistinde, kemeri takılı halde, saatine baktı ve parmaklarıyla Hindistan'da saatin kaç olduğunu hesapladı. Fakat bu defa gözlerinin önüne ailesine ait tek bir görüntü bile gelmedi. Kısa süre sonra ne göreceğini gözlerinin önüne getirmek istemiyordu. Yas tutan annesinin kırmızı boyaları silinmiş, erkek kardeşinin kalın telli saçları tıraş edilmiş olacaktı. Tekerlekler yavaşça hareket etmeye başladılar ve devasa, metal kanatlar yumuşakça aşağı yukarı sallandılar. Aşima pasaportların ve yeşil kartların doğru sırada olup olmadığını ikinci defa kontrol eden Aşoke'ye baktı. Onun saatini Hindistan saatine ayarlayışını, solgun, gümüş rengi ellerinin etrafta bir o yana, bir bu yana hareket edişini izledi.

"Gitmek istemiyorum,"dedi Aşima, koyu renk oval pencereye dönerek. "Onları görmek istemiyorum. Yapamam."

Uçak hızlanmaya başlarken Aşoke elini Aşima'nınkinin üzerine koydu. Birden Boston küçücük oluverdi, kapkara olmuş Atlantik'in üzerinde rahatça yükselmeye başladılar. Tekerler içeri çekildi ve uçak ilk bulut katmanının arasından daha da yukarıya çıkmaya çalışırken kabin sallandı. Kulaklarını pamukla tıkanmış olmalarına rağmen uçak iyice yükselirken, yaşamında ilk defa dünyanın bir ucundan diğerine uçan Gogol, yas tutan annesinin kollarında çığlık atmaya başladı.

ÜÇ

1971

Ganguliler, Boston'ın dışında bir üniversite kasabasına taşındılar. Bildikleri kadarıyla oradaki tek Bengalli aile kendileriydi. Kasabanın tarihi bir bölgesi vardı; sömürge mimarisinin önemli örneklerini görmek için yaz ayları boyunca hafta sonları kasabaya turistler akın ediyordu. Bağımsız cemaatin gittiği, çan kuleli beyaz bir kilise, taştan yapılmış ve hemen bitişiğinde hapishane olan bir mahkeme binası, kubbe tavanlı bir halk kütüphanesi ve saygıdeğer Paul'ün içinden su içtiği söylenen ahşap bir kuyu vardı. Kış aylarında karanlık çöktükten sonra evlerin pencerelerinde ince mumlar yakılıyordu. Aşoke üniversitede elektrik mühendisliği bölümünde asistan olarak çalışmaya başlamıştı. Beş sınıfa ders veriyor ve yılda on altı bin dolar kazanıyordu. Ona, bir oda verildi, odanın kapısındaki siyah, plastik şeridin üzerinde adı ya-

zıyordu. Aşoke kendi bölümündeki diğer öğretim görevlileriyle beraber, personelin kullandığı odadaki kahve makinesinin yanına sık sık bir tabak evde yapılmış muzlu kek koyan Bayan Jones adındaki yaşlıca bir sekreterin hizmetinden de faydalanıyordu. Aşoke, onun, aşağı yukarı kendi annesiyle aynı yaşta olduğunu tahmin ediyordu. Bayan Jones'un kocası, ölene kadar İngilizce bölümünde ders vermişti. Bayan Jones, Aşoke'nin annesinin küçük düşürücü bulacağı bir yaşam sürüyordu; yalnız başına yemek yiyor, yağmurda ve karda arabasını kendi kullanarak işine geliyor, çocuklarını ve torunlarını yılda en fazla üç-dört kez görüyordu.

İşi, Aşoke'nin yaşamı boyunca hayalini kurduğu tek şeydi. Her zaman, bir firmada çalışmaktansa, üniversitede ders vermeyi hayal etmişti. Bir sınıf dolusu Amerikalı öğrenciye ders vermenin ne büyük bir heyecan olacağını düşünmüştü. Üniversite rehberinde adını "Öğretim Kadrosu" başlığının altında görmek ne hoş bir başarı hissiydi. Bayan Jones'un ona, "Hocam, eşiniz telefonda," dediği her an ne kadar mutluluk vericiydi. Dördüncü kattaki ofisi, sarmaşık kaplı tuğla cepheli binalarla çevrili avluya tepeden bakıyordu ve güzel günlerde öğle yemeğini bir bankın üzerinde, kampusun saat kulesinden gelen çan seslerinin ahenkli melodisini dinleyerek yiyordu. Cuma günleri dersi bittikten sonra uzun, ahşap masaların üzerinde yabancı gazeteleri okumak üzere kütüphaneye gidiyordu. Amerikan uçaklarının, Kamboçya'daki Vietkong donanım güzergâhını bombaladıklarını, Naksalites'in Kalküta'da öldürüldüğünü ve Hindistan'la Pakistan'ın savaşacağını okuyordu. Bazen kütüphanenin güneş alan ve pek rağbet edilmeyen, oysa tüm edebi eserlerinin raflarda dizili durduğu en üst katına çıkardı. Koridorlarda dolaşır, çoğunlukla sevdiği o Rus yazarların bulunduğu ve oğlunun adının altın rengi harflerle bir sıra kırmızı-yeşil-mavi ciltli kitaba yazılı olduğunu her gördüğünde kendini özellikle mutlu hissettiği raflara yönelirdi.

Aşima içinse banliyöye taşınmak, Kalküta'dan Cambridge'e taşınmaktan daha zor ve üzücü olmuştu. Keşke Aşoke Northeastern'daki işi kabul etseydi, diye düşünüyordu; böylece şehirde kalabilirlerdi. Bu kasabada ne kaldırım, ne sokak lambası, ne top-

lu taşıma aracı ne de dükkânlar vardı. Almaları gereken yeni Toyota Corolla'yı nasıl kullanacağını öğrenmek de umurunda değildi. Artık hamile olmamasına rağmen hâlâ arada sırada patlamış pirinç, fıstık ezmesi ve soğanı bir kâsede karıştırıyordu. Aşima, yabancı olmanın ömür boyu hamile olmaya benzediğini fark etmeye başlamıştı; sonu gelmeyen bir bekleyiş, bitmeyen bir sıkıntı ve sürekli keyifsizlik. Durmadan devam eden bir sorumluluk, eskiden sıradan yaşam olan şeyin içinde, önceki yaşamın artık yitip gittiğini, yerine daha karmaşık ve buyurgan bir şeyin geldiğini anlamasına yarayan bir parantezdi. Hamile olmak gibi yabancı olmanın da başkalarında aynı merakı, acıma ve saygının karışımı olan aynı duyguyu uyandırdığına inanıyordu.

Aşima'nın kocası işteyken etrafı keşfetmek için dairesinden dışarı çıktığında görebileceği yerler içinde yaşadıkları üniversite ve kampusun hemen yanındaki tarihi bölgeyle sınırlıydı. Gogol'le etrafta geziniyor, onun avluda koşmasına ya da yağmurlu günlerde öğrenci salonunda kendisiyle birlikte televizyon izlemesine izin veriyordu. Haftada bir defa, uluslararası ürünlerin satıldığı pastanede, Bayan Etzold'un pişirdiği linzer square'lerin ve Bayan Cassolis'in baklavasının yanında, tanesini yirmi beş sentten satmak üzere otuz tane *samosa* hazırlardı. Cuma günleri Gogol'ü çocukların öykü saati için halk kütüphanesine götürüyordu. Gogol dört yaşına bastığında onu haftada üç sabah üniversitenin kreşine götürüp getirmeye başladı. Gogol kreşte parmak boyası yapıp İngiliz alfabesini öğrenirken, Aşima'nın yine yalnızlıktan morali bozulmaya ve bulunduğu yerde yabancılık çekmeye başlamıştı. Oğlunun, ikisi birlikte yürürken sarisinin boşta kalan ucunu tutuşunu özlemişti. Onun huysuz, bağıran ve Aşima'ya aç veya yorgun olduğunu ya da tuvalete gitmek istediğini söyleyen o küçük oğlan çocuğu sesini özlüyordu. Evde yalnız kalmamak için halk kütüphanesinin okuma salonunda, eskimiş deri bir sandalyeye oturup annesine mektup yazıyor, ya da dergi veya evden getirdiği Bengali dilindeki kitaplarını okuyordu. Yerde domates rengi halı olan okuma salonu aydınlık ve keyifli bir yerdi; insanlar, ortasına altın suçiçekleri ya da büyük su kamışları koyulmuş

büyük, yuvarlak ahşap masanın etrafında gazete okuyorlardı. Gogol'ü çok özlediğinde çocuk odasına gidiyordu; oradaki ilan tahtasında Gogol'ün, öykü saatinde *Şapkalı Kedi* kitabından bir bölümü okuyan Bayan Aiken'i, bir minderin üzerinde bağdaş kurmuş dinlerken profilden çekilmiş fotoğrafı vardı.

Üniversitenin verdiği o aşırı sıcak dairede geçen iki yılın sonunda Aşima ve Aşoke ev satın alacak.duruma gelmişlerdi. Akşamüstleri yemekten sonra arabalarına binip, Gogol'ü de arka koltuğa oturtup satılık evlere bakmaya gidiyorlardı. Aşoke'nin bölüm başkanının, yılda bir defa Noel'in ertesi günü Aşoke, Aşima ve Gogol'ün çaya davet edildikleri, on sekizinci yüzyıldan kalma malikânesinin bulunduğu tarihi bölgedeki evlere bakmıyorlardı. Plastik çocuk havuzlarının ve beysbol sopalarının evlerin önündeki çimlerde bırakıldığı sıradan caddelere bakıyorlardı. Tüm evler Amerikalılar'a aitti. Evin içinde ayakkabıyla dolaşılıyordu, mutfaklarda içinde kedi kumu olan tepsiler vardı ve ne zaman bir evin zilini çalsalar köpekler havlayıp zıplamaya başlıyorlardı. Değişik mimari stillerin adlarını öğrenmişlerdi. En sonunda, bin metrekarelik alana yeni inşa edilmiş bir sitedeki tahta kiremitle kaplı iki katlı evde karar kıldılar; bu evde onlardan önce kimse oturmamıştı. Burası Amerika'nın, onların sahip olduğu küçük parseliydi. Gogol, ailesi bankaya giderken onlara eşlik ediyor, onlar bitmek tükenmek bilmeyen kâğıtları imzalarken oturup bekliyordu. Nihayetinde ipotek onaylandı ve ilkbaharda taşınmaya karar verdiler. U-Haul taşımacılık şirketiyle yeni evlerine taşınan Aşima ve Aşoke ne kadar çok eşyaya sahip olduklarını fark edip şaşkınlığa düşmüşlerdi; her ikisi de Amerika'ya yalnızca ellerinde bir bavul ve birkaç parça giyecekle gelmişlerdi. Şimdiyse, dairelerinin köşelerine yığılmış ve onca tabak ve bardağı sarmalarına yetecek kadar eski *Globe* dergileri vardı. Yıllardır biriktirdikleri *Time* dergilerini de atmaları gerekecekti.

Yeni evin duvarları boyalıydı, araba yolu ziftle kaplıydı, tahta kiremitlerin rengi koyulaştırılmıştı ve su geçirmiyordu. Aşoke, Hindistan'daki akrabalarına göndermek üzere her odanın fotoğrafını çekti; Gogol de her karenin içinde bir yerde duruyor-

du. Gogol'ün buzdolabını açarken ve telefonda konuşuyormuş gibi yaparken fotoğraflarını çekmişti. Gogol'ün sağlam bir vücut yapısı ve dolgun yanakları vardı, fakat daha şimdiden yüzünde dalgın, düşünceli bir ifade oluşuvermişti bile. Fotoğraf makinesine poz verirken gülümsemesi için önce ona uzun uzun dil dökülmesi gerekiyordu. Ev, en yakın markete on beş, çarşıyaysa kırk dakika uzaklıktaydı. Adresleri, Pemberton Yolu Numara 67'ydi. Komşuları Johnsonlar, Mertonlar, Asprisler ve Hiller'di. Evin, dört tane orta büyüklükte odası, bir buçuk tane banyosu, iki metre yüksekliğinde tavanları ve tek arabalık bir garajı vardı. Oturma odasında tuğladan bir şömine ve avluya hâkim bir cumba penceresi vardı. Mutfakta birbiriyle uyumlu sarı mutfak aksesuarları, bir döner tepsi ve fayans gibi görünen yer muşambası vardı. Aşima'nın babasının yaptığı ve civardaki bir camcıda çerçevelettirdikleri, Rajasthan'ın bir çölündeki deve kervanını gösteren suluboya resmi oturma odalarının duvarına asmışlardı. Gogol'ün kendine ait bir odası vardı; odasında, altında gömme çekmecesi olan bir yatakla, üzerinde *Tinkertoy* marka ahşap legoların, *Lincoln* marka ahşap oyuncakların, üç boyutlu görüntü makinesinin ve bir de küçük, beyaz çizim tahtasının durduğu metal raflar vardı. Tıpkı mobilyaların büyük bir kısmı, perdeler, ekmek kızartma makinesi ve tavalarla tencereler gibi, Gogol'ün oyuncaklarının çoğu da ikinci el mağazalarından alınmıştı. Aşima ilk başta bu eşyaları evine sokmaya pek gönüllü değildi; aslen yabancılara -üstelik şu durumda Amerikalı yabancılara- ait şeyleri satın alma düşüncesi onu utandırıyordu. Ama Aşoke kendi bölüm başkanının bile bu mağazalardan alışveriş ettiğini söylemişti; kısacası, köşkte yaşamasına rağmen bir Amerikalı ancak elli sente aldığı ikinci el pantolonu giyerdi.

Eve taşındıklarında bahçe düzenlenmemişti. Ne bahçede tek bir ağaç, ne de ön kapının iki yanında tek bir çalı vardı ve bu yüzden evin etrafındaki beton göze çarpıyordu. İlk birkaç ay boyunca, dört yaşındaki Gogol, taş ve ince dallarla dolu, engebeli, çamur kaplı bahçede, spor ayakkabılarını kirleterek yürüdükçe ardında çamurlu ayak izlerini bırakarak oynadı. Çocuklu-

ğuna dair ilk anılarının arasında bunlar da yer alacaktı. Yaşamının geri kalanı boyunca bu soğuk, kasvetli bahar çamuru kazarak, taş toplayarak ve devrik bir kütük parçasının altında sarı-siyah semenderler keşfederek geçirdiğini hatırlayacaktı. Civardaki diğer çocukların kahkaha atarken ve Big Wheel marka bisikletlerini sürerken çıkarttıkları sesleri de hatırlayacaktı. Bir kamyonun arkasından bahçeye toprağın döküldüğü o ılık, aydınlık yaz gününü ve birkaç hafta sonra siyah, çıplak topraktan boynunu uzatmaya başlayan incecik çimlere bakmak için anne-babasıyla birlikte mutfak kapısından bahçeye çıktıklarını da hatırlayacaktı.

İlk günlerde, akşamüstleri, annesiyle babası arabaya atlayıp yeni çevrelerini yavaş yavaş keşfediyorlardı. Bakımsız toprak yollar, ağaçların gölgesinin vurduğu ara sokaklar ve sonbaharda kabak toplanan, Temmuz ayındaysa yeşil kartonlarda satılan yemişlerin bulunabileceği çiftlikler vardı. Arabanın arka koltuğu naylonla kaplıydı, kapılardaki küllüklerin üzerindeki bantlar hâlâ çıkartılmamıştı. Hava kararana dek, kafalarında varacak belli bir yer olmaksızın gidiyorlardı, saklı kalmış küçük göllerden, mezarlıklardan ve çıkmaz sokaklardan geçiyorlardı. Bazen hep beraber kasabanın dışına çıkıp Kuzey Sahili'ndeki kumsallardan birine gidiyorlardı. Yaz aylarında bile ne denize girer, ne de güneşin altında bronzlaşmak isterlerdi. Kumsala günlük giysileriyle gidiyorlardı. Onlar kumsala vardığında biletçinin kulübesi boş, kalabalıksa çoktan dağılmış olurdu; otoparkta topu topu bir avuç araba görürlerdi, kumsalın onların dışındaki diğer ziyaretçileri, köpeklerini gezdiren, gün batımını izleyen ya da kumların üzerinde metal detektörleri gezdiren kişiler olurdu. Ganguliler arabayla yol alırken, okyanusun ince, mavi çizgisinin görüneceği anı sabırsızlıkla beklerlerdi. Gogol, kumsalda taş toplayıp kumun içinde tüneller kazardı. Babasıyla birlikte pantolonlarının paçalarını baldırlarına kadar kıvırıp kumsalda yalın ayak dolaşırlardı. Babasının yalnızca birkaç dakika içinde uçurtmayı rüzgârla birlikte havalandırışını izlerdi; babası uçurtmayı o kadar yükseğe uçururdu ki, Gogol uçurtmayı görmek için kafasını geriye yatırmak zorunda kalırdı, uçurtma gökyüzünde hafifçe dalgala-

nan bir benek gibi görünürdü. Kar beyazı martılar kanatlarını iki yana kocaman açıp havada uçuşurlardı; o kadar alçaktan uçarlardı ki, Gogol elini uzatsa onlara dokunabilecekmiş gibi hissederdi. Rüzgâr kulaklarını döver, yüzlerini buz gibi yapardı. Gogol, okyanusa doğru hamle yapar, sonra hemen geri çekilirdi; ardında belli belirsiz ayak izleri kalır, kıvrılmış paçaları ıslanırdı. Annesi, sarisini bileklerinden birkaç santim yukarıya kaldırırken bir yandan da ona seslenir ve kahkahalarla gülerdi, terliklerini eline alıp ayaklarını köpüklü, buz gibi suya sokardı. Gogol'e doğru uzanıp elini tutardı. "Uzaklaşma," derdi. Dalgalar, biraz daha güç toplamak üzere geri çekilirken yumuşak, koyu renkli kum ayaklarının altından kayıp dengelerini kaybetmelerine sebep olurdu. Aşima hep, "Düşeceğim. Beni içine çekiyor," derdi.

Gogol'ün beş yaşına girdiği Ağustos'ta, Aşima yine hamile olduğunu fark etti. Sabahları, bir dilim kızarmış ekmeği zorla yiyordu, çünkü bu kahvaltıyı ona Aşoke hazırlıyor ve Aşima yatağında oturup kızarmış ekmeği çiğnerken onu izliyordu. Aşima'nın sürekli başı dönüyordu. Günlerini yatağında yatarak geçiriyordu, yatağın hemen yanında pembe, plastik bir çöp kovası vardı, panjurları hep kapalı tutuyordu ve ağzıyla dişleri metal tadıyla kaplıydı. Aşoke'nin oturma odasından yatak odasına getirip yatağın Aşima'nın yattığı tarafının hemen karşısına koyduğu televizyonda *Kaç Para* ve *$10,000 Piramiti* programlarını izliyordu. Öğlen olduğunda Gogol'e fıstık ezmeli ve marmelatlı bir sandviç hazırlamak için sendeleyerek mutfağa iniyordu, buzdolabının kokusu onu tiksindiriyordu; buzdolabının raflarındaki yiyeceklerin artık çöpe dönüştüğünden ve etlerin çürümeye başladığından emindi. Gogol kreşten döndükten sonra arada sırada annesiyle babasının yatak odasına gidip annesinin yanına yatar, resimli bir kitap okur ya da boya kalemleriyle resim yapardı. Aşima bir gün Gogol'e, "Sen artık ağabey olacaksın," dedi. "Birisi sana Dada diyecek. Ne heyecan verici, öyle değil mi?" Aşima kendini zinde hissettiğinde Gogol'den fotoğraf albümlerinden birini getirmesini ister ve ikisi birlikte Gogol'ün, bir defa Kalküta'ya gitmiş olmasına karşın hiçbirini hatırlamadığı büyü-

kannelerinin, büyükbabalarının, dayısının, yengelerinin ve kuzenlerinin fotoğraflarına bakarlardı. Aşima, Gogol'e Tagore'nin dört dizelik bir çocuk şiirini ezberletmiş ve *Pujo* zamanı geldiğinde on elli tanrıça Durga'yı süsleyen tanrıların ve tanrıçaların isimlerini öğretmişti: Kuğusuyla Saraswati, Durga'nın sol tarafında duran tavus kuşuyla Kartik, baykuşuyla Lakşmi ve Durga'nın sağ tarafında duran faresiyle Ganeş. Akşamüstleri Aşima uyuyordu, fakat uykuya dalmadan önce ikinci kanalı açıp, anaokulunda konuştuğu İngilizce'yi unutmaması için Gogol'e *Susam Sokağı*'nı ve *Elektrik Şirketi*'ni izlemesini söylüyordu.

Akşamları yemekte Gogol ve babası baş başa kalıyor, babasının her Pazar iki gözlü, eski püskü Hollanda malı ocakta pişirdiği ve tam bir hafta boyunca dayanan körili tavuğu ve pilavı yiyorlardı. Yemek ısınırken babası Gogol'e yatak odasının kapısını kapatmasını çünkü annesinin kokuya dayanamadığını söylüyordu. Babasının mutfakta iş yaptığını, ocağın başında annesinin yerinde durduğunu görmek, Gogol'e tuhaf geliyordu. Masaya oturduklarında, annesiyle babasının her akşamki sohbetleri de olmuyordu; haberleri gösteren televizyonun oturma odasından gelen sesi de kesilmişti. Babası kafasını tabağına eğip yemek yiyor, *Time* dergisinin son sayısının sayfalarını çeviriyor ve sık sık yemeğini yiyip yemediğini kontrol etmek için Gogol'e bakıyordu. Babası pilav ve körili tavuğu Gogol için önceden tabakta karıştırması gerektiğini hatırlıyor fakat annesinin yaptığı gibi onlardan küçük toplar yapıp tabağına saatin üzerindeki sayılar gibi dizmekle uğraşmıyordu. Gogol'e, avuç içlerini kirletmeden parmaklarıyla yemek yemeyi öğretmişlerdi. Kuzunun iliğini emmeyi ve balığın kılçıklarını ayıklamayı öğrenmişti. Ama masada annesi yokken canı yemek yemek istemiyordu. Her akşam annesinin yatak odasından çıkıp babasıyla kendisinin arasına oturmasını ve havayı sarisinin ve hırkasının kokusuyla doldurmasını diliyordu. Her gün aynı şeyi yemekten sıkılmıştı ve bir defasında kalan yemeği babasına fark ettirmeden tabağının kenarına itti. Kalan sosla işaretparmağıyla tabağına şekiller çizmeye başladı. Sos oynuyordu.

"Önündekini bitir," dedi babası okuduğu dergiden gözlerini kaldırarak. "Yemeğinle öyle oynama."

"Doydum, Baba."

"Tabağında hâlâ yemek var."

"Bitiremeyeceğim, baba."

Babasının tabağı tertemizdi, tavuk kemiklerinin kıkırdakları bile kemiğin pembemsi yeri çıkana kadar yenmişti ve defne yaprağıyla tarçın çubuğu pırıl pırıl görünüyordu. Aşoke, Gogol'ün yaptığını onaylamadığını belli ederek inatla kafasını salladı. Aşoke her gün kampusun çöp kutularına atılmış, yarısı yenmiş sandviçleri ya da bir-iki ısırık alınıp bir yerlere bırakılmış elmaları gördükçe üzülüyordu. "Yemeğini bitir Gogol. Ben senin yaşındayken ne bulsam yerdim."

Annesi, ne zaman arabaya binse kusmaya başladığı için, 1973 yılının Eylül ayında Gogol'ü şehrin ilkokulunun anasınıfındaki ilk gününe götüren kocasına eşlik edemedi. Gogol, anasınıfına okulun ikinci haftası başlamıştı. Çünkü bir önceki haftayı Gogol de tıpkı annesi gibi yatakta geçirmişti; halsiz ve iştahsızdı, karnının ağrıdığını söylüyordu, üstelik bir defasında annesinin pembe çöp kovasının içine kustu. Anaokuluna gitmek istemiyordu. Ne annesinin Sears'dan aldığı ve dolabında bir askının üzerinde asılı duran yeni giysileri giymek istiyor, ne üzerinde Charlie Brown'ın resmi olan beslenme çantasını taşımak istiyor, ne de öğrencileri almak için Pemberton Yolu'nun sonunda duran sarı okul otobüsüne binmek istiyordu. Kreşin aksine okul evden ve üniversiteden kilometrelerce uzaktaydı. Annesiyle babası onu birçok defa alçak, uzun, tuğla cepheli, dümdüz çatılı binayı ve çimenliğe dikilmiş uzun beyaz direğin ucunda sallanan bayrağı görmesi için okula götürmüşlerdi.

Gogol'ün anaokuluna gitmek istememesinin bir nedeni vardı. Annesiyle babası ona okulda Gogol diye hitap edilmeyeceğini, yeni bir adıyla, en sonunda, tam Gogol resmi eğitimine başlayacağı sırada ne olacağına karar verdikleri iyi adıyla hitap edileceğini söylemişlerdi. Seçtikleri ad olan Nikhil ustalıkla eski

adıyla da bağlantılıydı. Bu ad sadece 'muktedir olan, her şeyi başaran erkek,' anlamına gelen son derece saygın bir Bengal adı olmakla kalmıyor, aynı zamanda Gogol'ün Rus adaşının ilk adı olan Nikolay'ı da oldukça andırıyordu. Aşoke bunu kısa zaman önce, kütüphanede dalgın dalgın Gogol ciltlerine bakarken düşünmüş ve Aşima'ya fikrini sormak için hızla eve dönmüştü. Aşoke, adları kısaltma takıntısı olan Amerikalıların bu adı Nick olarak budama tehlikesine karşın, bu adın daha kolay telaffuz edildiğini öne sürmüştü. Aşima adı beğendiğini söylemiş, fakat yalnız kaldığında o yılın başlarında ölen büyükannesini ve Hindistan'la Amerika arasında bir yerde kalan ve içinde büyükannesinin Gogol için seçtiği adın olduğu mektubu düşünüp ağlamıştı. Aşima hâlâ zaman zaman rüyasında, mektubu onca yıl sonra Pemberton Yolu'ndaki posta kutusunda bulduğunu ve zarfı açtığında içinin boş olduğunu görüyordu.

Ama Gogol yeni bir ad istemiyordu. Neden başka bir hitaba yanıt vermesi gerektiğini anlayamıyordu. "Neden yeni bir adımın olması gerekiyor ki?" diye sordu annesiyle babasına, gözlerinden yaşlar fışkırarak. Sadece annesiyle babası ona Nikhil dese bile, bu sorun olurdu. Oysa onlar yeni adı sadece okuldaki öğretmenlerinin ve arkadaşlarının kullanacağını söylemişlerdi. Nikhil olmaktan, tanımadığı biri olmaktan korkuyordu. Annesiyle babası Gogol'e, tıpkı Amerika'daki tüm Bengalli arkadaşları ve Kalküta'daki tüm akrabaları gibi kendilerinin de ikişer adı olduğunu söylediler. Bunun büyümenin, Bengalli olmanın bir parçası olduğunu anlattılar. Gogol için bir kâğıdın üzerine yeni adı yazıp ondan alt alta on defa yazmasını istediler. "Üzülme," dedi babası. "Sen, annenle benim için asla Gogol'den başka biri olmayacaksın."

Okula vardıklarında Aşoke ve Gogol'ü sekreter Bayan McNab karşıladı ve Aşoke'den kayıt formunu doldurmasını istedi. Aşoke, Gogol'ün doğum belgesinin ve aşı kayıtlarının birer kopyasını da verdi ve sekreter bu belgeleri kayıt formuyla birlikte bir dosyaya yerleştirdi. "Bu taraftan," dedi Bayan McNab, onları müdürün odasına doğru yönelterek. Kapının

üzerindeki isim CANDACE LAPIDUS'tu. Bayan Lapidus, anaokulundaki ilk haftayı kaçırmanın önemli olmadığını ve kimi şeylerin henüz tam anlamıyla yerine oturmadığını söyleyerek Aşoke'yi rahatlattı. Bayan Lapidus, beyaza yakın sarı saçlı, uzun boylu ve fidan gibi incecik bir kadındı. Limon sarısı bir takım elbise giymişti ve gözkapaklarında buz mavisi far vardı. Aşoke'nin elini sıkıp ona okulda başka Hintli çocukların da olduğunu söyledi; üçüncü sınıftaki Jayadev Modi ve beşinci sınıftaki Rekha Saxena. Acaba Ganguliler onları tanıyorlar mıydı? Aşoke, tanımadıklarını söyledi. Bayan Lapidus, kayıt formuna bakıp babasının eline yapışmış küçük oğlana şefkatle gülümsedi. Gogol, açık mavi pantolon, kırmızı-beyaz kumaş spor ayakkabılar ve ördek başı yeşili, çizgili tişört giyiyordu.

"İlkokula hoş geldin, Nikhil. Ben müdürün Bayan Lapidus."

Gogol ayakkabılarına baktı. Müdürün onun yeni adını telaffuz ediş şekli annesiyle babasınınkinden farklıydı; adının ikinci hecesini biraz daha uzatarak söylüyordu.

Bayan Lapidus, Gogol'ün önünde eğildi, böylece yüzü Gogol'ün yüzüyle aynı hizaya geldi ve ardından elini Gogol'ün omzuna koydu. "Bana kaç yaşında olduğunu söyleyebilir misin, Nikhil?"

Bayan Lapidus soruyu bir defa daha tekrar edip yine yanıt alamadığında, "Bay Ganguli, Nikhil İngilizce anlayabiliyor mu?" diye sordu.

"Elbette anlıyor," dedi Aşoke. "Oğlum iki dillidir."

Aşoke, Gogol'ün İngilizce bildiğini kanıtlamak için daha önce hiç yapmadığı bir şey yaptı ve oğluna itinalı ve aksanlı biçimde İngilizce hitap etti. "Haydi Gogol," dedi, Gogol'ün kafasını okşayarak. "Bayan Lapidus'a kaç yaşında olduğunu söyle."

"Bu da nedir?" dedi Bayan Lapidus.

"Anlayamadım hanımefendi?"

"Ona hitap ettiğiniz ad. *G* harfiyle başlayan."

"Ah, ona sadece evde öyle hitap ediyoruz. Ama onun iyi adı 'Nikhil' olmalı ve zaten öyle," diye kararlı bir biçimde başını salladı.

Bayan Lapidus kaşlarını çattı. "Üzgünüm ama ne demek istediğinizi anlayamıyorum. İyi ad mı?"

"Evet."

Bayan Lapidus kayıt formunu incelemeye başladı. Diğer iki Hintli çocukta böyle bir karışıklıkla uğraşmak zorunda kalmamıştı. Dosyayı açıp aşı kayıtlarını ve doğum belgesini inceledi. "Bir karışıklık var gibi görünüyor, Bay Ganguli," dedi. "Bu belgelere göre oğlunuzun yasal adı Gogol."

"Doğru. Ama lütfen açıklamama izin verin..."

"Fakat, bizim ona Nikhil dememizi istiyorsunuz."

"Doğru."

Bayan Lapidus başını salladı. "Peki bunun sebebi nedir?"

"Bu bizim isteğimiz."

"Sizin istediğinizi yapacağımdan emin değilim Bay Ganguli. Yani Nikhil ikinci adı mı demek istiyorsunuz? Yoksa bir çeşit kısaltma mı? Buradaki birçok çocuk adını kısaltılmış olarak kullanıyor. Bu formda şöyle bir yer de var..."

"Hayır, hayır, ikinci adı değil," dedi Aşoke. Sabrı tükenmeye başlıyordu. "Onun ikinci adı yok. Adının kısaltması da yok. Onun iyi adı, okulda kullanacağı adı Nikhil."

Bayan Lapidus dudaklarını birbirine bastırıp gülümsedi. "Ama o isimle çağrıldığında yanıt vermediği aşikâr."

"Lütfen Bayan Lapidus," dedi Aşoke. "Çocuğun ilk başta kafasının karışması normal. Lütfen ona biraz zaman tanıyın. Sizi temin ederim ki alışacaktır."

Aşoke eğildi ve bu defa Bengalce, sakince ve kısık sesle Gogol'den Bayan Lapidus'un sorduğu soruya yanıt vermesini istedi. "Korkma, Gogol," dedi, oğlunun çenesini parmağıyla yukarıya kaldırarak. "Artık kocaman adam oldun. Ağlamak yok."

Bayan Lapidus tek bir sözcüğü dahi anlamamasına rağmen Aşoke'yi dikkatle dinledi ve o adı bir defa daha duydu. Gogol. Duyduğu adı kurşun kalemle, hafifçe kayıt formuna yazdı.

Aşoke beslenme çantasını ve hava soğursa giymesi için rüzgârlığını uzattı. Bayan Lapidus'a teşekkür etti. "Uslu dur, Nikhil," dedi, İngilizce. Ardından, bir an tereddüt ettikten sonra, odadan çıktı.

Yalnız kaldıklarında Bayan Lapidus, "İlkokula başladığın için mutlu musun Gogol?" diye sordu.

"Annemle babam okulda başka bir ad kullanmamı istiyorlar."

"Peki ya sen Gogol? Sen, sana başka bir isimle hitap edilmesini istiyor musun?"

Gogol bir an duraksayıp kafasını iki yana salladı.

"Bu, hayır anlamına mı geliyor?"

Gogol kafasını aşağı yukarı salladı. "Evet."

"Öyleyse anlaştık. Adını bu kâğıda yazar mısın?"

Gogol eline bir kalem aldı, sımsıkı tuttu ve o güne kadar ezbere yazmayı öğrendiği tek sözcüğün harflerini bir bir yazmaya başladı; Gogol gergin olduğu için 'L' harfini ters yazdı. "Ne kadar güzel el yazın var," dedi Bayan Lapidus. Eski kayıt formunu yırtıp Bayan McNab'den yeni bir form doldurmasını istedi. Sonra Gogol'ün elini tutup onu boyanmış beton duvarlı ve yerleri halıyla kaplı bir koridordan geçirdi. Üzerinde buzlu cam olan bir kapıyı açıp onu öğretmeni Bayan Watkins'le tanıştırdı; Bayan Watkins saçlarını iki yandan örmüş, tulum ve sabo giymişti. Sınıfın içi adeta küçük bir kısaltılmış adlar dünyasıydı; Andrew'a Andy, Alexandra'ya Sandy, William'a Billy, Elizabeth'e Lizzy deniyordu. Bu Gogol'ün ailesinin bildiği, tükenmez kalemlerin, cilalı siyah ayakkabıların, defterlerin, iyi adların olduğu ve küçücük yaşta beyefendi ya da hanımefendi diye hitap edilen okul sistemine hiç benzemiyordu. Buradaki tek resmi tören sabahları okula gelir gelmez Amerikan bayrağına bağlılıklarını göstermekti. Günün geri kalanında hep birlikte yuvarlak masanın etrafında oturuyor, meyve suyu içip kurabiye yiyor ve yerdeki küçük turuncu yastıkların üzerinde öğlen uykusuna yatıyorlardı. İlk günün sonunda Gogol, eve Bayan Lupidus'un yazdığı bir mektupla yollandı; katlanıp üzerine bir ip zımbalanmış ve Gogol'ün boynuna asılmış olan mektupta, oğullarının tercihinden dolayı okulda ona Gogol diye hitap edileceği anlatılıyordu. Peki ya ailenin bu konudaki tercihi neydi? Aşima ve Aşoke şaşkınlığa düşüp başlarını salladılar. Ama ikisi de bu konuda ısrar-

cı olmak istemediğinden pes etmekten başka çareleri yoktu.

Böylece Gogol'ün resmi eğitimi başladı. Üzeri pütürlü solgun sarı kâğıtların en tepesine defalarca takma adını ve hem büyük hem de küçük harflerle tüm alfabeyi yazdı. Toplama ve çıkartma yapmayı ve sözcükleri hecelemeyi öğrendi. Okumayı öğrendiği ders kitaplarının ön kapaklarının içine, onlarca kaleminin arasından seçtiği iki numara kalemle adını yazarak kendi mirasını bırakıyordu. Haftanın iple çektiği saati olan el işi dersinde kil fincanların ve kâselerin dibine ataçlarla kendi adını kazıyordu. Kartona pişirilmemiş makarnalar yapıştırıyor ve resimlerinin altına kalın fırça darbeleriyle imzasını atıyordu. Yaptıklarını her gün eve, onları gururla buzdolabının kapısına asan Aşima'ya getiriyordu. Yaptığı şeylerin sağ alt köşesine "Gogol G," diye imza atıyordu, sanki onu okuldaki diğer Gogol'lerden ayırmaya gerek varmış gibi.

Mayıs ayında kız kardeşi doğdu. Bu defa doğum çabucak oluverdi. Bir Cumartesi sabahı, civardaki ikinci el eşyaların satıldığı pazara gitmeyi düşünüyor ve teypten Bengalce şarkılar dinliyorlardı. Annesinin suyu boşaldığında Gogol kahvaltı olarak dondurulmuş şekerli gözleme yiyor ve annesiyle babasının müziğin sesini kısmasını diliyordu, çünkü böylece izlediği çizgi filmi duyabilecekti. Babası teybi kapatıp artık yirmi dakika uzaklıktaki bir banliyöde yaşayan ve küçük bir oğulları olan Dilip ve Maya Nandi'yi aradı. Ardından, Nandiler gelene kadar Gogol'e bakmayı öneren yan komşuları Bayan Merton'ı aradı. Annesiyle babası onu bu duruma hazırlamış olmalarına rağmen, Bayan Merton, elinde, işlemekte olduğu nakışla evlerinin kapısında beliriverdiğinde Gogol'ün keyfi kaçmıştı; artık çizgi film izlemek de istemiyordu. Kapının önündeki basamakta durup babasının annesinin arabaya binmesine yardım edişini izledi ve araba hareket etmeye başlayınca onlara el salladı. Zaman geçirmek için kendisinin, annesiyle babasının ve yeni kardeşinin resmini çizdi; dördü boy sırasına geçmiş evlerinin önünde duruyorlardı. Annesinin alnına bir nokta, babasının yüzüne gözlük ve evin önün-

deki geniş ve yassı kaldırım taşının üzerine bir sokak lambası koymayı da unutmamıştı. "Tıpatıp benzemiş," dedi Bayan Merton, Gogol'ün omzunun üzerinden bakarak.

O akşamüzeri, Gogol'ün sanki annesinin kız kardeşi, kendi teyzesiymiş gibi Maya *Maşi* dediği Maya Nandi, yanında getirdiği akşam yemeğini ısıtırken, babası bebeğin doğduğunu söylemek için telefon etti. Ertesi gün Gogol, annesini baş kısmı hafifçe kaldırılmış bir yatakta otururken gördü; annesinin bileğinde plastik bir bilezik vardı ve karnı eskisi kadar sert ve yuvarlak değildi. Kocaman cam bir pencereden uyumakta olan kız kardeşini gördü; kardeşi, küçük cam bir yatağın içinde yatıyordu ve bebek odasındaki tek gür, siyah saçlı bebekti. Annesinin hemşireleriyle tanıştırıldı. Annesinin tepsisindeki meyve suyunu içip pudingi yedi. Çekinerek, annesine evde çizdiği resmi verdi. Çizdiği figürlerin altına kendi adıyla Ma ve Baba yazmıştı. Sadece bebeğin altındaki yer boştu. "Bebeğin adını bilmiyordum," dedi Gogol ve hemen ardından annesiyle babası ona bebeğin adını söyledi. Aşoke ve Aşima bu defa hazırdı. Kız ve erkek isimlerinden oluşan bir liste hazırlamışlardı. Gogol'den derslerini almışlardı. Amerika'daki okulların ailenin talimatları görmezden geleceğini ve çocuğu takma adıyla kayıt edeceğini de öğrenmişlerdi. Böyle bir karmaşadan kaçınmanın tek yolunun, birçok Bengalli arkadaşlarının çoktan yaptığı gibi takma adı ortadan kaldırmak olduğuna karar vermişlerdi. Kızlarının iyi adı ve takma adı aynı ve tek bir taneydi: 'altın kadın' anlamına gelen Sonali.

İki gün sonra, Gogol okuldan döndüğünde annesini yeniden evde buldu; gün ortasında üzerinde sabahlık vardı ve kız kardeşini ilk defa uyanık gördü. Ellerinin ve ayaklarının da içinde kaldığı pembe bir pijama giymişti, başında pembe başlık vardı ve başlığı ay şeklindeki yüzünün etrafını sarıyordu. Babası da evdeydi. Annesiyle babası Gogol'ü oturma odasındaki kanepeye oturtup Sonali'yi kucağına koydular ve Gogol'e bir elini bebeğin kafasının altına koyup onu göğsüne doğru tutmasını söylediler, sonra babası yeni 35 milimetrelik Nikon kamerayla ikisinin fotoğraflarını çekti. Diyafram yavaşça ve tekrar tekrar yükse-

liyordu; oda parlak akşamüstü güneşiyle doluydu. "Selam, Sonali," dedi Gogol. Dimdik oturmuş, bir bebeğe, bir objektife bakıyordu. Doğum belgesindeki ve yaşamı boyunca resmen taşıyacağı adı Sonali olmasına rağmen, evde ona önce Sonu, ardından Sona ve son olarak Sonia diyeceklerdi. Sonia adı onu bir dünya vatandaşı yapıyordu. Kardeşinin adına Rusça bir bağlantıydı, ayrıca hem Avrupalı hem de Güney Amerikalı bir isimdi. Nihayetinde Hindistan başbakanının İtalyan karısının adı olacaktı. İlk başta Gogol, Sonia'yla oynayamayacağı için hayal kırıklığına uğramıştı; Sonia sadece uyuyor, bezini kirletiyor ve ağlıyordu. Ama en sonunda Gogol'e karşılık vermeye başladı; Gogol karnını gıdıkladığında, gürültü çıkartan bir mekanizmayla çalışan salıncağında onu salladığında ya da 'Peekaboo' diye bağırdığında gülüyordu. Gogol, annesinin bebeği yıkamasına yardım ediyor, ona havlu ve şampuan getiriyordu. Cumartesi akşamları annesiyle babasının arkadaşlarının verdiği akşam yemeği partilerine giderken yol boyunca arabanın arka koltuğunda onu eğlendiriyordu. Artık Cambridge'deki tüm Bengalliler Dedham, Framingham, Lexington ve Winchester gibi yerlerdeki, arka bahçeleri ve araba yolları olan evlere taşınmışlardı. O kadar çok Bengalli tanıyorlardı ki, neredeyse her Cumartesi bir yere gidiyorlardı; işte bu yüzden Gogol'ün Cumartesi akşamlarına dair çocukluk anıları tek ve hep tekrar eden bir görüntüden oluşacaktı: ufak tefek bir banliyö evine otuz küsur insan gelmiş; çocuklar alt katta televizyon izliyor ya da satranç veya dama oynuyor, anne babalarsa, çocukların kendi aralarında konuşmadıkları Bengalce sohbet ediyorlardı. Kâğıt tabaklarda, sudan geçirilip süzülmüş köri ya da çocuklar için özel olarak sipariş edilmiş pizza veya Çin yemeği yediğini hatırlayacaktı. Sonia'nın pirinç töreni için o kadar çok kişi davet edilmişti ki, Aşoke kampustaki, yirmi portatif masası ve endüstriyel ocağı olan bir binayı kiralamıştı. Uysal ağabeyinin aksine, yedi aylık Sonia ona uzatılan tüm yiyecekleri reddetti. Arka bahçeden kazdıkları çamurla oynadı ve dolar banknotunu ağzına sokmaya yeltendi. "İşte bu," dedi davetlilerden biri, "bu gerçek Amerikalı."

New England'daki yaşamları Bengalli arkadaşlarıyla dolup taşarken diğer, yani önceki yaşamlarının mensupları, Aşoke ve Aşima'yı iyi adlarıyla değil Monu ve Mithu olarak tanıyanlar gitgide azalmaya başladı. Gitgide daha fazla yakınları öldü, telefon zili defalarca onları gecenin bir vakti ürküttü, posta kutularına teyzelerin ve amcaların aralarından ayrıldığını belirten onlarca mektup geldi. Bu ölüm haberleri asla diğer mektuplar gibi postada kaybolmadılar. Her nasılsa, kötü haber mektupları, ne denli üzücü ve ne denli acı çığlıklarla dolu olurlarsa olsunlar, gönderildikleri yere varmayı daima başarıyorlardı. Yurtdışında geçirdikleri on yıl içinde ikisi de yetim kalmıştı; Aşoke'nin hem annesi, hem de babası kanserden, Aşima'nın annesiyse böbrek yetmezliğinden ölmüştü. Gogol ve Sonia, sabahın erken saatlerinde bu ölüm haberleriyle, anneleriyle babalarının duvarın diğer yanındaki yatak odalarından gelen çığlıklarıyla uyanırlardı. Ne olduğuna bir türlü anlam veremeden, yalpalayarak onların yatak odasına gider, onların gözyaşlarını görmekten utanır ve yalnızca birazcık üzülürlerdi. Aşoke ve Aşima, bir bakıma çok çok yaşlı ya da bir felaketin ardından hayatta kalmayı başarabilmiş insanların yaşamlarını sürüyorlardı; bir zamanlar tanıdıkları ve sevdikleri herkesi kaybetmişlerdi ve sadece hatıralarla avunabiliyorlardı. Ailelerinin yaşamakta olan fertleri bile ölü sayılırlardı, onlar hiçbir zaman yanlarında değildi ve onlara ulaşabilmeleri neredeyse imkânsızdı. Telefondaki sesler mütemadiyen doğum ve düğün haberlerini veriyor ve onları ürpertiyordu. Hâlâ hayatta olmaları, hâlâ yaşıyor olmaları mümkün müydü? Üç-dört yılda bir Kalküta'ya gittiklerinde bu akrabaların simaları onlara daha da yabancı geliyor ve altı ya da sekiz hafta su gibi akıp geçiyordu. Pemberton Yolu'na, birden bire onlara dev gibi görünen mütevazı evlerine geri döndüklerinde, onlara geride bıraktıkları akrabalarını hatırlatacak hiçbir şey bulamıyorlar ve daha birkaç gün önce yüz küsur tane akraba görmüş olmalarına rağmen, kendilerini dünyadaki tek Gangulilermiş gibi hissediyorlardı. Onların birlikte büyüdükleri insanlar bu yaşamı asla görmeyeceklerdi, bundan kesinlikle eminlerdi.

New England sabahının nemli havasını asla solumayacaklar, komşu evin bacasından çıkan dumanı göremeyecekler ve camdaki buzların çözülmesini, motorun ısınmasını beklerken arabanın içinde titremeyeceklerdi.

Ve sıradan birisi için, posta kutularında yazılı ismin ve her ay gelen *India Abroad* ve *Sangbad Bichitra* dergilerinin dışında Ganguli ailesinin komşularından hiçbir farkı yoktu. Garajlarında, tıpkı diğer tüm garajlarda olduğu gibi kürek, çim biçme makinesi ve kızak vardı. Yazın verandada *tandoori* yapmak için barbekü satın aldılar. Ne kadar önemsiz olursa olsun, atacakları her adımda, elde edecekleri her yeni şeyde önce Bengalli dostlara danışıyor ve hep birlikte o konu üzerinde kafa yoruyorlardı. Plastik ve metal tırmık arasında fark var mıydı? Hangisi daha makbuldü, gerçek bir Noel ağacı mı, yoksa yapay olanı mı? Şükran gününde -sarımsak, kimyon ve arnavutbiberiyle ovarak hazırlasalar da- fırında hindi pişirmeyi, Aralık ayı geldiğinde kapılarına çelenk asmayı ve kardan adamın boynuna yün atkı sarmayı, Paskalya zamanındaysa haşlanmış yumurtaları mora ve pembeye boyayıp evin içinde çeşitli yerlere saklamayı öğrenmişlerdi. Gogol ve Sonia'nın gönlü olsun diye, her yıl daha da büyük bir tantanayla İsa'nın doğumunu kutluyorlardı; çocuklar, Durga ve Saraswati'ye tapınmak yerine bu kutlamayı dört gözle bekliyorlardı. Yılda iki defa, en elverişli gün olduğu için Cumartesileri kutlanan *Pujo*'larda, Gogol ve Sonia, Bengallilerin o gün için kiraladığı bir liseye ya da Knights of Columbus salonuna sürükleniyor ve orada bir tanrıçanın karton resmine kadife çiçeğinin taç yapraklarını atmaları ve hafif, vejeteryen yemeklerinden yemeleri isteniyordu. Tüm bunlar, şöminenin üzerine çoraplar astıkları, Noel Baba için bisküvi ve süt hazırladıkları, onlarca hediye aldıkları ve okulun tatil olduğu Noel'le kıyaslanamazdı.

Aşoke ve Aşima'nın kabullendiği başka şeyler de vardı. Aşima sadece sari ve Bata'dan aldığı sandaletleri giymeye devam ederken, yaşamı boyunca terzi elinden çıkma pantolonlar ve gömlekler giymeye alışmış olan Aşoke hazır dikilmiş kıyafetler almayı öğrenmişti. Artık tükenmez kalem yerine dolmakalem,

bir paketinde altı tane bulunan Bic tıraş bıçaklarının yerine, Wilkinson tıraş bıçağı ve yaban domuzu tüyünden yapılmış tıraş fırçası satın alıyordu. Artık kadrolu öğretim görevlisi olmasına karşın, üniversiteye giderken ceket giymeyi ve kravat takmayı bırakmıştı. Kafasını çevirdiği her yerde; başucunda, çayını hazırladığı ocağın üzerinde, işine gittiği arabasının içinde ve masasının karşısındaki duvarda saat olduğu için artık kol saatini takmayı da bırakmış, Favre Leuba marka saatini çorap çekmecesinin dibine koymuştu. Markete gittiklerinde Gogol'ün market arabasına, kendisinin ve Sonia'nın istediği, fakat kendilerinin tüketmediği şeylerle doldurmasına izin veriyorlardı; her bir dilimi ayrı ayrı paketlenmiş peynir, mayonez, ton balığı ve sosisli sandviç birer birer sepete giriyordu. Şarküteri reyonundan Gogol'ün beslenme saatinde yemesi için dilimlenmiş soğuk et alıyorlar, Aşima sabahları Gogol'e salamlı ya da sığır rostolu sandviçler hazırlıyordu. Gogol'ün ısrarlarına dayanamayan Aşima en sonunda pes ediyor ve haftada bir defa, Shake'n Bake marka tavuk ya da içine kuzu kıyması da eklediği hazır makarnadan oluşan Amerikan tarzı akşam yemeğiyle ona bir ziyafet hazırlıyordu.

Hâlâ istedikleri her şeyi yapabiliyorlardı. Apu Üçlemesi, Orson Welles'de oynandığında ya da Memorial Hall'da sitar resitali, ya da Kathakali dans gösterisi olduğunda arabaya atlayıp çocuklarla birlikte Cambridge'e gidiyorlardı. Gogol üçüncü sınıftayken onu, her Cumartesi bir arkadaşlarının evinde yapılan Bengal dili ve kültürü dersine gönderiyorlardı. Aşima ve Aşoke gözlerini kapadıklarında, çocukların seslerinin tam bir Amerikalı gibi gelmesi, çocukların, her ikisinin de hâlâ zaman zaman kafasını karıştıran bu dili ustalıkla kullanarak ve Aşima'yla Aşoke'nin kullanmadıkları bir aksanla birbirleriyle sohbet etmeleri onları huzursuz ediyordu. Bengalce derslerinde, Gogol'e kendi atalarına ait alfabeyle okuyup yazması öğretiliyordu. Bu alfabe gırtlağının arkasından nefes almadan çıkartacağı *K* sesiyle başlayıp damağına doğru giden ve dudaklarının dış tarafında bitiveren, anlaşılması güç hecelerden oluşuyordu. Bir çubuğun üzerinde asılı gibi duran harfleri yazmayı ve bu karmakarışık şekil-

leri kendi adını oluşturacak biçimde yan yana getirmeyi öğrendi. Bengal Rönesansı'nı ve Subhas Chandre Bose'nin devrimci kahramanlıklarını anlatan İngilizce metinler okuyorlardı. Sınıftaki çocuklar isteksizce ders yapıyor, içlerinden keşke bale dersinde ya da beyzbol antrenmanında olsaydım diyorlardı. Bu derslerden Gogol de nefret ediyordu, çünkü buraya geldiğinde, resim öğretmeninin tavsiyesiyle kayıt olduğu resim sınıfının Cumartesi sabahları yapılan derslerine gidemiyordu. Resim sınıfının dersleri halk kütüphanesinin en üst katında yapılıyordu, hava güzel olduğundaysa öğretmenleri onları, ellerinde büyük resim defterleri ve kalemleriyle tarihi bölgeye yürüyüşe götürüyor ve şu ya da bu binanın ön cepheden görünüşünü çizmelerini söylüyorlardı. Bengal dersindeyse, öğretmenlerinin Kalküta'dan getirdiği, cildi elde dikilmiş ve beş yaşındaki çocuklar için hazırlanmış kitaplarını okuyorlardı. Kitabın basılı olduğu kâğıt, Gogol'e okulda kullandığı tuvalet kâğıdını hatırlatıyordu.

O yaşlardayken adı Gogol'ü hiç rahatsız etmiyordu. Yollardaki 'GO LEFT'[1], 'GO RIGHT'[2] ve 'GO SLOW'[3] tabelalarında adından parçalar görüyordu. Annesi, Gogol'ün doğum günlerinde, beyaz kremayla kaplı yüzeyinde parlak mavi şekerle adının yazılı olduğu pastalar alıyordu. Her şey oldukça normal görünüyordu. Üzerinde adlar yazılı hiçbir anahtarlıkta, rozette ya da buzdolabı mıknatısında kendi adını bulamaması onu rahatsız etmiyordu. Gogol'e, ona geçen yüzyılda doğmuş ünlü bir Rus yazarın adının verildiği söylenmişti. Dolayısıyla yazarın ve aynı zamanda onun adı tüm dünyada tanınıyordu ve sonsuza dek yaşayacaktı. Babası bir gün onu üniversite kütüphanesine götürüp Gogol'ün uzanamayacağı kadar yüksek rafta duran bir sıra Gogol cildini gösterdi. Babası kitaplardan birini alıp rasgele bir sayfayı açtığında Gogol, kitaptaki harflerin, kısa zaman önce okumaya başladığı ve çok sevdiği Hardy Boys kitaplarındakinden çok

1) Soldan Gidin.
2) Sağdan Gidin.
3) Yavaş Gidin.

daha küçük olduğunu fark etti. "Birkaç yıl içinde," dedi babası, "bu kitapları okuyabileceksin." Okuldaki öğretmenler öğrencinin adını duraksamadan söylemeleri gerektiğini bilmelerine karşın, kendi öğretmeninin gelmediği günlerde derse giren nöbetçi öğretmenler yoklama listesinde onun adına geldiklerinde her zaman duraksıyor, şaşırıyor ve Gogol'ü, daha adı okunmadan, "Benim," demek zorunda bırakıyorlardı. Bir-iki yıl sonra, arkadaşları artık onunla 'Giggle' ya da 'Garle' diye dalga geçmeye başlamışlardı. Veliler, okulun Noel temsili programlarında Gogol'ün adını oyuncu listesinde görmeye alışmışlardı. Öğretmenleri her yıl karnesine, "Gogol dikkat çeken bir öğrenci, meraklı ve yardımsever," diye yazıyordu. Altın rengi sonbahar günlerinde, başlangıç çizgisinden fırladığında ya da arkadaşlarıyla koşu yarışı yaptığında, "Haydi, Gogol!" diye bağırıyordu sınıf arkadaşları.

Soyadı Ganguli'ye gelince... Gogol on yaşına gelene dek üç defa Kalküta'ya gitmişti; iki defa yazın, bir defa da *Durga pujo* zamanı. Son gidişinden aklında kalanlardan biri, babaannesiyle büyükbabasının evinin pembe taş cephesine, Ganguli adındaki bu tanrıçanın, hak ettiği hürmete layık biçimde oyularak işlenmiş görüntüsüydü. Kalküta telefon rehberinde, her birinde üç sütun bulunan tam altı sayfa boyunca Ganguli soyadını gördüğünde hayrete düştüğünü de hatırlıyordu. Kuzenlerinden birine, sayfaları kopartıp hatıra olarak saklamak istediğini söylediğinde kuzeni kahkahayı basıvermişti. Onlarca akrabalarından birini ziyaret etmek üzere taksiyle şehrin içinde gezerken babası önlerinden geçtikleri pastane, kırtasiye ve optik gibi dükkânların tentelerinin üzerine yazılı adlarını işaret ediyordu. Gogol'e, Ganguli soyadının İngilizler'in sonradan bu hale getirdiğini ve gerçek soyadları olan Gandobadhyay'ın İngilizce telaffuzu olduğunu söyledi.

Pemberton Yolu'na geri döndüklerinde, babasının yapı marketteki bir raftan alıp getirdiği, GANGULI soyadını oluşturan altın rengi harfleri posta kutularının üzerine yapıştırmasına yardım etti. Cadılar bayramının ertesi günü, Gogol, sabah otobüs durağına giderken posta kutusunun üzerindeki soyadlarının GANG olarak kısaltıldığını, sonuna da kalemle GREEN sözcü-

günün yazıldığını görmüştü. Bunu görür görmez kulakları yandı, hemen eve koştu, kendini çok kötü hissediyordu, babasının kendini çok aşağılanmış hissedeceğinden emindi. Ganguli kendi soyadı da olmasına karşın, içinden bir ses Gogol'e bu saygısızlığın Sonia ve kendisinden ziyade annesiyle babasına yapıldığını söylüyordu. Artık gittikleri dükkânlarda, kasiyerlerin annesiyle babasının aksanına aptalca sırıttıklarının ve tezgâhtarların, sanki annesiyle babası sağırmış ya da İngilizceleri yetersizmiş gibi, onlarla konuşmaktansa Gogol'le konuşmayı tercih ettiklerinin farkındaydı. Ama babası, tıpkı posta kutusunu önemsemediği gibi, bu tür şeyleri de önemsemiyordu. "Delikanlılar biraz eğlenmişler işte," dedi Gogol'e, olayı elinin tersiyle iterek. O akşamüzeri eksik harfleri almak üzere tekrar yapı markete gittiler.

Derken bir gün, adının kendine has bir yanı ortaya çıktı. On bir yaşındaydı ve altıncı sınıfa gidiyordu, okulun tarihi bölgeye düzenlediği gezilerden birine katılmıştı. Yola okul otobüsüyle çıkmışlardı, otobüste iki sınıf dolusu öğrenci, iki öğretmen ve yolculuk için iki bakıcı vardı. Şehirden çıkmış, otobanda ilerliyorlardı. Serin, harikulade bir Kasım günüydü; masmavi gökyüzünde tek bir bulut bile yoktu, ağaçlardan dökülen parlak sarı yapraklar, yerde küçük tepecikler oluşturuyordu. Çocuklar çığlıklar atıyor, şarkılar söylüyor ve alüminyum folyoya sarılı teneke kutulardan soda içiyorlardı. Önce, Rhode Island'da bir yerlerdeki dokuma fabrikasını gezdiler. Sonraki durak kocaman bir arsanın ortasındaki, minicik pencereli, küçük, boyasız, ahşap bir evdi. Gözleri loş ışığa alıştıktan sonra evin içinde, üzerinde mürekkep hokkası duran bir çalışma masası, is lekeli bir şömine, küvet ve küçük, dar bir yatak olduğunu gördüler. Onlara, buranın bir zamanlar bir şairin evi olduğu söylendi. Tüm mobilyalar odadan ortasından bir ip gerilerek ayrılmıştı ve üzerlerinde eşyalara dokunulmamasını söyleyen küçük notlar vardı. Tavan o kadar alçaktı ki öğretmenler karanlık odadan diğer odalara geçerken başlarını eğiyorlardı. Demir fırını ve taştan lavabosu olan mutfağa da şöyle bir göz atıp evin dışındaki tuvalete bakmak üzere çamurlu, dar bir yoldan geçtiler. Öğrenciler ahşap bir sandalyenin

altına asılı duran teneke tasın görüntüsü karşısında tiksintiyle çığlık attılar. Hediyelik eşya dükkânına geldiklerinde Gogol, evin kartpostalını ve tüy şeklinde bir tükenmez kalem aldı.

Gezilerinin son durağı, otobüsle şairin evinden pek uzak olmayan ve yazarın gömülü olduğu mezarlıktı. İnce ve kalın tabletlerin arasında bir mezar taşından diğerine koşuşturdular, kimi mezar taşları sanki sert bir rüzgâr esmiş gibi geriye yatmışlardı. Mezar taşları kare ya da kavisliydi, siyah ya da griydi, çoğu parlaklığını kaybetmiş, liken ve yosunla kaplanmıştı. Birçok taşın üzerindeki yazılar silinip gitmişti. Üzerinde şairin adının yazılı olduğu mezar taşını buldular. "Sıraya girin," dedi öğretmenler, "şimdi proje zamanı." Her öğrenciye çok sayıda gazete sayfası ve etiketleri çıkartılmış kalın pastel boyalar verildi. Gogol elinde olmadan ürperdi. Daha önce hiç mezarlığa adım atmamıştı, yalnızca arabayla yanından geçerken şöyle bir bakmıştı. Yaşadıkları kasabanın hemen dışında büyük bir mezarlık vardı; bir defasında, trafikte sıkıştıkları bir anda o ve ailesi bir cenaze törenini uzaktan izlemişlerdi ve o zamandan beri, ne zaman mezarlığın yanından geçseler annesi ona ve kardeşine gözlerini başka tarafa çevirmelerini söylüyordu.

Onlara mezar taşlarının resmini çizmeleri değil, ellerindeki gazeteleri taşın yüzeyine koyarak boyaları kâğıda sürtmeleri söylenmiş ve bu Gogol'ü çok şaşırtmıştı. Öğretmenlerden biri yere çömeldi, bir eliyle gazete kâğıdını düzgünce tutuyor ve onlara bunu nasıl yapmaları gerektiğini gösteriyordu. Öğrenciler neşe içinde ölü sıralarının arasında, kösele gibi olmuş yaprakların üzerinde koşuşturmaya ve kendi isimlerini aramaya başladılar. Akrabası olan birinin mezarını bulduğunu söyleyebilen ancak bir avuç muzaffer öğrenci vardı. "Smith!" diye avaz avaz bağırıyorlardı. "Collins!" "Wood!" Gogol, burada tek bir Ganguli'nin bile olmadığını bilecek kadar büyüktü. Kendi cesedinin yakılacağını, gömülmeyeceğini, vücudunun toprağın hiçbir yerini işgal etmeyeceğini ve öbür dünyaya gittiğinde bu ülkede hiçbir mezar taşının üzerinde kendi adının yazmayacağını bilecek kadar da büyüktü. Kalküta'dayken taksilerin içinden ve bir defasında da

babaannesiyle büyükbabasının evinin çatısından, tanımadığı insanların çiçeklerle donatılmış, çarşaflara sarılmış ölü bedenlerinin sokaklarda, insanların omuzlarında taşındığını görmüştü.

Hoş bir şekli olan, üst kısmı haça dönüşmeden hemen önce yuvarlaklaşan, kararmış, ince bir taşa doğru yürüdü. Çimlerin üzerinde diz çöküp gazete kâğıdını taşın üzerine koydu, ardından pastel boyasının yan tarafıyla kâğıdın üzerini karalamaya başladı. Güneş çoktan batmaya başlamıştı ve parmakları soğuktan buz gibi olmuştu. Öğretmenler ve bakıcılar yerde oturuyorlardı; bacaklarını uzatmış, sırtlarını da mezar taşlarına dayamışlardı, mentollü sigaralarının kokusu havada sürükleniyordu. İlk başta kumlu, hiçbir özelliği olmayan lacivert boyadan başka hiçbir şey görünmedi. Derken, aniden, pastel boya hafif bir engelle karşılaştı ve harfler birbiri ardına adeta büyülü biçimde kâğıdın üzerinde beliriverdi: ABIJAH CRAVEN, 1701-45. Gogol, Abijah adında biriyle hiç karşılaşmamıştı, tıpkı -o anda aklından geçen de buydu- daha önce başka bir Gogol'le tanışmadığı gibi. Abijah nasıl telaffuz ediliyordur ve acaba bu bir erkek adı mıdır, yoksa kadın adı mıdır? diye düşündü. Başka bir mezar taşına gitti, taş ancak yarım metreydi, taşın yüzeyine yeni bir gazete kâğıdı koydu. Bu mezar Anguish Mather adında bir çocuğa aitti. Toprağın altındaki, olsa olsa kendininkilerin büyüklüğündeki kemikleri düşünerek ürperdi. Sınıftaki diğer çocukların bir kısmı bu projeden çoktan sıkılmış, mezar taşlarının arasında birbirlerini kovalamaya başlamışlardı; birbirlerini itiyor, birbirlerine sataşıyor ve sakızlarını balon yapıp patlatıyorlardı. PEREGRINE WOTTON, D. 1699. EZEIKEL VE URIAH LOCKWOOD, ERKEK KARDEŞLER, R.I.P. Bu adlar ve adların ihtişamları kadar tuhaflıkları da Gogol'ün hoşuna gitmişti. "Bunlar artık pek sık karşımıza çıkmayan isimler," dedi Gogol'ün yanından geçen ve boyadığı gazete kâğıtlarına bakan bir bakıcı. "Tıpkı senin ismin gibi." O ana kadar Gogol, isimlerin de zamanla öleceğini, tıpkı insanlar gibi onların da yitip gideceğini hiç düşünmemişti. Okula dönerken diğer çocuklar boyadıkları gazete kâğıtlarını parçalamış, buruşturup birbirlerinin kafasına

atmışlar ya da koyu yeşil koltukların altında bırakmışlardı. Ama Gogol çok sessizdi, kendi kâğıtları, tıpkı parşömen gibi rulo yapılmış halde kucağında duruyordu.

Eve geldiğinde annesi dehşete kapıldı. Bu ne biçim okul gezisiydi böyle? Cesetlere ruj sürüp içi ipekle kaplı kutularda gömmeleri bile bir garipti zaten. Sadece Amerika'da (bu, Aşima'nın son günlerde oldukça sık kullanmaya başladığı bir deyişti), sadece Amerika'da çocuklar sanat için mezarlıklara götürülür. Peki sırada ne var, diye sertçe sordu, morg gezisi mi? Kalküta'da ölülerin yakıldığı yerlere girmek yasaktır, dedi Gogol'e ve düşünmemek için elinden geleni yapmasına, her iki ölümde de tüm bu işlemler yapılırken orada değil, burada, Amerika'da olmasına rağmen, annesiyle babasının alevler içindeki bedenleri gözünün önünden geçti. "Ölüm bir oyun değil," dedi sesini kararsızca yükselterek, "mezarlık resim yapılacak bir yer değil." Bu gazete kâğıtlarını Gogol'ün diğer eserlerinin; karakalem resimlerinin, dergilerden kestiği resimlerle yaptığı kolajların, bir Yunan tapınağının ansiklopediden bakarak yaptığı karakalem eskizinin, pastel boyayla halk kütüphanesinin ön cephesini çizdiği ve kütüphanenin mütevellilerinin sponsorluğunu yaptığı bir yarışmada birincilik ödülünü kazanan resminin yanına asmayı reddetti. Daha önce, oğlunun yarattığı bir sanat eserini hiç reddetmemişti. Sağduyusu, Gogol'ün hayal kırıklığına uğramış ifadesinin yarattığı suçluluk hissinin üstesinden gelmişti. Duvarlarda ölülerin isimleri varken ailesine nasıl yemek pişirebilirdi ki?

Ama Gogol onlara bağlanmıştı. Açıklayamayacağı ya da hiç anlayamadığı sebeplerden dolayı, bu eski Püriten ruhlar, Amerika'nın ilk göçmenleri, insanın aklının ucundan bile geçmeyecek, artık kullanılmayan isimleri taşıyanlar onunla konuşmuşlardı ve bu öylesine bir duyguydu ki, annesinin tüm nefretine karşın bu kâğıtları çöpe atmayacaktı. Kâğıtlarını rulo yapıp üst kata çıkarttı, odasında annesinin asla bakma zahmetine girmeyeceğini bildiği, gelecek yıllarda önemsenmeden fakat güven içinde duracakları ve üzerleri tozla kaplanacak bir yere, konsolunun arkasına koydu.

DÖRT

1982

Gogol'ün on dördüncü doğum günü. Yaşamındaki birçok olay gibi bu da, ailesinin Bengalli arkadaşlarına parti vermesi için yeni bir bahaneydi. Onun okul arkadaşları bir gün önce davet edilmiş, babasının işten eve dönerken aldığı pizzaları yiyip hep beraber televizyonda beyzbol maçı izlemiş ve evin en küçük odasında biraz pinpon oynamışlardı. Yaşamında ilk defa krema kaplı pastaya, bir kutu rengârenk dondurmaya, sosisli sandviçlere ve duvarlara astıkları balonlarla renkli flamalara hayır demişti. Diğer, yani Bengal tarzı kutlama, Gogol'ün gerçek doğum gününe en yakın Cumartesi yapıldı. Her zamanki gibi, annesi yine günlerce önceden yemek yapıp buzdolabını folyo kaplı tepsi yığınlarıyla doldurmuştu. Gogol'ün en sevdiği yemekleri yapmayı da ihmal etmemişti: bol patatesle pişirdiği körili koyun eti,

luchis, şişmiş, kahverengi kuş üzümlü yoğun *channa dal*, ananas turşusu ve safran rengi *ricotta* peyniri. Aşima için tüm bunları hazırlamak, yarısı, durmadan süte alerjisi olduğunu söyleyen ve tamamı ekmeğin kabuğunu yemeyi reddeden bir avuç Amerikalı çocuğu doyurmaktan çok daha kolaydı.

Üç ayrı eyaletten, aşağı yukarı kırk kişi geldi. Kadınlar, kocalarının giydikleri pantolonlardan ve kalın kumaşlı gömleklerden çok daha göz kamaştırıcı sariler giymişlerdi. Bir grup erkek, yerde daire şeklinde oturup hemen poker oynamaya başladı. Buradakilerin hepsi onun *maşi*leri ve *meşo*ları, yani fahri teyzeleri ve amcalarıydı. Herkes çocuğunu getirmişti; annesiyle babasının güruhu bebek bakıcılarına güvenmiyordu. Her zamanki gibi, Gogol yine gruptaki en büyük çocuktu. Sekiz yaşındaki Sonia ve onun at kuyruklu, ön dişleri aralıklı arkadaşlarıyla saklambaç oynamayacak kadar büyük, fakat oturma odasında babası ve diğer kocalarla oturup Reagan politikalarını tartışamayacak ya da yemek masasının etrafında oturup annesi ve diğer kadınlarla dedikodu yapamayacak kadar küçüktü. Yaşça ona en yakın çocuk, ailesi kısa zaman önce İngiltere'den Massachusetts'e taşınan ve on üçüncü doğum günü birkaç ay önce buna benzer bir biçimde kutlanan Mouşumi adlı bir kızdı. Fakat Gogol ve Mouşumi'nin birbirleriyle konuşabilecek hiçbir şeyleri yoktu. Mouşumi yerde bağdaş kurmuş oturuyordu; vişne çürüğü rengi plastik çerçeveli gözlüğü ve çenesine varan gür saçlarını tutan gösterişli, benekli bir saç bandı vardı. Kucağında ahşap saplı, yeşil üzerine pembe benekli, kumaş bir çanta vardı; çantanın içindeyse, arada sırada çıkartıp dudaklarına sürdüğü 7UP marka, meyveli ruju vardı. Gogol de dahil olmak üzere diğer çocuklar, Gogol'ün annesiyle babasının yatağının üzerinde ve etrafında toplanmış, televizyonda *Aşk Gemisi* ve *Fantezi Adası*'nı izlerken, o, karton kapaklı ve iyice yıpranmış *Gurur ve Önyargı* kitabını okuyordu. Çocuklardan biri sık sık Mouşimu'dan İngiliz aksanıyla bir şey, herhangi bir şey söylemesini istiyordu. Sonia, "Hiç sokakta yürürken Prenses Diana'yı gördün mü?" diye sordu. Mouşumi, en sonunda, "Amerikan televizyonundan nefret edi-

yorum," dedi ve herkesi çok mutlu etti. Ardından, kitabını okumaya devam edebilmek için kendine koridorda oturacak yeni bir yer aramaya başladı.

Misafirler gittikten sonra hediyeler açıldı. Gogol'e onlarca sözlük, onlarca hesap makinesi, onlarca Cross marka kalem seti ve onlarca zevksiz süveter gelmişti. Annesiyle babası Gogol'e, Instamatic fotoğraf makinesi, yeni bir resim defteri, ayrıca renkli kalemlerle çok istediği otomatik kalemi almışlardı ve istediği gibi harcaması için yirmi dolar verdiler. Sonia, Sihirli Boya Kalemleriyle, Gogol'ün resim defterinden koparttığı kâğıtla bir doğum günü kartı hazırlamıştı, kartın üzerinde 'Mutlu Yıllar, Goggles' yazıyordu; Sonia, ona Dada demek yerine Goggles demeyi tercih ediyordu. Annesi, Gogol'ün istemediği şeyleri, bir dahaki sefere Hindistan'a gittiklerinde kuzenlerine vermek üzere ayırdı. Daha sonra, Gogol odasında yalnız başına annesiyle babasının RCA marka, eski pikabında Beatles'ın *White* albümünü dinlemeye başladı. Bu albümü, Amerikan tarzı doğum günü partisinde bir okul arkadaşı hediye etmişti. Grubun dağılmasından kısa süre önce doğan Gogol, John, Paul, George ve Ringo'nun tutkulu bir hayranıydı. Son birkaç yılda onların tüm albümlerini toplamıştı, kapısının arkasındaki mantar panoya asılı tek şey Lennon'ın, *Boston Globe*'dan kestiği, çoktan sararmaya ve kıvrılmaya başlamış olan ölüm haberiydi. Yatağında bağdaş kurmuş, şarkı sözlerinin yazılı olduğu kâğıdın üzerine eğilmiş otururken, odasının kapısının çalındığını duydu.

"Gel," diye seslendi, Sonia'nın içeri girip, Rubik küpünü ya da Sihirli 8 Topunu almak isteyeceğini düşünüyordu. Babasını görünce şaşırdı; çorapları, koyu sarı yeleğinin altından kendini gösteren küçük göbeği ve kırlaşmaya başlayan bıyığıyla karşısında duruyordu. Babasının elindeki hediye paketini gördüğünde şaşkınlığı daha da arttı. Babası, annesinin seçtiği hediyeler dışında ona hediye almazdı, fakat bu yıl, demişti babası, Gogol'ün oturduğu yere doğru yürürken, ona özel bir şey almıştı. Hediye, geçen sene Noel'den kalan kırmızı, yeşil ve altın rengi çizgili kâğıtla paketlenmiş ve uçlarına acemice bant yapıştırılmıştı. Paketin

içinde, babasının kendi elleriyle sardığı ciltli, kalın bir kitabın olduğu belliydi. Gogol paketi özenle açtı, yine de bantlardan birini çıkartırken paket kâğıdının köşesi yırtıldı. Kitabın sırtında, *Nikolay Gogol'ün Kısa Öyküleri* yazıyordu. Kapağın iç kısmındaki fiyat etiketi, bir köşesinden öbür köşesine doğru kazınmıştı.

"Kitapçıya senin için sipariş ettim," dedi babası, çalan müzikte kendini duyurabilmek için biraz yüksek sesle konuşarak. "Artık ciltli kitap bulmak iyice zorlaştı. Bu kitabı bir İngiliz yayınevi sınırlı miktarda basmış. Buraya varması tam dört ay aldı. Umarım seversin."

Gogol, müziğin sesini biraz kısmak için pikaba doğru eğildi. Aslında o, *Otostopçunun Galaksi Rehberi* ya da geçen yaz Kalküta'da yitirdiği, babasının Alipore'daki evinde rafın üzerinde unuttuğu için kargaların kapıp götürdüğü *Hobbit* kitaplarından birini tercih ederdi. Babasının ona sık sık önermesine karşın, ne Gogol'den tek bir sözcük, ne de başka herhangi bir Rus yazarını okumak içinden gelmişti. Ona Gogol adının verilmesinin asıl sebebi hiç söylenmemişti, babasının ölümle burun buruna geldiği tren kazasından hiç bahsedilmemişti. Babasının bacağındaki aksamanın, küçükken futbol oynarken geçirdiği bir sakatlıktan kaynaklandığını düşünüyordu. Ona yazar Gogol'le ilgili gerçeğin yalnızca yarısı söylenmişti: Babasının onun hayranı olduğu.

"Teşekkür ederim, Baba," dedi, bir an önce şarkı sözlerine geri dönmek isteyen Gogol. Son zamanlarda tembelleşmiş, onunla Bengalce konuşan ailesine İngilizce yanıt vermeye başlamıştı. Evde, sıklıkla spor ayakkabılarıyla dolaşıyor, akşam yemeklerinde kimi zaman çatal kullanıyordu.

Babası hâlâ karşısında duruyor, ellerini arkasında birleştirmiş ümitle Gogol'ü izliyordu, Gogol kitabın sayfalarını çevirmeye başladı. İlk sayfalardan birinde, kitabın diğer sayfalarından daha kaygan bir sayfada, yazarın kadife ceket, dalgalı beyaz gömlek ve kravatla resmedildiği karakalem çizim vardı. Yüzü tilkiye benziyordu; küçük, koyu renk gözleri, düzgünce tıraş edilmiş bıyığı ve kocaman, sivri burnu vardı. Siyah saçları, alnının hemen üzerinde iki yana ayrılmış, kafasının iki yanına adeta yapıştırılmıştı

ve insanı rahatsız eden, içinde belli belirsiz bir kibrin saklı olduğu gülümsemesi, ince uzun dudaklarına yerleşmişti. Gogol Ganguli, kendisiyle onun arasında hiçbir benzerlik olmadığını görünce rahatladı. Evet, burnu uzundu, ama onunki kadar değil; saçları koyu renkti, ama onunki kadar değil; cildi solgundu, ama onunki kadar değil. Kendi saç stili onunkinden tamamen farklıydı; Beatles tarzı kesilmiş uzun, gür kâkülleri, kaşlarının bir kısmını örtüyordu. Gogol Ganguli, üzerinde Harvard yazan eşofman üstü ve Levi's marka fitilli kadife pantolon giyiyordu. Kravatıysa, yaşamında yalnızca bir defa, bir arkadaşının bar mitzvah törenine katıldığında takmıştı. Hayır, diye karar verdi, kendinden emin bir biçimde, birbirimize hiç benzemiyoruz.

Artık, adıyla ilgili sorulardan ve durmadan adını açıklamak zorunda kalmaktan nefret etmeye başlamıştı. İnsanlara adının 'Hintçe' bir anlamı olmadığını söylemekten nefret ediyordu. Birleşmiş Milletler Günü'nde, okulda süveterinin üzerine ad kartı takmaktan nefret ediyordu. Hatta, resim derslerinde yaptığı resimlerin altına adını yazmaktan bile nefret ediyordu. Adının hem gülünç olmasından, hem de kolay anlaşılamamasından, bu adın onunla hiçbir ilgisi olmamasından ve her şeyden öte, bu adın Amerikan ya da Hint adı değil, Rus adı olmasından nefret ediyordu. Bu adla, iyi ada dönüşen bir takma adla her gün, her saniye yaşamak zorunda olmaktan nefret ediyordu. Ailesinin geçen sene doğum gününde aldığı, *National Geographic* dergisinin abonelik belgesinin, kahverengi kâğıdının üzerinde adını görmekten nefret ediyordu. Kimi zaman adı, sürekli giymek zorunda olduğu bir gömleğin canını acıtan etiketi gibi geliyordu; ne doğru düzgün bir şekli, ne de ağırlığı olan, fakat yine de onu durmadan rahatsız etmeyi başarabilen bir varlığa dönüşüyordu. Kimi zaman, keşke adımı saklayabilsem, diye düşünüyordu; belki okuldaki diğer Hintli çocuğun yaptığı gibi o da adını kısaltabilirdi, artık Jayadev'e herkes Jay diye hitap ediyordu. Fakat, Gogol zaten kısa ve kolayca akılda kalan bir addı ve bu özellikleri onu kısaltılamaz hale getiriyordu. Diğer erkekler çoktan kızlarla flört etmeye, onlara sinemaya ya da pizzacıya gitmeyi tek-

lif etmeye başlamışlardı, fakat o, romantik bir ortamda, "Merhaba, benim adım Gogol," dediğini düşünemiyordu. Bunu hayal bile edemiyordu.

Rus yazarlar hakkında fazla bilgisi yoktu, fakat annesiyle babasının ona olabilecek en tuhaf adı seçmiş olması Gogol'ün canını sıkıyordu. Örneğin Leo ya da Anton adıyla yaşayabilirdi. Alex olarak kısaltılacak Alexander adı hiç de fena olmazdı. Ama Gogol adı kulağına çok komik geliyordu, saygınlıktan ve ciddiyetten uzaktı. Onun canını en çok sıkan şeyse, adının kendisiyle olan ilgisizliğiydi. Babasına defalarca söylemeye çalışıp bir türlü beceremediği gibi, Gogol babasının en sevdiği yazardı, kendisinin değil. Fakat öte yandan, bu Gogol'ün hatasıydı. En azından okulda Nikhil adını kullanabilirdi. Gogol'ün artık hatırlamadığı o gün, yani yuvadaki ilk günü her şeyi değiştirebilirdi. Yaşamının sadece yarısında Gogol olabilirdi. Tıpkı ailesi Kalküta'ya gittiğinde olduğu gibi, o da alternatif bir kimliğe, kendi içinde bir B benliğine sahip olabilirdi. "Denedik," diye açıklıyordu, annesiyle babası, oğullarının neden iyi adı olmadığını soranlara, "ama sadece Gogol dendiğinde yanıt veriyordu. Okul da bu konuda ısrar etti," diye eklemeyi de ihmal etmiyorlardı. "Başkana Jimmy diye hitap edilen bir ülkede yaşıyoruz. Yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu. Gerçekten."

"Tekrar teşekkürler," dedi Gogol babasına. Kitabın kapağını kapatıp onu raflarından birine kaldırmak için bacaklarını yatağın kenarından sarkıttı. Babası hemen bu fırsatı değerlendirip Gogol'ün yanına, yatağın diğer ucuna oturdu. Elini oğlunun omzuna koydu ve bir süre öylece kaldı. Son birkaç ay içinde oğlanın boyu uzamış, neredeyse Aşoke'nin boyuna gelmişti. O çocuksu ifade yüzünden silinip gitmişti. Derinleşmeye başlayan sesi artık kalın ve toktu. Aşoke'nin aklına, oğlunun kendisiyle aynı numara ayakkabı giydiği geldi. Başucu lambasının ışığında, oğlunun üstdudağının üzerindeki solgun renkli, seyrek tüyleri fark etti. Adem elması, boynunda iyice kendini göstermeye başlamıştı. Solgun elleri tıpkı Aşima'nınkiler gibi ince ve uzundu. Acaba Gogol benim aynı yaştaki halime ne kadar benziyordur,

diye düşündü. Fakat Aşoke'nin çocukluğunu belgeleyecek tek bir fotoğrafı bile yoktu; pasaport alana, Amerika'daki yaşamı başlayana kadar Aşoke'ye ait görsel bir doküman olmamıştı. Aşoke, tuvalet masasında bir şişe deodorant ve bir tüp Clearasil marka sivilce kremi gördü. Yatağın üzerinde, ikisinin arasında duran kitabı olduğu yerden alıp elini okşar gibi kapağın üzerinde gezdirdi. "Kitabı ilk önce ben okudum. Uzun yıllardır bu öyküleri okumamıştım. Umarım senin için sakıncası yoktur."

"Sorun değil," dedi Gogol.

"Gogol'le aramda özel bir bağ olduğunu düşünüyorum," dedi Aşoke, "diğer herhangi bir yazarla olduğundan çok daha özel bir bağ. Neden biliyor musun?"

"Onun öykülerini seviyorsun."

"Onun dışında başka bir neden daha var. Yaşamının büyük bir bölümünü anavatanının dışında geçirmiş. Tıpkı benim gibi."

Gogol kafasını salladı. "Doğru."

"Başka bir neden daha var." Müzik sustu ve aniden bir sessizlik oluverdi. Fakat Gogol plağın arka yüzünü çevirdi ve 'Revolution 1' şarkısı başlarken sesi biraz daha açtı.

"Peki o nedir?" diye sordu Gogol, biraz sabırsızca.

Aşoke odaya şöyle bir baktı. Not panosuna iğnelenmiş Lennon'ın ölüm haberini veren kupürünü gördü, hemen ardından da Gogol'e aylar önce Kresge'deki bir konserden sonra aldığı klasik Hint müziği kaseti gözüne çarptı; ambalajı hâlâ açılmamıştı. Halının üzerine yayılmış doğum günü kartlarını gördü ve oğlunu on dört yıl önce ilk defa kollarına aldığı Cambridge'deki o sıcak Ağustos gününü hatırladı. O günden, yani baba olduğu günden beri, geçirdiği kazanın hatırası gittikçe silinmiş ve geçen onca yılın içinde kaybolup gitmişti. O geceyi asla unutmayacak olmasına karşın, bu hatıra artık sürekli kafasında dolanıp durmuyor, eskisi gibi gittiği her yerde sinsice onu takip etmiyordu. Yaşamını etkisi altına almıyor, eskiden olduğu gibi en ufak bir uyarı bile olmadan yaşamını karartmıyordu. Şimdi o hatıra çok uzakta kalan bir zaman dilimine ve Pemberton Yolu'ndan çok uzak bir yere aitmiş gibi geliyordu. Oğlunun do-

ğum günü olan bugün, yaşamın önünde saygıyla eğilmeyi gerektiren bir gündü, ölümü hatırlamaya hiç gerek yoktu. İşte bu yüzden Aşoke, şimdilik oğluna kendisine niye o adı verdiğini anlatmaktan vazgeçti.

"Başka bir neden yok. İyi geceler Gogol," dedi, yataktan kalkarken. Kapıya vardığında durdu, arkasına döndü. "Dostoyevski bir defasında ne demiş biliyor musun?"

Gogol başını salladı.

"Hepimiz Gogol'ün paltosundan çıktık."

"Peki ne demek istemiş?"

"Ne demek istediğini bir gün anlayacaksın. Nice mutlu yıllara."

Gogol yatağından kalkıp kapıyı aralık bırakmak gibi sinir bozucu bir alışkanlığı olan babasının ardından kapıyı kapattı. Onlarla arasına iyi bir mesafe koymak için kapısını kilitledi ve kitabı yüksekteki bir rafa, *Hardy Boys* ciltlerinin arasına sokuşturdu. Elinde şarkı sözleriyle yeniden yatağına kurulduğunda aklına bir şey geldi. Yazarın ilk adı Nikolay'dı. Yani Gogol Ganguli, yalnızca iyi ad olarak kalan bir takma ada değil, aynı zamanda ilk ad haline gelen bir soyada sahipti. Böylece ne Rusya'da, ne Hindistan'da, ne Amerika'da, ne de dünyanın başka bir yerinde tanıdığı hiç kimsenin onunla aynı adı taşımadığını fark etti. Hatta adaşı bile onunla aynı taşımıyordu.

Ertesi sene, Aşoke'nin ücretli iznini aldığı seneydi ve Gogol'le Sonia'ya sekiz aylığına ailecek Kalküta'ya gidecekleri söylendi. Bir akşam yemekten sonra annesiyle babası ona bu haberi verdiğinde Gogol şaka yaptıklarını zannetti. Fakat hemen ardından biletlerin ayırtıldığını ve tüm planların yapıldığını söylediler. Aşima ve Aşoke, hayal kırıklığına uğramış çocuklarına, "Bunu uzun bir yolculuk gibi düşünün," dediler. Ama Gogol sekiz ayın yolculuk anlamına gelmediğini biliyordu. Kendine ait bir odası, kasetleriyle teybi ve arkadaşları olmadan geçecek sekiz ay düşüncesi Gogol'ü ürküttü. Gogol'e göre Kalküta'da sekiz ay geçirmek, oraya taşınmaktan farksızdı, ki bu oraya taşınma

fikri o ana kadar aklının ucundan bile geçmemişti. Üstelik artık lise ikinci sınıfa gidiyordu. "Peki ya okul?" dedi. Annesiyle babası, öğretmenlerinin onun arada sırada devamsızlık yapmasını hiçbir zaman önemsemediklerini hatırlattı. Gogol'e, onun pek de önemsemediği matematik ve dilbilgisi kitapları vermişler, Gogol bir-iki ay sonra okula döndüğündeyse konuları takip ettiği için onu methetmişlerdi. Fakat Gogol'ün danışman öğretmeni, Gogol kendisine ikinci dönemin tamamını kaçıracağını söylediğinde endişelenmişti. Aşima ve Aşoke alternatifleri tartışmak üzere görüşmeye çağrıldılar. Danışman öğretmen, eğer mümkünse Gogol'ü oradaki Amerikan okullarından birine kaydettirmelerini istedi. Ama en yakın Amerikan Okulu Kalküta'dan beş yüz mil uzaktaki Delhi'deydi. Danışman öğretmen, belki Gogol'ün onlara sonradan, okul kapandığında katılabileceğini ve Haziran'a kadar burada bir akrabalarının yanında kalabileceğini söyledi. "Bu ülkede hiç akrabamız yok," dedi Aşima. "İşte bu yüzden Hindistan'a gidiyoruz."

Böylece, yedinci sınıfın bitmesine tam dört ay kala, uçakta akşam yemeği yiyecek olmalarına rağmen annesinin ısrarıyla pilav, haşlanmış patates ve yumurtadan oluşan akşam yemeklerini yedikten sonra, Gogol, içine geometri ve Amerikan tarihi kitaplarını da koyduğu bavulunu, etiketlerinde babasının Alipore'daki adresinin yazılı olduğu, kilitli ve etrafı iple sarılı diğer bavulların arasına koyup Amerika'dan ayrıldı. Bavulların üzerindeki etiketler Gogol'ü hep rahatsız etmişti; bu etiketlerin hazırlanışı, sanki ailesi aslında Pemberton Yolu'nda yaşamıyormuş gibi hissetmesine sebep olurdu. Noel günü yola çıktılar; evde oturup hediyeleri açıyor olmaları gerekirken, koca bavul yığınıyla Logan'a doğru yola koyulmuşlardı. Tifo aşısından dolayı biraz ateşi yükselmiş olan Sonia somurtuyor ve hâlâ, sabah oturma odasına girdiğinde ışıklarla süslenmiş bir ağaç bulmayı umuyordu. Fakat oturma odasındaki tek şey bir enkazdı: Akrabaları için alıp paketledikleri hediyelerin fiyat etiketleri, plastik askılar ve gömleklerin içinden çıkan kartonlar oturma odasının yerlerine saçılmıştı. Evden çıktıklarında titriyorlardı, üzerlerinde ne palto

ne de eldiven vardı; gittikleri yerde bunlara ihtiyaç duymayacaklar, döndüklerindeyse çoktan Ağustos ayı gelmiş olacaktı. Ev, babasının okuldan bulduğu iki Amerikan öğrenciye, Barbara ve Steve adında bekâr bir çifte kiralanmıştı. Havaalanına vardıklarında Gogol, uçağa binerken öyle giyinilmesi gerektiğini düşündüğü için ceket giyip kravat takan babasıyla birlikte kayıt kuyruğuna girdi. Sıra onlara geldiğinde babası, "Aile bölümünden dört kişilik yer," dedi, iki Amerikan, iki de Hint pasaportunu uzatarak.

Gogol'e annesiyle babasının ve Sonia'nın onlarca sıra arkasında ve bambaşka bir bölümde koltuk verilmişti. Bu durum ailesinin canını sıkmıştı ama Gogol yalnız olmaktan için için mutluydu. Hostes içecek arabasıyla yanına geldiğinde şansını deneyip bir Bloody Mary istedi ve hayatında ilk defa alkolün metalik keskinliğini tattı. Önce Londra'ya, ardından Dubai'ye uçacaklardı. Alp Dağları'nın üzerinden geçerken babası uzaktaki, karla kaplı tepelerin pencereden fotoğrafını çekmek için yerinden kalktı. Daha önceki yolculuklarda, onca ülkenin üzerinden uçuyor olmak Gogol'ü heyecanlandırırdı; tepsisinin altındaki cepteki haritayı defalarca yerinden çıkartıp izledikleri yolu takip eder ve kendini sanki büyük bir maceraya atılmış gibi hissederdi. Fakat bu kez yolculuğun her zaman gittikleri Kalküta'ya olması onun gözünü korkutuyordu. Akrabaları ziyaret etmenin dışında Kalküta'da yapacak hiçbir şey yoktu. Victoria Memorial'daki gökevine ve hayvanat bahçelerine defalarca gitmişti. Hiç Disneyland'a ya da Büyük Kanyon'a gitmemişlerdi. Sadece bir defasında, aktarmalı uçuşları ertelendiğinde Londra'daki havaalanından çıkıp iki katlı otobüsle şehir turu atmışlardı.

Yolculuğun son ayağında, uçakta ancak birkaç tane Hintli olmayan yolcu vardı. Bengalce konuşmalar tüm kabini dolduruyordu; annesi çoktan koridorun öbür tarafındaki aileyle adres alışverişi yapmıştı bile. Ayrıca uçak yere inmeden hemen önce tuvalete gidip, o minicik yerde mucizevi biçimde, temiz bir sari bile giymişti. Uçaktaki son yemek servisi de yapılmıştı; üzerinde ızgarada kızartılmış bir dilim domates bulunan otlu omlet. Go-

gol, gelecek sekiz ay boyunca yiyeceği hiçbir şeyin bu lezzette olmayacağını bilerek her lokmasını iyice tadına vararak yiyordu. Pencereden palmiyelerle muz ağaçlarını ve kasvetli, nemli havayı görüyordu. Tekerlekler yere değdi, uçağa dezenfektan sprey sıkıldı, ardından herkes ekşi ve mide bulandırıcı sabah havasını soluyarak Dum Dum Havaalanı'nın pistine inmeye başladı. Seyir bölümünden onlara çılgınca el sallayan akrabalarına el sallamak için durdular, küçük kuzenler amcaların omuzlarındaydı. Her zamanki gibi, Ganguliler tüm bavullarının eksiksiz ve hasarsız geldiğini öğrenince rahatladılar, ardından gümrükte sorun çıkmamasıyla daha da rahatladılar. Sonra buzlu cam kapılar iki yana açıldı ve işte bir defa daha resmen oradaydılar; artık gidecekleri yere varmak için başka yerlerden geçmeleri gerekmiyordu; kucaklamalar, öpücükler, yanaktan alınan makaslar ve gülücüklerle karşılandılar. Gogol ve Sonia'nın hatırlaması gereken onlarca isim vardı, şu yenge ya da bu amca değil, daha özel isimlerdi bunlar: hitap ettikleri kişinin anne mi, yoksa baba tarafından mı ve ayrıca kan yoluyla mı, yoksa evlilik yoluyla mı akrabası olduğunu belirten *maşi* ve *pişi*, *mama* ve *maima*, *kaku* ve *jethu* gibi isimler. Artık Monu olarak hitap edilen Aşima ferahlamış ve gözyaşlarına boğulmuştu, artık Mithu olan Aşoke'yse erkek kardeşlerinin başlarını ellerinin arasına alıp onları yanaklarından öpüyordu. Gogol ve Sonia da bu insanları tanıyor, fakat kendilerini onlara anneleriyle babalarının hissettiği kadar yakın hissetmiyorlardı. Birkaç dakika içinde Gogol ve Sonia'nın gözlerinin önünde, Aşima ve Aşoke daha cesur ve daha az karmaşık kimliklerine bürünüverdiler; sesleri daha yüksek çıkıyor, yüzlerinde kocaman gülücükler beliriyordu. Gogol'le Sonia'nın Pemberton Yolu'nda hiç görmedikleri bir güven sergiliyorlardı. "Korkuyorum, Goggles," diye ağabeyine İngilizce fısıldadı Sonia, Gogol'ün elini bulmaya çalışıyor ve gitmeyi reddediyordu.

Akrabaları, beklemekte olan taksilere kadar onlara eşlik etti; VIP Yolu'ndan inip, palmiye ağaçlarının ve çöplüklerin yanından geçerek Kuzey Kalküta'nın merkezine vardılar. Gogol bu manzaraya alışkındı, ama yine de puspusları çeken kısa boylu,

esmer tenli adamlara ve kafes şeklinde balkonları bulunan, ön cephelerine orakla çekiç çizilmiş ve sıvaları dökülmekte olan birbirine bitişik binalara bakıyordu. Tramvay ve otobüslerdeki, hiç de güvenli olmayan bir biçimde tutunan ve her an sokağa saçılacakmış gibi duran yolculara ve kaldırımlarda pilav yapıp saçlarını şampuanlayan ailelere bakıyordu. Annesinin, şu anda dayısının yaşadığı Amherst Sokağı'ndaki evine vardıklarında, Gogol ve ailesi taksiden inerken, komşular pencerelerden ve çatılardan onlara bakıyordu. Gogol ve Sonia, gösterişli, pahalı Amerikan spor ayakkabıları, Amerikan tarzı saç kesimleri ve tek omuzlarına astıkları sırt çantalarıyla boy göstermişlerdi. Kendilerini evin içine atar atmaz onlara Horlick's marka enerji içeceği dolu fincanlar ve canlarının hiç istemediği fakat zorlanarak da olsa yedikleri iki tabak şuruplu, süngerimsi *rossogolla* verilmişti. Ayaklarını birer kâğıt parçasının üzerine koydular ve ayaklarının şekli çizildi, ardından bir hizmetkâr, onlara evde giymeleri için terlikler almak üzere Bata'ya gönderildi. Bavulların kilitleri açıldı ve ipleri çözüldü, tüm hediyeler ortaya çıktı, hediyelerini alanlar onlara hayran olmuş ve bir an önce üzerine olup olmayacağına bakmak için giymişti.

Sonraki günlerde, cibinliğin altında uyumaya ve kafalarına teneke taslarla su dökerek yıkanmaya bir defa daha alıştılar. Sabahları Gogol kuzenlerinin mavi-beyaz okul üniformasını giyişlerini ve mataralarını göğüslerine kayışından çapraz olarak asışlarını izliyordu. Yengesi Uma Maima, tüm sabahı mutfak işlerini yöneterek geçiriyor, su kanalının yanına oturmuş kirli tabakları külle ovalayarak temizleyen ya da büyük levhaların üzerinde duran, mezar taşını andıran baharat yığınlarını ufalayan hizmetkârları canlarından bezdiriyordu. Ganguliler'in Alipore'daki evindeyse, eğer annesiyle babası Hindistan'da kalmış olsaydı yaşayacakları odayı gördü; hep birlikte uyuyacakları, abanoz ağacından yapılmış, dört direkli bir yatak ve içine giysilerini koyacakları ahşap bir dolap.

Kendilerine daire kiralamak yerine, sekiz ayı farklı akrabalarında, bir evden diğerine mekik dokuyarak geçirdiler. Şehrin

tümsekli yollarında, bir oraya bir buraya gittikleri bitmek tükenmek bilmeyen taksi yolculuklarıyla Ballygunge, Tollygunge, Salt Lake ve Boj Boj'da kaldılar. İki-üç haftada bir uyuyacak yeni bir yatak, yanında kalacak yeni bir aile ve öğrenecek yeni bir program oluyordu. Nerede bulunduklarına bağlı olarak, ya kırmızı kii, ya beton ya da mozaikle kaplı yerlerde otururak veya dirseklerini üzerine koyamayacakları kadar soğuk olan mermer masalarda yemek yiyorlardı. Kuzenleri, amcaları, dayıları ve yengeleri Gogol ve Sonia'ya Amerika'daki yaşamları, kahvaltıda ne yedikleri ve okuldaki arkadaşları hakkında sorular soruyorlardı. Pemberton Yolu'ndaki evlerinin fotoğraflarına bakıyorlardı. "Banyoda halı var," diyorlardı, "vay be." Gogol'ün babası araştırmasıyla meşguldü, Jadavpur Üniversitesi'nde konferanslar veriyordu. Annesi New Market'da alışveriş yapıyor, sinemaya gidiyor ve eski okul arkadaşlarıyla buluşuyordu. Sekiz aydır mutfağa adım atmamıştı. Onca yere gitmiş olmasına karşın, yine de sokağa çıktığında yolunu kaybeden Gogol'ün aksine, annesi şehirde rahatça geziyordu. Üç ay içinde Sonia her bir Laura Ingralls Wilder kitabını defalarca okumuştu. Gogol, arada sırada sıcaktan şişmiş ders kitaplarını açıp bakıyordu. Açık arazide yaptığı koşularına burada da devam edeceğini umarak spor ayakkabılarını da yanında getirmişti, fakat bu çatlak, hareketli ve hıncahınç dolu sokaklarda koşmak imkânsızdı. Koşmayı denediği o tek bir günde de, onu çatıdan izleyen Uma Maima, kaybolmaması için peşinden bir hizmetkâr yollamıştı.

Evde hapis olmaya boyun eğmek daha kolaydı. Gogol Amherst Sokağı'nda, dedesinin çizim masasına oturmuş bir teneke kutu dolusu kurumuş kalem ucunun içinde parmağını gezdiriyordu. Pencerenin demir parmaklıklarının arasından gördüğü her şeyi çiziyordu: eğri büğrü ufuk çizgisini, evlerin avlularını, kuyudan büyük, bakır sürahilere su dolduran hizmetçilerin olduğu, kaldırım taşlarıyla döşeli meydanı ve yağmurun altında ellerindeki paketlerle koşar adım evlerine giderken puspusların kirli gölgeliklerinin altından geçen insanları. Bir gün, uzaklarda Howrah Köprüsü'nün göründüğü çatıda otururken, hizmetkâr-

lardan biriyle, zeytin yeşili yapraklara sıkıca sarılmış *bidi* içti. Etraflarını saran onca kişinin arasında Sonia, Gogol'ün tek müttefiki ve kendisi gibi konuşan, oturan ve gören tek kişiydi. Ev halkı uyurken Gogol ve Sonia walkman ve Gogol'ün evde kaydettiği, fakat burada sıcaktan erimekte olan kasetleri için kavga ediyorlardı. Arada sırada birbirlerine, onlara işkence eden, hamburger, bir dilim pepperonili pizza ya da bir bardak soğuk süt hasretini itiraf ediyorlardı.

Yaz başladığında, babalarının onlar için bir gezi planı yaptığını öğrendiklerinde çok şaşırdılar; ilk önce bir amcalarını görmek üzere Delhi'ye, ardından Taç Mahal'i görmek üzere Agra'ya gideceklerdi. Bu Gogol ve Sonia'nın Kalküta dışına ilk yolculukları olacaktı ve ayrıca ilk defa Hindistan'da trene bineceklerdi. Ganguliler'in Samsonite marka bavullarının kırmızı gömlekli, çıplak ayaklı hamalların kafalarının üzerinde taşındığı ve oradaki tüm ailelerin yan yana oturup üzerlerini örtüp uyuduğu, yüksek, uçsuz bucaksız ve tüm seslerin yankılandığı Howrah İstasyonu'ndan yola çıktılar. Gogol oradaki tehlikenin farkındaydı: kuzenleri Bihar'da pusuya yatmış soyguncular olduğunu anlatmışlardı, bu yüzden babası gömleğinin altına üzerinde para taşımak için gizli cepleri olan bir giysi giymiş, annesi ve Sonia da takılarını çıkartmışlardı. Platformda kompartıman kompartıman geziyor, trenin dışına yapıştırılmış listede kendi isimlerini arıyorlardı. En sonunda mavi yataklarına yerleştiler, üst taraftaki iki yatak yatma vakti geldiğinde duvarlardan aşağı doğru çekilerek açılıyor, gün içindeyse sürgülü kancaların yardımıyla yerinde duruyordu. Bir kondüktör gelip, ağır beyaz çarşaflar ve ince yün battaniyelerden oluşan yatak takımlarını verdi. Sabah, havalandırmalı aracın koyu renk camlı penceresinden dışarıyı izlediler. Cam koyu renk olduğu için, gün ne kadar aydınlık olursa olsun, onlara hep kasvetli ve gri gözüktü.

Onca aydan sonra yalnızca dört kişi olmayı yadırgamışlardı. Gogol ve Sonia kadar, Aşima ve Aşoke'nin de yabancısı olduğu Agra'da, artık yüzme havuzlu otellerde kalan, şişe suyu içen, restoranlarda çatal kaşıkla yemek yiyen ve kredi kartıyla ödeme

yapan turistler olmuşlardı. Aşima ve Aşoke bozuk bir Hintçe konuşuyorlar, küçük oğlan çocuklar kartpostal ya da mermer süs eşyaları satmak için yanlarına geldiğinde Gogol ve Sonia, "İngilizce konuşun lütfen," demek zorunda kalıyorlardı. Gogol, gittikleri kimi restoranlarda servis elemanları dışında tek Hintlilerin kendileri olduğunu fark etmişti. İki gün boyunca, ışığa göre gri, sarı, pembe ve turuncu renklere bürünen mermer mozoleyi gezdiler. Mozolenin muhteşem simetrisine hayran kalıp, eskiden turistlerin ölüme atladıkları minarelerinin altında poz verdiler. Heybetli mermer platformun etrafında gezinirken Aşima, Aşoke'ye, "Burada fotoğraf çektirmek istiyorum, sadece ikimiz olalım," dedi ve böylece gözleri kamaştıran Agra güneşinin altında, kurumuş Yamuna'ya tepeden bakarlarken Aşoke, Gogol'e Nikon marka fotoğraf makinesini nasıl kullanacağını, netlik ayarını nasıl yapıp, filmi nasıl saracağını öğretti. Bir turist rehberi onlara, Tac Mahal bittikten sonra, böyle bir yapının bir daha asla inşa edilememesi için, inşaatta çalışmış tam yirmi iki bin işçinin başparmaklarının kesildiğini söyledi. O gece Sonia, çığlık atarak uyandı ve başparmaklarının yerine olmadığını söyledi. "Bu sadece bir efsane," dedi annesiyle babası. Ama bu düşünce Gogol'ün de kafasını kurcalıyordu. Daha önce gördüğü hiçbir yapı onu bu kadar etkilememişti. Tac Mahal'deki ikinci günlerinde Gogol, kubbeyi ve ön cephenin bir bölümünü çizmeyi denedi, fakat yapının zarafeti onu büyüledi ve bu girişimini bir kenara bıraktı. Rehber kitapçığın içine dalıp Moğol mimarisini incelemeye ve birbiri ardına tahta çıkmış hükümdarların isimlerini öğrenmeye başladı: Babür, Humayun, Ekber, Cihangir, Şah Cihan ve Âlemgir. Agra Kalesi'ne geldiklerinde hep beraber Şah Cihan'ın oğlu tarafından hapsedildiği odanın penceresinden dışarıya baktılar. Ekber'in mezarının bulunduğu Sikandra'da, giriş yolundaki yaldızlı freskleri uzun uzun incelediler; freskler çentilmiş, yağma edilmiş, yakılmış, üzerlerindeki değerli taşlar çakılarla sökülmüş ve taşların üzerine çeşitli yazılar kazılmıştı. Ekber'in terk edilmiş kumtaşından şehri Fatehpur Sikri'de papağanlar ve şahinler tepelerinde uçarken, avluları ve

üstü kapalı kemerli yolları gezdiler, Salim Chishti'nin mezarına vardıklarında Aşima, mermer kafesli pencereye şans getirmesi için kırmızı iplikler bağladı.

Fakat kötü şans, Kalküta'ya geri dönerken peşlerine düştü. Benares istasyonuna vardıklarında Sonia babasından, bir dilim *jack* meyvesi almasını istedi. Ancak meyve önce dudaklarını dayanılmaz derecede kaşındırdı, sonra da normal boyutlarının üç katı kadar şişirdi. Gece yarısı, Bihar'da bir yerlerde, başka bir kompartımandaki bir işadamı uykusunda bıçaklandı ve üç yüz bin rupisi çalındı; tren, yerel polis soruşturma yaparken tam beş saat durdu. Ganguliler gecikmenin sebebini ertesi sabah öğrendiler, kahvaltı servisi yapılırken tüm yolcular tedirgindi, dehşet içindeydi ve herkes aynı şeyden bahsediyordu. Gogol, Sonia'nın yatağının üstünden üstündeki aşağıya seslenip, "Uyan. Trende bir adam öldürüldü," dedi. Fakat hiç kimse, o geceyi, o treni ve durdukları o diğer yeri hatırlayan Aşoke kadar dehşete kapılmamıştı. Ancak bu defa hiçbir şey duymamıştı. Olay olup biterken o uyuyordu.

Kalküta'ya döndükten sonra Gogol ve Sonia çok hastalandılar. Akrabalarının üstünkörü söylediği gibi hava, pilav ve rüzgâr onları hasta etmişti; bu çocukların bünyelerinin böyle fakir bir ülkeye dayanamayacağını söylüyorlardı. Bir kabız, bir ishal oluyorlardı. Eve, steteskoplarını siyah deri çantalarda taşıyan doktorlar gelip gittiler. Gogol ve Sonia'ya, gırtlaklarını yakan ajowan suyu Entroquinol verildi. Nihayet iyileştiklerindeyse artık dönüş vakti gelmişti; asla gelmeyeceğine inandıkları o güne artık sadece iki hafta kalmıştı. Aşoke'nin üniversitedeki meslektaşlarına vermesi için Keşmir işi kalemlikler aldılar. Gogol, Amerikalı arkadaşlarına vermek üzere Hint çizgi romanları aldı. Yola çıkacakları akşam Gogol, annesiyle babasının, ölü büyükannesiyle büyükbabasının duvarlardaki çerçeveli resimlerin önünde durduklarını gördü; başlarını öne eğmiş, çocuklar gibi ağlıyorlardı. Ardından, onları şehirde son bir defa gezdirmek için bir taksi ve *Ambassador* kervanı geldi. Uçuşları şafak vaktindeydi, bu yüzden hava karanlıkken evden çıkmaları gerekti; bomboş

olduklarından tanınamayacak haldeki sokaklardan geçtiler, hareket eden tek şey önünde tek bir küçük farı bulunan tramvaydı. Havaalanında onları karşılayan, onca ay boyunca onları ağırlayan, yedirip içiren ve sevgi gösterilerinde bulunan akrabaları, onlara el sallamak için bu defa balkonda boy gösterdiler. Gogol, akrabalarının, uçak gökyüzünde uzaklaşıp gidene, ışıkları gözden kaybolana dek orada duracaklarını biliyordu. Annesinin Boston'a dönüş yolculuğu boyunca gözlerini bulutlara dikip sessizce oturacağını biliyordu. Fakat Gogol için durum farklıydı; hissettiği rahatlama, her türlü hüzün duygusunun yerini hemen alıvermişti. Bu rahatlamayla kahvaltısının üzerindeki alüminyum folyoyu kaldırdı, çatal bıçağını ağzı kapalı naylon poşetten çıkarttı ve *British Airways* hostesinden bir bardak portakal suyu istedi. Bu rahatlamayla *The Big Chill*'i izlemek ve eve dönüş yolu boyunca müzik listesindeki ilk kırk şarkıyı dinlemek üzere kulaklığını taktı.

Yirmi dört saat içinde Gogol ve ailesi yeniden Pemberton Yolu'ndaydı; Ağustos'un son günlerinde iyice uzamış olan çimlerin biçilmesi gerekiyordu, kiracıları buzdolabında biraz süt ve ekmek bırakmışlardı, merdivenlerde mektuplarla dolu dört alışveriş torbası vardı. İlk başlarda Ganguliler bütün gün uyuyor, gece geç saatte uyanıyor, saat sabah üçte kızarmış ekmekle karınlarını tıka basa dolduruyor, tek tek bavulları açıyorlardı. Artık evde olmalarına karşın etraflarını saran onca boş alan ve o inatçı sessizlik onları huzursuz ediyordu. Hâlâ bir yerden başka bir yere gitmekte olduklarını hissediyorlardı, hâlâ kendi yaşamlarından uzaklardı, her an değişen bir programın içinde kalmışlardı, bu yalnızca dördünün paylaştığı bir histi. O hafta sona erdiğinde, annesinin arkadaşları gelip onun yeni sarilerine ve altın takılarına hayran olduktan, sekiz bavul balkonda havalandırıldıktan, *chanacur* plastik kaba boşaltıldıktan ve gümrükten gizlice çıkarttıkları mangolar kahvaltıda çay ve yulaf ezmesiyle yendikten sonra sanki Hindistan'a hiç gitmemiş gibilerdi. Anneleriyle babalarının arkadaşları Gogol ve Sonia'ya, "Ne kadar kararmışsınız," diyorlardı, esefle. Ama onlar bu hale gelmek için hiç çaba sarf etmemişler-

di. Üç ayrı odaya, kalın şilteli, yastıklı ve üzerine lastikli çarşaf serili üç ayrı yatağa çekildiler. Markete yaptıkları kısa bir yolculuktan sonra buzdolabı ve mutfak dolapları tanıdık markalarla doluştu: *Skippy*, *Hood*, *Bumble Bee* ve *Land O'Lakes*. Annesi yeniden mutfağa girip yemek yapmaya başladı, babası araba kullanıp çimleri biçiyordu ve artık üniversiteye geri dönmüştü. Gogol ve Sonia canları istediği kadar uyuyor, televizyon izliyor, kendilerine günün herhangi bir saatinde fıstık ezmeli ve marmelatlı sandviçler yapıyorlardı. Yeniden birbirleriyle kavga etmeye, birbirlerine sataşmaya, avaz avaz bağırmaya ve kapa çeneni demeye başlamışlardı. Sıcak duş alıyor, birbirleriyle İngilizce konuşuyor ve etrafta bisiklete biniyorlardı. Onları gördüklerine çok sevinen, fakat gittikleri yer hakkında hiçbir şey sormayan arkadaşlarına uğruyorlardı. Böylece sekiz ay arkalarında kalmış, tıpkı özel bir gün için ya da geçmiş mevsimde alınıp birdenbire kullanışsız hale gelen, artık yaşamlarında yeri olmayan kıyafetler gibi hemen bir yana kaldırılmış, hızla unutulmuştu.

Eylül ayı geldiğinde Gogol üçüncü sınıfı okumak üzere okula döndü. Biyoloji, Amerikan tarihi, ileri trigonometri, İspanyolca ve İngilizce Edebiyatı derslerini görecekti. İngilizce dersinde *Ethan Frome*, *Muhteşem Gatsby*, *Verimli Toprak* ve *Kanlı Madalya* adlı kitapları okudu. Kürsüye çıkma sırası ona geldiğinde *Macbeth*'in 'Yarın, ve yarın, ve yarın' konuşmasını ezbere okudu; bunlar, yaşamı boyunca ezbere bileceği tek şiir dizeleri olacaktı. Öğretmeni Bay Lawson ince, uzun, kolejli oğlanlara benzeyen, ondan beklenmeyecek kadar kalın sesli ve kızıl saçlı bir adamdı; küçük, fakat bakışları insanın içine işleyen yeşil gözleri vardı ve kemik çerçeveli gözlük takıyordu. Bir zamanlar, Fransızca öğretmeni Bayan Sagan'la evli olduğu ve küçük bir skandal yaşandığı için tüm okulda hakkında dedikodu yapılıyordu. Haki kumaştan giysilerle, yaprak yeşili, sarı ve kırmızı gibi canlı renklerde Shetland süveterler giyiyordu; hep aynı mavi, çatlak fincandan durmadan sade kahvesini yudumlar, elli dakikalık dersi, sigara içmek için öğretmenler odasına gitmeden ge-

çiremezdi. Pek de endamlı olmamasına karşın, sınıfa hâkim ve etkileyiciydi. El yazısının okunaksız olmasıyla ün salmıştı; öğrencilerin kompozisyon kâğıtları çoğunlukla sarımsı kahve halkası, bazen de altın rengi İskoç viskisi halkası lekesiyle geri dönüyordu. Her yıl, Blake'in 'Kaplan' adlı şiirini incelettiği ilk ödevlere ya D ya da F verirdi. Sınıftaki kızların bir kısmı Bay Lawson'ın tarif edilemeyecek kadar seksi olduğunu söyler ve ona çılgınca âşık olurlardı.

Bay Lawson, Gogol'ün öğretmenleri arasında yazar Gogol'ü tanıyan ve önemseyen ilk kişiydi. İlk derste, kürsüde duran Bay Lawson yoklama listesinde Gogol'ün adına geldiğinde, yüzünde sevecen bir şaşkınlık ifadesiyle kafasını kaldırmıştı. Diğer öğretmenlerin aksine o, bu adın gerçekten onun adı olup olmadığını, bu adın soyadı mı yoksa başka bir adın kısaltması olup olmadığını sormamıştı. Birçoğunun aptalca sorduğu gibi, "O yazar değil miydi?" dememişti. Bunların yerine adı tamamen makul biçimde, hiç duraksamadan, gülümsemesini bastırmaya uğraşmadan, tıpkı Brian, Erica ve Tom adlarını okuduğu gibi okumuştu. Sonra şöyle demişti: "Pekâlâ, bu durumda 'Palto'yu okumamız gerekecek. Ya onu, ya da 'Burun'u."

Noel tatilinden sonraki 1 Ocak sabahı, Gogol pencerenin yanındaki sırasında oturmuş, gökyüzünden birbirine ayak uydurmadan düşmeye başlayan şekerimsi kar tanelerini izliyordu. "Bu dönemi kısa öykülere ayıracağız," dedi Bay Lawson ve Gogol o anda neler olacağını anladı. Bay Lawson masasının üzerinde duran kitabı tanıtıp, *Kısa Öykü Klasikleri* adlı antolojiden hazırlanmış ve artık iyice yıpranmış fotokopilerinden altı-yedi tanesini her sıranın başındaki öğrenciye uzatırken, Gogol gittikçe artan bir korku ve hafif bir mide bulantısı hissetti. Ona gelen fotokopi iyice hırpalanmış, kenarları kıvrılmış ve kapağın üzerinde beyaz damgayı andıran bir leke vardı. İçeriğin yazılı olduğu sayfaya baktı ve Gogol'ün listede Faulkner'dan sonra, Hemingway'den önce yer aldığını gördü. Bu adın kırışık bir sayfada, büyük harflerle yazılı olduğunu görmek onda derin bir hayal kırıklığı yarattı. Bu ad sanki, insanda kendini savunmak için, "Bana

hiç benzemiyor," deme isteği uyandıran, kötü çekilmiş bir şipşak fotoğraf gibiydi. Gogol, hem bir mazeret uydurup oradan uzaklaşmak, elini kaldırıp lavaboya doğru kısa bir yolculuk yapmak, hem de mümkün olduğunca az dikkat çekmek istiyordu. Böylece olduğu yerde oturdu ve sınıf arkadaşlarıyla göz göze gelmemek için öğretmeninin dağıttığı fotokopi dosyanın sayfalarını çevirmeye başladı. Bu dosyayı daha önce kullananlar kimi yazarlarının adlarının yanına kurşun kalemle yıldız koymuşlardı, fakat Nikolay Gogol'ün adının yanında ne bir iz ne de işaret vardı. Her yazarın adının yanında bir öykü vardı. Gogol'ün adının yanındaki öykü 'Palto'ydu. Fakat dersin geri kalanı boyunca Bay Lawson Gogol'den hiç bahsetmedi. Yüksek sesle Guy de Maupassant'ın 'Gerdanlık' adlı öyküsünden pasajlar okudular ve Gogol az da olsa rahatladı. Belki Bay Lawson'ın Gogol'ün öyküsünü okutmaya niyeti yoktur, diye düşünüp ümitlenmeye başladı. Belki Bay Lawson o öyküyü unutmuştu. Fakat zil çalıp öğrenciler hep beraber sıralarından kalkmaya başladığında, Bay Lawson elini kaldırdı. "Yarına Gogol'ün öyküsünü okuyup gelin," diye yüksek sesle bağırdı, öğrenciler kapıdan çıkarken.

Ertesi gün, Bay Lawson, tahtaya büyük harflerle 'Nikolay Vasilyeviç Gogol' yazıp etrafına bir kutu çizdi ve sonra parantez içinde, yazarın doğum ve ölüm tarihlerini yazdı. Gogol sırasının üzerindeki defterin kapağını açıp, tahtadakileri isteksizce geçirmeye başladı. Kendi kendine, bunun çok da garip olmadığını söylüyordu; sınıfta bir Ernest olmasa bile William vardı. Bay Lawson'ın sol eli tebeşiri tahtanın üzerinde hızla bir o yana, bir bu yana götürüyordu, fakat Gogol'ün tükenmez kalemi geri kalmaya başlamıştı. Gogol'ün sayfaları çıkartılıp takılabilen defteri bomboştu, oysa sınıf arkadaşları, yakın zamanda büyük ihtimalle Gogol'ün de sınavda karşısına çıkacak bilgileri hızla defterlerine geçiriyorlardı: 1809'da Polvata yakınlarında soylu bir Ukraynalı Kazak ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Orta halli bir toprak sahibi olan ve aynı zamanda oyun yazan babası, Gogol on altı yaşındayken öldü. Nejin Lisesi'nde okuyan Gogol, 1828 yılında Petersburg'a gidip, 1829 yılında, İçişleri Bakanlığı'nın

Bayındırlık İşleri Departmanı'nda devlet memuru olarak çalışmaya başladı. 1830-1931 yılları arasında Adalet Bakanlığı'nın Kraliyet Mülkleri Departmanı'nda çalıştı, ardından yatılı bir kız okulunda tarih öğretmenliği yapmaya başladı, sonra Petersburg Üniversitesi'ne geçti. Yirmi iki yaşındayken Alexander Puşkin'le yakın bir arkadaşlık kurdu. 1830'da ilk kısa öyküsü yayımlandı. 1836'da komedi oyunu *Müfettiş* St. Petersburg'da oynandı. Oyuna gelen karışık tepkilere canı sıkılınca Rusya'dan ayrıldı. Sonraki yirmi yıl boyunca yaşamını yurtdışında, Paris'te, Roma'da ve diğer çeşitli şehirlerde sürdürüp, en iyi eseri olarak kabul edilen romanı *Ölü Canlar*'ın ilk cildini tamamladı.

Masasının kenarına oturup, bacak bacak üstüne atan Bay Lawson, üzeri notlarla dolu sarı not defterinden birkaç sayfa çevirdi. Not defterinin yanında, içinde yazarın biyografisi olan *Bölünmüş Ruh* adlı kalın bir kitap vardı; kitabın arasına, önemli sayfaları işaretlemek amacıyla onlarca yırtık kâğıt parçası konmuştu.

"Nikolay Gogol, sıradan biri değildir," dedi Bay Lawson. "Bugün, Rusya'nın en yetenekli yazarlarından biri olarak kabul ediliyor. Fakat yaşamı boyunca onu hiç kimse, hatta kendisi bile anlamadı. Onun 'deli dahi' tanımlamasının tipik bir örneği olduğunu söyleyenler var. Özetle, Gogol'ün yaşamı yavaş yavaş, fakat kararlı bir biçimde deliliğe doğru gitti. Yazar İvan Turgenyev onu zeki, tuhaf ve hastalıklı biri olarak tanımlamıştı. Hastalık hastası, son derece paranoyak ve asabi biri olarak nam salmıştı. Ayrıca hastalık derecesinde melankolikti ve bu durum ağır bir depresyon geçirmesine zemin hazırlamıştı. Arkadaş edinemiyordu. Hiç evlenmedi ve çocuğu olmadı. Bakir öldüğüne inanılıyor."

Gogol'ün boynunun arka tarafından yanaklarına ve kulaklarına doğru bir sıcaklık yayıldı. Bu ad her telaffuz edildiğinde, içten içe ürküyordu. Ailesi ona bunların hiçbirini anlatmamıştı. Sınıf arkadaşlarına baktı, onlar duruma kayıtsız görünüyor, Bay Lawson'ın bir omzunun üzerinden bakarak anlattıklarını ve eğri büğrü el yazısıyla tahtaya yazdıklarını usluca defterlerine geçiriyorlardı. Gogol aniden Bay Lawson'a sinirlendi. Kendini bir biçimde ihanete uğramış hissediyordu.

"Gogol'ün edebiyat yaşamı yaklaşık on bir yıl sürdü, sonraki yıllarda mesleki yaşamı adeta felç oldu," dedi Bay Lawson. "Gogol, sağlığını ve yaratıcı ilhamını geri kazanmak için birçok kaplıca ve sanatoryuma gitti. 1848'de Filistin'e hacca gitti. Sonunda Rusya'ya döndü. 1852 yılında, Moskova'da, hayal kırıklığına uğrayıp ve bir yazar olarak başarısız olduğuna inanarak tüm edebi çalışmalardan elini çekti ve *Ölü Canlar*'ın ikinci cildinin müsveddesini yaktı. Ardından kendini ölüm cezasına mahkûm etti ve aç kalarak yavaş yavaş intihar etti."

"İğrenç," dedi arka sıralardan biri. "İnsan kendine neden böyle bir şey yapmak ister ki?"

Birkaç kişi, iştahsızlık hastası olduğu dilden dile dolaşan Emily Gardener'a baktı.

Bir parmağını havaya kaldıran Bay Lawson devam etti. "Ölümünden önceki gün doktorlar onu yaşama döndürmek için etsuyu dolu bir küvete koyup başından aşağı buzlu su dökerken burnuna da yedi tane sülük soktular. Elleri, kurtları burnundan çıkartamasın diye bağlanmıştı."

Sınıfta bir kişi hariç herkes hep bir ağızdan konuşmaya başladı, bu yüzden Bay Lawson kendini duyurabilmek için sesini iyice yükseltmek zorunda kaldı. Gogol gözlerini dikmiş sırasına bakıyor, fakat hiçbir şey görmüyordu. Tüm okulun Bay Lawson'ın dersini dinlediğinden emindi. Öğretmeninin sesinin amplifikatör aracılığıyla tüm okula yayıldığını düşünüyordu. Başını sırasının üzerine eğdi ve ellerini sıkıca kulaklarının üzerine bastırdı. Fakat bu bile, Bay Lawson'ın sesini duymasını engellemiyordu: "Ertesi akşam bilinci tam olarak yerinde değildi ve o kadar erimişti ki, karnına dokunduklarında omurgasını hissedebiliyorlardı." Gogol gözlerini kapattı. Lütfen, dur, diyebilmeyi istiyordu Bay Lawson'a. Ve aniden sessizlik oldu. Gogol kafasını kaldırdığında Bay Lawson'ın tebeşiri tahtanın kenarına bıraktığını gördü. "Hemen döneceğim," dedi ve sigara içmek üzere sınıftan çıktı. Bu rutine alışmış olan öğrenciler kendi aralarında konuşmaya başladılar. Öykünün çok uzun olduğundan, kolay anlaşılmadığından yakınıyorlardı. Rus adlarını telaffuz etmenin

zor olduğu hakkında bir konuşma başlayıverdi, öğrenciler öykülerin üzerinde ancak şöyle bir göz gezdirdiklerini de itiraf ettiler. Gogol hiçbir şey söylemedi. Öyküyü kendisi de okumamıştı. Babasının ona on dördüncü doğum gününde verdiği Gogol kitabına bir daha hiç dokunmamıştı. Dün, dersten sonra kısa öykü antolojisini okuldaki dolabının derinlerine tıkıştırmış, eve getirmek istememişti. Bu öyküyü okumanın adaşına saygı duymak, onu bir biçimde kabul etmek anlamına geleceğine inanıyordu. Gene de, arkadaşlarının şikâyetlerini dinlerken sanki eleştirilen kendi eseriymiş gibi tuhaf bir sorumluluk hissediyordu.

Bay Lawson geri gelip bir defa daha masasının üzerine oturdu. Gogol belki dersin biyografik kısmı bitmiştir diye ümitlenmişti. Söyleyecek başka ne kalmış olabilirdi ki? Fakat Bay Lawson *Bölünmüş Ruh*'u eline aldı. "Burada Gogol'ün son dakikalarını anlatan bir bölüm var," dedi ve kitabın son sayfalarını çevirerek okumaya başladı:

"Ayakları buz gibiydi. Taraşenkof yatağına sıcak su dolu bir şişe koydu, fakat hiçbir işe yaramadı: Gogol titriyordu. Bir deri bir kemik kalmış yüzü soğuk terle kaplanmıştı. Gözlerinin altında mor halkalar belirdi. Gece yarısı Doktor Klimentof, Doktor Taraşenkof'la nöbet değiştirdi. Ölmek üzere olan Gogol'ün acısını dindirmek için ona bir doz kalomel verdi ve vücudunun etrafına sıcak ekmek somunları yerleştirdi. Gogol yeniden inlemeye başladı. Bütün gece boyunca aklından sessizce bir şeyler geçti. 'Devam edin!' diye fısıldadı. 'Yükseltin, daha da arttırın.' Ardından daha da güçsüzleşti, yüzü çöktü ve karardı, soluğu duyulmaz oldu. Daha dingin görünüyordu; en azından acıları dinmişti. 21 Şubat 1852 günü, sabah saat sekizde son nefesini verdi. Henüz kırk üç yaşında bile değildi."

Gogol, lisede kimseyle flört etmedi. Zaten arkadaşı olan herhangi bir kıza tutulup sessizce acı çekiyor, fakat bunu kimseye itiraf etmiyordu. Ne danslara, ne de partilere gidiyordu. O ve arkadaşları Colin, Jason ve Mark, boş zamanlarında birlikte Dylan, Clapton ve Who'nun albümlerini dinlemeyi ve Nietzsche oku-

mayı tercih ediyorlardı. Ailesi, Gogol'ün flört etmemesini ya da üçüncü sınıfların yıl sonu balosu için smokin kiralamamasını ya dırgamıyordu. Kendileri hiç flört etmedikleri için, bu konuda - üstelik bu yaşta- Gogol'ü cesaretlendirmeye gerek duymuyorlardı. Bunların yerine, ona matematik takımına katılmasını ve A olan ortalamasını düşürmemesini öğütlüyorlardı. Babası mühendislik okuması konusunda ısrar ediyordu; belki MIT'ye bile girebilirdi. Gogol'ün notları ve kızlara karşı ilgisizliği, ailesini onun tipik bir Amerikan genci olmadığına ikna ediyordu. Örneğin onun esrar içtiğinden şüphelenmiyorlardı, oysa birbirlerinin evlerinde müzik dinlemek üzere toplandıklarında arada sırada esrar da içiyorlardı. Gece arkadaşında kaldığında onun yakınlarındaki bir kasabaya *The Rocky Horrow Picture Show*'u izlemeye ya da Boston'daki Kenmore Meydanı'na kimi müzik gruplarını dinlemeye gittiğinden şüphelenmiyorlardı.

Gogol'ün giriş sınavlarına kısa bir zaman kala, bir Cumartesi günü, ailesi hafta sonunu geçirmek üzere Connecticut'a gidip, Gogol'ü ilk defa gece evde yalnız bıraktılar. Gogol'ün zaman tutarak test yapmak yerine Colin, Jason ve Mark'la birlikte bir partiye gideceği ailesinin aklının ucundan bile geçmemişti. Onları partiye Colin'in, Gogol'ün babasının çalıştığı üniversitede birinci sınıfa giden ağabeyi davet etmişti. Partiye giderken her zamanki gibi giyindi; Levi's pantolon, bot ve kareli flanel gömlek. Kampusa, mühendislik bölümündeki babasını görmek, yüzme derslerine katılmak ya da koşu pistinde koşmak için gittiğinde hiç yurt binasına girmemişti. Gergin, biraz sendeleyerek ve yakalanmaktan korkarak yatakhaneye yaklaştılar. Colin, arabadan inmeden önce, "Ağabeyim, eğer soran olursa Amherst'te birinci sınıfta olduğunuzu söyleyin dedi," diye sıkı sıkı tembihledi.

Parti koridorun tamamına yayılmıştı; her odanın kapısı açıktı. Bir süre, plastik bardaklara konmuş biralarını ellerinde tutarak ve müzikten dolayı seslerini duyurabilmek için bağırarak daire şeklinde durdular. Derken Colin koridorda ağabeyini gördü, Jason'ın tuvalete gitmesi gerekti ve ilk birasını bitiren Mark ye-

ni bira alınaya gitti. Gogol de koridora doğru sürüklendi. Herkes birbirini tanıyor gibiydi; öğrenciler, Gogol'ün katılmasının mümkün olmadığı sohbetlere dalmışlardı. Farklı odalardan gelen müzik sesi Gogol'ün kulaklarında nahoş biçimde birbirine karışıyordu. Bu yırtık kot ve tişört kalabalığının ortasında kendini fazla bakımlı hissetti, saçının buradakilerin saçlarına göre oldukça yeni yıkanmış ve çok düzgün taranmış görünmesinden endişe etti. Fakat bunlar hiç de önemli görünmüyor, kimse Gogol'ün görüntüsüyle ilgilenmiyordu. Koridorun sonundaki merdivenlerden yukarı çıkınca üst katta, alt kattaki kadar kalabalık ve gürültülü bir koridor daha olduğunu gördü. Köşede öpüşen bir çift gözüne çarptı; duvara yaslanmışlardı. Koridorun öbür ucuna gitmekle uğraşmak yerine bir üst kata çıkmaya karar verdi. Bu koridor bomboştu; sadece lacivert halı döşeli kocaman bir boşluk ve ahşap beyaz kapılar vardı. Orada varlığını gösteren tek şey alt kattan gelen sesler ve boğuk müzikti. Tam geri dönüp aşağı inmek üzereyken kapılardan biri açılıp, içeriden üzerinde ucuz bir mağazadan alınmış, yukarıdan aşağıya kadar düğmeli, puanlı elbise olan güzel, incecik bir kız çıkıverdi. Yanaklarına doğru uçları kıvrılan ve kaşlarının üzerine inen kâkülleri olan kısa, kahverengi saçları vardı. Yüzü uzundu, dudaklarına göz alıcı bir kırmızı ruj sürmüştü.

"Affedersin," dedi Gogol. "Sanırım burada olmamam gerekiyordu."

"Şey, aslına bakarsan burası teknik olarak kızların katı," dedi kız. "Ama bu durum daha önce bir erkek öğrencinin bu kata gelmesini hiç engelleyemedi." Gogol'ü düşünceli bir biçimde süzdü; daha önce hiçbir kız ona böyle bakmamıştı. "Sanırım buranın yabancısısın, öyle değil mi?"

"Evet," dedi kalbi hızla atarak. Derken aklına o geceki sahte kimliği geldi: "Amherst'de birinci sınıf öğrencisiyim."

"Çok hoş," dedi kız, Gogol'e doğru yürüyerek. "Benim adım Kim."

"Tanıştığımıza memnun oldum." Gogol elini uzattı ve Kim elini gereğinden biraz daha uzunca sıktı. Bir an ümit dolu ba-

kışlarla Gogol'e baktı, ardından, hafifçe üst üste binmiş ön dişlerini ortaya çıkartarak gülümsedi.

"Gel," dedi. "Sana etrafı gezdirebilirim. Birlikte alt kata indiler. Kız, Gogol'ü bir odaya yönlendirip kendine ve Gogol'e birer bira aldı. Kız, arkadaşlarına merhaba demek için durduğunda, Gogol de onun yanında ne yapacağını bilmeden dikildi. Ardından bir televizyon, bir kola makinesi ve çeşit çeşit eski püskü sandalyelerle kanepelerin olduğu öğrencilerin oturma salonuna gittiler. Kanepelerden birine oturdular; ikisi de öne doğru eğilmişlerdi ve aralarında hatırı sayılır bir mesafe vardı. Kim sehpanın üzerinde unutulmuş sigara paketini fark edip bir sigara yaktı.

"Ee?" dedi, bu defa kuşkulu gözlerle Gogol'e bakarak.

"Ne?"

"Bana kendini tanıtmayacak mısın?"

"Ah," dedi. "Evet." Fakat Kim'e adını söylemek istemiyordu. Onun vereceği tepkiye katlanmak, güzel, mavi gözlerinin kocaman açılışını izlemek istemiyordu. Keşke kullanabileceğim başka bir adım olsaydı diye düşündü, onu bu gecenin sonuna kadar idare edecek bir ad. O kadar da kötü olmazdı. Amherst'te okuduğunu anlatarak ona zaten yalan söylemişti. Kendini Colin, Jason, Mark ya da başka herhangi biri olarak tanıtabilir, böylece konuşmaları devam edebilirdi, hem zaten Kim onun söyleyeceği adın yalan olduğunu asla öğrenemez ve kendine dert edemezdi. Aralarından birini seçebileceği milyonlarca ad vardı. Fakat tam bunları düşünürken yalan söylemesine gerek olmadığını fark etti. En azından teknik olarak. Kendisi için seçilen ve şu anda kullanıyor olması gereken diğer adı hatırladı.

"Adım Nikhil," dedi, ilk defa. Çekinerek söyledi, sesi kulağına gergin geliyordu, söylediği şey, onun istemi dışında, adeta bir soruya dönüşmüştü. Kim'e baktı, Gogol'ün kaşları çatılmıştı, Kim'den gelecek soruya, adını yanlış telaffuz ettiğini söylemesi ya da yüzüne bakıp kahkahalarla gülmesi ihtimallerine karşı kendini hazırlamıştı. Nefesini tuttu. Yüzü karıncalanmaya başladı; bunun zafer hissinden mi, yoksa dehşetten mi kaynaklandığından emin değildi.

Oysa Kim, onun adını sevinçle karşıladı. "Nikhil," dedi, tavana doğru ince uzun bir duman üfleyerek. Tekrar Gogol'e dönüp gülümsedi. "Nikhil," diye tekrarladı. "Daha önce hiç duymamıştım. Çok hoş bir ad."

Bir süre daha oturdular, sohbete devam ettiler. Bu işi bu kadar kolay halledebilmesi Gogol'ü şaşırtmıştı. Kafası karışmıştı; Kim derslerinden ve Connecticut'ta yaşadığı kasabadan bahsederken onu yarım yamalak dinleyebilmişti. Hem suçluluk duyuyordu, hem de pek keyiflenmişti; sanki artık görünmeyen bir zırh onu koruyordu. Kim'i bir daha görmeyeceğini bildiğinden o gece çok cesurdu; Kim onunla konuşurken kızı dudağından hafifçe öptü, bacağını, kanepenin üzerinde yavaşça Kim'in bacağının üzerine bastırıp elini onun saçlarının arasında gezdirdi. İlk defa öpüşüyordu, ilk defa bir kızın yüzünü, vücudunu ve nefesini bu kadar yakından hissetmişti. "Onu öptüğüne inanamıyorum, Gogol," dedi arkadaşları, partiden eve dönerlerken. Gogol şaşkınlıkla kafasını salladı, o da en az arkadaşları kadar şaşkındı, içi hâlâ coşku doluydu. Neredeyse, "Onu öpen ben değildim," diyecekti. Fakat onlara Kim'i öpenin Gogol olmadığını söylemedi. Ne de Gogol'ün bu işle hiç ilgisi olmadığını.

BEŞ

Birçok kişi adını değiştirmişti: Aktörler, yazarlar, devrimciler ve transeksüeller. Gogol, tarih dersinde, Avrupalı göçmenlerin Ellis Island'da adlarını değiştirdiklerini, kölelerin özgür kaldıktan sonra kendilerine yeni adlar seçtiklerini öğrenmişti. Gogol bunu bilmese bile, Nikolay Gogol da adını değiştirmiş, yirmi iki yaşındayken, Gogol-Yanovski olan soyadını *Literary Gazette*'de yayımlanan ilanla Gogol olarak kısaltmıştı. (Ayrıca Yanov adıyla yazılar yayımlamış ve bir defasında adı ve soyadındaki dört *o*'ya atıf yaparak yazısını "OOOO" diye imzalamıştı.)

1986 yazında bir gün, Yale Üniversitesi'ndeki ilk yılı başlamak üzereyken, ailesinden ayrılmadan önceki sıkıcı haftalardan birinde, Gogol Ganguli de aynı şeyi yaptı. Banliyö trenine atlayıp Boston'a gitti, Kuzey İstasyonu'nda yeşil hatta geçip Lenchmere'de indi. Burası, aşağı yukarı bildiği bir yerdi; daha önce ailesiyle bir-

likte, yeni televizyon ve elektrikli süpürge almak için defalarca buraya gelmiş, ayrıca bir defasında da okulun düzenlediği geziye katılıp Bilim Müzesi'ni gezmişti. Fakat buraya hiç yalnız başına gelmemişti, üstelik gideceği yeri kâğıda yazmış olmasına rağmen Middlesex Veraset ve Aile Mahkemesi'ne giderken kısa süreliğine de olsa yolunu kaybetti. Mavi gömlek, haki pantolon ve üniversite mülakatlarında giymesi için alınan, fakat bu sıcak günde onu fazlasıyla bunaltan deve tüyü rengi blazer ceket giyiyordu. Boynuna taktığı, vişne çürüğü üzerine sarı verev çizgili kravat onun tek kravatıydı. Gogol, artık bir metre seksen beş santim boyunda, ince yapılı ve uçlarından biraz kısaltılma vakti gelmiş gür, koyu kahverengi saçlı bir erkekti. Yüzü inceydi, zeki bir ifadesi vardı ve birden yakışıklı oluvermişti; kemikleri artık daha belirgindi, altın rengi yüzü tertemizdi ve yeni tıraş olmuştu. İnsanın içine işleyen kocaman gözleriyle, kalın, zarif kaşlarını Aşima'dan, burnunun tam ucundaki hafif tümseğiyse Aşoke'den almıştı.

Mahkeme binası, sütunlarla desteklenen, tuğla cepheli, eski ve görkemli bir yapıydı. Bina tüm blok boyunca uzanıyordu, fakat kapısı yan tarafta ve birkaç basamak aşağıdaydı. Gogol içeriye girdikten sonra, sanki havaalanındaymış ve yolculuğa çıkmak üzereymiş gibi ceplerini boşaltıp metal detektöründen geçti. Havalandırmanın yaydığı soğuk hava, hünerle yapılmış oymalarla süslü alçı tavan ve mermer kaplı mekânda hoşça yankılanan sesler onu rahatlatmıştı. Zaten o da kafasında aşağı yukarı böyle gösterişli bir yer tasarlamıştı. Aklına birden, bunca görkemine karşın buranın insanların boşanmaya ya da isteklerini elde etmek için birbirleriyle mücadele etmeye geldiği bir yer olduğu geldi. Danışma kabinindeki görevli ona üst katta beklemesini söyledi; üst kat, yuvarlak masalarla doluydu ve insanlar bu masaların etrafında oturmuş öğlen yemeklerini yiyorlardı. Gogol sabırsızlıkla oturdu, bir bacağı aşağı yukarı sallanıyordu. Beklerken okumak için kitap getirmeyi unutmuştu, *Globe*'un pek okunmayan bölümlerinden biri olan 'Sanat' sayfalarında, Andrew Wyeth'in Helga tabloları üzerine yazılmış makalesine şöyle bir göz gezdirdi. En sonunda, sayfaların kenarlarındaki boş yer-

lerde yeni imzasını denemeye başladı. Yeni imzasını birçok değişik biçimde atmaya çalıştı, eli *N* harfinin köşelerine ve *i* harfinin noktasına alışkın değildi. Eski adını, sınav ve test kâğıtlarına, ev ödevlerinin üzerine ve yıllıklarda arkadaşlarına yazdığı yazıların altına daha önce kaç defa yazdığını düşündü. Bir insan yaşamı boyunca adını kaç defa yazardı? Bir milyon? İki milyon?

Adını değiştirme fikri aklına birkaç ay önce gelmişti. Dişçisinin bekleme odasında oturmuş, *Reader's Digest* dergisinin sayfalarını çeviriyordu. Sayfaları gelişigüzel çeviriyordu ki, onu durduracak makale aniden gözüne çarptı. Makalenin başlığı 'İkinci Vaftiz'di. 'Aşağıda adları verilen ünlülerin kim olduklarını çıkartabilir misiniz?' Upuzun bir isim listesi vardı, sayfanın sonundaysa, küçük ve baş aşağı harflerle bu adların hangi ünlülere ait olduğu yazılmıştı. Gogol sadece Robert Zimmerman'ın, Bob Dylan'ın gerçek adı olduğunu tahmin edebilmişti. Ne Molière'in asıl adının Jean-Baptiste Poquelin, ne de Leon Troçki'nin asıl adının Lev Davidoviç Bronştayn olduğundan haberi vardı. Gerald Ford'un asıl adı Leslie Lynch King Jr., Engelbert Humperdinck'inkiyse Arnold George Dorsey'di. Makalede hepsinin adını değiştirdiği ve bunun her Amerikan vatandaşının hakkı olduğu yazıyordu. Her yıl, ortalama on bin Amerikalı'nın adını değiştirdiğini okudu. Makalede, yapılması gereken tek şeyin bir form vermek olduğu yazıyordu. Birden, 'Gogol'ün adlar listesine eklendiğini ve 'Nikhil'in küçük harflerle baş aşağı yazıldığını hayal etti.

O akşam yemek masasına oturduklarında, Gogol konuyu annesiyle babasına açtı. Lise diplomasının üzerinde güzel el yazısıyla ve yıllıktaki resminin altında Gogol yazmasının önemli bir şey olduğunu söyleyerek başladı. Stanford, Berkeley ve Ivy League üniversitelerine başvurmak için doldurduğu formlarda Gogol yazıyor olmasının da önemli olduğunu söyledi. Peki gelecek dört senenin sonunda alacağı mimarlık diplomasının üzerinde ne yazacaktı? Ya iş başvurusu için hazırlayacağı özgeçmişte? Peki ya kartvizitinin tam ortasında ne yazacaktı? Ailesine, tüm bunların üzerine, ona beş yaşındayken seçtikleri iyi adın yazacağına söz verdi.

"Olan oldu artık," dedi babası. "Adını değiştirirsen bir sürü zorluk çekersin. Gogol, yasal açıdan senin iyi adın oldu."

"Artık adını değiştirmen çok zor olur," dedi annesi, babasının söylediklerini destekleyerek. "Yaşın çok büyük."

"Hayır, değil," diye ısrar etti Gogol. "Bir türlü anlamıyorum. Neden bana önce takma ad verdiniz ki? Bunun ne anlamı var?"

"Bu bizim geleneğimiz, Gogol," dedi annesi. "Bengalliler böyle yaparlar."

"Ama bu, Bengal adı bile değil."

Ailesine Bay Lawson'ın dersinde öğrendiklerini, Gogol'ün yaşamı boyunca mutsuz olduğunu, akli dengesizliğini ve aç kalarak kendini nasıl öldürdüğünü anlattı.

"Onun hakkındaki bunca şeyi biliyor muydunuz?" diye sordu.

"Onun bir dâhi olduğunu söylemeyi unuttun," dedi babası.

"Bir türlü anlamıyorum. Bana nasıl bu kadar tuhaf birinin adını verebildiniz? Kimse beni ciddiye almıyor," dedi Gogol.

Babası, parmaklarını tabağından çekerek, kafasını kaldırıp Gogol'e baktı ve, "Kim? Kim seni ciddiye almıyor?" diye sordu.

"İnsanlar," dedi, oysa ailesine yalan söylüyordu. Aslında babası haklıydı, Gogol'ü ciddiye almayan, ona azap çektiren, durmadan bu adın utanç verici olduğuna inanıp kederlenen, bu adı durmadan sorgulayıp keşke başka bir ad olsaydı diye düşünen tek kişi Gogol'ün kendisiydi. Ailesine, onların da memnun olması gerektiğini, çünkü yasal adının bir Rus adı değil, Bengal adı olacağını söyleyerek konuşmasına devam etti.

"Bilmiyorum, Gogol," dedi annesi, kafasını sallayarak. "Gerçekten bilmiyorum." Tabakları temizlemek üzere masadan kalktı. Sonia, oradan sessizce sıvışıp odasına çıktı. Gogol, masada babasıyla kaldı. Annesinin tabaklarında kalan artıkları sıyırışını ve lavaboya akan suyun sesini dinleyerek oturdular.

Babası, bir süre sonra,"Öyleyse değiştir adını," deyiverdi.

"Gerçekten mi?"

"Amerika'da her şey mümkün. Ne istiyorsan yap."

Böylece Massachusetts Eyaleti ad değiştirme formu aldı; bu formu, doğum belgesinin fotokopisi ve Middlesex Veraset ve

Aile Mahkemesi'ne birer çekle birlikte teslim edecekti. Formu babasına getirdi, babası forma şöyle bir bakıp onayladığına dair imzalaması gereken yeri, bir çeki ya da kredi kartı fişini imzalıyormuş gibi imzaladı; kaşlarını hafifçe gözlüğünün üzerine kaldırıp içinden kaybettiği şeyi hesaplayarak. Gogol, formun geri kalanını, tüm ailesi uykuya daldıktan sonra odasında doldurdu. Başvuru formu, tek yüzü dolu, krem rengi bir kâğıttı, fakat buna rağmen üniversiteye başvuru formlarını doldururken olduğundan daha fazla vaktini aldı. İlk satıra değiştirmek istediği adı ve doğum tarihiyle yerini yazdı. Sonra almak istediği adı yazıp eski imzasını attı. Formda yalnızca bir bölüm Gogol'ün duraksamasına sebep olmuştu: yaklaşık üç satır ayrılan yerde, adını değiştirmek istemesinin sebebini yazması istenmişti. Neredeyse bir saat boyunca olduğu yerde oturup ne yazacağını düşündü. Sonunda o bölümü boş bıraktı.

Davası, ona belirtilen saatte anons edildi. Bir odaya girip, arka taraftaki boş, ahşap sıraya oturdu. Yarım ay biçiminde gözlük takan, iriyarı, orta yaşlı zenci kadın hâkim tam karşısında, kürsüde oturuyordu. Kısa saçlı, zayıf bir kadın olan kâtip, Gogol'den formunu isteyip, hâkime uzatmadan önce şöyle bir gözden geçirdi. Massachusetts eyaleti ve Amerikan bayraklarıyla, bir hâkimin yağlı boya portresi dışında odayı süsleyen hiçbir şey yoktu. Kâtip, kürsüye yaklaşmasını işaret ederek, "Gogol Ganguli," dedi. Gogol, işin bir an önce bitmesini istemesine karşın, bu adı resmi bağlamda son defa duyduğunun farkındaydı ve bu aniden derin bir hüzün hissetmesine neden oldu. Ailesinin onay vermiş olmasına karşın, yaptıkları hatayı düzelterek onları çiğnediğini hissediyordu.

"Adınızı değiştirmek istemenizin sebebi nedir, Bay Ganguli?" diye sordu hâkim.

Soru onu savunmasız yakalamıştı, birkaç dakika boyunca aklına söyleyecek hiçbir şey gelmedi. En sonunda, "Kişisel sebepler," dedi.

Hâkim, çenesi ellerinin içine alıp, öne eğilerek Gogol'e baktı. "Biraz daha açık konuşabilir misiniz?"

İlk başta hiçbir şey söyleyemedi, daha fazla açıklama yapmaya hazırlanmamıştı. Acaba hâkime tüm karmaşık öykü anlatsam mı, diye düşündü; büyük büyükannesinin Cambridge'e asla varmayan mektubunu, takma adlarla iyi adları ve anaokulunun ilk gününde olanları. Fakat bunları anlatmak yerine derin bir nefes alıp, mahkeme salonundaki herkese, ailesine itiraf etmeye bir türlü cesaret edemediği şeyi söyledi. "Gogol adından nefret ediyorum," dedi. "Tüm yaşamım boyunca nefret ettim."

"Pekâlâ," dedi hâkim ve formu damgalayıp imzaladıktan sonra kâtibe uzattı. Yeni adın diğer tüm resmi dairelere bildirilmesi gerekiyordu; Motorlu Taşıtlar Dairesi'yle bankalara ve okullara bildirmek onun göreviydi. İsim değiştirme kararının tasdikli üç fotokopisini istedi; ikisini kendisi, biri de kasalarında saklamaları üzere ailesi içindi. Bu değişiklik için yapılan resmi törende hiç kimse ona eşlik etmemişti ve salondan çıktığında bu anı çiçeklerle, şipşak fotoğraflarla ve balonlarla kutlamak üzere onu hiç kimse beklemiyordu. Tüm işlemler neredeyse göz açıp kapayana kadar bitmişti, saatine baktığında, mahkeme salonuna girdiğinden bu yana sadece on dakika geçmiş olduğunu fark etti. Sıcak ve rutubetli akşamüzerine karıştı, terliyordu ve bir yanı hâlâ az önce yaşadıklarının rüya olduğuna inanıyordu. Nehrin karşı tarafına, Boston'a gitmek üzere metroya bindi. Ceketini omzuna atıp, köprülerden ve lagünü çevreleyen kıvrımlı yollardan geçerek önce Common'a, ardından da Public Garden'a gitti. Yoğun bulutlar gökyüzünü öylesine kapatıyorlardı ki, mavi gök, tıpkı haritanın üzerindeki küçük göller gibi nadiren göze çarpıyordu; yağmur yağacağa benziyordu.

Acaba zayıflayan aşırı şişman birinin, ya da özgür kalan bir mahkûmun da hissettiği böyle bir şey midir, diye düşündü. "Ben Nikhil'im," demek istiyordu köpeklerini gezdiren, bebek arabalarını iten ve ördeklere ekmek atan insanlara. Damlalar düşmeye başladığında o da Newbury Sokağı'nda dolaşıyordu. Newbury Çizgi Romanları dükkânına girip kendine doğum günü parasıyla *London Calling*, *Talking Heads: 77*ve yurttaki odası için Che posteri aldı. Öğrenci American Express kartı için

başvuru formu verdi, ilk kredi kartının üzerinde, dipte kabarık harflerle Gogol yazmayacağı için mutluydu. "Ben Nikhil'im," demeye niyetlendi siyaha boyalı saçlı, hızmalı ve kâğıt kadar solgun tenli çekici kasiyere. Kasiyer ona para üstünü uzatıp, gözlerini onun arkasındaki müşteriye çevirdi, fakat bu hiç önemli değildi; o, yaşamının geri kalanı boyunca bu önemsiz ve değersiz gerçekle ne kadar çok kadınla yakınlaşabileceğini düşünüyordu. Yine de, sonraki üç hafta boyunca, yeni ehliyetinde 'Nikhil' yazmasına, eskisini annesinin dikiş makasıyla kesmesine, en sevdiği kitapların kendi adını yazdığı ilk sayfalarını yırtmasına karşın, bir pürüz vardı: Tanıdığı herkes ona Gogol diyordu. Ailesinin, onların arkadaşlarının, onların arkadaşlarının çocuklarının ve kendisinin liseden arkadaşlarının ona Gogol'den başka bir adla hitap etmeyeceklerini biliyordu. Tatillerde ve yazın Gogol olmaya devam edecekti; Gogol, her doğum gününde onu yeniden ziyaret edecekti. Üniversiteye giderken verdiği veda partisine gelen herkes kartlara, "İyi şanslar, Gogol," yazmıştı.

New Heaven'daki ilk gününde, annesi, babası ve Sonia Boston'a geri döndükten sonra, kendini Nikhil olarak tanıtmaya başladı. Ona yeni adıyla hitap eden ilk kişiler, yaz ayında gönderilen mektupta kendilerine, onun adının Gogol olduğu bildirilen yeni oda arkadaşları Brandon ve Jonathan'dı. İnce, uzun ve sarışın olan Brandon, Gogol'ün yaşadığı yere yakın olan Masachusetts'ten geliyordu ve Andover'da okumuştu. Koreli olan Jonathan'sa çello çalıyordu ve Los Angeles'tan gelmişti.

"Gogol senin adın mı, yoksa soyadın mı?" diye sordu Brandon.

Normalde bu soru onu rahatsız ederdi. Fakat bugün verebileceği yeni bir yanıt vardı. Odalarının oturma bölümünde otururlarken, "Aslında o benim ikinci adım," dedi Gogol. "Nikhil benim ilk adım. Bir biçimde yazmayı unutmuşlar işte."

Teybinin parçalarını yerleştirmekle meşgul olan Jonathan, Gogol'ün söylediklerini hemen kabul edip kafasını salladı. Brandon da kafasını salladı. Brandon, bir süre sonra, "Hey, Nikhil," dedi, oturma odalarındaki mobilyaları kendi zevklerine göre

yerleştirdikten sonra. "Körkütük sarhoş olmak ister misin?" Zaten etrafındaki her şey yeni olduğu için, yeni bir ad Gogol'e o kadar da tuhaf gelmedi. Artık yeni bir eyalette yaşıyordu ve yeni bir telefon numarası vardı. Yemeklerini bir tepsinin içinde yemekhanede yiyor, tek bir banyoyu kendisiyle aynı katta kalan onca insanla paylaşıyor ve her sabah küçük bir bölmede duş alıyordu. Annesinin oradan ayrılmadan önce yatak takımını sermek için ısrar ettiği yeni bir yatakta uyuyordu.

Okula alışmaya çalıştığı ilk günleri, kampusun içinde koşuşturarak, geniş ve yassı kaldırım taşlarıyla döşeli avluda saat kuleşinin ve kuleli, mazgallı binaların yanından geçip, bir o yana, bir bu yana gidip gelerek geçirdi. İlk başta, ders çizelgelerinde göz gezdiren, frizbi oynayan ya da pas tutmuş, giysili, oturan erkek heykellerinin arasında birbirlerini tanımaya çalışan diğer öğrencileri gibi, Eski Kampus'un çimlerinde oturmaya çekiniyordu. Gitmesi gereken yerlerin listesini yapıp, kampus haritasında bu binaları daire içine aldı. Odasında yalnız kaldığında Smith Corona marka daktilosunda öğrenci işlerine adının değiştiğini belirten bir dilekçe yazıp, bu dilekçeye yan yana attığı eski ve yeni imzalarını da ekledi. Belgeleri, isim değiştirme formunun bir kopyasıyla birlikte sekretere verdi. Birinci sınıf danışmanına ve kimlik kartlarıyla kütüphaneye giriş kartlarını hazırlayan görevliye adını değiştirdiğini söyledi. Bu yanlışlığı gizlice düzeltiyor, Jonathan ve Brandon'a bütün gün neyle uğraştığını asla söylemiyordu. En sonunda yapması gereken her şey bitiverdi. Bunca uğraştan sonra artık yapacak hiçbir şey kalmamıştı. Üst sınıf öğrencileri de gelip dersler başladığında, üniversitedeki herkesin -öğrencilerin, öğretmenlerin, TA'ların ve partilerdeki kızların- ona Nikhil demesini sağlayacak işlemleri tamamlamıştı. Nikhil ilk dört dersine kayıt yaptırdı: Sanat Tarihine Giriş, Ortaçağ Tarihi, bir dönem İspanyolca ve bir fen dersi almak zorunda olduğu için seçtiği Astronomi. Son dakikada bir de akşamları yapılan resim dersine kaydoldu. Ailesine resim dersinden bahsetmedi, çünkü büyükbabasının ressam olmasına karşın, annesiyle babası, Gogol'ün yaşamının bu döneminde

böyle bir ders almasını saçma bulurdu. Zaten henüz belli bir konuda yoğunlaşıp kendine bir meslek belirlememiş olmasından dolayı sıkıntılıydılar. Tıpkı ailesinin diğer Bengalli arkadaşları gibi, onun annesiyle babası da Gogol'ün mühendis, doktor ya da avukat olamasa bile, en azından ekonomist olmasını istiyordu. Babası durmadan, bu alanların onları Amerika'ya getirdiğini, onlara güven ve saygınlık kazandırdığını söylüyordu.

Fakat artık Nikhil olduğundan, ailesini, onların kaygılarını ve önerilerini göz ardı etmek daha kolaydı. Adını, hazırladığı ödevlerin üzerine huzur içinde yazıyordu. Oda arkadaşlarının onun için çeşit çeşit müsvedde kâğıtlarına aldığı telefon mesajlarını okuyordu. Yeni adını ders kitaplarının içine yazdı. İspanyolca dersinde, "*Me llamo Nikhil*," diyordu. Nikhil olarak ilk sömestrde keçi sakalı bıraktı, katıldığı partilerde ve sınavlardan önce ödev hazırlarken *Camel Lights* içmeye başladı, Brian Eno, Elvis Costello ve Charlie Parker'ı keşfetti. Nikhil olarak, bir hafta sonu Jonathan'la birlikte kuzeye giden metroya binip Manhattan'a gitti ve ona New Heaven barlarında alkollü içki verilmesini sağlayan sahte bir kimlik edindi. Nikhil olarak, Ezra Stiles'deki bir partide, saç örgüsü desenli yün etek, asker botları ve hardal rengi külotlu çorap giyen bir kızla birlikte olup bekâretini kaybetti. Saat sabah üçte, akşamdan kalma bir halde uyandığında kız odadan gitmişti ve kızın adını hatırlayamıyordu.

Sadece tek bir sorun vardı. Kendini Nikhil gibi hissetmiyordu. En azından henüz böyle hissetmiyordu. Sorunun bir kısmı, onu Nikhil olarak tanıyanların, onun bir zamanlar Gogol olduğundan haberi olmamasından kaynaklanıyordu. Onun sadece bu halini biliyor, geçmişiyle ilgili hiçbir şey bilmiyorlardı. Fakat on sekiz yıllık Gogol'den sonra, iki aylık Nikhil ona eksik ve önemsiz geliyordu. Kimi zaman kendini bir tiyatro oyununda iki ikiz kardeşi oynuyormuş gibi hissediyordu; çıplak gözle birbirinden ayırt edilmesi imkânsız, fakat birbirinden tamamen farklı kardeşleri. Kimi zaman hâlâ eski adını kullandığını hissediyordu; tıpkı dolgu yaptırdıktan sonra dişi dayanılmaz derecede zonklarken, kahve veya buzlu su içtiğinde, ya da bir defasın-

da asansördeyken sanki o diş, diş etinin içinden fırlayıp gidecekmiş gibi hissettiğinde olduğu gibi, acıyla ve hiçbir uyarı yapmadan eski adı aklına geliveriyordu. Yaptığının fark edilmesinden, bu maskaralığın ortaya çıkmasından korkuyordu; kâbuslarında dosyaları meydana çıkartılıyor ve adı *Yale Daily News* gazetesinin ön sayfasında yayımlanıyordu. Bir defasında, üniversite kitapçısında kredi kartı fişine yanlışlıkla eski imzasını atmıştı. Çoğunlukla ona seslenildiğini anlaması için en az üç defa Nikhil denmesi gerekiyordu.

En tuhaf olanı da, ona normalde Gogol diye hitap edenlerin Nikhil demesiydi. Örneğin, annesiyle babası Cumartesi sabahları telefon ettiklerinde, eğer telefonu Brandon ya da Jonathan açarsa, Nikhil'in orada olup olmadığını soruyorlardı. Annesiyle babasından bunu kesinlikle yapmalarını kendisinin istemiş olmasına karşın, bunun onu rahatsız eden yanı, o an sanki anne babasına ait değilmiş, onların çocuğu değilmiş gibi hissetmesiydi. Aşima, Ekim ayında hafta sonları Aşoke'yle birlikte kampusa ziyarete geldiklerinde –ki onlar geleceği için odadaki kül tablaları, içki şişeleri ve Jonathan'ın dökütüleri alelacele toplanırdı- oğlunun oda arkadaşlarına, "Lütfen bir hafta sonu Nikhil'le birlikte bize gelin," derdi. Annesinin bu adı telaffuz edişi onun kulağına yanlış gelirdi, aslında doğruydu ama sanki akordu bozuktu, tıpkı annesiyle babası onunla Bengalce yerine İngilizce konuştuğunda hissettiği gibi hissediyordu. Üstüne üstlük, annesiyle babasının ona yeni arkadaşlarının önünde Nikhil demesi daha da tuhaf geliyordu: "Nikhil, bize ders yaptığın binayı göstersene," demişti babası. O akşamüzeri ilerleyen saatlerde, Jonathan'la Chapel Sokağı'nda bir lokantada akşam yemeği yerken Aşima'nın dili sürçtü ve "Gogol, hangi mesleği seçeceğine karar verdin mi?" diye sordu. Gogol'ün babasının anlattığı bir şeyi dinleyen Jonathan'ın Aşima'nın söylediğini duymamasına karşın, Gogol kendini çaresiz hissetti, rahatsız olmuştu ama annesini suçlayamadı, kendi yarattığı karmaşanın içine hapis olmuştu.

İlk sömestrinde, ailesinin sözünü dinleyerek fakat aslında hiç istemeden, Cuma günkü dersinden sonra her hafta sonu eve gi-

diyordu. Ders kitapları ve kirli çamaşırlarıyla dolu sırt çantasıyla önce Amtrak'a, ardından Boston'a gidiyor, sonra da banliyö trenine biniyordu. İki buçuk saatlik yolculuğun bir yerlerinde Nikhil buharlaşıp yok oluyor, yerine Gogol geliyordu. Babası onu almaya istasyona geliyor ve trenin vaktinde gelip gelmeyeceğini her zaman önceden telefon edip öğreniyordu. İkisi birlikte kasabada yol alıyor, iki yanı ağaçlarla dolu tanıdık yollardan geçiyorlar ve babası ona okuldaki çalışmalarının nasıl gittiğini soruyordu. Cuma gecesi ve Pazar öğleden sonrası arasında -annesine şükürler olsun ki- çamaşırları yıkanıyor, fakat ders kitaplarını ihmal ediyordu; çalışmaya niyetli olmasına karşın, ailesinin evinde yapabildiği tek şeyin yemek yiyip uyumak olduğunu anlamıştı. Odasındaki masa ona çok küçük geliyordu. Telefonun çalması, annesiyle babasının ve Sonia'nın konuşmaları ve evin içinde dolaşmaları dikkatini dağıtıyordu. Her akşam, yemekten sonra ders çalıştığı Sterling Kütüphanesi'ni ve artık bir parçası olduğu gece programını özlüyordu. Farnam'daki odasında olmayı, Brandon'ın sigaralarından birini içmeyi, Jonathan'la müzik dinlemeyi ve klasik müzik bestecilerini birbirinden nasıl ayırt edeceğini öğrenmeyi özlüyordu.

Evde, kot pantolonunu tadilattan geçiren, alt kısımlara birkaç santimlik kesikler açan ve yeni daraltılmış paçalara fermuar diken Sonia'yla birlikte MTV izliyordu. Bir hafta sonu çamaşır makinesinde kendi çamaşırlarına yer bulamamıştı, çünkü Sonia kıyafetlerinin büyük bölümünü siyaha boyuyordu. Sonia artık liseye gidiyor, Bay Lawson'dan İngilizce dersi alıyordu ve hem kızların hem de erkeklerin katıldığı partilere gitmeye çoktan başlamıştı. Diş tellerini artık kullanmıyordu; yüzünde sık sık beliren kendinden emin Amerikan gülümseyişi ortaya çıkmıştı. Önceden omuz hizasında olan saçlarını bir arkadaşı gelişigüzel kesmişti. Aşima, Sonia'nin saçının bir tutamını sarıya boyamasından ve çarşıda kulaklarına birkaç delik daha deldirmesinden korkuyordu; Sonia, birçok defa saçının bir tutamını sarıya boyatacağını söylemişti. Bu tür konularda çılgınca tartışıyor, sonunda Aşima ağlıyor, Sonia'ysa kapıları çarpıyordu. Gogol'ün ailesi bazı hafta sonlarında

partilere davetli oluyor ve hem Gogol'e, hem de Sonia'ya gelmeleri için ısrar ediyorlardı. Evin sahibi ya da sahibesi, Gogol'e, alt katta parti gürülderken yalnız başına ders çalışabileceği bir oda gösteriyor, fakat Gogol eninde sonunda, tıpkı tüm yaşamı boyunca yaptığı gibi, Sonia ve diğer çocuklarla televizyon izliyordu. Bir defasında bir partiden dönerken annesiyle babasına, "Ben on sekiz yaşındayım," demişti, oysa annesiyle babasına göre on sekiz yaşında olmanın hiçbir özelliği yoktu. Bir hafta sonu Gogol büyük bir hata yapıp, New Heaven'dan 'ev' diye bahsetti. Babası, arabanın arka camına yapıştırmak için istedikleri Yale yapıştırmasını alıp almadığını sorduğunda, "Kusura bakmayın, evde unuttum," dedi. Onun söylediklerini dinleyen Aşima, söylenmeye başladı, Gogol'e, "Sadece üç aydır oradasın ve şu söylediğine bak," dedi ve Amerika'da yirmi yıldır yaşamasına rağmen Pemberton Yolu'na bir türlü ev diyemediğini anlattı.

Ama artık Gogol'ün kendini en rahat hissettiği yer Yale'deki odasıydı. Odanın eskiliği ve yıllara meydan okuyan zarafetini seviyordu. Orada kendisinden önce birçok öğrencinin kalmış olmasını seviyordu. Alçıyla kaplı duvarlarının sağlamlığını ve tahrip olup lekelenmesine karşın ahşap zeminini seviyordu. Sabahları gözlerini açtığında gördüğü ilk şey olan çatı penceresini ve Battell Şapeli'ne bakmayı seviyordu. kampusun Gotik mimarisine adeta âşık olmuştu; etrafını saran fiziksel güzellik onu her defasında büyülüyor, Pemberton Yolu'nda hiç hissetmediği bir biçimde onu buraya bağlıyordu. Çizim dersinde her hafta hazırlaması gereken yarım düzine taslakta binanın detaylarını çiziyordu: kemerli payandalar, zarif bir çizgi halinde uzanan pencerelerle bezeli sivri kemerli geçitler, geniş, yuvarlak giriş kapıları ve uçuk pembe taştan yapılmış alçak kolonları çiziyordu. Bahar döneminde mimariye giriş dersi almaya başladı. Piramitlerin, Yunan tapınaklarının ve Ortaçağ katedrallerinin nasıl yapıldığını anlatan kitaplar okuyor, ders kitaplarındaki kilise ve saray planlarını inceliyordu. Bitmek bilmeyen terimleri, eski binaların detaylarını tanımlayan sözcükleri öğreniyor, onları tek tek indeks kartlarına yazıp arkalarına tanımladıkları öğeleri çiziyordu: baş

kiriş, sütun pervazı, kapı ve pencere alnı ve kemer taşı. Tüm bu sözcükler bir araya geldiğinde, Gogol'ün öğrenmek için can attığı yeni bir dili oluşturuyorlardı. Bu kartları bir ayakkabı kutusunun içine koydu; sınavdan önce onlara bir defa daha göz atıyor, bilmesi gerekenden daha fazla terimi ezberliyor ve sınavı verdikten sonra bile bu kart kutusunu saklıyor, hatta boş zamanlarında yeni sözcükler ekliyordu.

İkinci sınıfa geçtiği sonbaharda, Union İstasyonu'nda epeyce kalabalık bir trene bindi. Şükran Günü'nden önceki Çarşambaydı. Kompartımanların içinde ağır ağır ilerleyebiliyordu, gelecek beş gün içinde bir ödev hazırlaması gereken Rönesans mimarisi dersinin kitaplarını içine koyduğu çantası ağırdı. Yolcular, trenin koridorlarında kimi bölümlerini çoktan işgâl etmişlerdi; asık yüzle bavullarının üzerinde oturuyorlardı. "Sadece ayakta duracak yer var," diye haykırdı kondüktör. Bir yolcu, "Paramı geri istiyorum," dedi. Gogol yürümeye devam etti, bir kompartımandan ötekine geçip, oturabileceği nispeten boş bir geçit bulmaya çalışıyordu. Trenin son kompartımanında boş bir koltuk gördü. Pencere kenarında oturan, kapağını arkaya kıvırdığı *New Yorker* dergisini okuyan bir kız vardı. Yanındaki koltuktaysa, üzerinde koyun yapağısından şeritler olan açık kahverengi, süet bir manto duruyordu; bu manto Gogol'ün önündeki yolcunun kendine oturacak yer aramaya devam etmesine sebep olmuştu. Fakat içinden bir şeyler Gogol'e, bu mantonun o kıza ait olduğunu söyledi ve böylece Gogol orada durup, "Bu manto size mi ait?" dedi.

Kız, ince vücudunu doğrultup seri bir hareketle mantosunu kalçasının ve bacaklarının altına yerleştirdi. Gogol bu yüzü kampustan tanıyordu, sınıfına gidip gelirken binanın koridorlarında karşılaşıyordu. Gogol birinci sınıftayken, kızın saçlarını çene hizasında kestirip kızılcık kırmızısını andıran, göze çarpan bir tonda boyattığını hatırlıyordu. Şimdi saçları omuzlarına kadar uzamıştı, diplerden, saçlarının doğal rengi olduğu anlaşılan, kimi yerlerde sarı gölgeler olan açık kahverengi kısmın uzaması onu rahatsız etmemişti. Saçları tam ortadan olmasa da, ortaya yakın bir yerden iki yana ayrılmıştı, uçlarında da kıvrımlar vardı. Kaşla-

rı, saçlarına oranla daha koyuydu; aslında daha sevimli olan yüzüne ciddi bir ifade veriyorlardı. Rengi iyice solmuş kot pantolon ve sarı bağcıklarıyla kalın, lastik tabanı olan kahverengi deri bot giyiyordu. Gözleriyle aynı renkteki, gri benekli, boyuna çizgili kazağı ona epeyce büyüktü; kazağın kolları ellerinin ortasına kadar iniyordu. Kot pantolonunun ön cebindeki cüzdanının yaptığı şişkinlik hemen göze çarpıyordu.

"Merhaba, ben Ruth," dedi; o da Gogol'ü hayal meyal anımsamıştı.

"Ben Nikhil." Gogol hemen koltuğa oturdu, çantasını başının üzerindeki rafa yerleştiremeyecek kadar yorgundu. Çantasını koltuğunun altına tıkmak için epeyce uğraştı, uzun bacaklarını hantalca bükmüştü, terlediğini hissediyordu. Mavi parkasının fermuarını açtı. Çantanın deri saplarının içlerinde şeritler halinde izler bıraktığı parmaklarını ovdu.

"Affedersin," dedi, onu izleyen Ruth. "Galiba, kaçınılmaz olanı ertelemeye çalışıyordum."

Gogol, oturduğu yerde kollarını parkasından çıkartıyordu. "Ne demek istediğini anlayamadım."

"Burada sanki birisi oturuyormuş gibi görünmesine çalışıyordum. Mantoyu bu yüzden koymuştum."

"Aslına bakarsan oldukça zekice. Bazen ben de aynı sebepten dolayı uyuyormuş gibi yapıyorum," diye itiraf etti. "Çünkü eğer uyuyorsam kimse yanıma oturmak istemez."

Saçının bir tutamını kulağının arkasına atarak alçak sesle kahkaha attı. Güzelliği apaçık ortadaydı; duru bir güzelliği vardı. Dudaklarındaki parlak şey dışında yüzünde hiç makyaj yoktu; sağ elmacık kemiğinin altındaki iki küçük leke dışında solgun şeftali rengi tenini bozan hiçbir şey yoktu. İnce, uzun elleri, ojesiz tırnakları ve epey uzamış tırnak etleri vardı. Elindeki dergiyi kaldırıp kitap almak için ayaklarının altındaki çantasına eğildi; Gogol, kızın açıkta kalan beline şöyle bir baktı.

Gogol, "Boston'a mı gidiyorsun?" diye sordu.

"Maine'ye gidiyorum. Babam orada yaşıyor. Güney İstasyonu'ndan otobüse binmem gerekecek. Otobüsle dört saat daha gideceğim. Sen hangi fakültedesin?"

"J.E."

Gogol, kızın Silliman'da olduğunu ve İngilizce okumayı tasarladığını öğrendi. Okuldaki tecrübelerinden bahsederken geçen bahar döneminde ikisinin de Psikoloji 110 dersini aldıkları ortaya çıktı. Ruth'un elindeki kitap *Atina'nın Timon*'u adlı kitabın karton kapaklı bir kopyasıydı, okuduğu sayfanın arasına parmağını koymasına rağmen, kitaptan tek bir satır bile okumuyordu. Gogol de çantasından çıkarttığı perspektif kitabını açmaya gerek duymamıştı. Ruth, Vermont'da bir komünde, hippilerin çocuğu olarak büyüdüğünü ve yedi yaşına kadar evde eğitim aldığını söyledi. Annesiyle babası artık ayrıydı. Babası, üvey annesiyle birlikte yaşıyor ve bir çiftlikte lama yetiştiriyordu. Bir antropolog olan annesiyse Tayland'da, ebeler hakkında bir araştırma yapıyordu.

Gogol, böyle bir anne babanın çocuğu olmayı, böyle bir geçmişe sahip olmayı hayal bile edemiyordu ve nasıl yetiştirildiğini anlattığında kendininki nispeten sönük kalmıştı. Fakat anlattıkları Ruth'un ilgisini çekmiş, Kalküta'ya yolculukları hakkında sorular sormuştu. Gogol'e, kendi annesiyle babasının da, daha o doğmadan bir defa Hindistan'a, oradaki bir yerdeki tekkeye gittiklerini anlattı. Gogol'e sokakların ve evlerin nasıl olduğunu sordu, Gogol de, perspektif kitabının arkasındaki boş sayfalara babaannesiyle büyükbabasının dairesinin kuşbakışı planını çizip Ruth'u verandalarda ve çimento mozaiği zeminlerde gezdirdi; ona mavi, kireç duvarları; dar, taş mutfağı ve aslında verandaya aitmiş gibi görünen bambu eşyalarla dolu oturma odasını anlattı. Gogol -o dönem aldığı çizim dersine şükürler olsun ki- kendinden emin bir biçimde çiziyordu. Oraya gittiklerinde Sonia'yla birlikte kaldığı odayı gösterip yan yana dizilmiş, kokulu teneke çatılı dükkânların olduğu dar yolun görüntüsünü çizdi. Çizimi bitirdiğinde Ruth kitabı onun elinden alıp parmağını odaların üzerinde gezdirerek Gogol'ün çizimine baktı. "Oraya gitmek isterdim," dedi ve Gogol aniden onu yüzü ve kolları yanmış halde, sırt çantasını omuzlarına takıp tıpkı diğer tüm turistlerin yaptığı gibi Chowringhee'de yürüyüp New Market'da alışveriş yaptığını ve Grand'da kaldığını hayal etti.

İkisi konuşurken, koridorun karşı tarafındaki kadın onları azarlayıp kestirmeye çalıştığını söyledi. Bu çıkış onların kısık sesle ve kafalarını birbirlerine eğip daha da fazla konuşmalarına sebep oldu. Gogol, hangi eyalette olduklarının ya da hangi eyaletleri geride bıraktıklarının farkında değildi. Tren bir köprünün üzerinde gümbürdeyerek yol almaya başladı, batmakta olan güneşin alev alev bir güzelliği vardı; suyun kenarına yayılmış tahta kiremit kaplı evlerin cephelerine göz alıcı pembe ışığını yansıtıyordu. Birkaç dakika içinde gölgeler yavaşça yitip gitti, onların yerini ardından akşam karanlığının geleceği solgun bir renk aldı. Karanlık çöktüğünde, Gogol, ikisinin görüntüsünün cama yansıdığını ve sanki trenin dışındaymış gibi duyduğunu gördü. Konuşmaktan boğazları kurumuştu, Gogol yemek vagonuna gitmeyi önerdi. Ruth, ondan bir paket patates cipsi ve bir bardak sütlü çay almasını istedi. Ruth'un kot pantolonun cebinden cüzdanını çıkartmayıp Gogol'ün ona bir şeyler almasına izin vermesi Gogol'ün hoşuna gitmişti. Gogol, kendisi için aldığı bir bardak kahve, patates cipsi, çay ve her zamanki krema kutusu yerine, barmenin verdiği ve içi süt dolu kâğıt bardakla geri döndü. Konuşmaya devam ettiler, Ruth bir yandan patates cipsini yiyor, bir yandan da elinin tersiyle dudaklarının etrafındaki tuzu siliyordu. Cipsleri paketten tek tek çıkartarak Gogol'e de ikram etti. Gogol, ailesiyle birlikte Delhi ve Agra'ya giderken bindikleri Hint trenlerinde yemeklerden bahsetti; bir istasyondayken istedikleri *rotis* ve biraz ekşili *dahn*, bir sonraki istasyona vardıklarında sıcak olarak masalarına geldiğini, kahvaltıda ekmek ve tereyağıyla servis edilen kalın sebze dilimlerini anlattı. Ona çaydan da bahsetti; içine şekerle sütün çoktan eklenmiş olduğu ve platformda duran adamların, dev alüminyum çaydanlıklardan doldurdukları çaylar, daha sonra rayların üzerinde ezilen basit, toprak fincanlardan içiliyordu. Ruth'un bu detaylara önem vermesi Gogol'ü şımartıyordu; daha önce hiçbir Amerikan arkadaşıyla Hindistan'daki tecrübeleri hakkında konuşmamıştı.

Aniden ayrılıverdiler, Gogol son anda ona telefon numarasını soracak cesareti toplamış, numarayı Ruth'a evin planını çizdiği ki-

taba yazmıştı. Keşke Güney İstasyonu'nda onunla birlikte Maine'e giden otobüsü bekleyebilseydim diye düşündü, fakat Gogol'ün de on dakika içinde banliyöye giden treni yakalaması gerekiyordu. Tatil günleri bir türlü geçmek bilmiyordu; Gogol'ün tek düşünebildiği New Heaven'a geri dönüp Ruth'a telefon etmekti. Kim bilir kaç defa yollarımız kesişmiş, kaç defa Commons'da farkında olmadan birlikte yemek yemişizdir, diye düşündü. Hafızasının ona Ruth'a ait bir görüntü, örneğin hukuk fakültesinin oditoryumunun diğer ucunda oturmuş başını sırasına eğip not alışını hatırlatacağını umarak psikoloji dersini düşündü. Çoğunlukla treni düşünüyor, onunla yeniden yan yana oturmayı iple çekiyor ve kompartımanın içindeki ısıdan dolayı yüzlerinin kıpkırmızı oluşunu, vücutlarının aynı biçimde eğilişini ve kafalarının üzerindeki sarı ışıkların Ruth'un saçlarını parlatışını hayal ediyordu. Okula geri dönerken gözleri onu aradı, her bir kompartımana tek tek baktı ama Ruth o trende değildi, Gogol en sonunda, kahverengi giysili, üstdudağının üzerinde beyaz kıllar olan ve yol boyunca horlayan yaşlıca bir rahibenin yanına oturdu.

Yale'e geldikten sonraki hafta, Ruth onunla Articus kitapçısının kafesinde buluşmayı kabul etti. Birkaç dakika geç kalmıştı ve üzerinde tanıştıkları gün giydiği kot pantolon, botlar ve çikolata rengi süet manto vardı. Yine çay istedi. Gogol ilk başta trende hissetmediği bir sıkıntı hissetti. Kafenin içi gürültülü ve hareketli, aralarındaki masaysa çok genişti. Ruth, öncekine oranla daha sessizdi, gözlerini fincanına dikmiş şeker paketleriyle oynuyor, arada sırada gözleri duvarlarda yan yana duran kitaplarda geziniyordu. Ama kısa bir süre sonra, tıpkı trende olduğu gibi, yine rahatça konuşmaya başladılar; ikisi de ayrı ayrı tatil öykülerini anlattı. Gogol, gün boyunca Sonia'yla birlikte Pemberton Yolu'ndaki mutfağı nasıl işgâl ettiklerini, hindiyi doldurup turta yapmak için hamur yoğurduklarını ve annesinin yapmaktan hoşlanmadığı bu tür işlerle uğraştıklarını anlattı. Gogol, "Geri dönerken trende seni aradım," diye itiraf etti, hemen ardından horlayan rahibeden bahsetti. Sonra birlikte İngiliz Sanat Merkezi'ne gittiler; ikisinin de görmek istediği yazılı Röne-

sans eserleri sergisi vardı. Gogol, Ruth'la birlikte Silliman'a kadar yürüdü, birkaç gün sonra buluşup kahve içmeye karar verdiler. Birbirlerine iyi geceler dilediler, fakat Ruth bir türlü kapıdan içeri giremedi; göğsüne bastırdığı kitaplara bakıyordu, Gogol, acaba onu öpsem mi diye düşündü, zaten saatlerdir bunu yapmayı bekliyordu, yoksa acaba Ruth'un kafasında onlar sadece arkadaş mıydı? Ruth, girişe doğru geri geri yürümeye başladı, Gogol'e gülümsüyordu, ona son bir defa el sallayıp arkasını dönmeden önce hatın sayılacak kadar basamak çıkmıştı.

Gogol, Ruth'un derslerinden sonra onunla buluşmaya başladı, Ruth'un programını aklında tutuyor, binalara bakıyor ve girişlerin üzerindeki kemerlerin altında boş boş geziniyordu. Karşılaştıklarında Ruth hep memnun olmuş görünüyor, ona merhaba demek için kız arkadaşlarının yanından ayrılıyordu. Bir gece, yemekhanede ikisinin birkaç dakikalık görüşmelerini sabırla dinleyen Jonathan, Gogol'e, "Elbette senden hoşlanıyor," dedi. Birkaç gün sonra, gireceği dersin kitabını odasında unuttuğu için odasına geri dönmekte olan Ruth'a eşlik eden Gogol, Ruth elini kapının tokmağına götürürken kendi elini onunkinin üzerine koyuverdi. Ruth'un oda arkadaşları dışarıdaydılar. Ruth kitabını ararken, Gogol de oturma odasındaki kanepeye oturup onun işini bitirmesini beklemeye başladı. Gün ortasıydı, gökyüzü bulutluydu ve yağmur çiseliyordu. "Buldum," dedi Ruth ve ikisinin de dersi olmasına rağmen odada kaldılar; derse gitme zahmetine girmelerine değmeyecek kadar geç olana dek kanepede oturup öpüştüler.

Her akşam birlikte kütüphanede çalışıyorlar, fısıldaşmamak için masanın iki ayrı ucuna oturuyorlardı. Ruth, Gogol'ü, Gogol de Ruth'u kendi yemekhanesine götürdü. Gogol, Ruth'u heykel bahçesine götürdü. Her an Ruth'u düşünüyordu; teknik resim dersinde öne eğik masasının üzerine eğildiğinde, stüdyonun kuvvetli beyaz ışıklarının altında ve Rönesans dersinde, Rönesans üslubuna ait köşklerin slayt makinesinden perdeye yansıdığı karanlık amfide hep onu düşünüyordu. Haftalar su gibi gelip geçmiş, sömestrin sonu yaklaşmış, sınavlar, ödevler ve okun-

ması gereken yüzlerce sayfa dört bir yandan etraflarını sarmıştı. Gogol, çalışması gereken onca şeyden ziyade, kış tatilinde katlanmak zorunda kalacakları bir aylık ayrılıktan korkuyordu. Sınavlardan hemen önceki Cumartesi günü öğleden sonra, ikisi de kütüphanedeyken Ruth, Gogol'e, her iki oda arkadaşının da bütün gün dışarıda olacaklarından bahsetti. Birlikte Cross Campus'ten geçip Silliman'a geri döndüler, Gogol Ruth'la birlikte onun dağınık yatağının üzerine oturdu. Oda, tıpkı Ruth gibi kokuyordu; parfüm keskinliği olmayan pudralı çiçek kokusu. Çalışma masasının dayalı olduğu duvara yazarların, Oscar Wilde ve Virginia Woolf'un kartpostalları yapıştırılmıştı. İkisinin de dudakları ve yüzleri dışarıdaki soğuğun etkisiyle hâlâ uyuşuktu ve ilk başta ikisi de paltolarını çıkartmadılar. Birlikte Ruth'un buruşuk yatak takımının üzerine uzandılar, Ruth Gogol'ün elini kalın kazağının altına götürdü. İlkinde, yani bir kızla birlikte olduğu tek diğer defada, böyle olmamıştı. Aklına o zamana ait hiçbir görüntü gelmiyor, sadece, sonrasında artık bakir olmadığına şükrettiğini hatırlıyordu.

Fakat bu defa her şeyin farkındaydı; Ruth'un karnının ılık çukurunun, ince telli saçlarının yastığın üzerinde kalın tutamlar halinde uzanışının ve yatakta uzanırken yüz hatlarının belli belirsiz değiştiğinin farkındaydı. Gogol onun iki yana ayrılmış, birinin ucu diğerinden biraz daha geniş olan küçük göğüslerine dokunurken, "Harikasın, Gogol," diye fısıldadı. Gogol, kızın göğüslerini ve karnındaki küçük, koyu renkli lekeleri öptü, Ruth yavaşça ona doğru uzandı; kızın elleri önce Gogol'ün başında ardından omuzlarında gezip onu iki yana açılmış bacaklarının arasına doğru götürdü. Gogol, orayı koklayıp tadarken kendini acemi ve beceriksiz hissetti, fakat yine de kızın onun adını fısıldadığını ve kendini harika hissettiğini söylediğini duydu. Ruth, ne yapması gerektiğini biliyordu, Gogol'ün kot pantolonunun fermuarını açtı, bir an doğrulup başucundaki komodinin çekmecesinden prezervatif çıkarttı.

Bir hafta sonra, Gogol yine evindeydi, Sonia'ya ve annesinin yılbaşı ağacını süslemelerine yardım ediyor, babasıyla araba yo-

lundaki karları kürüyor ve son anda akıllarına gelen hediyeleri almak için çarşıya iniyorlardı. Evde canı sıkkın ve huzursuz görünüyor, soğukalgınlığına yakalanmış gibi davranıyordu. Keşke arabayı ödünç alıp Noel'den sonra Ruth'u görmeye Maine'e gidebilsem, ya da o buraya gelebilse diye düşünüyordu. Ruth, ona istediği zaman gelebileceğini, babasıyla üvey annesinin bunu sorun etmeyeceğini söylemişti. Ruth'un yatağına girdiği gece, Ruth ona misafir odasında kalabileceğini söylemişti. Kendini, Ruth'un ona anlattığı çiftlik evinde hayal etti, sabahları sahanda pişen yumurtaların kokusuyla uyanacak, karla kaplı, bomboş yerlerde Ruth'la yürüyecekti. Fakat böyle bir yolculuğa çıkabilmesi için ailesine Ruth'dan bahsetmesi gerekecekti ve buna hiç niyeti yoktu. Onların şaşkınlığına, gerginliğine, üstü kapalı hayal kırıklığına, Ruth'un ailesinin ne iş yaptığını ve ilişkilerinin ciddi olup olmadığını sormalarına hiç tahammül edemezdi. Ruth'u görmeye can atmasına karşın, onun kot pantolonu ve kalın kazağıyla Pemberton Yolu'ndaki mutfak masasında oturup kibarca annesinin yemeklerini yediğini hayal edemiyordu. Onunla, kendisinin hâlâ Gogol olduğu evde bir arada olduğunu hayal edemiyordu.

Ailesi uyurken, Ruth'la boş mutfakta kısık sesle konuşuyor, konuşmaları okuldaki telefonuna fatura ediliyordu. Bir gün Boston'da buluşup tüm günü Harvard Meydanı'nda geçirdiler. Yerde yaklaşık yarım metre kar vardı, gökyüzü masmaviydi. Önce, başlamak üzere olan filme rasgele bilet alıp Brattle'de sinemaya gittiler, balkonun arka sıralarında oturup öpüştüler; insanlar dönüp dik dik onlara bakıyordu. Cafe Pamplona'da köşe masalardan birine oturup öğlen yemeğinde domuz jambonlu sandviç yiyip sarımsak çorbası içtiler. Birbirlerine hediye verdiler: Ruth Gogol'e mavi, yün eldiven, Gogol de Ruth'a kendisinin en sevdiği Beatles şarkılarından oluşan karışık bir kaset verdi. Yemek yedikleri yerin üst katında, yalnızca mimarlık kitapları satan bir dükkân keşfettiler, Gogol, rafların arasında kitaplara şöyle bir bakınarak gezinip kendine, Le Corbusier'in *Doğuya Yolculuk* adlı kitabın karton kapaklı bir kopyasını aldı, çünkü bahar

döneminde ana dal olarak mimarlığı seçmeyi düşünüyordu. Sonra el ele ve arada sırada bir binaya dayanıp öpüşerek Gogol'ün bebekken arabasının içinde gezindiği o sokaklarda yürüdüler. Gogol, Ruth'a bir zamanlar ailesinin yaşadığı Amerikalı profesörün evini gösterdi, Sonia daha doğmamıştı ve Gogol o yıllara ait hiçbir şey hatırlamıyordu. Orada artık her kim yaşıyorsa, görünüşe göre evde yoktu; giriş merdivenlerindeki karlar temizlenmemişti ve paspasın üzerinde birkaç tane rulo yapılmış gazete vardı. "Keşke içeri girebilseydik," dedi Gogol. "Keşke yalnız kalabilseydik." Şimdi yanında Ruth'la, onun eldivenli eli kendi elinin içinde eve bakarken, kendini tuhaf biçimde çaresiz hissetti. O zamanlar küçük bir çocuk olmasına rağmen, yine de, yıllar sonra bu eve çok farklı koşullar altında geri döneceğini ve bundan çok mutlu olacağını önceden bilememenin onu adeta sırtından vurduğunu hissetmişti.

Bir sonraki yıl ailesi Ruth hakkında belli belirsiz bir şeyler biliyordu. Gogol, Maine'deki çiftlik evine iki defa gitmiş, Ruth'un üvey annesi ve babasıyla tanışmıştı, fakat Gogol'ün ailesinde Ruth'la tanışan tek kişi, o günlerde gizlice bir erkek arkadaşı olan Sonia'ydı; bir hafta sonu New Heaven'a gittiğinde tanışmıştı onunla. Ailesi kızı hiç merak etmiyordu. Gogol'ün Ruth'la olan ilişkisi, ailesinin en ufak memnuniyet ya da gurur hissetmediği bir başarıydı. Ruth, ailesinin ilişkilerini onaylamamasını önemsemediğini ve bu tavrı romantik bulduğunu söylemişti. Fakat Gogol, bunun böyle olmaması gerektiğini biliyordu. Ailesinin Ruth'u, tıpkı onun ailesinin kendisini hiçbir baskı yapmadan kabullendiği gibi kolayca kabullenebilmiş olmasını diliyordu. "Bu işler için çok küçüksün," demişti Aşoke ve Aşima. Hatta, Amerikalılar'la evlenen tanıdık Bengalli erkekleri ve bu evliliklerin boşanmayla sonuçlandığını örnek verecek kadar ileri gitmişlerdi. Gogol, aklındaki en son şeyin evlilik olduğunu söylediğinde, durum daha da kötü bir hal alıyordu. Kimi zaman ailesini hiç umursamıyordu. Onunla bu biçimde konuştuklarında, gençliğe ve aşka dair hiçbir tecrübeleri olmadığı için ailesine acı-

yordu. Ruth bir sömestrliğine Oxford'a gittiğinde onların için için mutlu olduğundan şüpheleniyordu. Ruth, oraya gitmek istediğini uzun zaman önce, ilişkileri başladıktan bir-iki hafta sonra, üçüncü sınıfın bahar sömestrinin ufukta uzak bir nokta gibi göründüğü zamanlarda söylemişti. Gogol'e, başvuru yapmasının onun için sakıncası olup olmadığını sormuş ve Ruth'un bu kadar uzakta olması düşüncesinin kendisini mutsuz etmesine karşın Gogol, hayır, elbette sakıncası yok, on iki hafta göz açıp kapayıncaya kadar geçer, demişti.

O bahar Ruth'un olmaması Gogol'ü mahvetmişti. Tüm vaktini, özellikle de normalde Ruth'la olduğu, birlikte Naples'da yemek yiyip hukuk fakültesinin oditoryumunda film izledikleri Cuma gecelerini ve hafta sonunu stüdyoda geçiriyordu. Kendine, Ruth'a annesiyle babasından kalan Simon ve Garfunkel, Neil Young ve Cat Stevens albümlerinin yepyeni kopyalarını alıp onun sevdiği müziği dinliyordu. Aralarındaki fiziksel uzaklığı ve kendisi geceleri uyurken Ruth'un uzakta bir yerlerde yeni güne başlamak için lavaboya eğilip yüzünü yıkadığını, dişlerini fırçaladığını düşünmek Gogol'ü usandırıyordu. Tıpkı annesiyle babasının yıllarca Hindistan'daki yakınlarını özledikleri gibi, şimdi o da Ruth'u özlüyor, yaşamı boyunca ilk defa bu duyguyu tadıyordu. Ailesi, bahar dönemindeki tatilde İngiltere'ye uçmasını sağlayacak parayı vermeyi reddetmişti. Yemekhanede çalışarak kazandığı azıcık parayı, Ruth'la haftada iki defa yaptığı kıtalararası telefon konuşmalarına harcıyordu. Günde iki defa kampustaki posta kutusunu kontrol ediyor, üzerine, kraliçenin değişik renklerdeki profillerinin olduğu pulların yapıştırıldığı bir mektubun ya da kartpostalın gelip gelmediğine bakıyordu. Gelen mektupları ve kartpostalları kitaplarının arasına koyup gittiği her yere götürüyordu. Ruth, "Şimdiye kadar hiç bu kadar iyi bir Shakespeare dersi almamıştım," yazmıştı mor mürekkepli kalemle. "Kahveyi içmek mümkün değil. Herkes durmadan 'Teşekkürler' diyor. Her an seni düşünüyorum."

Gogol, bir gün, İngilizce yazılmış Hint romanlarıyla ilgili bir panele katıldı. Kendini bu panele katılmak zorunda hissetmişti;

paneldeki konuşmacılardan biri Bombay'da yaşayan ve daha önce hiç görmediği, uzaktan kuzeni Amid'di. Annesi Gogol'den, Amid'i kendi adına karşılamasını istemişti. Gogol, panelistlerin durmadan, ona bir tür tıbbi terim gibi gelen 'marjinallik' diye bir şeyden bahsetmesinden sıkılmıştı. Panelin büyük bir bölümünde dikdörtgen bir masanın ardında oturan ve önlerindeki kâğıtlara eğilmiş panelistlerin portrelerini çizdi. Paneldeki sosyolog, "Erekbilimsel olarak anlatmak gerekirse, *ABCD*ler 'Nerelisin?' sorusuna yanıt veremiyorlar," diye açıkladı. Gogol daha önce *ABCD* terimini hiç duymamıştı. Sonunda bunun ***Amerika doğumlu, çatışma halindeki Hintli*** (Amerian Born Confused Deshi) anlamına geldiğini anladı. Bir başka deyişle, bu, Gogol'ü tarif ediyordu. *Deshi* sözcüğünün 'taşralı' demek olduğunu, fakat Amerika'da 'Hintli' anlamına geldiğini ve ailesiyle onların arkadaşlarının Hindistan'a kısaca *desh* dediklerini biliyordu. Fakat Gogol, Hindistan'ı asla *desh* diye düşünmüyordu. O, tıpkı Amerikalılar gibi orayı Hindistan diye düşünüyordu.

Gogol koltuğuna yaslandı ve kimi anlaşılması güç gerçekleri düşündü. Örneğin, ana dilini anlamasına ve akıcı olarak konuşmasına karşın, ne doğru dürgün okuyabiliyor, ne de yazabiliyordu. Hindistan'a yaptıkları yolculuklarda onun Amerikan aksanı akrabalarına sonsuz bir eğlence kaynağı oluyor, ne zaman Sonia'yla aralarında konuşsalar, amcalar ve yengeler başlarını sallayıp, "Bir tek sözcüğü bile anlamadım!" diyorlardı. Bu tür farklılıkların olmadığı bir yerde, bir takma ad ve bir iyi adla yaşamak, şüphesiz, en büyük karmaşanın simgesiydi. Dinleyicilerin içinde tanıdık biri var mı diye baktı, fakat buradakiler Gogol'ün arkadaş çevresinden değildi; izleyiciler, edebiyat dalında eğitim gören, deri çantalı, altın rengi çerçeveli gözlüklü ve dolmakalemli kişilerdi; Ruth burada olsa mutlaka tanıdığı birkaç kişi çıkardı. Dinleyicilerin arasında çok sayıda ABCD de vardı. Kampusta onlardan bu kadar çok olduğunun farkında değildi. Üniversitede hiç ABCD arkadaşı yoktu. Onlardan uzak duruyordu, çünkü ona ailesinin seçtiği yaşam tarzını; insanlarla, onlardan hoşlandığın için değil, sadece ortak bir geçmişi paylaştı-

ğın için arkadaş olmayı hatırlatıyorlardı. Daha sonra, Anchor'da bir şeyler içmeye gittiklerinde Amid, "Gogol, neden buradaki Hint derneğine üye değilsin?" diye sordu. Gogol, iyi niyetli kuzenine, "Vaktim yok," dedi, oysa, çocukluğu ve yetişkinliği boyunca ailesinin zoruyla katıldığı tüm o özel günleri içtenlikle kutlayan bir derneğe katılmaktan daha büyük bir ikiyüzlülük düşünemiyordu. Gogol, "Ben artık Nikhil'im," dedi ve birdenbire, bunu daha kaç kez tekrar etmesi, insanlara yeni adını hatırlamalarını ve eski adını unutmalarını daha kaç kez söylemesi gerekeceğini düşündü ve bir yazım hatası durmadan göğsüne iğneleniyormuş gibi hissetmeye başladı.

Üçüncü sınıftaki Şükran Günü'nde, tek başına, Boston'a giden trene bindi. O ve Ruth, artık birlikte değillerdi. Ruth, on iki hafta sonra geri dönmek yerine, hayran olduğu bir profesörün bu dersi verdikten sonra emekliye ayrılacağını söyleyerek yazın da ders almıştı. Gogol, tüm yazı Pemberton Yolu'nda geçirmişti. Cambridge'deki bir inşaat firmasında ücretsiz staj yapmış, Charrette'de teknik ressamların getir götür işlerine bakmış, civardaki yerlerin fotoğraflarını çekmeye gönderilmiş ve birkaç çizimin üzerine gerekli yazıları yazmıştı. Para kazanmak için, ailesinin yaşadığı kasabadaki bir İtalyan lokantasında akşamları bulaşık yıkıyordu. Ağustos sonunda Ruth'u karşılamak için Logan'a gitti. Varış kapısında Ruth'u beklemiş, onu geceyi geçirmek üzere bir otele götürmüş, otelin ücretini bulaşık yıkayarak kazandığı parayla ödemişti. Oda Public Garden'a tepeden bakıyordu ve pembe-krem rengi kalın şeritli duvar kâğıdıyla kaplıydı. Yemek yemek için dışarı çıktılar, çünkü her ikisinin de oda servisi mönüsündeki yiyecekleri karşılayacak kadar parası yoktu. Newbury Sokağı'na yürüyüp kaldırımda masaları olan bir Yunan lokantasına gittiler. Hava çok sıcaktı. Ruth, eskisi gibi görünüyordu, fakat konuşmasına İngiltere'de alıştığı, 'tahminimce' ve 'muhtemelen' gibi sözcükler eklenmişti. Orada geçen sömestrden, İngiltere'yi ne kadar beğendiğinden ve Barselona'ya Roma'ya yaptığı yolculuklardan bahsediyordu. Lisansüstü eği-

tim için yine İngiltere'ye gitmek istediğini söyledi. "Tahminimce orada çok iyi mimarlık fakülteleri de vardır," diye ekledi. "Sen de gelebilirsin." Ertesi sabah Gogol, onu Maine'e giden otobüse bindirdi. New Heaven'da, Gogol'ün Howe Sokağı'nda arkadaşlarıyla birlikte kiraladığı apartman dairesinde yeniden birlikte olmaya başladıktan birkaç gün sonra kavga etmeye başladılar ve nihayetinde ikisi de bir şeylerin değiştiğini itiraf etti.

Artık kütüphanede ya da sokaklarda karşılaştıklarında birbirlerinden uzak duruyorlardı. Ruth'un, Oxford ve Maine'deki adreslerinin ve telefon numaralarının üzerini karaladı. Fakat trene bindiğinde, iki yıl önce tanıştıkları o öğleden sonrayı düşünmemek imkânsızdı. Her zamanki gibi, tren yine ağzına kadar doluydu, bu defa yolculuğun yarısını vagonların arasındaki kapalı geçitte oturarak geçirdi. Westerly'den sonra boş bir koltuk bulup oturdu ve eline gelecek yarıyılın ders seçme çizelgesini aldı. Fakat trende olmaktan dolayı kendini bir biçimde sıkıntılı ve gergin hissediyor, bir an önce trenden inmek istiyordu; ne paltosunu üzerinden çıkartmaya, ne de susamış olmasına rağmen bir şeyler içmek için yemek vagonuna gitmeye gerek duydu. Ders çizelgesini kaldırıp kütüphaneden aldığı, dördüncü sınıfta, Rönesans Dönemi'ndeki İtalyan ve Moğol saray projeleri üzerine hazırlayacağı tezine yardımcı olabilecek bir kitabı açtı. Fakat birkaç paragraf okuduktan sonra kitabı da kapattı. Midesi gurulduyordu, evde akşam yemeğinde ne olduğunu, babasının ne pişirdiğini düşünmeye başladı. Annesi ve Sonia, bir kuzenin düğününe katılmak üzere Hindistan'a gitmişlerdi ve bu yıl, Gogol'le babası Noel'i arkadaşlarının evinde geçireceklerdi.

Başını cama yaslayıp önünden geçen sonbahar manzaralarına baktı. Bir boya imalathânesinden yayılan pembe-mor sular, elektrik güç istasyonlarını, üzeri pasla kaplanmış balon biçimindeki büyük su deposunu gördü. Sıra halindeki küçük kare pencerelerinin camları kısmen kırılmış ve sanki güve yemiş gibi görünen, terk edilmiş fabrikalar vardı. Ağaçların en üst dallarında yaprak yoktu, diğer yapraklar sarı ve kâğıt gibi inceydi. Tren, her zamankinden daha yavaş ilerliyordu, Gogol saatine baktı-

ğında tarifenin epey gerisinde kaldıklarını fark etti. Ardından, Providence yakınlarında, bomboş ve otlarla kaplı bir yerde tren durdu. Kıpkırmızı yuvarlak güneş, ağaçların ardındaki ufukta batarken, tam bir saat boyunca orada kaldılar. Işıklar kapandı ve trenin içindeki hava rahatsız edici derecede ısındı. Kondüktörler, endişeyle kompartımanların arasında koşuşturuyorlardı. "Muhtemelen bir kablo kopmuştur," dedi Gogol'ün arkasında oturan adam. Koridorun karşı tarafında, mantosunu battaniye gibi göğsüne sarmış kır saçlı bir kadın kitap okuyordu. Arkasındaki koltuklarda oturan iki öğrenci Ben Johnson'ın şiirlerini tartışıyordu. Artık motorun sesi olmadığından, Gogol birinin walkmeninden gelen hafif operanın sesini duyabiliyordu. Pencereden baktığında kararmakta olan safir rengi gökyüzüne hayran kaldı. Yığınlar halinde istiflenmiş paslı tren rayları gördü. Ancak tren hareket etmeye başladığında hoparlörden tıbbi bir acil durum olduğuna dair anons yapıldı. Fakat yolculardan biri kondüktörden trenin durmasının gerçek sebebini duymuş ve duyduğu şey hızla tüm trene yayılmıştı; biri intihara teşebbüs etmiş, trenin önüne atlamıştı.

Bu haber Gogol'ü çok şaşırttı ve huzursuz etti; kızgınlığından ve sabırsızlığından utandı; acaba kurban kadın mı, erkek mi, genç mi, yoksa yaşlı mıydı diye düşündü. Bu kişinin de, trenin tam olarak ne zaman oradan geçeceğine karar vermek için, kendi sırt çantasında duran tarifenin aynısına baktığını düşündü. Trenin ışıklarının yaklaşmasını. Gecikmeden dolayı onu Boston'a götürecek treni kaçırdı ve sonraki tren için kırk beş dakika bekledi. Eve telefon etti ama yanıt veren olmadı. Babasını üniversiteden aradı, ama orada da telefon açılmadı. İstasyona vardığında babasının karanlık platformda beklediğini gördü; lastik ayakkabı ve fitilli kadife pantolon giyiyordu, yüzünde endişeli bir ifade vardı. Üzerindeki pardösünün kemeri bağlıydı, boynuna Aşima'nın ördüğü bir atkı sarılıydı ve kafasında tüvit şapka vardı.

"Kusura bakma, geç kaldım," dedi, Gogol. "Ne zamandır buradasın?"

"Altıya çeyrek kaladan beri," dedi babası. Gogol, saatine baktı. Neredeyse sekiz olmuştu.

"Kaza oldu."

"Biliyorum. Telefon ettim. Ne oldu? Sana bir şey oldu mu?"

Gogol başını salladı. "Birisi raylara atladı. Rhode Island'da bir yerde. Sana ulaşmaya çalıştım. Sanırım polisin gelmesini beklemeleri gerekti."

"Çok endişelendim."

"Umarım bunca saat boyunca dışarıda soğukta beklememişsindir," dedi Gogol. Fakat babasından yanıt gelmeyince onun aynen böyle yaptığını anladı. Babası için, annesi ve Sonia olmadan yaşamanın nasıl bir şey olduğunu düşündü. Onun kendini yalnız hissedip hissetmediğini merak etti. Ama babası bu tür şeyleri itiraf eden, arzularından, ruh halinden ve ihtiyaçlarından açıkça söz eden biri değildi. Otoparka yürüyüp arabaya bindiler ve eve doğru kısa yolculuklarına başladılar.

Gece rüzgârlıydı, o kadar rüzgârlıydı ki, araba arada sırada rüzgârla belli belirsiz mücadele ediyor, insan ayağı büyüklüğündeki yapraklar farların ışığında yolda savruluyorlardı. Normalde, istasyondan eve dönerken, babası dersleri, maddi durumu ve mezun olduktan sonraki planlarıyla ilgili sorular sorardı. Oysa bu gece sessizlerdi, Aşoke yola konsantre olmuştu. Gogol radyonun ayarıyla oynamaya başladı, haber istasyonu AM'den NPR'ye geçti.

"Sana bir şey söylemek istiyorum," dedi babası, radyoda çalan şarkı bittiğinde. Artık Pemberton Yolu'na dönmüşlerdi.

"Ne?" dedi Gogol.

"Adınla ilgili."

Gogol, babasına baktı, kafası karışmıştı. "Adımla mı?"

Babası radyoyu kapattı. "Gogol'le ilgili."

Artık ona o kadar az kişi Gogol diyordu ki, bu ad kulağına eskisi kadar can sıkıcı gelmiyordu. Son üç yılın büyük bölümünü Nikhil olarak geçirdikten sonra, artık bunu önemsemiyordu.

"Sen de biliyorsun ki, bunun bir sebebi var," diye devam etti babası.

"Evet, baba. Gogol senin en sevdiğin yazar. Biliyorum."

"Hayır," dedi babası. Evin önündeki araba yoluna girip önce motoru, ardından farları kapattı. Emniyet kemerini açıp eliyle, kemerin sol omzunun üzerindeki yuvaya girmesine yardımcı oldu. "Başka bir sebebi var."

İkisi beraber arabada otururken, babası Howrah'dan 209 kilometre uzakta bir yeri yeniden ziyaret etti. Parmaklarıyla direksiyonun alt kısmını hafifçe tutmuş, bakışları arabanın ön camına çevrilmiş halde, Gogol'e yirmi sekiz yıl önce, 1961 yılının Ekim ayında, büyükbabasının Jamshedpur'daki evine giderken bindiği trende başına gelenleri anlattı. Neredeyse canını alan o geceyi, onu kurtaran kitabı ve bir yıl boyunca hareket bile edemediğini anlattı.

Gogol, şaşkın bir biçimde ve gözleri babasının profiline takılı kalmış halde dinledi. Aralarında sadece on santim olmasına karşın, babası sır saklayan, bir trajediden kurtulmuş ve Gogol'ün yaşamının tamamını bilmediği bir yabancıya dönüşmüştü. Savunmasız ve kimsenin tahmin edemeyeceği kadar acı çekmiş birine dönüşmüştü. Babasının, tıpkı kendisinin şu anda olduğu gibi yirmili yaşlarda olduğunu, tıpkı kendisinin az önce olduğu gibi bir trende oturmuş öykü okuduğunu ve derken ölümle burun buruna geldiğini hayal etti. Sadece birkaç kez gördüğü Batı Bengal'in kırsal kesimini, babasının onlarca ölü bedenin arasına sıkışmış vücudunu, sonra bir sedyede taşınmasını ve ters dönmüş, çaresizlik içinde bekleyen kompartıman dizisinin yanından geçirilişini kafasında canlandırmaya çalıştı. Elinde olmadan babasız bir yaşamı, babasının yer almadığı bir dünyayı hayal etmeye çalıştı.

"Bunu ben neden bilmiyorum?" diye sordu. Sesi sert, babasını suçlar gibi çıkıyordu, ama gözleri yaşlarla doluydu. "Bunu bana neden şimdiye kadar anlatmadın?"

"Hiç doğru zamanın geldiğini düşünmedim," dedi babası.

"Ama bu bana bunca yıldır yalan söylüyormuşsun gibi bir şey." Babası yanıt vermeyince, Gogol devam etti. "Bu yüzden aksıyorsun, öyle değil mi?"

"Bu olay çok uzun zaman önce oldu. Seni üzmek istemedim."

"Olsun. Yine de bana söylemeliydin."

Babası, "Belki," diye istemeyerek de olsa kabul etti ve Gogol'e doğru kısa bir bakış attı. Anahtarı kontaktan çıkarttı. "Gel, karnın acıkmıştır. Araba soğuyor."

Gogol hareket etmedi. Koltuğunda öylece kaldı, hâlâ öğrendiği şeyi sindirmeye çalışıyordu, can sıkıcı olduğunu düşünüyor, tuhaf biçimde utanıyor ve kendini hatalı buluyordu. "Özür dilerim, baba."

Babası yumuşak bir kahkaha attı. "Senin bu olayla hiç ilgin yok."

"Sonia biliyor mu?"

Babası başını salladı. "Henüz değil. Ona da bir gün anlatacağım. Bu ülkede yalnız annen biliyor. Elbette artık bir de sen biliyorsun. Hep bilmeni istemiştim, Gogol."

Birden, yaşamı boyunca duymaya alışkın olduğu takma adı, bu defa babası söylediğinde kulağına çok farklı gelmiş, ona, yıllardır farkında olmadan temsil ettiği felaketle bağlantılı, yepyeni bir şey ifade etmişti. "Beni düşündüğünde aklına bu mu geliyor?" diye sordu. "Sana o geceyi mi hatırlatıyorum?"

"Kesinlikle hayır," dedi babası en sonunda, bir eli kaburgalarına gitmişti; bu hareket, o ana dek Gogol'e çok tuhaf gelmişti. "Bana o geceden sonra olan her şeyi hatırlatıyorsun."

ALTI

1994

Gogol, artık New York'ta yaşıyordu. Mayıs ayında Columbia'daki mimarlık programından mezun oldu. Hemen ardından şehir merkezindeki bir firmada çalışmaya başladı; bu firma adına, büyük ölçekli, ses getiren işler yapıyordu. Aslında bu, öğrencilik yıllarında hayalini kurduğu türden bir iş değildi; o özel mülkler tasarlamak ya da onları tadilattan geçirip yeniden yaratmak istiyordu. Okuldaki danışmanları bunu ancak daha sonraları yapabileceğini, şimdi yapması gereken şeyin ünlü adlara çıraklık etmek olduğunu söylemişlerdi. Böylece, ofisinin hava bacasının karşı tarafındaki binanın sarımsı kahverengi tuğla cephesine bakan bir ofiste daha önce hiç gitmediği Brüksel, Buenos Aires, Abu Dabi ve Hong Kong gibi şehirlerde inşa edilmek üzere otel, müze ve şirket genel merkezi binalarının projelerini hazırlayan bir ekiple

çalışmaya başladı. Onun bu projelere katkıları küçük ve önemsizdi ve bunları hiçbir zaman kendi başına hazırlamıyordu; merdiven boşluğu, tavan penceresi, koridor ya da havalandırma kanalı gibi yerlerdi onun hazırladıkları. Yine de Gogol, ne kadar küçük olursa olsun, bir binanın her parçasının çok önemli olduğunu düşünüyor ve onca yıl okuduktan sonra aldığı tüm eleştirilerin, inşa edilmemiş projelerinin ve uğraşlarının böyle uygulayabileceği bir işe dönüşmüş olması onu memnun ediyordu. Akşam geç saatlere kadar ve çoğunlukla hafta sonlarında da çalışıyor, bilgisayarında proje çiziyor, planların taslaklarını hazırlıyor, ayrıntıları yazıyor ve belli bir ölçekle kartondan ya da suni köpükten maketler inşa ediyordu. Amsterdam Caddesi'nde, Morningside Heights'da batıya bakan iki penceresi olan stüdyo tipi bir evde yaşıyordu. Apartmanın giriş kapısı, kolayca gözden kaçan, gazete bayiiyle manikür salonunun arasında kalan, üzeri çiziklerle dolu cam bir kapıydı. Bu, üniversite ve yüksek lisans hayatı boyunca durmadan değişen oda arkadaşları zincirinden sonra, kendine ait ilk dairesiydi. Sokakta o kadar gürültü vardı ki, telefonda konuşurken pencereler açıksa, konuştuğu kişi Gogol'ün telefon kulübesinden aradığını zannediyordu. Kapı girişinin hemen yanında mutfak vardı; bu alan o kadar küçüktü ki, buzdolabı mutfaktan birkaç metre ötede, banyo kapısının yanında duruyordu. Ocağın üzerinde Gogol'ün içine hiç su koymadığı bir çaydanlık, tezgâhtaysa hiç fişe takmadığı ekmek kızartma makinesi duruyordu.

Gogol'ün az para kazanması ailesinin canını sıkıyordu, babası her ay, kirasını ve kredi kartlarını ödemesine yardımcı olması için ona birkaç tane çek yolluyordu. Gogol, Columbia'ya gidince hayal kırıklığına uğramışlardı. Onun MIT'yi seçeceğini düşünmüşlerdi; oradaki mimarlık programına da kabul edilmişti. Fakat New Heaven'da geçirdiği dört senenin ardından Massachusetts'e, yani ailesinin Amerika'da bildiği yegâne şehre geri dönmek istememişti. Babasının okuduğu üniversiteye gitmek, bir zamanlar ailesinin yaşadığı Central Meydanı'ndaki bir dairede yaşamak ve ailesinin özlemle andığı o sokaklardan geçmek istemiyordu. Hafta sonları eve gidip ailesiyle *pujo*lara ve Bengal

partilerine katılmak ve kendisinden beklendiği gibi sessiz sedasız ailesinin dünyasında kalmak istemiyordu.

Ailesinin pek iyi bilmediği, güzelliğini göremediği ve korktuğu şehri, New York'u tercih etmişti. Yale'de okurken mimarlık sınıfıyla birlikte kısa geziler için buraya gelmişti. Columbia'da birkaç partiye katılmıştı. Bazen Ruth'la birlikte kuzeye giden metroya binip müzelere ya da Village'a gitmek, veya kitaplara bakmak için Strand'a giderlerdi. Oysa çocukken ailesiyle birlikte sadece bir defa gelmişti New York'a; buranın nasıl bir şehir olduğu hakkında ona en ufak bir fikir vermeyen bir gezi olmuştu. Bir hafta sonu Queens'te yaşayan Bengalli arkadaşlarına gitmişlerdi. Arkadaşları Gogol'e ve ailesine arabayla Manhattan'ı gezdirmişti. Gogol on, Sonia ise beş yaşındaydı. Sonia, "Ben Susam Sokağı'nı görmek istiyorum," demişti, oranın gerçekten bu şehirde bir yerde olduğuna inanarak. Gogol ona kahkahalarla gülüp gerçekte öyle bir sokağın olmadığını söylediğindeyse ağlamaya başlamıştı. Bu şehir gezisi boyunca Rockefeller Merkezi, Central Park ve Empire State Binası gibi yerlerin önünden geçmişler ve Gogol binaların ne kadar yüksek olduğunu görebilmek için başını iyice eğmişti. Ailesi durmadan arabaların, yayaların ve gürültünün çokluğundan bahsetmişti. Kalküta bile buradan iyidir demişlerdi. Gogol, tıpkı küçükken babasının onu Boston'daki Prudential Center'ın en üst katına çıkarttığı gibi, arabadan inip gökdelenlerden birinin en üst katına çıkmak istediğini hatırlıyordu. Fakat arabadan inmelerine sadece bir Hint lokantasında yemek yemek, sonra da Hint yiyecekleri, polyester sariler ve Kalküta'daki akrabalarına götürmek üzere 220 voltluk beyaz eşyalar almak için Lexington Caddesi'ne vardıklarında izin verildi. Ailesine göre insan Manhattan'a ancak bunları yapmak için gelirdi. Annesiyle babasının parktan geçerek onu, dinozorları görmesi için Doğal Tarih Müzesi'ne götürmesini ve hatta metroya bindirmelerini dilediğini hatırlıyordu. Fakat bu tür şeyler onların hiç ilgisini çekmiyordu.

Bir gece, teknik ressamlardan biri olan ve Gogol'ün iyi anlaştığı iş arkadaşı Evan ona bir partiye gitmekten söz etti. Evan,

Gogol'e, gidecekleri dairenin görmeye değer olduğunu, firmanın ortaklarından birinin tasarladığı bir *Tribeca* çatı katı olduğunu söyledi. Partinin ev sahibi Russell, Evan'ın eski bir arkadaşıydı. Birleşmiş Milletler'de çalışıyordu ve yıllarca Kenya'da yaşamıştı, bunun sonucu olarak dairesinde Afrika mobilyaları, heykelleri ve maskelerinden oluşan etkileyici bir koleksiyon vardı. Gogol bunun yüzlerce insanın kocaman bir alana doluştuğu, kendisinin kimse onu fark etmeden gelip gideceği bir parti olacağını düşünmüştü. Fakat oraya vardığında parti neredeyse bitmek üzereydi ve evde sadece, etrafı yastıklarla çevrili alçak bir sehpanın etrafında oturmuş, ayıklanmış üzüm ve peynir yiyen on-on iki kişi vardı. Bir ara, şeker hastası Russell gömleğini kaldırıp karnına insülin iğnesi yaptı. Russell'ın yanında Gogol'ün gözlerini alamadığı bir kadın oturuyordu. Yerde Russell'ın yanına diz çökmüş, elindeki krakerin üzerine hatırı sayılır miktarda *brie* serpiyor, Russell'ın yaptığı şeyle hiç ilgilenmiyordu. Russell'la ilgilenmek yerine sehpanın diğer tarafındaki bir adamla Buñuel'in bir filmi üzerine tartışıyordu. "Hadi canım," diyordu durmadan, "harikaydı." Kısa bir süre sonra rahatsız edici olmaya ve oynaşmaya başladı; birazcık sarhoştu. Özensizce toplanıp topuz yapılmış koyu sarı saçları vardı, birkaç tel gelişigüzel fakat onu çekici kılarak yüzünün üzerine düşmüştü. Alnı uzun ve düz, çene kemikleri meyilli ve biraz uzundu. Gözleri elaydı ve irisleri ince siyah halkalarla kaplıydı. İpek kapri pantolon ve yanık tenini ortaya çıkartan kolsuz, beyaz gömlek giyiyordu. Kız, Gogol'e, "Sen filmi beğenmiş miydin?" diye sordu, onu teklifsizce tartışmanın içine çekerek. Gogol filmi izlemediğini söylediğinde, kız gözlerini çevirdi.

Gogol, oyalanmak için ayağa kalkıp asma, metal merdivenlerin üst hizasında asılı, görkemli ahşap maskeye ve onun, arkalarındaki tuğla duvarı gösteren ağzına ve baklava şeklinde oyulmuş gözlerine bakmaya başladığında kız ona yeniden yaklaştı. "Yatak odasında bundan daha da korkunç bir maske var," dedi, yüzünü maskeye benzetmeye çalışıp titreyerek. Kızın bunu söyleme tarzı, Gogol'ün kızın bunu nasıl bildiğini, Russell'ın sev-

gilisi ya da eski sevgilisi olup olmadığını ve kızın bunu ima etmeye çalışıp çalışmadığını merak etmesine sebep oldu.

Adı Maxine'di. Kız, Barnard Üniversitesi'ne gittiğini ve sanat tarihi eğitimi gördüğünü söyleyerek Gogol'e Columbia'daki program hakkında sorular sordu. Maxine, konuşurken sütuna dayandı, Gogol'e bol bol gülümseyip şampanyasını içti. Gogol ilk başta kızın kendisinden büyük olduğunu düşündü, muhtemelen yirmili yaşları geride bırakıp otuzuna yaklaşmak üzereydi. Maxine'in, kendisi lisansüstü öğrenimine başladıktan bir yıl sonra üniversiteden mezun olduğunu duyunca çok şaşırdı; demek bir yıl boyunca Columbia'da birliktelerdi, birbirlerinden sadece üç blok ötede oturuyorlardı ve muhtemelen Broadway'de, Low Kütüphanesi'nin merdivenlerinden çıkarken ya da Avery'de yolları kesişmişti. Bu, Gogol'e Ruth'u hatırlattı; onlar da bir zamanlar birbirine bu kadar yakın bir çevrede birbirlerinden habersizlerdi. Maxine, sanat kitapları basan bir yayınevinde editör yardımcısı olarak çalıştığını söyledi. Şimdiki projesi Andrea Mantegna üzerine bir kitaptı ve Gogol, Mantegna'nın fresklerinin Mantua'da, Palazzo Ducale'de olduğunu hatırlayarak Maxine'i etkiledi. Bu konu hakkında biraz yapmacık, Gogol'ün şimdilerde aptalca kur yapmakla özdeşleştirdiği bir şekilde konuşuyorlardı; konuşmaları oldukça yapay ve kısaydı. Bu Gogol'ün herhangi biriyle yapacağı türden, önemsiz bir konuşmaydı, fakat Maxine tüm dikkatini tamamen Gogol'ün üzerinde yoğunlaştırıyor, solgun, dikkatli gözlerini Gogol'ün gözlerinden ayırmıyor ve o kısacık dakikalar boyunca Gogol'ün kendisini Maxine'in dünyasının mutlak merkeziymiş gibi hissetmesini sağlıyordu.

Ertesi sabah Maxine, Gogol'ü arayıp onu uyandırdı; saat sabahın onuydu ve Gogol hâlâ yataktaydı, tüm akşam boyunca tükettiği viski ve sodalardan dolayı başı ağrıyordu. Boğuk bir sesle ve biraz aksice cevap verdi; annesinin, haftasının nasıl geçtiğini sormak için aradığını düşünüyordu. Maxine'in ses tonundan birkaç saat önce uyandığını, çoktan kahvaltısını ettiğini ve *Times* gazetesini baştan sona okuyup bitirdiğini hissetti. "Ben Maxine.

Dün gece tanışmıştık," dedi, onu uyandırdığı için özür dilemeye gerek duymadan. Gogol'e telefonunu rehberden bulduğunu söyledi, oysa Gogol ona soyadını söylediğini hatırlamıyordu. "Tanrım, dairen ne kadar gürültülü," dedi. Ardından, hiç sıkılmadan ya da duraksamadan, Gogol'ü evine akşam yemeğine çağırdı. Günü de belirledi; Cuma akşamı yemek yiyeceklerdi, Gogol'e adresi verdi; evi Chelsea'de bir yerdeydi. Bunun bir akşam yemeği partisi olacağını düşünen Gogol, getirmesini istediği bir şey olup olmadığını sordu, ama Maxine hiçbir şey istemediğini, tek davetlinin Gogol olduğunu söyledi.

"Sanırım seni ailemle yaşadığım konusunda uyarmalıyım," diye ekledi.

"Ne?" Bu beklenmedik bilgi Gogol'ü şaşırttı, kafasını karıştırdı. Gogol, Maxine'in ailesinin kendisinin gelmesinden rahatsız olup olmayacağını sordu, belki bir lokantada buluşmaları daha uygun olurdu.

Fakat Maxine bu öneriye, Gogol'ün kendini bir aptal gibi hissetmesine sebep olacak şekilde attığı kahkahayla yanıt verdi. "Neden rahatsız olsunlar ki?"

Ofisten çıkıp taksiye bindi ve şarap almak için Maxine'in evinin yakınlarındaki içki satan bir dükkânın önünde indi. Eylül ayında serin bir akşamdı, yağmur durmadan yağıyordu, ağaçların üzerinde bol miktarda yazdan kalma yaprak vardı. Dokuzuncu ve Onuncu Caddelerin arasındaki ıssız, sessiz bir bloğa döndü. Uzun süredir ilk defa biriyle randevulaşmıştı; Columbia'daki önemsiz birkaç ilişkisinin dışında, Ruth'dan beri ciddi bir birlikteliği olmamıştı. Maxine'le bu buluşmayı nasıl değerlendirmesi gerektiğini bilmiyordu, fakat davet şekli o kadar tuhaftı ki, Gogol reddedememişti. Maxine'i merak ediyordu, onu çekici bulmuş, kendisini bu kadar cesurca kovalamasından şımarmıştı.

Evi gördüğünde ağzı açık kaldı; ev, Yunan'ın Yeniden Canlanma Dönemi'ne aitti, bahçe kapısını açmadan önce birkaç dakika boyunca, tıpkı bir turist gibi hayranlıkla evi seyretti. Pencerelerin alınlıklı üst söveleri, Dorik sütunları, altı destekli sütun pervazları ve üzerinde haç şeklinde siyah kaplama olan kapı he-

men dikkatini çekti. Dökme demirden parmaklıkları olan verandada birkaç basamak çıktı. Zilin altında Ratliff yazıyordu. Zile basıp beklemeye başladı, onun ceketinin cebindeki kâğıda yazdığı adresi tekrar kontrol etmesine sebep olacak kadar uzun süre geçtikten sonra Maxine kapıda belirdi. Bir ayağının üzerinde durup Gogol'e uzanan kız, diğer bacağını arkaya uzatıp hafifçe havaya kaldırarak onu yanağından öptü. Çıplak ayaktı, yünlü, bol, siyah pantolon ve bej kazak giyiyordu. Gogol, Maxine'in kazağının altına sutyenden başka bir şey giymediğini fark etmişti. Saçları yine aynı özensizlikle toplanmıştı. Gogol'ün yağmurluğu palto askısına asılıp, katlanabilir şemsiyesi bir kutuya koyuldu. Girişteki aynada çarçabuk kendine bakıp saçını ve kravatını düzeltti.

Maxine, onu bir kat aşağıya, bir ucundaki kocaman bir çiftlik evi masası ve onun ardındaki, bahçeye açılan çift kanatlı cam kapısıyla evin o katının tamamını kaplıyormuş gibi görünen mutfağa indirdi. Duvarlar horoz, bitki resimleri ve uzun saplı, bakır tavalarla süslenmişti. Seramik yemek ve süs tabakları, yüzlerce yemek kitabı, gıda ansiklopedisi ve içinde yemek üzerine makaleler olan ciltlerle birlikte, açık raflara dizilmişti. Bir kadın, üzerinde mutfak gereçlerinin olduğu tezgâhın önünde durmuş makasla yeşil fasulyelerin uçlarını kesiyordu.

"Bu annem, Lydia," dedi Maxine. "Ve bu da Silas," dedi, masanın altında sessizce yatan kızılımsı kahverengi spanyel köpeğini işaret ederek.

Lydia, tıpkı kızı gibi uzun boylu ve zayıftı; düz, kır saçlarının yüzünü çevreleyen, gençlere özgü bir kesimi vardı. Özenle giyinmişti; boynunda ve kulaklarında altın takılar vardı, belini koyu mavi bir önlük sarıyordu ve parlak, siyah deri ayakkabı giymişti. Yüzündeki kırışıklıklara ve cildindeki lekelere karşın Maxine'den bile daha güzeldi, hatları daha muntazamdı, elmacık kemikleri daha yukarıdaydı ve gözlerinin daha zarif bir şekli vardı.

"Tanıştığımıza memnun oldum, Nikhil," dedi hoş bir gülümsemeyle. Gogol'e ilgiyle bakmasına karşın, ne yaptığı işe ara verdi, ne de ona elini uzattı.

Maxine, başka bir şey içmek isteyip istemediğini sormadan Gogol'e bir kadeh şarap koydu. "Gel," dedi, "sana evi göstereyim." Beş kat halısız merdiven çıktılar; basamaklar ikisinin ağırlığıyla gıcırdıyordu. Evin planı basitti; her katta, Gogol'ün, her birinin kendi dairesinden çok daha büyük olduğundan emin olduğu kocaman iki oda vardı. Pervazlara, tavan süslemelerine, mermer şöminelere hayran kaldı; bunlar, Gogol'ün tüm bilgisini ortaya çıkartarak haklarında uzun uzun konuşabileceği şeylerdi. Duvarlar, gülhatmi pembesi, lila ve fıstık yeşili gibi göz alıcı renklere boyanmıştı ve odaların hepsi resimler, çizimler ve fotoğraflarla doluydu. Odalardan birinde, küçük bir kızın yağlı boya tablosunu gördü; bu küçük kızın Maxine olduğunu düşündü; pembe kolsuz elbise giyen, baş döndürücü, genç Lydia'nın kucağında oturuyordu. Her katın koridorundaki, üzeri bir insanın tüm hayatı boyunca okuyabileceği kadar roman, biyografi, her sanatçının kalın monografileri ve Gogol'ün gıptayla baktığı mimari kitaplarıyla dolu raflar, tavana kadar uzanıyordu. Bunca dağınıklığın yanında evin Gogol'ü etkileyen bir sadeliği de vardı; yerlerde halı yoktu, uzun şeritler halinde parke döşeliydi ve çoğu pencereye kocaman boyutlarını iyice ortaya çıkartmak için perde takılmamıştı.

Evin en üst katı Maxine'indi. Arka tarafında kızaklı bir yatak olan şeftali rengi yatak odası ve uzun, kırmızı-siyah bir banyosu vardı. Lavabonun üzerindeki raf, boynu, boğazı, gözleri, ayakları için ve ayrıca gündüz, gece, güneşte ve gölgede kullanılacak kremlerle doluydu. Yatak odası, aslında onun gardırop gibi kullandığı, griye boyalı bir oturma odası olmasına karşın, ayakkabıları, çantaları ve giysileri yere, sağa sola saçılmış, rengi solmuş bir kanepenin üzerine yığılmış ve sandalyelerin arkasından sarkmaktaydı. Bu düzensiz yerler fark edilmiyordu bile; bu evde insanın dikkatini çekecek o kadar çok şey vardı ki, evin kusurları ve dağınıklığı göze çarpmıyordu.

"Frizli pencereler çok güzel," diye yorum yaptı Gogol, tavana doğru bakarken.

Max şaşkınlıkla Gogol'e döndü. "Ne?"

"Bu tip pencereler böyle adlandırılıyorlar," diye açıkladı, parmağıyla pencereyi işaret ederek. "Bu döneme ait evlerde bu pencereler oldukça yaygındır."

Max önce kafasını kaldırıp pencerelere, ardından etkilenmiş bir şekilde Gogol'e baktı. "Bundan haberim yoktu."

Gogol, Maxine'le rengi solmuş kanepede oturmuş, Maxine'in düzeltmelerine yardımcı olduğu on sekizinci yüzyıl duvar kâğıtlarıyla ilgili resimli bir kitaba bakıyordu; kitabın bir tarafı Gogol'ün, bir tarafı Maxine'in dizinde duruyordu. Maxine, Boston'da bir erkekle birlikte yaşadıktan sonra, altı ay önce tekrar buraya taşındığını, bu birlikteliğin yürümediğini umursamadan anlatarak Gogol'e bu evde büyüdüğünü söyledi. Gogol ona kendi başına bir eve çıkmayı düşünüp düşünmediğini sorduğunda, Maxine böyle bir şeyin hiç aklına gelmediğini söyledi. "Şehirde ev kiralamak zahmetli bir iş," dedi Maxine. "Ayrıca, ben bu evi seviyorum. Buranın dışında yaşamak istediğim başka bir yer yok." Gogol, Maxine'in tüm entelektüelliğine karşın, oldukça eski moda bir şekilde biten ilişkisinden sonra tekrar ailesinin yanına taşındığını fark etti; bu, Gogol'ün hayatının bu devresinde yapmayı asla hayal edemeyeceği bir şeydi.

Akşam yemeğinde Maxine'in babasıyla tanıştı; uzun boylu, hoş bir adamdı, Maxine'inkilerle aynı solgun, yeşil-gri gözleri, dolgun beyaz saçları ve burnunun ortasına kadar indirdiği dikdörtgen camlı gözlükleri vardı. "Nasılsın? Ben Gerald," dedi, başını öne eğip Gogol'ün elini sıkarken. Gerald, Gogol'e üçer tane çatal, kaşık ve kumaş peçete verip masayı kurmasını istedi. Gogol, çok fazla tanımadığı bir ailenin her gün kullandığı eşyalara dokunduğunun farkında olarak ona söyleneni yaptı. "Sen buraya oturacaksın, Nikhil," dedi Gerald, gümüş çatal-bıçak takımı masaya yerleştirildikten sonra sandalyelerden birine işaret ederek. Gogol, masanın bir kenarındaki yerini aldı, hemen karşısında Maxine vardı; Gerald ve Lydia da masanın diğer iki ucuna oturmuşlardı. Gogol, Maxine'le buluşmaya vaktinde gidebilmek için ofisten erken çıkabilmek adına öğlen yemeği yememişti ve ona alıştığından daha ağır ve daha lezzetli gelen şarap çoktan ba-

şına vurmuştu bile. Şakaklarında hoş bir ağrı hissetti, o güne ve günün onu getirdiği yere minnettardı. Maxine iki mum yaktı. Gogol şarap şişesi'nin mantarını çıkarttı. Lydia yemeği büyük, beyaz tabaklarda servis etti: Rulo yapılıp iple bağlanmış ve bolca yoğun sosun ortasına oturtulmuş ince bir parça et ve haşlanmış, gevrek yeşil fasulye. Önce içi küçük, yuvarlak kızartılmış kırmızı patateslerle dolu bir kâse, ardından da salata kâsesi masada elden ele dolaştı. Yemeği, tadını çıkartarak etin yumuşaklığı ve fasulyelerin tazeliğinden bahsederek yiyorlardı. Gogol'ün kendi annesi bir misafire asla bu kadar az yemek ikram etmezdi. Gözlerini Maxine'in tabağına diker, ikinci, hatta üçüncü tabağı yemesi için ısrar ederdi. Misafirlerin istedikleri yiyeceklerden rahatça alabilmeleri için masanın üzeri bir sıra servis tabağıyla dolu olurdu. Oysa Lydia, Gogol'ün tabağıyla ilgilenmiyordu. Mutfakta daha yemek olduğunu belirten bir şey söylememişti. Onlar yemek yerken Silas, Lydia'nın ayağının dibinde oturuyordu, Lydia etinden koca bir parça kesip köpeği avucunun içinden besledi.

Dördü, iki şişe şarabı çabucak bitirip üçüncü şişeyi açtılar. Ratliffler masada çok konuşuyorlardı; kendi ailesinin önemsemediği şeyler hakkında fikir yürütüyorlardı: Filmler, müzelerdeki sergiler, iyi restoranlar ve günlük şeylerin tasarımları. New York'tan, nefret ettikleri ya da çok sevdikleri mağazalar, semtler ya da binalar hakkında, Gogol'ün, şehri çok az bildiğini hissetmesine sebep olan bir samimiyetle bahsediyorlardı. Gerald ve Lydia'nın yetmişlerde, kimse burada yaşamak istemediği zamanlarda satın aldığı bu evden, bu civarın geçmişinden ve Gerald'ın, yolun karşı tarafındaki okulda Yunan ve Latin dili öğretmeni olduğunu açıkladığı Clement Clarke Moore'dan bahsediyorlardı. "Buranın yerleşim bölgelerine ayrılmasından o sorumludur," dedi Gerald. "Ve elbette 'Noel'den Önceki Geceydi'nin yazılmasından da." Gogol, yemek yerken bu tür şeylerin konuşulmasına, yemeğin yavaş yavaş yenmesinin hoş görülmesine, üzerini dolduran şişe, ekmek kırıntısı ve boş bardaklara rağmen hâlâ masada oturuyor olmaya alışkın değildi. İçinden bir ses ona tüm bunların kendi şerefine olmadığını, Ratliffler'in her akşam böyle ye-

mek yemediğini söyledi. Gerald avukattı. Lydia ise Metropolitan Sanat Müzesi'nin dokuma bölümünün müdürüydü. Gogol'ün geçmişi, Yale ve Columbia'da geçirdiği yıllar mimarlık kariyeri ve Akdenizli görüntüsü Ratliffler'i hem memnun etmiş, hem de meraklarını uyandırmıştı. Yemeğin bir yerinde Lydia, "İtalyana benziyorsun," demişti, Gogol'e mum ışığında bakarak.

Gerald, eve gelirken aldığı Fransız çikolatasını hatırladı; ambalajını açıp çikolatayı parçalara böldüler ve elden ele gezdirdiler. Konu dönüp dolaşıp Hindistan'a geldi. Gerald Hindu fundamentalizminin son yıllardaki yükselişi hakkında sorular sordu; oysa Gogol'ün bu konu hakkında oldukça az bilgisi vardı. Lydia uzun uzun Hindistan halılarından ve minyatürlerinden bahsetti, Maxine ise üniversitede bir sömestr aldığı Budist *stupa* dersini anlattı. Ratliffler'in daha önce Kalküta'ya giden bir tanıdıkları yoktu. Gerald'ın bir iş arkadaşı balayında Hindistan'a gitmişti. Döndüğünde, gölün üzerine inşa edilmiş bir sarayın muhteşem fotoğraflarını getirmişti. Orası Kalküta'da mıydı?

"Orası Udaiphur'dur," dedi Gogol. "Ben oraya hiç gitmedim. Kalküta doğuda, Tayland'ın yakınında."

Lydia salata kâsesinin üzerine eğilip kâsenin içinde kalan tek tük marul parçalarını bulup parmaklarıyla yemeye başladı. Artık daha rahat görünüyordu, daha çabuk gülümsüyordu ve yanakları şarabın etkisiyle pembeleşmişti. "Kalküta nasıl bir yer? Güzel mi?"

Bu soru Gogol'ü şaşırtmıştı. O, insanların yoksulluk, dilenciler ve sıcak hakkında sorular sormasına alışmıştı. "Kimi yerleri güzel," dedi. "İngilizlerden kalma, Viktoria dönemine ait birçok mimari eser var. Ama bunların çoğu gittikçe bozuluyor."

"Sanki Venedik gibi," dedi Gerald. "Peki, kanallar var mı?"

"Sadece muson yağmurları yağdığında. O zaman sokakları sel basıyor. Sanırım en çok o haliyle Venedik'e benziyor."

"Ben Kalküta'ya gitmek istiyorum," deyiverdi Maxine, sanki bu hayatı boyunca yadsıdığı bir şeymiş gibi. Masadan kalkıp ocağa doğru yürüdü. "Canım çay istedi. Başka isteyen var mı?"

Gerald ve Lydia bu akşam çay içmemeye karar verdiler; yatmadan önce ***Ben, Claudius*** filmini videodan izlemek istiyorlar-

dı. Bulaşıkları ellemeden masadan kalktılar, Gerald iki kadehi ve şarabın geri kalanını aldı. "İyi geceler, canım," dedi Lydia, Gogol'ü yanağından öperek. Ardından Gerald ve Lydia'nın ayak sesleri merdivenleri gürültüyle gıcırdatarak üst kata doğru kaybolup gitti.

Maxine, ikisi yalnız kalır kalmaz, "Herhalde daha önce hiç ilk randevunu çıktığın kızın ailesiyle geçirmemişsindir," dedi, ağır beyaz fincanlardan sütlü Lapsang Souchong yudumlarlarken.

"Onlarla vakit geçirmek güzeldi. Çok sevimli insanlar."

"Bu da başka bir ifade tarzı, elbette."

Kısa bir süre masada oturup konuştular, yağmurun sesi, evin arkasındaki kapalı yerde yankılanıyordu. Mumlar diplerine kadar eridi ve mum damlaları masaya aktı. Yerde ağır adımlarla yürüyen Silas gelip kafasını Gogol'ün bacağına yasladı; kafasını kaldırmış Gogol'e bakıyor ve kuyruğunu sallıyordu. Gogol, eğilip Silas'ın başını okşamayı denedi.

"Hiç köpeğin olmadı, öyle değil mi?" dedi, Gogol'ü izlemekte olan Maxine.

"Hayır."

"Hiç istemedin mi?"

"Çocukken. Ama ailem bu sorumluluğu almak istemedi. Ayrıca üç-dört yılda bir Hindistan'a gitmemiz gerekiyordu."

Gogol, Maxine'e ilk defa kendi ailesinden ve geçmişinden bahsettiğini fark etti. Belki bana ailem ve geçmişim hakkında daha fazla soru sorar diye düşündü. Fakat Maxine, "Silas seni sevdi. Yabancıları çok zor sever," dedi.

Gogol, Maxine saçını çözüp bir an omuzlarının üzerine döktükten sonra elinin etrafına sararak özensizce yeniden toplarken onu izledi. Maxine de Gogol'e bakıp gülümsedi. Bir kez daha kazağının altına hiçbir şey giymediğini fark etti.

"Gitmem gerekiyor," dedi Gogol. Fakat gitmeden önce bulaşıklara yardım etme teklifini Maxine'in kabul etmesi onu memnun etmişti. Hiç acele etmeden sofrayı kaldırdılar; birlikte makineyi doldurdular, masanın ve tezgâhın üzerini sildiler, tencereleri ve tavaları yıkayıp kuruladılar. Pazar günü öğleden son-

ra Film Forum'a gidip Lydia ve Gerald'ın daha önce gittiği ve yemekte onlara tavsiye ettiği Antonioni'nin çifte gösterimini görmeye karar verdiler.

İşleri bittiğinde Maxine, "Seninle metroya kadar geleyim," dedi ve Silas'ın boynuna tasmasını taktı. "Dışarı çıkması gerekiyor." Birlikte, salonun olduğu kata çıkıp paltolarını giydiler. Gogol, televizyonun, tavandan gelen belli belirsiz sesini duyuyordu. Merdivenlerin başında durdu. "Ailene teşekkür etmeyi unuttum," dedi.

"Ne için teşekkür edeceksin?"

"Beni ağırladıkları için. Akşam yemeği için."

Maxine, dirseğiyle Gogol'ün dirseğine vurup, "Bir dahaki sefere teşekkür edersin," dedi.

Ta ilk baştan, Gogol onların yaşamına kolayca dahil olduğunu hissetmişti. Bu, onun alışkın olduğu misafirperverlik anlayışından farklıydı; Ratliffler bonkör insanlar olmalarına karşın, sırf başkalarına uyum sağlamak için kendi yaşamlarından fedakârlık yapmazlardı, kendi tecrübesinden de tam olarak anladığı üzere, onların yaşamı Gogol'ün hoşuna gidecekti. Kendi işleriyle meşgul olan Gerald ve Lydia onlara karışmıyorlardı. Gogol ve Maxine sinemadan ya da dışarıda yedikleri akşam yemeğinden sonra canlarının istediği gibi eve gelip gidiyorlardı. Gogol, Maxine'in tereddüt dahi etmeden ve suçluluk duymadan rahatça aldığı kaşmir kazakların ve aşırı pahalı parfümlerin satıldığı dükkânların bulunduğu Madison Caddesi'ne onunla birlikte alışverişe gidiyordu. Masaların küçük, hesaplarınsa dev gibi olduğu loş, vasat görünümlü lokantalarda yemek yiyorlardı. Neredeyse her defasında Maxine'in ailesinin evine dönüyorlardı. Her defasında atıştıracak lezzetli bir peynir ya da kaz ciğeri ezmesi ve içecek iyi bir şarap oluyordu. Maxine'in küçük küvetinde birlikte banyo yapıyor, yerdeyse şarap kadehleri ya da malt viski bardakları oluyordu. Geceleri Maxine'in büyüdüğü odada, yumuşak, çökük şiltenin üzerinde onun fırın gibi sıcacık vücuduna sarılarak uyuyor ve gecenin bir vakti, Gerald ve Lydia'nın yatak odasının hemen üzerindeki bu odada onunla sevişiyordu. Gece geç saate kadar çalışma-

sı gerektiğinde her zamanki gibi oraya gidiyordu; Maxine ona yemek ayırıyor ve sonra ikisi birlikte üst kata çıkıyorlardı. Sabahları o ve Maxine alt kata, mutfağa inip dağınık saçlarıyla onlara katılıp kahve, kızarmış baget ekmeği dilimleri ve marmelat aranırken Gerald ve Lydia hiçbir şey düşünmüyordu. Orada kaldığı ilk gecenin sabahında onlarla karşılaşmaktan korkmuş, önceden duş almış ve bir gün önceden kalan buruşuk gömleğini ve pantolonunu giymişti, fakat üzerlerinde hâlâ sabahlıkları olan Gerald ve Lydia sadece gülümsemiş ve ona, civardaki en sevdikleri fırından aldıkları ılık çörekleri ve gazeteleri uzatmışlardı.

Maxine'e, eve, Gerald ve Lydia'nın yaşam tarzına hızla ve aynı anda âşık olmuştu, çünkü onu tanımak ve sevmek, tüm bunları tanımak ve sevmek demekti. Maxine'i çevreleyen karmaşayı, yerleri ye başucunu daima kaplayan binlerce şeyi ve beşinci katta yalnızlarken tuvalete gittiğinde kapıyı kapatmama huyunu seviyordu. Maxine'in derbeder hali Gogol'ün onu daha da fazla sevmesini sağlıyor, Gogol'ün derli toplu haline meydan okuyordu. Maxine'in ve ailesinin yediği yiyecekleri, mısır unundan yapılmış lapayı, İtalyan çorbasını, şaraplı balık çorbasını ve parşömen kâğıdında fırında pişirilmiş eti, osso buco'yu sevmeyi öğrendi. Onların sofra takımlarını ellerinin arasında hissetmeyi bekliyor ve hâlâ kısmen katlı olan kumaş peçeteyi kucağında tutuyordu. İçinde deniz ürünü olan makarnaya parmesan peyniri rendelenmeyeceğini, tahta kaşıkların bulaşık makinesine koyulmayacağını öğrendi; bir akşam bulaşığa yardım ederken yanlışlıkla tahta kaşığı bulaşık makinesine koymuştu. Orada geçirdiği geceler boyunca her zamankinden daha erken kalkmaya ve sabah yürüyüşüne çıkmak isteyen Silas'ın alt kattan gelen havlama sesine alışmıştı. Her akşam yeni bir şarap şişesinden çıkan mantarın sesine de alışmıştı.

Maxine geçmişi konusunda açıktı, Gogol'e albümünün mermer desenli sayfalarında eski erkek arkadaşlarının fotoğraflarını gösteriyor, o ilişkilerinden utanmadan ya da pişmanlık duymadan anlatıyordu. Yaşamını olduğu gibi kabullenme becerisine sahipti; Gogol, onu tanıdıkça, onun hiçbir zaman kendinden

başka biri, başka bir yerde, başka biçimde yetiştirilmiş biri olmayı dilemediğini fark etti. Gogol'e göre bu, ikisinin arasındaki en büyük farktı; ona, Maxine'in yetiştiği büyük evden ve özel okullardaki eğitiminden çok daha farklı gelen bir şeydi. Ayrıca Maxine'in ailesine ne kadar öyküdüğünü ve onların zevkleriyle yaşam tarzına ne kadar saygı duyduğunu gördükçe daha da şaşırıyordu. Yemek masasında ailesiyle kitaplar, tablolar ve ortak tanıdıkları hakkında arkadaşlarıyla tartışırmış gibi tartışıyordu. Gogol'ün kendi ailesinin yanında hissettiği sıkıntıdan eser yoktu. En ufak bir zorunluluk hissi yoktu. Gogol'ün ailesinin aksine, Maxine'in ailesi onu hiçbir şeye zorlamıyor ve Maxine onların yanında sadakatle ve mutlu bir biçimde yaşıyordu.

Maxine, Gogol'ün anne babasının yaşamıyla ilgili kimi şeyleri duyduğunda çok şaşırmıştı. Örneğin, Gogol'ün ailesinin tüm arkadaşlarının Bengalli olduğunu, annesiyle babasının görücü usulüyle evlendiğini, annesinin her gün Hint yemeği pişirdiğini ve sari giyip alnının ortasına bindisini mutlaka kondurduğunu duyduğunda, "Gerçekten mi?" diye sormuştu, Gogol'ün anlattıkların inanamayarak. "Ama sen çok farklısın. Ailenin böyle olduğu aklımın ucundan bile geçmedi." Gogol bu sözden rahatsız olmadı, fakat ikisinin arasına bir çizgi çekildiğinin de farkındaydı. Gogol'e göre annesiyle babasının evlenme biçimi, üzerinde düşünmeyi gerektiren müstesna bir şey değildi; onların neredeyse bütün arkadaşları aynı yolla evlenmişlerdi. Fakat yaşamları Gerald ve Lydia'nınkine hiç benzemiyordu. Lydia'nın doğum gününde ona pahalı mücevherler sunuluyor, ortada hiçbir sebep yokken eve çiçek alınıyor, ikisi alenen öpüşüyor, şehirde yürüyüşe ya da tıpkı Gogol ve Maxine gibi akşam yemeğine çıkıyorlardı. İkisinin akşamları kanepede kıvrılışını ve Gerald'ın Lydia'nın omzuna başını koyduğunu gören Gogol, yaşamı boyunca kendi annesiyle babası arasında bu tür bir fiziksel yakınlığa tanık olmadığını hatırlıyordu. Kendi annesiyle babası arasında var olan sevgi tamamen özel ve başka kimsenin yanında sergilenmeyen bir şeydi. Gogol ona bu gerçekleri itiraf ettiğinde, Maxine, "Bu çok can sıkıcı bir şey," dedi. Gogol onun verdiği tepkiden rahatsız

olsa da, ister istemez o da Maxine'in söylediğine katılıyordu. Maxine bir gün Gogol'e, ailesinin onun Hintli bir kızla evlenmesini isteyip istemediğini sordu. Bunu sadece meraktan sormuştu ve ayrıntılı bir yanıt da beklemiyordu. Gogol o anda ailesine çok öfkelendi, yanıtın ne olduğunu çok iyi bildiğinden, keşke ailem başka türlü olsaydı diye düşündü. "Bilmiyorum," dedi. "Sanırım. Ama onların ne istediğinin hiçbir önemi yok."

Maxine, Gogol'ün evine nadiren gidiyordu; orada sahip olacakları tam mahremiyet bile ikisini, hiçbir sebepten ötürü Gogol'ün evinin civarına getirmiyordu. Yine de, evde ailesinin verdiği ve onun hiç ilgisini çekmeyen akşam yemekleri olduğunda, Maxine paltosu, büyük, kahverengi deri çantası ve eskimiş ayakkabılarıyla Gogol'ün kapısında beliriyor, evin havasını bir anda gardenya esanslı parfümüyle dolduruyor ve aşağıda trafik gürülderken, ikisi Gogol'ün şiltesinin üzerinde sevişiyorlardı. Duvarlara hiçbir şey asmadığının ve tavandaki kasvetli ışık veren ampulün yerine yeni ampul alma zahmetine girmediğinin farkında olan Gogol, Maxine'i bu evde ağırlamaktan rahatsızlık duyuyordu. Maxine en sonunda, bu ziyaretlerden birinde, "Gogol burası çok kötü," dedi, birlikte olmaya başlamalarının üzerinden aşağı yukarı üç ay geçmişti. "Burada yaşamana izin veremem." Ailesi evine ilk geldiğinde, annesi de aşağı yukarı aynı şeyi söylediğinde Gogol onunla tartışmış, kendi yalın ve yalnız yaşamının güzelliklerini hararetle savunmuştu. Fakat Maxine aynı şeyi söyleyip ardından, "Benimle kalmalısın," dediğinde, Gogol içten içe heyecanlanmıştı. Maxine'i, gerçekten istemediği bir şeyi teklif etmeyeceğini bilecek kadar iyi tanıyordu. Yine de tereddüt etti; ailesi ne düşünürdü? Maxine omuzlarını silkti. Herhangi bir şeyden bahsedermiş gibi, "Ailem seni seviyor," dedi, sıradan bir biçimde. Böylece Gogol, içinde giysilerinin olduğu birkaç çantadan başka bir şey getirmeyerek kısmen Maxine'in evine taşındı. Şiltesi, masası, su ısıtıcısı, ekmek kızartma makinesi, televizyonu ve geri kalan eşyaları Amsterdam Caddesi'nde kaldı. Telesekreteri mesajlarını kaydetmeye devam etti. Mektupları hâlâ oraya, üzerinde ad yazmayan metal bir kutuya geliyordu.

Altı ay içinde Gogol'de Ratliffller'in evinin anahtarları olmuştu; Maxine, anahtarları ona Noel'de, Tiffany marka gümüş bir anahtarlıkta vermişti. Tıpkı ailesi gibi, Gogol de ona Max diye hitap etmeye başlamıştı. Gogol gömleklerini Maxine'in evinin bulunduğu sokağın köşesindeki kuru temizlemeciye bırakıyordu. Maxine'in sütun üzerinde etrafı kalabalık lavabosunun kenarına diş fırçasını ve tıraş bıçağını koydu. Haftada birkaç defa, sabahları erken kalkıp Gerald'la, Hudson'dan Battery Park City'ye kadar koşup geri dönüyorlardı. Silas'ı yürüyüşe çıkartmaya gönüllü olmuştu, köpek ağaçları koklayıp onların dibine işerken tasmasını tutuyor ve naylon torbayla onun ılık dışkısını yerden kaldırıyordu. Tüm hafta sonunu evde, Gerald ve Lydia'nın raflarındaki kitapları okuyarak ve gün boyunca kocaman, çıplak pencerelerden süzülen gün ışığını hayranlıkla izleyerek geçiriyordu. Kimi kanepeleri ve sandalyeleri diğerlerine tercih etmeye başlamıştı; o evde olmadığı zamanlarda bile, duvarlarda asılı tabloları ve resimleri kafasında canlandırıp onların büyüsüne kapılabiliyordu. Evine, ancak geçerli bir sebep olduğunda gidiyordu; örneğin telesekreterindeki kaseti dinleyip başa sarmak ya da kirasını ve faturalarını ödemek gibi.

Hafta sonları Gerald ve Lydia'nın akşam yemeği davetlerinin hazırlıklarına yardım ediyor, Lydia'yla birlikte elma soyuyor ve karidesleri ayıklıyor, şarap ve yedek sandalye getirmek üzere Gerald'la mahzene iniyordu. Lydia'yla ilgili her şeye ve onun, kendisini meşgul eden şeylerle telaşını dizginleyip sakince ilgilenişine adeta âşık olmuştu. Bu yemek davetleri Gogol'ü her defasında şaşırtıyordu; mum ışığıyla aydınlatılan masanın etrafında, özenle seçilmiş ressamlar, editörler, akademisyenler ve galeri sahiplerinden oluşan sadece bir düzine misafir oturuyor, her çeşidi tek tek tabaklarına alıp yiyor ve gece sona erene dek çeşitli konular hakkında zekice konuşuyorlardı. Bu yemekler ailesini partilerinden, çocuklarını da yanında getiren asla otuzdan az kişinin davetli olmadığı neşeli ve canlı akşamlardan ne kadar da farklıydı. Balık ve et yan yana servis edilirdi, o kadar çok yemek olurdu ki, misafirler dönüşümlü yemek zorunda kalırlardı, pişi-

rildikleri tencerelerin içinde getirilen yemekler masanın üzerini doldururdu. Misafirler, evin farklı odalarında bulabildikleri yere oturur, yarısı yemeğe başlamadan diğer yarısı çoktan bitirmiş olurdu. Kendi yemek davetlerinin merkezinde olan Gerald ve Lydia'nın aksine, kendi ailesi kendi evlerinde garson gibi davranır, dikkatli ve tedirgin olur, yemek yemek için misafirlerin çoğunluğunun boş tabaklarının lavabonun kenarına yığılmasını beklerlerdi. Kimi zaman, Gerald ve Lydia'nın masasından kahkahalar yükselir, yeni bir şarap şişesi açılır ve kadehini bir daha doldurulması için uzatırken, Gogol, Maxine'in ailesinin içine bu denli girmesinin kendi ailesine ihanet etmek anlamına geldiğinin farkındaydı. Konu ailesinin Maxine'i bilmemesi değil, onun Gerald ve Lydia'yla ne kadar vakit geçirdiği hakkında en ufak bir fikirlerinin olmamasıydı. Kendi ailesinin, Lydia ve Gerald kadar zengin olmak bir yana, asla onlar kadar rahat olamayacağını biliyordu. Kendi annesiyle babasının Gerald ve Lydia'nın masasında oturup Lydia'nın pişirdiği yemekleri iştahla yediğini ve Gerald'ın şarap seçimine hayran kaldığını hayal edemiyordu. Onların, Gerald ve Lydia'nın akşam yemeği partisindeki konuşmalarına eşlik ettiklerini hayal edemiyordu. Yine de kendisi her gece buradaydı ve sadece bunları yaparak Ratliffler'in dünyasında memnuniyetle karşılanan yeni bir üye olmuştu.

Haziran ayı geldiğinde Gerald ve Lydia New Hampshire'a, göl kenarındaki evlerine gittiler. Bu, üzerinde hiç düşünmeden tekrarlanan bir ritüeldi; Gerald'ın ailesinin tüm yıl boyunca yaşadığı kasabaya altı aylığına göç ediyorlardı. Birkaç gün boyunca çadır bezinden yapılmış onlarca torba, içki dolu koliler, yiyecek dolu torbalar ve kasalarca şarap koridorda yığılı kaldı. Onların ayrılışı Gogol'e kendi ailesinin üç-dört yılda bir Kalküta'ya yaptığı hazırlıkları hatırlattı; oturma odası ailesinin hazırlayıp sonra boşaltıp bir daha hazırladığı ve akrabalarına mümkün olduğunca çok hediye sığdırmaya çalıştığı bavullarla dolu olurdu. Ailesinin heyecanına karşın, hazırlıklarında yine de bir resmiyet olurdu; Aşima ve Aşoke hem endişeyle hem de sabırsızlıkla, Kalküta'da havaalanında daha az yüz bulacakları gerçeğine ve en son oraya

gittiklerinden bu yana meydana gelen akraba ölümlerine göğüs germek için kendilerini hazırlarlardı. Kalküta'ya kaç defa gitmiş olurlarsa olsunlar, dördünün bu kadar uzak bir mesafeye gitme işi babasını hep tedirgin ederdi. Gogol, bir yükümlülüğün yerine getirildiğinin farkındaydı; ailesini her defasında oraya geri döndüren şey bir görev duygusuydu. Fakat Gerald ve Lydia'yı New Hampshire'a götüren şey keyfin çağrısıydı. Gerald ve Lydia, öğlen, Gogol ve Maxine işteyken tantanasız biçimde yola çıktılar. Gerald ve Lydia'nın yokluğunda evdeki kimi şeyler de ortadan kaybolmuştu: Silas, bazı yemek kitapları, mutfak robotu, romanlar, diskler, Gerald'ın müşterileriyle iletişim kurabilmek için kullandığı faks makinesi ve sokağa park ettikleri kırmızı Volvo. Mutfak masasının üzerine bir not bırakılmıştı. "Gidiyoruz!" diye yazmıştı Lydia, sonuna da X'ler ve O'lar eklemişti.

Birdenbire, Chelsea'deki ev Gogol ve Maxine'e kalmıştı. Alt katlara taşındılar, onlarca kanepe ve koltuğun üzerinde, yerde, mutfak tezgâhında, hatta bir defasında Gerald ve Lydia'nın yatağındaki inci grisi çarşafların üzerinde seviştiler. Hafta sonlarında bir odadan diğerine geçerken ya da beş katlı basamakları inip çıkarken çıplak dolaşıyorlardı. Canları nerede isterse orada yemek yiyorlar, yere eski bir yün battaniye seriyorlardı, bazen Gerald ve Lydia'nın en iyi porselen takımlarında dışarıdan aldıkları hazır yemekleri yiyorlar ve cömert, uzun günlerin güçlü güneş ışıkları kocaman pencerelerden geçip vücutlarını ısıttığından günün olmadık saatlerinde uykuya dalıyorlardı. Hava ısınmaya başladıkça vakit alan yemekler pişirmeyi bıraktılar. Suşi, salata ve soğuk somon fümeyle karınlarını doyuruyorlardı. Kırmızı şarabı bırakıp beyaz şarap içmeye başladılar. Artık evde sadece ikisi olduğundan Gogol, beraber yaşadıklarını her zamankinden daha fazla hissediyordu. Yine de bu ona yetişkinlik değil, bağımlılık gibi geliyordu. Beklentiler ve sorumluluk olmadan, kendi yaşamından gönüllü bir sürgün hayatı yaşıyordu. Bu evde hiçbir şeyden sorumlu değildi; burada olmamalarına karşın Gerald ve Lydia'nın evdeki varlığı ister istemez hissediliyordu. Gogol onların kitaplarını okuyor, onların müziğini dinliyordu. İşten gel-

diğinde onların evinin kapısını açıyordu. Onların telefon mesajlarını not alıyordu.

Gogol, evin tüm güzelliğine karşın, yaz aylarında, belirgin kimi kötü yanları olduğunu öğrendi; Gerald ve Lydia'nın her yıl neden buradan uzaklaştıklarını anlamıştı. Kliması yoktu, havalar ısındığında burada olmadıklarından, Gerald ve Lydia klima taktırmaya gerek duymamışlardı ve elbette bir de perdesiz pencereler vardı. Sonuç olarak odalar gündüz ve gece bunaltıcı derecede sıcak oluyordu, pencereleri sonuna kadar açmak gerektiğinden kulaklarında vızıldayıp sinirini bozan sinekler onu tuzağa düşürüyor, ayak parmaklarının arasında, kollarında ve kalçalarında küçük yumrular bırakıyorlardı. Maxine'in yatağının üzerine asmak için sinek teli arıyordu; aklına Kalküta'ya gittiklerinde Sonia'nın, köşelerinden yatağın dört direğine asarak içinde uyuduğu saydam, mavi, naylon çadırlar geldi, naylonun uçları şiltenin altına sıkıştırılıyor ve böylece o gece için geçici, küçük ve içine girilmesi imkânsız bir oda yaratılıyordu. Gogol bazen sineklere dayanamıyordu, ışığı açıp yatakta ayakta duruyor ve elindeki terlik ya da kıvrılmış dergiyle onları arıyordu, bu sırada durumdan rahatsız olmayan ve sineklerin ısırmadığı Maxine ona yatıp uyuması için yalvarıyordu. Gogol, bazen sinekleri şeftali rengi duvarın üzerinde görüyordu, hepsi onun kanıyla dolu bu küçük noktalar tavandan sadece birkaç santim aşağıda duruyor, Gogol'ün onları öldürmeyeceği kadar yüksekte oluyorlardı.

Tüm yaz boyunca işini bahane ederek Massachusetts'teki eve uğramadı. Firma bir yarışmaya katılıyor ve Miami'de inşa edilecek yeni bir beş yıldızlı otel için proje hazırlanıyordu. Saat akşam on birdi ve Gogol kendi grubundaki, ayın sonuna kadar çizimleri ve maketleri bitirmeye çalışan birçok tasarımcıyla birlikte hâlâ ofisteydi. Telefon çaldığında arayanın Maxine olduğunu ve ona artık ofisten çıkması için dil dökeceğini umdu. Fakat arayan annesiydi.

"Neden bu saatte beni buradan arıyorsun?" diye sordu, şaşırmıştı, gözleri hâlâ bilgisayarın ekranındaydı.

"Çünkü evinde değilsin," dedi annesi. "Zaten hiç evinde değilsin, Gogol. Seni gece yarısı aradım, yine de evde değildin."

"Evdeyim anne," diye yalan söyledi. Uyumaya ihtiyacım var. Telefonun fişini çekiyorum."

"İnsan neden sadece fişini çekmek için telefon alır ki?"

"Beni aramanın bir sebebi var mı, anne?"

Annesi gelecek hafta sonu, doğum gününden önceki Cumartesi günü eve gelmesini istedi.

"Gelemem," dedi. Yetiştirmesi gereken bir işin son gününün yaklaştığını söyledi, fakat bu bir yalandı; o gün Maxine'le birlikte iki haftalığına New Hampshire'a gidecekti. Fakat annesi ısrar etti, babası ertesi gün Ohio'ya yola çıkacaktı; Gogol onlarla birlikte havaalanına gitmek, babasını yolcu etmek istemez miydi?

Babasının Cleveland dışında bir yerdeki küçük bir üniversitede dokuz ay geçirme planını kaba hatlarıyla biliyordu; babası ve bir meslektaşı, oradaki bir firma için araştırma yapmak üzere, meslektaşının çalıştığı üniversiteden ödenek almışlardı. Babası ona, kampus gazetesinde yayımlanan ve babasının mühendislik binasının önünde fotoğrafının da olduğu, ödenekle ilgili haberi kesip yollamıştı: "Profesör Ganguli İçin Ayrılan Saygın Ödenek," yazıyordu haberin başlığında. İlk başta ailesinin evi kapatması ya da öğrencilere kiralaması ve annesinin de oraya gitmesi düşünülmüştü. Fakat annesi onları şaşırtmış ve kendisinin dokuz ay boyunca Ohio'da yapacak bir şey bulamayacağını, babasının bütün gününü laboratuarda geçireceğini ve bu, akşam evde yalnız kalmak anlamına gelse bile, Massachusetts'te kalmayı tercih ettiğini söylemişti.

"Onu neden yolcu etmem gerekiyor ki?" diye sordu Gogol. Ailesinin yolculuğa çıkmayı asla olağan bir şey olarak kabul etmediğini biliyordu; en sıradan yolculuğa çıkanlar bile ayrıldıkları yerden yolcu edilir, vardıkları yerdeyse karşılanırdı. O yine de konuşmasına devam etti, "Babam ve ben zaten farklı eyaletlerde yaşıyoruz. Ben Ohio'dan da, Boston'a olduğu kadar uzağım."

"Böyle düşünme," dedi annesi. "Lütfen, Gogol. Mayıs'tan beri buraya gelmedin."

"İşim var, Anne. Meşgulüm. Ayrıca, Sonia da gelmiyor."

"Sonia, California'da yaşıyor. Sen çok yakındasın."

"Dinle, o hafta sonu eve gelemem," dedi. Gerçek, dudaklarının arasından yavaş yavaş dökülüyordu. O anda bundan başka bahanesi kalmadığının farkındaydı. "Tatile çıkıyorum. Tüm planlarımı çoktan yaptım."

"Neden bu tür şeyleri bize hep son dakikada söylüyorsun?" diye sordu annesi. "Ne tür bir tatil? Ne planları?"

"New Hampshire'da bir-iki hafta geçireceğim."

"Ya," dedi annesi. Sesinden hem Gogol'ün gideceği yeri beğenmediği, hem de rahatladığı anlaşılıyordu. "Bunca yer varken neden oraya gitmek istiyorsun? New Hampshire'la burası arasında ne fark var?"

"Çıktığım kızla birlikte gideceğim," dedi Gogol. "Ailesinin orada bir evi var."

Aşima bir süre hiçbir şey söylemedi, ama Gogol annesinin ne düşündüğünü biliyordu; başka bir kızın ailesiyle tatile gitmeye can atıyordu ama kendi ailesini görmek istemiyordu.

"Gideceğin yer tam olarak nerede?"

"Bilmiyorum. Dağlarda bir yerde."

"Kızın adı nedir?"

"Max."

"O erkek adı."

Gogol başını salladı. "Hayır, Anne. Adı Maxine."

Böylece, New Hampshire'a doğru yola çıktıklarında öğle yemeği için Pemberton Yolu'nda durdular; Gogol en sonunda buna ikna olmuştu. Maxine bu durumu sorun etmemişti, ev zaten yollarının üzerindeydi ve Gogol'ün ailesiyle tanışmaya can atıyordu. New York'tan kiralık bir arabayla yola çıktılar, bagajda Gerald ve Lydia'nın, yolladıkları kartpostalda onlardan istedikleri vardı: Şarap, torbalarca ithal makarna, büyük bir teneke zeytinyağı, kalın Parmesan ve Asiago peyniri dilimleri. Gogol, Maxine'ne tüm bunların neden gerekli olduğunu sorduğunda, Maxine hiçbir şeyin bulunmadığı bir yere gittiklerini açıkladı ve

eğer işleri oradaki tek markete kalırsa, sadece patates cipsi, Wonder marka ekmek ve Pepsi'yle karınlarını doyurmak zorunda kalacaklarını söyledi. Massachusetts'e giderken, Gogol Maxine'e oraya varmadan önce öğrenmesi gereken şeyleri açıkladı; ailesinin önünde birbirlerine dokunamayacak ya da öpüşemeyeceklerdi ve yemekte şarap olmayacaktı.

"Bagajda bir sürü şarap var," dedi Maxine.

"Fark etmez," diye yanıtladı Gogol. "Ailemin tribuşonu yok."

Bu kısıtlamalar Maxine'e eğlenceli gelmişti; sadece bir öğleden sonra tahammül etmesi gereken, bir daha asla tekrarlanmayacak istisnai bir durumdu. Gogol'ü ailesinin alışkanlıklarıyla özdeşleştirmiyordu; Gogol'ün evine götürdüğü ilk kız arkadaşı olduğuna hâlâ inanamıyordu. Gogol'se bu durum karşısında hiç heyecanlanmıyor, sadece bir an önce bitmesini istiyordu. Ailesinin yaşadığı yere girdiklerinde Gogol, oradaki yaşamın Maxine'e çok yabancı olduğunu fark etti; pazar yerleri, Sonia'nın ve kendisinin mezun olduğu tuğla cepheli lise, çimlerle kaplı birkaç metrekarelik alanların içinde, tahta kiremit kaplı ve birbirine rahatsız edici derecede yakın duran evler ve ÇOCUK ÇIKABİLİR yazan tabelalar onun alışkın olduğu şeyler değildi. Gogol, ailesi için büyük bir gurur kaynağı olan bu yaşamın onun hiç ilgisini çekmediğini ve kendisini buna rağmen sevdiğini biliyordu.

Güvenlik sistemleri kuran bir firmaya ait kamyonet ailesinin araba yolunun önünü kapatmıştı, bu yüzden arabayı sokağa, çimenliğin kenarındaki posta kutusunun önüne park etti. Maxine'i parke taşlarıyla kaplı girişe yönlendirdi ve ailesi kapıyı daima kilitlediği için zili çaldı. Annesi kapıyı açtı. Gogol annesinin gergin olduğunu hemen anladı, Gogol ve Maxine'in üzerindeki haki pantolon, tişört ve yumuşak, deri mokasenlerin aksine iyi sarilerinden birini giymiş, ruj ve parfüm sürmüştü.

"Merhaba, Anne," dedi eğilip annesini öperken. "Bu Maxine. Max, bu da benim annem. Aşima."

"Sonunla tanışabildiğimize çok sevindim Aşima," dedi Maxine ve ardından o da eğilip Aşima'yı öptü. "Bunlar sana," diyerek içinde kaz ciğeri ve reçel kutularıyla salça ve kornişon kavanozla-

rının olduğu selofana sarılı bir sepet verdi, Gogol ailesinin bunları sevmeyeceğini ve asla yemeyeceğini biliyordu. Yine de, Maxine sepetin içine bunları doldurmak üzere DeLuca ve Dean'de durduğunda, Gogol onun hevesini kırmamak için hiçbir şey söylememişti. Gogol, annesiyle babasının koridordaki dolaba koyduğu terliklerden giymek yerine eve ayakkabılarıyla girdi. Annesinin ardından oturma odasına, oradan da mutfağa gittiler. Annesi yeniden ocağın başına geçti ve önceden hazırladığı onlarca *samoa*yı kızartmaya devam etti; evin içini kesif bir duman kapladı.

Annesi, Maxine'e, "Nikhil'in babası üst katta," dedi, *samoa*ları delikli spatulayla alıp üzerine kâğıt mutfak havlusu serili tabağa koyarken. "Alarm şirketinden gelen adamla birlikte. Kusura bakmayın, börekler birkaç dakika içinde hazır olur," diye ekledi. "Yarım saat sonra geleceğinizi umuyordum."

"Eve neden güvenlik sistemi kurduruyoruz ki?"

"Babanın fikriydi," dedi annesi, "artık yalnız kalacağım ya." Civarda, hem de gündüz vakti iki hırsızlık olduğunu söyledi. "Böyle iyi semtlerde bile artık suç işleniyor," dedi başını sallayarak.

Annesi onlara yoğun, şekerli ve gül suyuyla tatlandırılmış birer bardak köpüklü, pembe *lassi* verdi. Normalde hiç oturmadıkları salonda oturdular. Maxine tuğla şöminenin üzerinde, Gogol ve Sonia'nın mavi-gri fonun önünde çekilmiş okul fotoğraflarını ve Olan Mills aile portrelerini gördü. Aşima'yla birlikte Gogol'ün çocukluk albümlerine baktı. Aşima'nın sarisinin kumaşına hayran kaldı ve kendi annesinin de Met'in dokuma bölümünün başında olduğunu söyledi.

"Met mi?"

"Metropolitan Sanat Müzesi," diye açıkladı Maxine.

"Oraya gittin, anne," dedi Gogol. "Beşinci Cadde'deki büyük müze. Hani bir sürü basamağı olan. Mısır tapınağını görmen için seni oraya götürmüştüm, hatırladın mı?"

Aşima, "Evet, hatırladım. Benim babam sanatçıydı," dedi Maxine'e, bu sırada Gogol'ün büyükbabasının duvara asılı suluboya tablolarından birini işaret ediyordu.

Merdivenden ayak sesleri duydular, ardından babası ve elinde klipsli yazı tahtası tutan üniformalı bir adam salona geldiler. Annesinin aksine babası özel bir şey giymemişti. Üzerinde, pamuklu kumaştan kahverengi bir pantolon ve hafifçe kırışmış kısa kollu gömlek ve terlik vardı. Kır saçları Gogol'ün onu son görüşünden bu yana daha seyrelmiş, göbeğiyse biraz daha büyümüştü. "İşte faturanız. Herhangi bir problem olursa sekiz yüzlü numaramızı arayabilirsiniz," dedi üniformalı adam. Ardından babası ve adam el sıkıştı. "İyi günler," diye seslendi adam evden çıkmadan önce.

"Selam Baba," dedi Gogol. "Seni Maxine'le tanıştırayım."

"Merhaba," dedi babası ve elini öyle bir havaya kaldırdı ki, sanki yemin etmeye hazırlanıyormuş gibi göründü. Babası onlarla oturmadı. Maxine'e, "Dışarıdaki senin araban mı?" diye sordu.

"Kiralık araba," dedi Maxine.

"Garajın önüne park etseniz daha iyi olur," dedi babası.

"Fark etmez," dedi Gogol. "Olduğu yerde kalsın."

"Ama tedbirli olmakta fayda var," diye ısrar etti babası. "Civardaki çocuklar pek dikkatli değiller. Bir defasında arabamı yolun kenarına park ettiğimde ön camımdan içeri beyzbol topu girdi. İstersen ben park edeyim."

"Tamam, ben hallederim," dedi Gogol ayağa kalkarak, ailesinin sürekli başlarına bir felâket geleceğinden korkması onu rahatsız etmişti. Eve döndüğünde masa hazırlanmıştı; yemekler o bunaltıcı hava için fazla ağırdı. Samoaların yanında galeta ununa bulanmış tavuk köfteleri, demirhindi sosuyla pişirilmiş nohut, kuzu *biryani* ve bahçedeki domateslerden yapılmış turşu vardı. Gogol, tüm bunları hazırlamanın annesinin neredeyse bir gününü aldığını biliyor, yine de yemeklerin fazlalığı onu utandırıyordu. Su bardakları çoktan doldurulmuş, özel günlerde kullandıkları tabaklar, çatal-bıçaklar ve kâğıt peçeteler masaya yerleştirilmişti, masanın etrafındaysa altın rengi kadife kumaşla kaplı yüksek arkalıklı rahatsız sandalyeler vardı.

"Haydi başlayın," dedi annesi, hâlâ mutfakla masa arasında gidip geliyor, son *samoa*ları kızartıyordu.

Ailesi Maxine'in yanında çekingendi, ilk başta mesafelerini korumuş, Bengalli arkadaşlarının arasındayken olduğu gibi yüksek sesle konuşmamışlardı. Ona hangi üniversiteye gittiğini ve annesiyle babasının ne iş yaptığını sordular. Maxine onların sıkıntılı halini çok önemsememiş, tüm dikkatini onlara vererek rahatça konuşmalarını sağlamıştı, Gogol'se Maxine'i ilk gördüğü anı ve kendisini de aynı biçimde baştan çıkarışını düşündü. Maxine, Gogol'ün babasına Cleveland'daki araştırma projesi hakkında, annesineyse halk kütüphanesindeki yeni başladığı yarım günlük işi hakkında sorular sordu. Gogol konuşmaya arada sırada katılıyordu. O yalnızca annesiyle babasının servis tabaklarını elden ele geçirme alışkanlığı olmadığının ve yemek yerken ağızlarını tam kapatmadıklarının farkındaydı. Maxine kazara uzanıp elini Gogol'ün saçına götürdüğünde gözlerini çevirdiler. Maxine'in bol bol yemesi, annesine şu ya da bu yemeği nasıl yaptığını sorması; Aşima'nın yaptıklarının o güne kadar yediği en güzel Hint yemeği olduğunu söylemesi ve annesinin yol için birkaç *samoa* ve tavuk köftesi paketleme teklifini kabul etmesi Gogol'ü rahatlatmıştı.

Annesi evde yalnız kalacağı için gergin olduğunu itiraf ettiğinde, Maxine onun yerinde olsa kendisinin de aynı biçimde hissedeceğini söyledi. Bir gün ailesinin evinde yalnızken eve hırsız girdiğinden bahsetti. Onlara ailesiyle yaşadığını söylediğinde Aşima, "Gerçekten mi? Ben Amerika'da kimsenin böyle yaşamadığını düşünüyordum," dedi. Manhattan'da doğup büyüdüğünü söylediğinde Gogol'ün babası kafasını salladı. "New York çok kalabalık," dedi, "çok fazla araba var, çok fazla yüksek bina var," dedi. Gogol'ün, Columbia Üniversitesi'nden mezuniyet törenine giderken arabalarının bagajının sadece beş dakika içinde soyulduğunu, tüm bavullarının çalındığını ve törene ceketsiz ve kravatsız katılmak zorunda kaldığını anlattı.

"Keşke akşam yemeğine de kalsaydınız," dedi annesi yemeğin sonuna geldiklerinde.

Fakat babası bir an önce gitmeleri gerektiğini söyledi. "Hava karardığında yolda olmasınlar."

Yemekten sonra çay ve Gogol'ün doğum günü şerefine hazırlanmış *payeş* geldi. Gogol'e, her ikisinin de imzaladığı Hallmark marka bir kart, yüz dolarlık çek ve Filene's marka lacivert, pamuklu süveter verdiler.

"Gittiğimiz yerde bu süvetere ihtiyacı olacak," dedi Maxine, hediyeyi beğenerek. "Geceleri hava çok serin oluyor."

Evin önüne çıktıklarında birbirlerine sarılıp öpüştüler; ilk önce Maxine onlara sarılıp öptü; Gogol'ün annesiyle babası da ona pek beceremeyerek de olsa karşılık verdiler. Annesi Maxine'e tekrar gelmesini söyledi. Gogol'e, babasının Ohio'daki telefon numarasının ve numaranın hangi gün kullanıma açılacağının yazılı olduğu bir kâğıt verdiler.

Gogol babasına, "İyi yolculuklar," dedi. "Projende bol şans."

"Sağ ol," dedi babası. Gogol'ün omzuna eliyle hafifçe vurdu. "Seni özleyeceğim," dedi. Ardından Bengalce, "Arada sırada anneni aramayı ihmal etme," dedi.

"Merak etme, Baba. Şükran gününde görüşürüz."

"Evet, görüşürüz," dedi babası. Ardından ekledi: "Dikkatli git, Gogol."

Gogol ilk başta babasının dil sürçmesinin farkına varmadı. Ama arabaya biner binmez, emniyet kemerlerini takarken Maxine, "Baban sana ne diye hitap etti?" diye sordu.

Gogol başını salladı. "Önemli bir şey değil. Sonra anlatırım," dedi. Arabayı çalıştırıp onları görebildikleri son ana kadar el sallayan ailesinin garajının önünden geri geri çıktı. "Varır varmaz bizi ara," dedi annesi Bengalce. Fakat Gogol sadece el salladı ve yola çıktı, annesini duymamış gibi davrandı.

Yeniden Maxine'in dünyasında olmak, eyalet sınırını geçip kuzeye doğru yol almak Gogol'ü rahatlatmıştı. Bir süre her şey aynı görünüyordu; aynı gökyüzü, aynı otoban uzayıp gidiyordu ve her iki yanda büyük içki dükkânlarıyla hazır yemek restoranları vardı. Maxine yolu biliyordu, bu yüzden haritaya bakmaları gerekmiyordu. Daha önce ailesiyle birlikte, ağaçların olduğu yerlere bakmak, arabayı yolun kenarına çekip güzel manzarayı izlemek ve fotoğraf çekmek için bir-iki defa günübirliğine New Hamps-

hire'a gelmişti. Fakat hiç bu kadar kuzeye gitmemişti. Çiftliklerin, tarlalarda otlanan üzeri benekli ineklerin, kırmızı ambarların, beyaz ahşap kiliselerin ve paslı çatıları olan kulübelerin önünden geçtiler. Küçük, dağınık kasabalardan geçtiler. Kasabaların adları Gogol'e hiçbir şey ifade etmiyordu. Otobanı arkalarında bırakıp dar, dik ve iki şeritli bir yola girdiler; dağlar adeta gökte asılı kalmış kocaman süt beyazı dalgalar gibi görünüyordu. Dorukların epey altında, ağaçlardan yükselen duman gibi görünen bulut kümecikleri vardı. Diğer bulutlar vadi üzerinde geniş gölgeler oluşturuyorlardı. Nihayet yolda sadece birkaç araba vardı, turistler ya da kamp alanları için koyulan tabelalar artık karşılarına çıkmıyordu, sadece daha fazla çiftlik ve ağaçlık alan görüyorlardı, yolun iki yanı mavi ve mor çiçeklerle kaplıydı. Gogol'ün ne nerede olduğu, ne de ne kadar uzağa gittikleri konusunda bir fikri vardı. Maxine Kanada'dan fazla uzakta olmadıklarını ve eğer üşenmezlerse günübirliğine Montreal'e bile gidebileceklerini söyledi.

Kanada çamı ve huş ağaçlarıyla dolu ormanın ortasında uzun, toprak bir yola saptılar. Nereye döndüklerini gösteren ne bir işaret ne de posta kutusu vardı. İlk başta görünürde ev de yoktu; etraf sadece yerleri kaplayan uzun, sarı eğreltiotlarıyla doluydu. Küçük taşlar lastiklerin altında hızla sağa sola sıçrıyor ve birbirine oldukça yakın ağaçlar arabanın tepesine gölgeler düşürüyorlardı. Kısmi bir boş alana geldiler, rengi ağarmış kahverengi tahta kiremitle kaplı, etrafı taştan alçak duvarla çevrili bir ev kaldı. Gerald ve Lydia'nın Volvo'su çimenlerin üzerine park edilmişti, çünkü araba park edebilecek başka bir yer yoktu. Gogol ve Maxine arabadan indiler, Maxine Gogol'ü elinden tutup evin arka tarafına götürdü; Gogol'ün bacakları saatlerdir arabada oturmaktan uyuşmuştu. Güneş henüz batmaya başlamıştı ve sıcaklığı hâlâ hissediliyordu, hava ılıktı. Eve yaklaşmaya başladıklarında Gogol önce avluyu, ardından da gölü gördü; gökyüzünden binlerce kat daha koyu, daha parlaktı ve çam ağaçlarıyla çevrelenmişti. Dağlar uzaklarda yükseliyordu. Göl, Gogol'ün umduğundan daha büyüktü; bir kıyısından diğerine yüzdüğünü hayal bile edemiyordu.

"Biz geldik," diye seslendi Maxine, kollarını V biçiminde sallayarak. Maxine'in, çimlerin üzerine koydukları Adirondack marka sandalyelerde oturan annesiyle babasının yanına gittiler; Gerald ve Lydia'nın bacaklarıyla ayakları çıplaktı ve kokteyllerini içip hayranlıkla manzarayı izliyorlardı. Silas Gogol'le Maxine'e doğru zıplıyor ve avlunun bir ucundan havlıyordu. Gerald ve Lydia bronzlaşmış, zayıflamış ve gelişigüzel giyinmişlerdi; Lydia beyaz bir atlet ve dar kot etek, Gerald ise kırışık mavi şort ve giymekten rengi solmuş yeşil, yakası düğmeli tişört giyiyordu. Lydia'nın kolları neredeyse Gogol'ünküler kadar kararmıştı. Gerald iyice esmerleşmişti. Okudukları kitaplar, sayfaları çimenlere bakacak biçimde ayaklarının yanında duruyordu. Turkuaz rengi yusufçuk başlarının üzerinde dönüp durdu, ardından zigzaglar çizerek uzaklaştı. Elleriyle gözlerini güneş ışıklarına siper ederek onları selamlamak için kafalarını çevirdiler. "Cennete hoş geldiniz," dedi Gerald.

Buradaki yaşamları New York'takinin tam tersiydi. Ev karanlık ve biraz rutubetliydi, ayrıca birbiriyle uyumsuz ilkel mobilyalarla doluydu. Banyodaki borular açıktaydı, kapı eşiklerinden kablolar geçiyordu ve çiviler kirişlerden çıkıyordu. Duvarlar, içlerinde o bölgede bulunan kelebeklerin olduğu çerçevelerle, o bölgenin ince beyaz bir kâğıda basılmış haritası ve ailenin yıllar içinde gölde çektirdiği fotoğraflarla doluydu. Pencerelerde, ince beyaz sopalara asılı pamuklu kumaştan kareli perdeler vardı. Gerald ve Lydia'yla kalmak yerine, Gogol ve Maxine evden biraz uzakta, geceleri fazla sıcak olmayan bir kulübede kalıyorlardı. Olsa olsa hücre büyüklüğünde bir yerdi burası ve aslında Maxine küçük bir kızken oyun oynaması için yapılmıştı. Kulübenin içinde küçük bir etajer ve iki ikiz yatağın arasında, üzerinde kâğıt başlıklı bir abajur olan ham ahşaptan bir başucu masası ve ayrıca içinde yedek yorganların olduğu iki sandık vardı. Yatakların üzerine çok eski elektrikli battaniyeler serilmişti. Köşede, uğultusu yarasaları kaçıran bir alet vardı. Yer yer dökülen

kütükler çatıyı destekliyordu, zeminin bitip duvarın başladığı yer arasında boşluk vardı ve arada çimler görünüyordu. Her yanda böcek ölüleri vardı; pencere camında ve duvarlarda öldürülmüşlerdi ve lavabo musluklarının arkasındaki su birikintisinde çürümeye yüz tutmuşlardı. "Burada olmak kamp yapmak gibi bir şey," dedi Maxine, ikisi birlikte çantalarını boşaltırken, fakat Gogol hiç kamp yapmamıştı ve ailesinin evinden sadece dört saat uzakta olmasına rağmen burası onun için farklı bir dünya ve daha önce hiç yapmadığı türden bir tatildi.

Orada geçirdiği günler boyunca Gogol, dar sahil şeridinde, etrafı diğer evler ve ters dönmüş kanolarla çevrili halde Maxine'in ailesiyle oturuyor ve parıldayan açık yeşil gölü izliyordu. Suyun üzerinde uzun iskeleler vardı. Larvalar kıyıya yakın yerlerde geziniyorlardı. Gogol de tıpkı onlar gibi portatif bir sandalyede oturuyor, kafasında pamuklu şapkasıyla kitap okuyor, kollarına arda sırada güneş kremi sürüyor ve bir sayfayı bile bitiremeden uykuya dalıyordu. Omuzları çok ısındığında suya girip iskeleye kadar yüzüyordu; kumlarda taş ya da yosun yoktu, ayağının altında yumuşacıklardı. Maxine'in birkaç mil ötede yaşayan büyükannesiyle büyükbabası Hank ve Edith de onlara sık sık eşlik ediyordu. Hank, emekli bir klasik arkeoloji profesörüydü, yanında daima okumak için ince Yunan şiiri kitapları getirir, üzeri güneş lekeleriyle kaplı uzun parmakları sayfaların üst köşelerinde kıvrılırdı. Bir ara ayağa kalkar, bir süre uğraşarak ayakkabılarını ve çoraplarını çıkartır, dizlerine kadar suya girer, ellerini beline koyup çenesini gururla havaya kaldırarak etrafa bakardı. Edith kısa boylu ve zayıftı, adeta küçük bir kız gibiydi; saçları küt kesilmişti ve yüzünde derin çizgiler vardı. İkisi birlikte dünyanın çoğu yerini, İtalya'yı, Yunanistan'ı, Mısır'ı ve İran'ı gezmişlerdi. Edith, Gogol'e, "Hiç Hindistan'a gitmedik," dedi. "Orayı görmeyi çok isterdik."

Gogol ve Maxine bütün gün etrafta çıplak ayak ve mayolarıyla dolaşıyorlardı. Gogol, Gerald'la birlikte gölün etrafındaki sarp, engebeli ve toprak yollarda çetin etaplar koşuyordu; bu yollar o kadar seyrek kullanılıyordu ki, çoğunlukla ikisinden baş-

ka kimse olmuyordu. Yolun tam ortasında küçük, Ratliff ailesinin üyelerinin gömülü olduğu özel bir mezarlık vardı; Gogol ve Gerald soluklanmak için burada duruyorlardı. Maxine günün birinde buraya gömülecekti. Gerald zamanının çoğunu sebze yetiştirdiği bahçesinde geçiyor, özenle marul ve yenebilir otlar ekerken tırnakları simsiyah oluyordu. Bir gün Gogol ve Maxine öğle yemeği için Hank'la Edith'in evine yüzdüler; yemekte yumurta salatalı sandviç ve konserve domates çorbası vardı. Kimi geceler, kulübe çok sıcak olduğunda Maxine eline bir fener alıyor ve ikisi birlikte pijamalarıyla göle kadar yürüyüp çırılçıplak suya giriyorlardı. Ayışığının altında karanlık suyun içinde yüzüyorlar, küçük yosunlar kollarına ve bacaklarına yapışıyordu. Sonra yakındaki bir iskeleden çıkıyorlardı. Çırılçıplak vücudunu saran suyun verdiği tuhaf his Gogol'ü uyarıyor, kıyıya çıktıklarında vücutlarından ıslanan çimenlerin üzerinde sevişiyorlardı. Gogol kafasını kaldırıp Maxine'e ve onun ardında görünen gökyüzüne bakıyordu; gökyüzünde Gogol'ün o ana kadar gördüğünden çok daha fazla yıldız bir aradaydı, toz zerrecikleri ve değerli taşlardan oluşan bir manzaraydı bu.

Yapacak belirgin bir şey olmamasına karşın, yine de günler sanki belli bir düzen varmış gibi geçiyordu. Yaşama sımsıkı bir bağlılık vardı. Sabahları, göğün doğu tarafında çizgi halinde incecik pembe bulutlar belirdiğinde, bitmek bilmeyen kuş cıvıltılarıyla uyanıyorlardı. Sabah saat yedide, öğlen ve akşam yemeklerini de orada yedikleri etrafı sineklikle çevrili ve göle tepeden bakan verandada, kalın ekmek dilimlerinin üzerine ev yapımı reçelleri bolca sürerek kahvaltı ediyorlardı. Dünyaya dair haberleri Gerald'ın marketten aldığı yerel gazeteden izliyorlardı. Akşamüstü duş alıp akşam yemeği için giyiniyorlardı. Ellerinde içkileriyle çimlerde oturuyor, Gogol ve Maxine'in New York'tan getirdiği peynirlerden yiyor, güneşin dağların ardından batışını izliyorlardı, mayoları kurumaları için bir ipe asılmıştı, yarasalar on katlı binalar kadar yüksek çamların arasından birden ortaya çıkıveriyorlardı. Akşam yemekleri sadeydi: bir çiftlikten satın alıp haşladıkları mısır, soğuk tavuk, *pesto* soslu makarna ve bahçeden

kopartarak dilimleyip tuzladıkları domates. Lydia, elleriyle topladığı küçük meyve ve yemişlerden tart ve kokteyl yapıyordu. Sık sık ortadan kayboluyor, çevredeki kasabalardaki tarihi yerleri geziyordu. Akşamları karşısına oturup izleyebilecekleri bir televizyon yoktu, sadece arada sırada bir senfoni ya da caz müzik çalan eski bir radyo vardı. İlk yağmurlu günde Gerald ve Lydia Gogol'e bir iskambil oyunu öğrettiler. Genellikle saat dokuzda yatmış oluyorlardı. Evdeki tek telefon nadiren çalıyordu.

Gogol dünyayla bağlantısını kopartmanın değerini anlamaya başlamıştı. Sessizliğe ve güneşten ısınan ahşabın kokusuna alışmıştı. Etrafta duyduğu tek ses arada sırada suyu ortasından yararak geçen deniz motorlarının gürültüsü ve kapının çat diye kapanma sesiydi. Bir öğleden sonra plajda otururken Gerald ve Lydia'nın evlerinin önünde resmini çizdi; bu, yıllardır iş haricinde çizdiği ilk şeydi. Gerald ve Lydia, resmi çerçeveletmeye söz verip, taş şöminenin, bir sürü şeyin olduğu üst tarafına, kitap ve fotoğraf yığınlarının yanına koydular. Aile sanki bu toprak parçasının tamamının sahibi gibiydi; sadece evin değil, her bir ağacın, her bir çimenin sahibiydiler adeta. Hiçbir şey kilitli değildi, ne ev, ne de Maxine'le Gogol'ün uyuduğu kulübe. İsteyen herkes içeri girebilirdi. Ailesinin evine takılan alarm sistemi geldi aklına, neden onların da kendi çevreleri konusunda bu denli rahat davranamadıklarını düşündü. Ratliffler gölün üzerinde süzülen ayın, güneşin ve bulutların sahibiydiler. Burayı çok seviyorlardı ve burası onlar için artık ailenin bir ferdi gibi olmuştu. Her yıl aynı yere gelme fikri Gogol'ün çok hoşuna gitmeye başladı. Fakat kendi ailesinin böyle bir eve sahip olduğunu, yağmurlu öğleden sonraları oyun oynadıklarını, geceleri kayan yıldızları izlediklerini ve tüm akrabalarının küçük bir kumluk alanda düzenli biçimde oturduğunu hayal bile edemiyordu. Bu, yani her şeyden bir süreliğine uzaklaşma ihtiyacı ailesinin hiç hissetmediği bir şeydi. Onlar burada kendilerini yalnız hisseder, buradaki tek Hintlilerin kendileri olduğunu söylerlerdi. Her gün Gogol, Maxine, Gerald ve Lydia'nın yaptığı gibi, güneşin vadinin üzerinden batışını izlemek için kayalıklarla dolu dağlara

tırmanmazlardı. Gerald'ın bahçesinde etrafa yayılarak yetişen taze fesleğenle yemek yapmaya uğraşmaz, bütün bir günü reçel yapmak için yabanmersini kaynatarak geçirmezlerdi. Annesi ne mayo giyer, ne de yüzerdi. Ailesiyle çıktığı tatillere hiç özlem duymuyor, bunların aslında gerçek bir tatil olmadığını şimdi fark ediyordu. Onlar, ya Kalküta'ya ya da ait olmadıkları ve bir daha gitmeye hiç niyetli olmadıkları yerlerdeki turistik yerleri görmek üzere karmaşık yollardan geçtikleri, yorucu, zor yolculuklara çıkıyorlardı. Kimi yazlar bir-iki Bengalli aileyle birlikte, kiralık karavanların içinde, Toronto, Atlanta ya da Chicago gibi başka Begalli arkadaşlarının yaşadığı yerlere giderlerdi. Babalar öne doluşup sırayla direksiyona geçer ve AAA harfleriyle işaretlenmiş haritaya bakarlardı. Çocuklar, içinde, bir eyalet parkındaki piknik masalarında yenecek olan samoalar ve bir gece önceden kızartılıp alüminyum folyoya sarılmış soğuk, yassı luchilerle dolu plastik kutularla birlikte arkada otururlardı. Motellerde kalmışlar, tüm aileler hep birlikte aynı odada uyumuşlar ve yoldan görülebilen havuzlarda yüzmüşlerdi.

Bir gün gölde kanoyla gezintiye çıktılar. Maxine ona, durgun gri sularda, küreği belli bir açıda tutarak ve geriye çekerek kanoyu doğru hareket ettirmeyi öğretti. Burada geçirdiği yazlardan huşu içinde bahsediyordu. Buranın kendisinin dünyada en sevdiği yer olduğunu anlattı ve Gogol, bu manzaranın, içinde yüzmeyi öğrendiği bu gölün suyunun, onun önemli bir parçası, hem de Chelsea'deki evden çok daha önemli bir parçası olduğunu anladı. Bekâretini burada, ailesini o yazı burada geçiren bir oğlanla bir kayıkhanede yitirdiğini itiraf etmişti. Kendini on dört yaşındayken, yaşamının şu andaki yaşamına hiç benzemediği, Gogol olarak çağırıldığı ve başka hiçbir şeyin olmadığı dönemini yaşarken düşündü. Ailesinin evinden ayrılıp yeniden yola koyuldular, Maxine'e diğer adını söylediğinde onun verdiği tepkiyi hatırladı. "Bu, şimdiye kadar duyduğum en sevimli şey," demişti. Elbette bundan hiç bahsetmemişti, tıpkı diğer bir çoğu gibi, Gogol'ün yaşamıyla ilgili bu gerçek de onun aklından çıkıp

gitmişti. Buranın onun için hep var olacak bir yer olduğunu fark etti. Bu durum onun geçmişini ve geleceğini düşünmesini, yaşlılığını hayal etmesini kolaylaştırıyordu. Onu saçına aklar düşmüş, yüzü güzelliğinden hiçbir şey kaybetmemiş, biraz kilo almış ve diriliğini kaybetmiş uzun vücudunun, kafasında geniş kenarlı bir şapkayla şezlongda uzandığını görüyordu. Onun, ailesini toprağa vermiş olmanın yasıyla buraya geri döndüğünü, çocuklarına gölde yüzme öğrettiğini, iki eliyle onları suda yönlendirişini, onlara rıhtımın kenarında nasıl kolay dalınacağını öğrettiğini canlandırıyordu.

Gogol'un yirmi yedinci doğum gününü kutladığı yer burasıydı; bu, kendi ailesiyle Kalküta ya da Pemberton Yolu'nda kutlamadığı ilk doğum günüydü. Lydia ve Maxine, günlerce önceden sahilde yemek kitaplarının arasına gömülüp özel bir akşam yemeği planladılar. Paella yapmaya ve midyeyle istiridye almak için Maine'e gitmeye karar verdiler. Pasta yapıldı. Yemek masasını bahçeye çıkarttılar, herkese yetmesi için büyük masaya birkaç küçük masa daha eklendi. Hank ve Edith'in dışında gölün etrafında oturan birçok arkadaşları da davetliydi. Kadınlar hasır şapkalar ve keten elbiselerle geldiler. Evin önündeki çimenlik arabalarla ve arabaların arasında koşuşturan çocuklarla dolmuştu. Gölden, sıcaklığın düşmesinden, suyun gittikçe soğumasından ve yazın bitmek üzere olduğundan bahsediyorlardı. Deniz motorlarından şikâyet edip marketin sahibi hakkında dedikodu yapıyorlardı; karısı başka bir erkekle kaçmıştı ve boşanmak istiyordu. Bir süre sonra Gerald, "İşte Max'ın yanında getirdiği mimar," dedi ve Gogol'ü çiftlik evlerine ek yapmayı tasarlayan çiftin yanına götürdü. Gogol bu çiftle planları hakkında konuştu ve oradan ayrılmadan önce gidip evlerine bakacağına söz verdi. Akşam yemeğinde, yanında oturan Pamela adlı, orta yaşlı kadın Gogol'e, Amerika'ya kaç yaşındayken geldiğini sordu.

Gogol, "Boston'lıyım," dedi.

Pamela'nın da Boston'lı olduğu ortaya çıktı, fakat Gogol ona ailesinin yaşadığı banliyöyü söylediğinde Pamela kafasını

salladı. "Hiç duymadım." Sonra devam etti, "Eskiden, Hindistan'a giden bir kız arkadaşım vardı."

"Öyle mi? Nereye gitmişti?"

"Bilmiyorum. Hatırladığım tek şey onun buraya tığ gibi incecik döndüğü ve onu çok kıskandığım." Pamela kahkaha attı. "Ama sen bu konuda şanslı olmalısın."

"Ne demek itiyorsunuz?"

"Yani hiç hastalanmıyorsundur."

"Aslına bakarsanız bu doğru değil," dedi, biraz rahatsız olmuştu. Maxine'e baktı, onun bakışlarını yakalamaya çalışıyordu, fakat Maxine yanında oturan kişiyle hararetli bir konuşmaya dalmıştı. "Her defasında hastalanırız. Oraya gitmeden önce aşı oluruz. Annemle babam bavullarının önemli bir bölümünü ilaçlara ayırırlar."

"Ama sen Hintlisin," dedi Pamela, kaşlarını çatarak. "Geldiğin yere bakacak olursak iklimin seni etkilememesi gerekir."

Lydia masanın diğer tarafından eğilip, "Pamela, Nick Amerikalı," dedi ve böylece Gogol'ü bu konuşmadan kurtardı. "Burada doğmuş." Gogol, Lydia'ya döndü, onun yüz ifadesinden, bunca aydır tanışmalarına karşın Lydia'nın da bundan emin olmadığını anladı. "Öyle değil mi?"

Pastayla birlikte kadehlere de şampanya dolduruldu. Gerald kadehini havaya kaldırarak, "Nikhil'e," dedi. Gogol'ü o akşamüzeri tanımış olan gruptaki herkes hep birlikte 'İyi ki doğdun' diye şarkı söylemeye başladı. Hepsi onu ertesi gün unutacaklardı. Bu sarhoş yetişkinlerin kahkahalarının ve onların çimlerin üzerinde ateş böceklerini kovalayan, çıplak ayakla koşan çocuklarının çığlıklarının ortasında babasının bir hafta önce Cleveland'a doğru yola çıktığını, artık orada olduğunu ve bir apartman dairesinde yalnız başına kaldığını hatırladı. Ayrıca annesi de Pemberton Yolu'nda yalnızdı. Babasının oraya sağ salim vardığından emin olmak ve annesinin yalnız başına nasıl olduğunu öğrenmek için onları araması gerektiğini biliyordu. Fakat bu tür kaygılar burada, Maxine ve ailesinin arasındayken ona hiç anlamlı gelmiyordu. O gece kulübede Maxine'in yanında yatarken

evden gelen ve ısrarla çalan telefonun sesiyle uyandı. Yataktan kalktı, arayanların ona mutlu yıllar dilemek isteyen ailesi olduğundan emindi ve telefonun sesinin Gerald'la Lydia'yı uyandırmasından korkuyordu. Çimlerin üzerine bastı, fakat çıplak ayağı soğuk çime değdiği anda sessizlik oldu ve duyduğu zil sesinin rüya olduğunu anladı. Yatağa geri dönüp Maxine'in uykudaki sıcak bedeninin yanına kıvrıldı, kolunu onun beline koydu ve dizlerini onun dizlerinin arkasına yapıştırdı. Pencereden şafağın söktüğünü gördü; sadece bir avuç yıldız görülebiliyor ve etraftaki çam ağaçlarıyla kulübeler iyice belirginleşmeye başlıyordu. Bir kuş ötmeye başladı. Derken aklına ailesinin ona ulaşma ihtimalinin olmadığı geldi. Onlara telefon numarasını vermemişti ve Rafflitler'in numarası gizli numaraydı. Burada Maxine'in yanında, bu her yanı çevrili kırlık alanda özgürdü.

YEDİ

Aşima, Pemberton Yolu'nda mutfakta oturmuş Noel kartlarının zarflarına adresleri yazıyordu. Bir fincan Lipton çay, dirseğinin yanında yavaşça soğuyordu. Önünde üç ayrı adres defteri açıktı, masanın üzerinde, Gogol'ün odasındaki çalışma masasının çekmecesinde bulduğu birkaç kaligrafi kalemi, koca bir deste kart ve zarflara pul yapıştırmakta kullandığı ıslak süsünger de vardı. On dokuz yıl önce Harvard Meydanı'ndaki bir kırtasiye dükkânından aldığı en eski adres defterinin siyah kapağı ve lastik bir bandın tuttuğu mavi sayfaları vardı. Diğer iki defter daha büyük, daha güzeldi ve alfabetik sıradaki harfleri yıpranmamıştı. Birinin şişkin, koyu yeşil bir kapağı ve kenarları yaldızlı sayfaları vardı. Gogol'ün doğum günü hediyesi olan diğer defterde, Modern Sanat Müzesi'ndeki tablolar vardı. Bu üç adres defterinin son sayfalarında, kime ait olduğu belli olmayan telefon numaraları ve

Kalküta'ya gidip geldikleri tüm hava yolları firmalarının 800'le başlayan numaraları, rezervasyon numaraları ve telefonda beklemeye alındığında tükenmez kalemle yaptığı karalamalar vardı.

Üç ayrı adres defterinin olması işini biraz karmaşık hale getiriyordu. Fakat Aşima, adları silmeyi, karalamayı ya da tüm adları tek bir defterde toplamayı istemiyordu. Defterlerdeki her bir adla gurur duyuyordu, çünkü bu adların tamamı bunca yıl içinde Aşoke'yle kendisinin tanıdığı Bengallilerin, Aşima'nın yabancı topraklarda pilavını paylaşma şansını bulduğu tüm insanların kaydını oluşturuyorlardı. En eski adres defterini aldığı günü hatırlıyordu; Amerika'ya geldikten kısa süre sonra, çantasında ona koca bir servet gibi gelen beş dolarlık banknotla, yanında Aşoke olmadan evden dışarıya yeni çıkmaya başladığı günlerden biriydi. En ucuz görünümlü, en küçük defteri seçip tezgâha koyarken, "Bunu satın almak istiyorum, lütfen," dediğini ve anlaşılamayacağı korkusuyla kalbinin hızla çarptığını hatırlıyordu. Tezgâhtar kafasını kaldırıp ona bakmamış, sadece defterin fiyatını söylemişti. Eve geri dönüp defterin boş, mavi sayfalarına önce ailesinin Kalküta Amherst Sokağı'ndaki adresini, ardından Aşoke'nin ailesinin Alipore'daki adresini ve son olarak da Central Meydanı'ndaki kendi evinin adresini yazmıştı; böylece bu adresi hatırlayabilecekti. Aşokenin MIT'deki dahili numarasını da yazmıştı; yaşamı boyunca ilk defa kocasının adını ve soyadını yazdığını fark etmişti. İşte bunlar onun o zamanlar tüm dünyasıydı.

Bu sene Noel kartlarını kendi hazırlayacaktı; bu fikri kütürhanenin el sanatları bölümündeki kitaplardan birinden edinmişti. Normalde Ocak ayında büyük mağazalarda yüzde elli indirimle satılan kartlardan birkaç kutu alır, bir sonraki kış o kartları evin neresine koyduğunu unuturdu. Üzerinde "Mutlu Noeller" yazan kartları değil de, "Mutlu Yıllar" ya da "İyi Seneler" yazanları ve üzerinde Aşima'nın dini sembol olarak gördüğü meleklerin ya da İsa'nın doğumunun anlatıldığı resimlerin değil de karla kaplı bir yerde çekilen kızağın ya da gölün üzerinde paten yapanların resimleri olanları seçmeye dikkat ederdi. Bu yılki kart için kırmızı ve yeşil mücevherlerle süslü fil resmini kendisi

yapıp gümüş rengi kâğıdın üzerine yapıştırmıştı. Bu fil, babasının aşağı yukarı yirmi yedi yıl önce Gogol için zarfsız gönderilen uçak mektubunun kenarlarına çizdiği fil resmin kopyasıydı. Ölmüş ailesinin gönderdiği mektupları gardırobunun yüklüğünde, yetmişli yıllarda, bir sapı kopana dek kullandığı beyaz büyük çantanın içinde saklıyordu. Yılda bir defa mektupları yatağının üzerine boşaltıp hepsini okur, bütün bir günü ailesinin yazdığı sözcüklere adayıp içinden geldiğince ağlardı. Onların her hafta hiç aksatmadan bir kıtadan diğerine gönderdikleri şefkâtlerini ve kaygılarını yeniden hatırlıyordu; kendisinin Cambridge'deki hayatıyla hiçbir ilgisi olmayan, ama o günlerde ona yine de güç veren haberler gönderiyorlardı. Fili yeni baştan çizebilmesi onu şaşırtmıştı. Çocukluğundan beri hiçbir şey çizmemişti, babasının ona yıllar önce öğrettiği ve oğlunun da miras aldığı, kalemi güven tutma ve cesur, hızlı çizgiler çekme konularında bildiklerini çoktan unuttuğunu düşünüyordu. Bütün bir günü farklı kâğıtlara aynı resmi tekrar tekrar çizerek, boyayarak, kart boyutuna uygun hale getirerek geçirmiş, en sonunda resmi üniversitenin fotokopi merkezine götürmüştü. Tüm bir akşamüzeri boyunca arabayla kasabadaki birkaç kırtasiye dükkânına gitmiş, kartların içlerine sığabileceği kırmızı zarflar aramıştı.

Artık yalnız olduğu için böyle şeylere ayıracak vakti vardı. Kimi zaman haftalarca yemek hazırlaması, birlikte vakit geçirmesi ya da konuşması gereken biri olmuyordu. Kırk sekiz yaşındayken, kocasının, oğlunun ve kızının ne olduğunu bildiği ve önemsemediklerini söylediği yalnızlığı tecrübe etmişti. "Çok önemli bir şey değil," demişti çocukları. "Herkes hayatının bir bölümünde yalnız yaşamalı." Fakat Aşima bu beceriyi öğrenmek için artık çok yaşlı olduğunu hissediyordu. Akşamları karanlık, boş eve dönmekten, yatağın bir tarafında uyuyup sabah diğer tarafında uyanmaktan nefret ediyordu. İlk başlarda çılgınca bir üretkenliğe kapılmıştı; gardıropları temizliyor, mutfak dolaplarının siliyor, buzdolabının raflarını ovuyor, sebzelikleri yıkıyordu. Artık evde alarm sistemi olmasına rağmen gecenin bir vakti evin herhangi bir yerinden gelen sesle, ya da ısı borulara

yayıldığında süpürgeliklerden gelen seri tıkırtılarla irkilip yataktan kalkıyordu. Gece yatmadan önce pencere mandallarını iki defa kontrol ediyor, sıkıca kapalı olup olmadıklarına bakıyordu. Bir gece ön kapının dışından gelen bitmek bilmeyen gümleme sesiyle uyanıp Aşoke'yi Ohio'dan aramıştı. Telsiz telefonu kulağına sıkıca bastırıp alt kata inmiş, kapının deliğinden dışarı bakmış ve nihayet kapıyı açtığında kancasını takmayı unuttuğu tel kapının rüzgârda şiddetle çarptığını görmüştü.

Artık ayda bir defa çamaşır yıkıyordu. Toz almıyor, zaten evin tozlandığını da fark etmiyordu. Kanepede, televizyonun karşısında, tereyağı sürülmüş kızarmış ekmek ve *dal*dan oluşan akşam yemeğini yiyor, bir tencere yemeği bir haftada bitiriyor ve eğer uğraşacak hali olursa o yemeğin yanına bir de omlet yapıyordu. Bazen, Gogol ve Sonia eve geldiklerinde yaptıkları gibi, yemeğini buzdolabının önünde yiyor, ne yemeği ısıtmakla ne de tabağa koymakla uğraşıyordu. Saç telleri inceliyor ve kırlaşıyordu; saçlarını hâlâ ortadan ayırıyor, sadece artık örmüyor topuz yapıyordu. Kısa süre önce çift odaklı gözlük almıştı; gözlük, boynuna astığı bir zincirle sarisinin kıvrımlarının üzerinde duruyordu. Sonia'nın liseye giderken yaptığı gibi, Aşima da haftada üç gün öğleden sonra ve ayda iki Cumartesi günü halk kütüphanesinde çalışıyordu. Bu, Aşima'nın Amerika'daki ve evlendikten sonraki ilk işiydi. Küçük ödeme çeklerini imzalayıp Aşoke'ye veriyor, Aşoke de bu çekleri onun adına bankadaki hesaplarına yatırıyordu. Kütüphanede vakit geçirmek için çalışıyordu; yıllardır düzenli olarak kütüphaneye gidiyordu, küçükken çocuklarını öykü saatine götürüyor ve kendine örgü modelleri bulmak için dergileri karıştırıyordu. Bir gün baş kütüphane görevlisi Bayan Buxton yarım günlük bir işle ilgilenip ilgilenmeyeceğini sordu. İlk başta ona verilen görevler liseli kızlara verilenlerle aynıydı; geri gelen kitapları raflarına yerleştiriyor, raflardaki bölümlerin alfabetik sırada olup olmadığını kontrol ediyor, arada sırada tozlu ciltlerin üzerinde toz bezini gezdiriyordu. Eski kitapları onarıp yeni gelenlere koruyucu kaplar takıyor, aylık teşhir kitaplarını, bahçe, başkanların hayatları, şiir ve Afro-Ame-

rikan gibi konulara ayırıyordu. Kısa süre önce danışma masasında çalışmaya başlamıştı, kütüphanenin müdavimleri kapıdan girerken onları adlarıyla selamlıyor, ödünç verilen kitaplar için form dolduruyordu. Çoğunun yetişkin çocukları olan kütüphane çalışanı diğer kadınlarla arası iyiydi. Bu kadınların çoğu, tıpkı Aşima gibi yalnız yaşıyordu, çünkü boşanmışlardı. Onlar Aşima'nın ilk Amerika'lı arkadaşlarıydı. Personel odasındaki çay saatinde kütüphanenin müdavimleri ve orta yaşta flört etme hakkında konuşuyorlardı. Arada sırada kütüphanedeki arkadaşlarını eve öğlen yemeğine çağırıyor, hafta sonları Maine'deki ucuzluk dükkânlarına onlarla alışverişe gidiyordu.

Üç haftada bir kocası eve geliyordu. Aşima kasabada arabayla dolaşmayı seviyor, fakat anayola çıkıp Logan'a gitmek istemiyordu ve bu yüzden Aşoke eve taksiyle geliyordu. Kocası evdeyken, Aşima eskisi gibi alışveriş yapıyor ve yemek pişiriyordu. Arkadaşları akşam yemeğine davet ettiklerinde, arabayla ana yola çıkıp arka koltukta çocuklar olmadan gidiyorlardı; artık ikisi de birer yetişkin olan Gogol ve Sonia'nın bir daha asla arka koltukta oturmayacaklarını hüzünle fark ediyorlardı. Evde kaldığı süre boyunca Aşoke giysilerini bavulunda, tıraş malzemeleriniyse lavabonun yanına koyduğu çantasında tutuyordu. Aşima'nın hâlâ nasıl yapılacağını bilmediği şeyleri yapıyordu. Tüm faturaları ödüyor, bahçedeki yaprakları temizliyor ve arabaya selfservis istasyondan benzin dolduruyordu. Evde o kadar kısa kalıyordu ki, gelip gittiği belli bile olmuyordu, sanki birkaç saat içinde Pazar oluveriyor ve Aşima yine yalnız kalıyordu. Birbirlerinden ayrı kaldıklarında her akşam saat sekizde telefonda konuşuyorlardı. Bazen, akşam yemeğinden sonra yalnız başına yapacak bir şey bulamayan Aşima o saatte çoktan geceliğini giyip yatağa girmiş, yıllar önce aldıkları ve yatağın Aşima'nın tarafının hizasında duran küçük siyah-beyaz televizyonu seyrediyor oluyordu; görüntü yavaş yavaş kayboluyor, siyah bir çizgi ekranın etrafını çerçeveliyordu. Eğer televizyonda ilgisini çeken bir şey yoksa kütüphaneden aldığı kitapların sayfalarını karıştırıyordu, bu kitaplar, yatakta normalde Aşoke'nin olduğu yerde duruyorlardı.

Şimdi saat öğleden sonra üçtü, güneşin güçlü ışıkları gökyüzünden çekilmeye başlamıştı. Bugün, başladıktan birkaç dakika sonra bitiveriyormuş gibi gelen günlerden biriydi, Aşima'nın günün tadını çıkartma hevesini kursağında bırakıyor, karanlığın kaçınılmaz biçimde çökecek olması sinirlerini bozuyordu. Bugün, Aşima'nın saat beşte acıkıp akşam yemeğini yiyeceği günlerden biriydi. Bu, buradaki yaşamında nefret ettiği şeylerden biriydi: kış başlangıcındaki bu soğuk havayı, kısa günleri ve öğlen vaktinden birkaç saat sonra çöken karanlığı hiç sevmiyordu. Böyle günlerden hiçbir beklentisi olmaz, sadece günün bitmesini isterdi. Kendine alelacele akşam yemeği ısıtmayı, geceliğini giymeyi ve yatağındaki elektrikli battaniyeyi çalıştırmayı kabullenmişti. Artık buz gibi olan çayından bir yudum aldı. Çaydanlığı yeniden doldurup yeni bir fincan çay yapmak üzere ayağa kalktı. Gogol ve Sonia'nın son defa birlikte evde olduğu Anma Günü haftasında pencere saksısına ektiği petunyalar artık titrek kahverengi saplara dönüşmüşlerdi ve haftalardır onları sökmeyi tasarlıyordu. Aşoke geldiğinde yapar, diye düşündü ve telefon çalıp kocası alo dediğinde ona söylediği ilk şey bu oldu. Arkadan konuşan insan sesleri geldiğini duydu. "Televizyon mu seyrediyorsun?" diye sordu.

Aşoke, "Hastanedeyim," dedi.

"Ne oldu?" Dehşete kapıldı, ıslık çalar gibi vızıldayan çaydanlığın altını kapattı, göğsü sıkışıyordu, kocasının başına kötü bir şey gelmiş olmasından korkuyordu.

"Sabahtan beri midem kötü." Aşima'ya bunun muhtemelen yediği bir şeyden kaynaklandığını, geçen gece Cleveland'da tanıştığı, hâlâ yemek yapmayı öğrenememiş bir grup Bengalli öğrencinin evine davetli olduğunu ve orada tuhaf görünümlü tavuk *biryani* yediğini söyledi.

Karşı taraftan duyulabilecek şekilde derin bir nefes aldı, ciddi bir şey olmaması onu rahatlatmıştı. "O zaman bir *Alka-Seltzer* iç."

"İçtim. İşe yaramadı. Bugün tüm muayenehaneler kapalı olduğu için acil servise geldim."

"Çok fazla çalışıyorsun. Artık öğrenci değilsin. Umarım ülser başlangıcı değildir," dedi.

"Hayır. Sanmıyorum."

"Seni oraya kim götürdü?"

"Hiç kimse. Yalnız geldim. Çok kötü değilim."

Yine de yalnız başına araba kullanarak hastaneye gittiğini düşünen Aşima ona acıdı. Aniden onu çok özledi, yıllar önce bu kasabaya taşındıklarında geçirdikleri öğleden sonraları aklına geldi; Aşoke ona sürpriz yapıp gün ortasında eve gelirdi. Artık alıştıkları sandviçler yerine, pilav yapıp bir önceki geceden kalanları ısıtarak tadını çıkarta çıkarta adamakıllı bir Bengal yemeğini yer, midelerini doldururlardı, avuç içleri sarınp kururdu, tok ve uykuları gelmiş halde masada oturup konuşurlardı.

Şimdiyse Aşoke'ye "Doktor ne dedi?" diye soruyordu.

"Onu görmeyi bekliyorum. Uzunca bir süre bekleyeceğim galiba. Benim için bir şey yapar mısın?"

"Ne?"

"Yarın Doktor Sandler'ı ara. Yine de bir muayene olmam gerekecek. Eğer çalışıyorsa, gelecek Cumartesi'ye benim için randevu al."

"Tamam."

"Endişelenme. Şimdiden kendimi daha iyi hissetmeye başladım bile. Eve döndüğümde seni tekrar ararım."

"Tamam." Aşima telefonu kapattı, kendine bir fincan çay hazırlayıp masaya döndü. Kırmızı zarflardan birinin üzerine "Doktor Sandlers'ı ara" yazıp tuzlukla biberliğe dayadı. Çayından bir yudum alıp yüzünü buruşturdu, bardağın kenarında deterjan kalmıştı, bulaşıkları çalkalarken dikkatli olmadığı için kendine kızdı. Acaba babalarının hastanede olduğunu söylemek için Gogol ve Sonia'yı arasam mı, diye düşündü. Ama hemen ardından aslında teknik olarak hastanede olmadığını, eğer o gün Pazar olmasaydı bir doktorum muayenehanesinde sıradan bir kontrolden geçiyor olacağını hatırladı. Aşoke onunla gayet normal konuşmuştu, sesi biraz yorgun geliyordu belki ama acı çekiyormuş gibi bir hali yoktu.

Böylelikle işine geri döndü. Kartların alt kısmına tek tek adlarını yazıyordu: kocasının, onun yanında asla telaffuz etmediği adını, sonra kendi adını, ardından çocuklarının adları olan Gogol ve Sonia'yı yazdı. Onun bu adı tercih edeceği bilmesine rağmen Nikhil yazmayı reddediyordu. Hiçbir anne baba çocuğuna iyi adıyla hitap etmezdi. İyi adların aile arasında yeri yoktu. Adları yaş sırasına göre alt alta yazıyordu. Aşoke, Aşima, Gogol, Sonia. Her birine, o kişinin adını kartın hitap bölümüne yazarak birer kart göndermeye karar verdi: kocasının Cleveland'daki evine ve ayrıca New York'ta yaşayan Gogol'e Maxine'in de adını ekleyerek birer kart gönderecekti. Gogol Maxine'i eve getirdiği o tek defada kıza karşı çok nazik davranmasına karşın, Aşima onun gelini olmasını istemiyordu. Maxine'in ona Aşima, kocasına Aşoke diye hitap etmesine çok şaşırmıştı. Ama Gogol bir yılı aşkın süredir onunla birlikteydi. Artık Aşima, Gogol'ün geceleri de onunla geçirdiğini, Maxine'in ailesiyle aynı çatının altında uyuduğunu biliyordu; bunlardan Bengalli arkadaşlarına bahsetmiyordu. Hatta artık Gogol'e oradan ulaşacağı telefon numarasını bile biliyordu; bir defasında aramış, Maxine'in annesi olduğunu tahmin ettiği kadının sesini dinleyip mesaj bırakmadan telefonu kapatmıştı. Maxine'in annesinin bu ilişkiyi kabullenmeye razı olduğunu biliyordu. Hem Sonia, hem de kütüphanedeki arkadaşları böyle söylemişti. Bir kart da Sonia'ya ve San Francisco'da birlikte yaşadığı iki kız arkadaşına yazdı. Aşima, dördünün bir arada olacağı Noel gününü iple çekiyordu. Bu yıl Şükran Günü'nde ne Gogol'ün ne de Sonia'nın eve gelmiş olmasına hâlâ üzülüyordu. Bir çevre acentesinde çalışan ve hukuk fakültesi sınavlarına hazırlanan Sonia yolun çok uzun olduğunu söylemişti. Firmanın aldığı bir proje yüzünden ertesi gün çalışmak zorunda olan Gogol, o günü New York'ta, Maxine'in ailesiyle geçirmişti. Amerika'ya gelerek kendi ailesinden kopan Aşima, kendi çocuklarının serbestliğini ve ondan uzak kalmaya ihtiyaç duymalarını asla anlayamayacaktı. Onlarla bu konuda tartışmıyordu. Artık bunu da öğrenmeye başlamıştı. Kütüphanedeki arkadaşlarına bu koda yakınmış, onlar da bunun kaçınılmaz olduğunu ve ailelerin, çocuk-

larının özel günlerde sadakatle onların yanına koşacağını ummaktan günün birinde vazgeçmeleri gerektiğini söylemişlerdi. Aşoke ve Aşima, Şükran Günü'nü yıllardır ilk defa hindi almaktan kaçınmayıp baş başa geçirmişlerdi. "Sevgiler, Annen," yazıyordu, çocuklarına göndereceği kartların altına. Aşoke'ye göndereceği kartın altınaysa sadece "Aşima" yazdı.

Önce, sadece kızının adresleriyle dolu iki sayfayı, ardından da oğlunun adresleriyle dolu sayfaları çevirdi. İki gezgin doğurmuştu. O şimdi, bir zamanlar ezbere bildiği, çocuklarınınsa artık hatırlamadığı tüm bu adreslerin ve numaraların bekçisi olmuştu. Gogol'ün yıllarca yaşadığı karanlık ve aşırı sıcak evleri düşündü; New Heaven'daki yurt odasıyla başlamıştı, şimdiyse Manhattan'da duvarlarında çatlakları ve köhne bir kaloriferi olan apartman dairesinde yaşıyordu. Sonia da tıpkı ağabeyi gibi yapmıştı, on sekiz yaşına girdikten sonra her yıl yeni bir odası ve Aşima'nın telefon ettiğinde adlarını aklında tutmak zorunda kaldığı yeni oda arkadaşları olmuştu. Kocasının Cleveland'daki dairesini düşündü; bir hafta sonu oraya gittiğinde kocasının yerleşmesine yardım etmişti. Kocasına, çocuklarının artık ona Williams-Sonoma'dan hediye aldığı ışıl ışıl tabak çanakların aksine, eskiden Cambridge'de kullandıklarına benzeyen ucuz tencereler ve tabaklar almıştı. Çarşaf, havlu, pencerelere birkaç ince perde ve büyük bir paket pirinç almıştı. Kendi yaşamı boyunca Aşima yalnızca beş evde yaşamıştı; ailesinin Kalküta'daki dairesinde, bir ay Aşoke'nin ailesinin evinde, Cambridge'de kiraladıkları, Montgomerylerin alt katındaki dairede, kampustaki fakülte lojmanında ve son olarak sahip oldukları kendi evlerinde. Bir el, beş ev. Bir yumruğun içine sığan bir yaşam.

Arada sırada pencereden dışarıya, iki paralel pembe çizgiyle karışmış lila rengi akşamüstü göğüne bakıyordu. Keşke çalsa, diye düşünerek duvarda asılı telefona baktı. Noel'de kocasına cep telefonu almaya karar verdi. Sessiz evde, azalmakta olan ışıkta işini yapmaya devam etti, dinlenmeye niyeti yoktu, bileği ağırmaya başlamıştı, ama telefon çalana kadar yerinden kalkıp ne masanın üzerindeki, ne ön bahçedeki, ne de evin herhangi bir

köşesindeki lambayı yaktı. Telefonun ilk çalışının bitmesini beklemeden ahizeyi kaldırdı, ama arayan telefonla satış yapan ve hafta sonu çalışmak zorunda kalan talihsiz biriydi, isteksizce soruyordu, "Acaba, Bayan ... ımm...

"Ganguli," diye tersçe yanıtladı Aşima, telefonu kapatmadan önce.

Karanlık çökmeye başladığında gökyüzü solgun fakat yoğun bir maviye bürünüyor, ön bahçedeki ağaçlar ve komşu evler kapkaranlık birer siluete dönüşüyordu. Saat beş olmuş, kocası hâlâ aramamıştı. Aşoke'nin evini aradı ama telefonu açan olmadı. On dakika sonra aradı, bir on dakika sonra yine aradı. Telesekreterde Aşima'nın sesi kayıtlıydı, numarayı tekrar ediyor ve arayan kişiden mesaj bırakmasını istiyordu. Her defasında sinyal sesine dek bekliyor, ama mesaj bırakmıyordu. Eve dönerken uğramış olabileceği yerleri düşündü; reçetesindeki ilaçları almak için eczaneye, yiyecek almak için markete uğramış olmalıydı. Saat altı olduğunda artık kendini tüm gün boyunca üzerine adres yazdığı zarfları kapatıp üzerlerine pul yapıştırmakla oyalayamaz oldu. Bilinmeyen numaraları arayıp onu Cheveland'daki bir operatöre bağlamalarını istedi, ardından Aşoke'nin gittiğini söylediği hastanenin numarasını istedi. Acil servisle görüşmek istediğini söyledi, onu birbiri ardına hastanenin çeşitli bölümlerine bağladılar. "Muayene olmaya gelmişti," diyordu telefona cevap veren ve hatta kalmasını söyleyen görevlilere. Soyadını şimdiye kadar yüzlerce defa yaptığı gibi söyledi, "Gülün G'si." "Nehir'in N'si." Belki kocasının da ona ulaşmaya çalıştığını düşünüp telefonun çalmasını beklemediğine pişman olup telefonu kapatmaya karar verene dek hatta kalıyordu. Bağlantı kesildi. Yeniden aradı. "Ganguli," dedi. Yine beklemesini söylediler. Derken biri telefonu açtı, aşağı yukarı Sonia'yla aynı yaşlarda genç bir kadın sesi geldi. "Evet. Beklettiğim için özür dilerim. Kiminle görüşüyorum?"

"Aşima Ganguli," dedi Aşima. "Aşoke Ganguli'nin karısıyım. Ben kiminle görüşüyorum acaba?"

"Anlıyorum. Çok üzgünüm hanımefendi. Ben kocanızı ilk muayene eden stajyer doktorum."

"Neredeyse yarım saattir arıyorum. Kocam orada mı, yoksa gitti mi?"

"Çok üzgünüm hanımefendi," diye yanıtladı genç kadın. "Size ulaşmaya çalışıyorduk."

Sonra genç kadın, hastanın, Aşoke Ganguli'nin, kocasının vadesinin dolduğunu söyledi.

Vadesi dolmuştu. Bu, kütüphane kartları ya da dergi abonelikleri için kullanılan bir terimdi. Ve bir süre Aşima'da hiçbir etki yaratmamıştı.

"Hayır, hayır, bir hata olmalı," dedi Aşima soğukkanlılıkla, başını sallayarak, hatta gırtlağından küçük bir kahkaha çıkıverdi. "Kocam aslında acil bir şeyden dolayı orada değildi. Sadece midesi ağrıyordu."

"Üzgünüm, Bayan ...Ganguli, şöyle..."

Kalp krizi hakkında bir şeyler dinledi, şiddetli bir krizmiş, onu yaşama döndürmek için sarf edilen hiçbir çaba işe yaramamış. Kocasının organlarından herhangi birini bağışlamak ister miydi? diye soruldu. Hemen ardından da Cleveland civarında cesedi teşhis edecek birinin olup olmadığı soruldu. Aşima cevap vermek yerine kadın konuşurken telefonu kapattı, ahizeyi tutmaca mümkün olduğunca sert bastırdı; duyduklarının oradan çıkmasını engellemek istermişçesine, eli tam bir dakika boyunca ahizenin üzerinde asılı kaldı. Boş çay fincanına ve daha birkaç saat önce kocasını duymak için altını kapattığı ocağın üzerindeki çaydanlığa baktı. Şiddetle titremeye başladı, ev aniden yirmi derece birden soğumuştu. Sarisini hafifçe şal gibi omuzlarına çekti. Ayağa kalkıp evin tüm odalarında dolaşmaya başladı, sanki o ve Aşoke birilerinin gelmesini bekliyorlarmış gibi tüm lambaları yaktı, ön bahçedeki sokak lambasını andıran lambayı ve garajın üzerindeki projektör lambasını da yaktı. Mutfağa dönüp masanın üzerindeki, çok hoşuna giden kırmızı zarfların içindeki, çoğu postalanmaya hazır kart yığınına baktı. Hepsinin içinde kocasının adı vardı. Adres defterini açtı, birden oğlunun telefon numarasını hatırlayamadı; oysa normalde o numarayı gözleri kapalı çevirebilirdi. Ofisinde ya da evinde telefonu açan ol-

mayınca Maxine'e telefon etti. Bu numara da, hem *Gangul*ilerin hem de *Gogol*'ün numaralarının olduğu *G* harfinin sayfalarında, diğer numaraların arasında yazılıydı.

Sonia, Aşima'yla birlikte olmak için San Francisco'dan uçakla geldi. Gogol LaGuardia'dan Cleveland'a yalnız başına uçtu. Ertesi sabah erken saatte, bulabildiği ilk uçağa binmişti. Uçağın penceresinden aşağıdaki toprak parçalarına, Midwest'in karla kaplı bölgelerine ve güneşin altında parıldayıp kalayla kaplıymış gibi görünen kıvrımlı nehirlere baktı. Uçağın gölgesi, üzerinden geçtiği yerleri karartıyordu. Uçağın yarısından fazlası boştu, bu tür uçuşlara ve bu saatlerdeki yolculuklara alışmış takım elbiseli birkaç adam ve kadın vardı, dizüstü bilgisayarlarında bir şeyler yazıyor, ya da günlük gazeteleri okuyorlardı. Yurtiçi uçuşların sıkıcılığına, bu dar kabine ve başının üzerindeki bölmeye sığabilecek kadar küçük, tek bir çantayla yola çıkmaya alışkın değildi. Maxine'de onunla gelmek istemiş, ama Gogol hayır demişti. Babasını çok az tanıyan ve onunla sadece bir defa görüşmüş biriyle birlikte olmak istemiyordu. Maxine onunla Dokuzuncu Cadde'ye kadar yürümüş, gün ağarırken, saçları taranmamış, yüzü uykudan hâlâ şiş halde, ayağında botlar ve pijamasının üzerine giydiği paltoyla onun yanında durmuştu. Gogol bir bankamatikten para çekip taksiye işaret etti. Gerald ve Lydia da dahil olmak üzere şehrin büyük bir kısmı hâlâ uyuyordu.

O ve Maxine bir gece önce Maxine'in yazar arkadaşlarından birinin verdiği kitap tanıtım partisine gitmişlerdi. Partiden sonra küçük bir grupla akşam yemeğine çıkmışlardı. Aşağı yukarı saat onda her zamanki gibi Maxine'in ailesinin evine dönmüşlerdi, sanki saat daha geçmiş gibi yorgunlardı, üst kata çıkmadan önce kanepede battaniyenin altında oturmuş videoda Fransız filmi seyreden ve yemek sonrası şaraplarını yudumlayan Gerald ve Lydia'ya iyi geceler dilemeye gittiler. Işıklar kapalıydı, ama televizyonun ışığında Gogol, Lydia'nın başını Gerald'ın omzuna dayadığını ve ikisinin de ayaklarını sehpanın üzerine uzattığını görüyordu. "Ah, Nick. Annen aradı," dedi Gerald, gözlerini ekrandan çevirerek. "İki defa," diye ekledi Lydia. Gogol bir an

utandığını hissetti. Hayır, mesaj bırakmamıştı. Annesi artık yalnız yaşadığı için onu daha sık arıyordu. Hemen hemen her gün çocuklarının sesini duymak istiyordu. Ama Gogol'ü hiç Maxine'in ailesinin evinden aramamıştı. İşten arıyor, ya da evindeki telesekretere Gogol'ün günler sonra alacağı mesajlar bırakıyordu. Gogol konu her neyse ertesi sabaha kadar bekleyebileceğine karar verdi. Eli Maxine'in belinde, "Teşekkürler, Gerald," dedi ve odadan çıkmak üzere arkasını döndü. Ama sonra telefon bir defa daha çaldı. "Alo," dedi Gerald, ardından Gogol'e dönüp, "Bu defa kız kardeşin arıyor," dedi.

Gogol havaalanından uçağa bindi, Ohio'nun New York'a oranla çok daha soğuk olması ve yerdeki kalın kar tabakası onu şaşırttı. Hastane birkaç bej binadan oluşuyordu ve hafifçe meyilli bir tepenin en ucundaydı. Bir gün önce babasının girdiği acil odasına girdi. Adını söyledikten sonra asansöre binip altıncı kata çıkması ve duvarları koyu maviye boyalı bir odada beklemesi söylendi. Odadaki geri kalan eşyalarla birlikte Eugene Arthur adında birinin ailesi tarafından hastaneye bağışlanmış olan duvar saatini izlemeye başladı. Bekleme odasında ne dergi ne de televizyon vardı, sadece birbirinin aynı yüksek kollu sandalyeler duvarın önünde yan yana dizilmişlerdi ve bir uçta su makinesi vardı. Gogol cam kapıdan beyaz bir koridor ve birkaç boş hastane yatağı görüyordu. Fazla bir hareketlilik yoktu, koridorlarda hiç doktor ya da hemşire koşuşturmuyordu. Gogol gözlerini asansöre dikmişti; bir yarısı, babasının asansörden inip onu alacağını, başını hafifçe yana eğerek gitme vaktinin geldiğini söyleyeceğini umuyordu. Nihayet asansörün kapıları açıldığında üzeri kahvaltı tepsileriyle dolu bir servis arabası ve küçük, karton süt kutuları gördü; tepsilerin içindeki yiyeceklerin çoğunun üzerinde kapaklar vardı. Birden acıktığını hissetti; keşke uçaktaki hostesin uzattığı küçük ekmeği alıp saklamayı akıl edebilseydim, diye düşündü. En son bir gece önce, Çin mahallesinde renkli, canlı bir lokantada yemek yemişti. Masalardan birinin boşlaması için neredeyse bir saat boyunca kaldırımda beklemiş, ardından kendilerine adamakıllı bir ziyafet çekmişlerdi. Frenk soğanları,

tuzlanmış kalamar ve Maxine'in en sevdiği Çin yemeği olan barbunya soslu midye yemişlerdi. Kitap partisinde zaten sarhoş olmuşlardı, bu yüzden lokantada biralarını ve soğuk yasemin çaylarını ağır ağır yudumluyorlardı. Tüm bu zaman zarfında, ölmüş babası hastanede yatıyordu.

Kapı açıldı, içeriye kısa boylu, orta yaşlı, sakalı kırlaşmış hoş bir adam girdi. Elbiselerinin üzerine dizlerine kadar inen beyaz bir önlük giymişti ve elinde klipsli yazı tahtası vardı. Gogol'e içtenlikle gülümseyerek, "Merhaba," dedi.

"Siz babamın doktoru musunuz ... yani doktoru muydunuz?"

"Hayır ben Bay Davenport'um. Sizi alt kata götüreceğim."

Gogol ve Bay Davenport sadece hastaların ve doktorların kullandığı asansöre binip hastanenin en alt katına indiler. Bay Davenport, babasının yüzünü göstermek için üzerindeki örtü çekilirken Gogol'ün yanında durdu. Babasının yüzü balmumu gibiydi, sarıydı, daha kalın ve tuhafça şişkin bir hale gelmişti. Neredeyse hiç rengi kalmamış olan dudaklarına yabancı bir gurur ifadesi gelmişti. Gogol, örtünün altındaki babasının çıplak olduğunu fark etti. Bu durum onu utandırdı, yavaşça geri çekilmesine sebep oldu. Babasına yeniden baktığında yüzünü daha yakından inceledi, hâlâ belki bir hata olmuştur diye düşünüyor, babasının omzuna şöyle bir dokunsa canlanacağını zannediyordu. Gogol'e tanıdık gelen tek şey babasının bıyığıyla yirmi dört saatten daha kısa süre önce traş olmuş yanaklarında ve çenesinde çıkmış sakallardı.

"Gözlükleri yok," dedi Gogol, Bay Davenport'a bakarak.

Bay Davenport yanıt vermedi. Birkaç dakika sonra, "Bay Ganguli, cesedi teşhis edebiliyor musunuz? Bu sizin babanız mı?"

Gogol, "Evet, o," sözcüklerinin dudaklarından döküldüğünü duydu. Birkaç dakika sonra oturması için bir sandalyenin getirildiğini ve Bay Davenport'un dışarı çıktığını fark etti. Oturdu. Babasının yüzüne dokunup dokunamayacağını ve kendini iyi hissetmediğinde babasının ateşi var mı diye bakmak için ona yaptığı gibi elini alnına koyup koyamayacağını düşündü. Elini onun vücuduna götürmeye korkuyor, kıpırdayamıyordu. Sonunda,

işaretparmağıyla babasının bıyığına, bir kaşına ve kafasındaki saçlara hafifçe dokundu; onların hâlâ canlı olduğunu biliyordu.

Bay Davenport Gogol'e hazır olup olmadığını sordu, sonra örtü yeniden örtüldü ve Gogol'e oradan çıkması için yol gösterildi. Bir stajyer doktor gelip kalp krizinin ne zaman ve nasıl olduğunu ve neden doktorların yapacakları bir şey kalmadığını tüm detaylarıyla anlattı. Gogol'e babasının hastaneye geldiğinde üzerinde olan lacivert pantolon, kahverengi çizgili beyaz gömlek ve bir Noel'de Gogol ve Sonia'nın ona aldığı L.L. Bean marka gri süveteri verdiler. Koyu kahverengi çoraplar ve açık kahverengi ayakkabılarını da verdiler. Gözlüğünü. Trençkotunu ve atkısını. Tüm bu eşyalar büyük kâğıt alışveriş torbasını ağzına kadar doldurmuştu. Trençkotun cebinde bir kitap vardı; Graham Greene'in *Komedyenler* adlı, sarı sayfalara küçük harflerle basılmış kitabıydı bu. Kapağı açtığında kitabın ikinci el olduğunu, içinde Roy Goodwin adlı bir yabancının adının yazılı olduğunu gördü. Ayrı bir zarfın içinde babasının cüzdanını ve araba anahtarları verdiler. Hastaneye dini törenin gerekmediğini söyledi, hastane yetkilileri de küllerin birkaç gün içinde hazır olacağını söylediler. Külleri hastanenin söyleyeceği yerden kendisinin alabileceğini, ya da kendilerinin ölüm belgesiyle birlikte külleri Pemberton Yolu'na gönderebileceklerini söylediler. Gogol hastaneden ayrılmadan, babasının ölmeden hemen önce acil servisin tam olarak neresinde olduğunu görmek istedi. Bir kartın üzerinden yatak numarasına bakıldı; şimdi o yatakta kollarında uzun borular olan, bunun dışında iyi görünen, telefonda konuşan genç bir adam vardı. Gogol, yaşam babasını terk ettiğinde etrafını kısmen de olsa sarmakta olan gri-yeşil çiçek desenli perdelere baktı; üst kısımlarında ilmekler vardı, duvardan sarkan metal kancalar U şeklindeki beyaz rayın üzerine takılıydı.

Annesinin bir gece önce tarif ettiği, babasının kiralık arabası, hâlâ otoparkın ziyaretçilere ayrılan bölümünde duruyordu. Kontağı açar açmaz AM dalgasından verilen haberler kulaklarına dolup ödünü koparttı; babası arabadan inmeden önce mut-

laka radyoyu kapatırdı. Aslında babasının bu arabayı kullandığına dair hiçbir iz yoktu. Arabada ne harita, ne kâğıt parçaları, ne boş fincanlar, ne bozuk para ne de fiş vardı. Torpido gözünde yalnızca ruhsat ve kullanım kılavuzu vardı. Birkaç dakika kullanım kılavuzunu okuyup kontrol panelinde gördüklerini kılavuzdaki çizimlerle karşılaştırdı. Silecekleri açıp kapattı ve henüz aydınlık olmasına karşın farları kontrol etti. Radyoyu kapattı, soğuk kasvetli öğleden sonrada, bir daha asla gelmeyeceği yavan kasabada arabanın içinde sessizce yol aldı. Hastanedeki bir hemşirenin verdiği tarifle, Babasının yaşadığı eve doğru gidiyor, bu yolun babasının hastaneye gelirken kullandığı yol olup olmadığını düşünüyordu. Ne zaman bir lokanta görse yanından dönmek istiyordu, derken kendini bir yerleşim bölgesinde, karla kaplı bahçelerin içindeki Viktorya dönemine ait büyük evlerin ve dantel gibi görünen buz parçalarıyla kaplı kaldırımların olduğu bir yerde buldu.

Babasının evi Baron's Court adındaki bir sitenin içindeydi. Giriş kapısının ardında, içine bir aylık postanın sığabileceği büyüklükteki gümüş posta kutuları yan yana duruyordu. Üzerinde KİRALIK OFİS tabelası olan ilk binanın önünde duran adam ona başıyla selam verdi, arabayı tanıdığı belliydi. Acaba Gogol'ü babası mı zannetmişti? Bu düşünce Gogol'ün aklından geçip onu biraz olsun teselli etmişti. Tüm binalar birbirine benziyordu, aralarındaki tek fark numaraları ve adlarıydı; yolun her iki tarafında birbirine tıpa tıp benzeyen başka evler vardı; hepsi üç katlıydı ve sonu görünmeyen bir yolun kenarına inşa edilmişlerdi. *Tudor* tarzı cepheler, metal malzemeyle yapılmış küçük balkonlar ve merdivenlerin altında ahşap parçalar vardı. Bu amansız tekdüzelik Gogol'ü altüst etti, kendini hastanede ve babasının yüzünü son defa gördüğünde olduğundan daha kötü hissediyordu. Babasının son üç ay boyunca burada yalnız başına yaşadığını düşündüğünde ilk gözyaşları dökülmeye başladı, ama babasının böyle şeyleri önemsemediğini biliyordu, kimseye darılmadığını da biliyordu. Babasının yaşadığı binanın önüne arabayı park etti, arabada o kadar uzun kaldı ki en sonunda orta

yaşlı, şen şakrak bir çiftin ellerinde tenis raketleriyle binadan çıktığını gördü. Babasının oranın sakinlerinin çoğunlukla emekli ya da boşanmış kişiler olduğunu söylediğini hatırladı. Sitede yürüyüş yolları, küçük bir jimnastik alanı ve etrafında banklarla söğüt ağaçlarının olduğu suni bir göl vardı.

Babasının dairesi ikinci kattaydı. Kapının kilidini açtı, ayakkabılarını çıkartıp babasının krem rengi halıyı kirletmemek için yere serdiği lastik paspasın üzerine koydu. Babasının bir çift ayakkabısını ve evde giydiği sandaletlerini gördü. Evin içindeki ilk kapı geniş bir oturma odasına açılıyordu; odanın sağ tarafında sürgülü bir cam kapı, sol tarafındaysa mutfak vardı. Mutfak, oturma odasından sadece yarım duvarla ayrılıyordu; annesi kendi mutfaklarını da böyle yapmak istiyordu, böylece bir yandan yemek yaparken, bir yandan da diğer odadaki kişilerle konuşabilirdi. Babası buzdolabının üzerine, oradaki yerel bir bankanın verdiği mıknatısla kendisinin, annesinin ve Sonia'nın bir fotoğrafını asmıştı. Fatehpur Sikri'delerdi ve ayaklarına yerlerin sıcağından korunmak için kumaş parçaları sarmışlardı. O zamanlar lise birinci sınıfta okuyordu, zayıf ve somurtkandı, Sonia'ysa küçücük bir kızdı, annesinin üzerinde, ondan hep sari giymesini bekleyen Kalküta'daki akrabalarının yanında giymeye çekindiği *şalvar kameeze* vardı. Gogol önce mutfak tezgâhının üzerindeki, ardından altındaki dolapları açtı. Çoğunun içi boştu. Dört tabak, iki fincan ve dört bardak buldu. Çekmecenin içinde evden hatırladığı biçimde dizilmiş bir bıçak, iki çatal, ve iki kaşık vardı. Bir başka dolabın içinde bir kutu poşet çay ve *Peek Freans* marka şekerli galeta, henüz kâseye boşaltılmamış bir paket iki kiloluk toz şeker ve bir teneke bozulmuş süt vardı. Birkaç paket ayıklanmış sarı bezelye ve büyük bir paket pirinç vardı. Pilav makinesi fişi çekik halde tezgâhın üzerinde duruyordu. Ocağın kenarında, üzerlerine annesinin el yazının olduğu etiketlerin yapıştırıldığı birkaç baharat kavanozu vardı. Lavabonun altında bir şişe *Windex*, bir paket çöp torbası ve bir süngerbuldu.

Evin geri kalanında dolaştı. Oturma odasının arka tarafında içinde yataktan başka bir şey olmayan yatak odası, karşısındaysa

penceresiz bir banyo vardı. Babasının yaşamı boyunca tıraş losyonu olarak kullandığı *Pond* krem lavabonun kenarında duruyordu. Hemen işe koyuldu, odalarda gezinip bulduğu her şeyi çöp torbalarına doldurdu: baharatları, kremi, babasının yatağının yanındaki *Time* dergisini attı. Annesi telefonda, "Hiçbir şeyi geri getirme," demişti, "bu bizim âdetlerimize aykırı." Gogol hiçbir işle gereğinden fazla vakit kaybetmiyordu, ama mutfakta bir an duraksadı. Yiyecekleri atarken suçluluk duyuyordu; eğer kendi yerinde babası olsaydı kalan pirinci ve poşet çayları bavuluna koyardı. Babası israfın her türlüsünden nefret ederdi, öyle ki, çaydanlık gereğinden fazla suyla dolu olduğunda Âşima'ya söylenirdi.

Gogol bodruma ilk indiğinde üzerinde diğer kiracıların, başkalarının alması için bıraktıkları eşyaların olduğu bir masa gördü: masanın üzerinde kitaplar, video kasetleri ve cam kapaklı beyaz bir tencere vardı. Kısa süre sonra masanın üzerinde babasının elektrikli el süpürgesi, pilav makinesi, kaset çalar, televizyon ve hâlâ plastik sopaların üzerinde duran perdeler belirdi. Hastaneden getirdiği torbadan babasının, içinde kırk dolar, üç kredi kartı, bir tomar fiş ve Gogol'le Sonia'nın bebeklik fotoğraflarının olduğu cüzdanını aldı. Buzdolabının üzerindeki fotoğrafı da aldı.

Her şey onun düşündüğünden daha fazla zaman alıyordu. İlk başta boş görünen üç odayı boşaltma işi Gogol'ü çok yormuştu. Onca çöp torbasını doldurmuş ve merdivenleri onca defa inip çıkmış olmasına şaşırmıştı. İşi bittiğinde hava kararmaya başlamıştı. Elinde, iş günü bitmeden önce araması gereken kişilerin listesi vardı: Eşya kiralama firmasını ara. Üniversiteyi ara. Babamın yapacağı işleri iptal et. "Onu daha Cuma günü görmüştüm," dedi, babasının iş arkadaşlarından biri. "Sizin için büyük bir şok olmalı." Kiralama firması ona endişelenmemesini, kanepeyle yatağı alacak birini göndereceklerini söyledi. İşi bittiğinde kasabaya inip babasının arabayı kiraladığı acenteye gitti, ardından taksiyle Baron's Court'a döndü. Binanın girişinde, paket servisi olan bir pizzacının mönüsü gözüne çarptı. Pizza sipariş edip gelmesini beklerken evi aradı. Bir saat boyunca tele-

fon meşguldü, Gogol nihayet ulaşabildiğinde, aile dostlarından biri annesiyle Sonia'ya uyuduğunu söyledi. Ev gürültülüydü, Gogol o anda kendi tarafında her şeyin ne kadar sessiz, sakin olduğunu düşündü. Bodruma inip kaset çaları ya da televizyonu yukarı çıkartmayı düşündü. Ama bunun yerine Maxine'i aradı, bütün gün boyunca yaptıklarını tek tek anlattı, günün başlangıcında Maxine'le birlikte olduğunu, o sabah onun kollarında, onun yatağında uyandığını düşünmek Gogol'ü şaşırtıyordu.

Maxine, "Keşke seninle gelseydim," dedi. "Şimdi yola çıksam sabah orada olabilirim."

"İşim bitti. Burada yapacak başka bir şey kalmadı. Yarın ilk uçakla döneceğim."

Maxine, "Gece orada kalmayacaksın, değil mi Nick?" diye sordu.

"Kalmak zorundayım. Bu gece başka uçak yok."

"Yani bu gece o evde mi kalacaksın demek istiyorum."

Gogol savunma ihtiyacı duymuştu, onca çabasından sonra o üç boş odayı koruma ihtiyacı duymuştu. "Burada tanıdığım kimse yok."

"Lütfen o evden çık. Bu gece otelde kal."

"Tamam," dedi. Babasını üç ay önce, son defa gördüğü günü düşündü; Maxine'le garajın önünden çıkıp New Hampshire'a doğru yola koyulduklarında babasının onlara el sallayan görüntüsü aklına geldi. Babasıyla en son ne zaman konuştuğunu hatırlayamıyordu. İki hafta önce mi? Yoksa dört hafta mıydı? Babası, annesi gibi ona sık telefon etmezdi.

"Sen de benimle birlikteydin," dedi Gogol.

"Ne?"

"En son babamı gördüğümde sen de vardın."

"Biliyorum. Çok üzgünüm, Nick. Lütfen otele gideceğine söz ver."

"Tamam. Söz." Telefonu kapatıp rehberi açtı, kalabileceği yerlere baktı. Maxine'in söylediklerine itaat etmeye, tavsiyelerini dinlemeye alışmıştı. Numaralardan birini çevirdi. Bir ses, "İyi akşamlar, nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu. Gece için boş

oda olup olmadığını sordu, ama cevap beklerken telefonu kapattı. Bilmediği bir odada olmak istemiyordu. Burada olduğu müddetçe babasının evini boş bırakmak istemiyordu. Kanepede, üzerinde giysileriyle, bedenini ceketiyle örtmüş halde karanlıkta yattı; yatak odasındaki çizgili şiltedense burada yatmayı yeğlemişti. Saatlerce karanlıkta yattı, bir uyuyor, bir uyanıyordu. Babasının daha dün sabah bu evde olduğunu düşündü. Acaba kendini kötü hissetmeye başladığında ne yapıyordu? Ocağın başında çay mı hazırlıyordu? Yoksa şimdi Gogol'ün oturduğu kanepede mi oturuyordu? Gogol babasının kapının yanında duruşunu, ayakkabılarının bağcıklarını son defa bağlamak için eğilişini hayal etti. Mantosunu giyip atkısını takarak hastaneye gidişini. Trafik ışıklarında durup radyoda hava raporunu dinleyişini ve ölümün aklının ucundan bile geçmediğini hayal etti. Sonunda Gogol odanın içine sızan mavimsi bir ışık fark etti. Tuhaf biçimde dikkat kesilmişti, sanki yeterince yoğunlaşsa babasından bir işaret belirecek, bütün gün yaşadıklarına bir son verecekti. Gökyüzünün beyaza dönüşünü izledi, sürmekte olan sessizliğin uzaklardan gelen cılız trafik sesleriyle bozuluşunu dinledi, ardından dayanamayarak uykuya daldı; birkaç saat süren uykusu olabilecek en derin uykuydu, zihni boş ve rahattı, kollarıyla bacakları hareket etmiyordu.

Yeniden uyandığında saat neredeyse sabah on olmuştu, güneş ışığı olduğu gibi odayı aydınlatıyordu. Başının sağ tarafında onu sersemleştiren inatçı bir ağrı vardı; kafatasının derinlerinde bir yerden geliyordu. Sürgülü cam kapıyı açıp balkona çıktı. Gözleri yorgunluktan yanıyordu. Yapay göle baktı, babası bir telefon konuşmalarında Gogol'e, her akşam yemeğini yemeden önce gölün etrafında yirmi defa yürüdüğünü ve bunun toplamda iki mile denk geldiğini söylemişti. Dışarıda köpeklerini dolaştıran birkaç kişi ve kulaklarını kalın, müflon bantlarla kapatmış, kollarını sallayarak yan yana jimnastik yapan çiftler vardı.Gogol üzerine montunu giyip dışarı çıktı ve küçük gölün etrafında bir defa yürümeye teşebbüs etti. İlk başta yüzüne vuran soğuk hava çok hoşuna gitti, ama sonra soğuk hava şiddetini arttırdı, acımasız olma-

ya, vücuduna tesir etmeye ve pantolonunun arka taraflarını bacaklarına bastırmaya başladı, böylece Gogol eve döndü. Duş alıp bir gün önce üzerinde olan giysileri giydi. Taksi durağına telefon edip son bir defa, kurulanmak için kullandığı havluyu ve gri, tuşlu telefonu bırakmak için bodrum katına indi. Havaalanına gidip Boston'a giden bir uçağa bindi. Sonia ve annesi havaalanında olacak, birkaç aile dostuyla birlikte varış kapısında onu bekleyecekti. Keşke başka türlü olabilseydi, diye düşünüyordu. Keşke başka bir taksiye binip, başka bir anayola çıkabilsem diye düşünüyor, onlarla karşılaşacağı anı mümkün olduğunca geciktirmek istiyordu. Annesini görecek olmak Gogol'ü, babasının cesedini morgda görmekten daha çok ürkütüyordu. Kendi anneleriyle babaları öldüğünde hiçbir şey yapamadıkları, ölümün üzerinden haftalar, hatta kimi zaman aylar geçtikten sonra, artık yapılacak hiçbir şey kalmadığında Hindistan'a gittikleri için annesiyle babasının içlerinde taşıdığı suçluluk duygusunu artık anlıyordu.

Cheveland'a giderken yol bitmek bilmemişti, oysa şimdi uçağın penceresinden dışarıya bakıp hiçbir şey göremiyordu ve sanki uçağa binmesiyle uçağın alçalışını göğsünde hissetmesi bir anda oluvermişti. Uçak yere inmeden önce banyoya gidip küçük metal lavabonun içine kustu. Yüzünü yıkayıp aynada kendine baktı. Yüzündeki bir günlük sakal dışında eskisi gibi görünüyordu. Büyükbabasının öldüğü günü hatırladı, yetmişli yıllarda bir gündü, annesinin içeriye girip babasının saçlarını jilet tıraş ettiğini gördüğünde çığlık attığını hatırlıyordu. Başlarını tıraş ederken kafa derisinin birçok yerini kesmiş, işe giderken yara izlerini saklamak için haftalarca şapka takmak zorunda kalmıştı. Annesi, "Kes şunu, kendine zarar veriyorsun," demişti. Babası kapıyı kapatmış, kilitlenmiş, dışarıya çökmüş bir halde ve kel çıkmıştı. Yıllar sonra Gogol bunun anlamını öğrenmişti; annesinin ya da babasının ölümünün ardından saçlarını tıraş etmek Bengalli bir oğlun göreviydi. Ama o zamanlar Gogol bunu anlayamayacak kadar küçüktü; banyonun kapısı açılıp üzgün, saçsız babası dışarı çıkınca gülmüştü, o zamanlar küçük bir bebek olan Sonia'ysa ağlamıştı.

İlk hafta boyunca hiç yalnız kalmadılar. Artık dört kişilik bir aile değillerdi; evde on, hatta bazen yirmi kişi oluyordu, arkadaşları gelip başları öne eğik biçimde onlarla sessizce oturma odasında oturup çay içiyor, bir avuç insan babasının yokluğunu telafi etmeye çalışıyordu. Annesi saçındaki zincifreyi şampuanla yıkayıp çıkartmıştı. Kolundaki diğer tüm bileziklerle birlikte demir düğün bileziğini de eline krem sürerek, zor da olsa çıkartmıştı. Babasının iş arkadaşlarından, kütüphanede annesiyle birlikte çalışan kadınlardan, normalde bahçelerinden el sallamanın dışında fazla bir şey yapmayan komşularından eve çiçekler ve kartlar geliyordu. West Coast, Texas, Michigan ve Washington'dan telefonlar geliyordu.Annesinin adres defterinde adı yazılı olan herkes bu acı haber karşısında yıkılmıştı. Bu ülkeye gelmek için her şeyini geride bırakan, daha iyi bir yaşam sürmek isteyen bu insanlar, burada ölmek için mi bu ülkeye gelmişlerdi? Telefon sürekli çalıyor, tüm bu insanlarla konuşmaktan üçünün kulakları ağrıyor, aynı şeyleri tekrar tekrar anlatmaktan boğazları kuruyordu. Hayır, hasta değildi, diyorlardı; evet, beklenmedik bir şeydi. Kasaba gazetesinde, altında Aşima, Gogol ve Sonia'nın adının olduğu ve çocukların kasaba okullarında okuduğunun da belirtildiği bir ölüm ilanı çıktı. Gece yarısı Hindistan'daki akrabalarını aradılar. Yaşamları boyunca ilk defa kötü haber veren taraf onlardı.

Babasının ölümünü takip eden on gün boyunca Gogol, annesi ve Sonia yas yemekleri yediler, ağızlarına et ve balık sürmediler. Sadece Pilav, *dal* ve sebze yediler. Gogol aynı şeyi daha küçük yaşlardayken büyükbabası ve büyükannesi öldüğünde yapmak zorunda kaldığını hatırladı; bir gün unutup okulda hamburger yediğinde annesi ona bağırmıştı. O zamanlar kendisinden başka kimsenin uymadığı bir geleneğe, yaşamında sadece birkaç defa gördüğü insanlar için uymak zorunda kalması onu rahatsız ediyordu. Babasının tıraş olmayışını ve sandalyesinde onlara bakıp kimseyle konuşmadan oturduğunu hatırlıyordu. Tam bir sessizlik içinde yenen o yemekleri ve televizyonun ka-

palı oluşunu hatırlıyordu. Şimdi, akşamüzeri saat altı buçukta mutfak masasının etrafında hep birlikte oturmuşlardı, pencereden gelen karanlık sanki gece yarısıymış gibi hissetmelerine sebep oluyordu, babasının sandalyesi boştu, anlamlı olan tek şey bu etsiz yemek gibi görünüyordu. Bu öğünü atlamak söz konusu bile olamazdı; aksine, on akşamüzeri boyunca üçü de tuhaf biçimde acıkıyor, tabaklarındaki yavanlığı tatmak için can atıyorlardı. Günlerini dolduran en önemli şey buydu: mikrodalgada ısınan yemeğin, dolaptan indirilen üç tabağın ve suyla doldurulan üç bardağın sesi. Geri kalanı, yani gelen telefonlar, her yanı dolduran çiçekler, ziyaretçiler ve oturma odasında tek sözcük edemeden hep birlikte geçirdikleri onca saat hiçbir şey ifade etmiyordu. Birbirlerine söylemeseler de günün bu saatinin üçünün bir aile olarak yalnız, kendi başlarına geçirdikleri tek zamanı olması onlara huzur veriyordu; evde birileri olsa bile sadece üçü bu yemeği yiyordu. Ve sadece bu yemek boyunca acıları biraz da olsa hafifliyor, tabaklarında kimi yiyeceklerin zorunlu yokluğu bir biçimde babasının varlığına dönüşüyordu.

On birinci günde yas süresinin dolduğunu göstermek amacıyla arkadaşlarını davet ettiler. Oturma odasının bir köşesinde, yerde tören yapılacaktı; Gogol'den, Sanskritçe ilahiler okuyan bir rahip gibi babasının fotoğrafının önünde oturması istenmişti. Törenden önce bütün bir günü, çerçeveletecek bir fotoğraf bulmak için albümleri karıştırmakla geçirdiler. Fakat, çoğunlukla objektifin ardında olan babasının neredeyse hiç yalnız fotoğrafı yoktu. Aşima'yla birlikte yıllar önce denizin önünde çekilmiş bir fotoğrafını kesmeye karar verdiler. o fotoğrafta New Englandlı biri gibi giyinmişti; üzerinde parka ve atkı vardı. Sonia bu fotoğrafı fotokopiciye götürüp büyüttü. Yemeği özenle hazırladılar; eti ve balığı oldukça soğuk bir sabah Chinatown ve Haymarket'dan almışlar, babasının sevdiği gibi bol patates ve kişniş yapraklarıyla pişirmişlerdi. Gözlerini kapattıklarında, evdeki yemek kokusu sanki yeni bir parti veriliyormuş gibi hissetmelerine sebep oluyordu. Onca yıldır eğlenerek geçirdikleri günler onları bir biçimde bu güne hazırlamıştı. Aşima pilavın

herkese yetmeyeceğinden endişeleniyordu; Gogol ve Sonia'ysa misafirlerin paltolarını alıp üst kata, misafir odasındaki yatağın üzerine koyuyorlardı. Ailesinin otuz yıl boyunca edindiği arkadaşları saygılarını göstermek üzere bu törene katılmışlardı; altı farklı eyaletten gelen arabalar Pemberton Yolu'nun tamamına dizilmişti.

Maxine arabayla New York'tan gelip Gogol'e, normalde onun evinde duran giysilerini, diz üstü bilgisayarını ve mektuplarını getirdi. Patronları Gogol'e bir ay izin vermişlerdi. Maxine'i görmek ve onu Sonia'yla tanıştırmak Gogol'ü biraz şaşırtmıştı. Bu defa evin nasıl olduğu ve misafirlerin, kapının girişine yığılmış ayakkabılarının onun gözüne nasıl görüneceğini Gogol'ün umurunda değildi. Maxine'in, Bengallilerle dolu bu evde kendini işe yaramaz ve biraz dışlanmış hissettiğinin farkındaydı. Yine de oradakilerin ne konuştuğunu tercüme etmeye, onu herkesle tanıştırmaya ve onun yanında olmaya gerek duymuyordu. Maxine'in annesine, "Çok üzüldüm,"dediğini duydu, oysa babasının ölümünün Maxine'i hiç etkilemediğinin farkındaydı. "Sonsuza dek annenle kalamazsınız," dedi Maxine, törenden sonra üst kata çıkıp Gogol'ün odasında kısa süre de olsa yalnız kalıp yatağın kenarında yan yana oturduklarında. "Bunu sen de biliyorsun." Maxine bunu nazikçe söyleyip elini Gogol'ün yanağına götürdü. Gogol ona baktı ve elini alıp kucağına geri koydu.

"Seni özlüyorum, Nikhil."

Gogol başını salladı.

"Peki ya yeni yıl arifesinde?"

"Ne olmuş ona?"

"Hâlâ New Hmpshire'a gitmek istiyor musun?" Bu konuyu daha önce konuşmuşlardı; Maxine onu Noel'den sonra evinden alacak ve sadece ikisi göl evinde kalacak, Maxine ona kayak yapmayı öğretecekti."

"Hayır, zannetmiyorum."

"Ama sana iyi gelebilirdi," dedi Maxine başını yana eğerek. Odada şöyle bir göz gezdirdi. "Tüm bunlardan uzaklaşırdın."

"Uzaklaşmak istemiyorum ki."

Sonraki haftalarda, komşularının çitleri ve pencereleri renkli ışıklarla süslenip eve yığınla Noel kartı gelirken, her biri normalde babasının yaptığı bir işi üstlendi. Sabahları annesi posta kutusuna gidip gazeteyi alıyordu. Sonia arabayla şehre iniyor ve haftalık market alışverişini yapıyordu. Gogol faturaları ödüyor, kar yağdığında kürekle kapının önünü temizliyordu. Aşima, Noel kartlarını şöminenin üzerine yerleştirmek yerine, kartların kimden geldiğine bakıp zarflarını açmadan onları çöpe atıyordu.

En küçük şey bile büyük bir başarı gibi görünüyordu. Annesi telefonun başında saatlerde oturup bütün banka hesaplarındaki, ipoteklerdeki ve faturalardaki adları değiştirtmişti. Ölü kocasının adına yıllarca gelmeye devam edecek önemsiz mektup yığınını durdurmayı beceremişti. Solgun, sıkıcı öğleden sonraları Gogol koşmaya çıkıyordu. Kimi zaman arabayla üniversiteye gidip babasının çalıştığı fakültenin arka tarafına park edip kampus yollarında, babasının tam yirmi beş yıl boyunca dünyası olan o sınırlı ve tuhaf evrende koşuyordu. En sonunda hafta sonlarında annesiyle babasının civar banliyölerde yaşayan arkadaşlarının evlerine gitmeye başladılar. Giderken Gogol, dönerken Sonia arabayı kullanıyordu. Aşima arka koltukta oturuyordu. Arkadaşlarının evlerinde annesi hastaneyi arayışını anlatıyordu. "Midesi ağrıdığı için gitmişti," diyordu her defasında, o akşamüzerinin detaylarını, gökyüzündeki pembe çizgileri, tebrik kartlarını, önünde duran bir fincan çayı anlatıyor ve tüm bunları Gogol'ün bir defa duymaya tahammül edemediği biçimde ezbere söylüyor, Gogol her defasında ürküyordu. Arkadaşları Aşima'ya kafasını dağıtmak için Hindistan'a gitmesini, erkek kardeşini ve kuzenlerini görmesini önerdiler. Fakat Aşima yaşamında ilk defa Kalküta'ya gitmek istemiyordu, en azından şimdilik. Kocasının yaşamını kurduğu ve öldüğü ülkeden uzak olmak istemiyordu. "Artık onun neden Cheveland'a gittiğini biliyorum," diyordu ve ölümde bile kocasının adını söylemeyi reddediyordu. "Bana yalnız yaşamayı öğretiyordu."

Ocağın başında, kutlamadıkları özel günlerin ardından, babasının göremediği yılın ilk günlerinden birinde, Gogol trene binip New York'a döndü. Sonia annesiyle kalmıştı ve ona yakın olabilmek için Boston veya Cambridge'de bir ev kiralamayı düşünüyordu. Sonia ve annesi Gogol'ü yolcu etmek için istasyona geldiler, Gogol'ün soğukta platformda duran eksilmiş ailesi bakınıyor fakat onlara renkli camın ardından el sallayan Gogol'ü bir türlü göremiyordu. Gogol, üniversitedeki ilk yılında Yale'e dönüşünde her defasında onu yolcu etmeye hep birlikte gelişlerini hatırladı. Yıllar içinde oradan ayrılışı gittikçe sıradan bir hal alsa da, babası tren gözden kaybolana kadar platforma durup beklerdi. Şimdi Gogol parmaklarının eklem yerlerini cama vuruyor, tren hareket etmeye başladığını halde annesi ve Sonia hâlâ bakınıyor, fakat bir türlü Gogol'ü göremiyorlardı.

Tren ileriye doğru gürültüyle ilerliyor, sağa sola eğiliyor, motoru tıpkı uçak pervaneleri gibi ses çıkartıyordu. Düdük kısa aralıklarla çalıyordu. Gogol trenin sol tarafında oturuyor, kış güneşi tüm sıcaklığıyla yüzüne vuruyordu. Pencerelere, acil durumda camın üç hamlede nasıl kırılacağını gösteren açıklamalar yapıştırılmıştı. Saman rengi zemin karla kaplıydı. Ağaçlar birer mızrak gibi görünüyor, birkaç dalın üzerinde hâlâ geçen mevsimden kalmış bakır rengi yapraklar sallanıyordu. Gogol, ahşap ve tuğladan yapılmış evlerin arka taraflarını görüyordu. Karla kaplı küçük çim tarhlarını. Kocaman bir kütle gibi görünen kış bulutları ufuk çizgisinin hemen önünde duruyorlardı. Akşamüzeri tekrar kar yağması bekleniyordu; bu defaki yağış muhtemelen daha şiddetli olacaktı. Kompartımanın bir yerlerinde bir kadının cep telefonundan erkek arkadaşıyla konuştuğunu ve kısık sesle güldüğünü duydu. Kadın, şehre vardığında nerede akşam yemeği yiyeceklerinden bahsediyordu. "Çok sıkıldım," diye yakınıyordu. Gogol de New York'a akşam yemeği vaktinde varacaktı. Maxine, onu karşılamak üzere Penn İstasyonu'nda olacak, gidiş-dönüş yazılı tabelanın altında bekleyecekti.

Bulundukları yer bir anda sarsılmaya başladı, geçmekte olan trenin gölgesi ne olduğu seçilemeyen bina sırasının üzerine dü-

şüyordu. Raylar, yukarı doğru değil de, ileriye doğru uzanan, yere kök salmış, sonu olmayan bir merdiven gibi görünüyordu. Westerly ve Mystic arasındaki meyilli bölgeye döşenmiş raylar eğimliydi ve tren, hafifçe de olsa, devrilip tepe taklak olacakmış hissi veriyordu. Diğer yolcuların bu konuda nadiren yorum yapmalarına karşın, motor New Haeven'da ani bir sarsıntıyla dizelden elektriğe dönüğünde, bu geçici değişim Gogol'ü her defasında ya uykusundan uyandırır, ya okuduğu kitaptan kafasını kaldırtır, ya konuşmasını keser ya da düşünmekte olduğu şeylerden alıkoyardı. Tren güneye, New York'a giderken sola, Bostan'a giderken sağa yatıyordu. Tehlikeli olduğunu hissettiği o kısacık anda aklına hep o hiç görmediği ve babasını neredeyse öldüren tren gelirdi. Ona adını veren felâket gelirdi aklına.

Tren düzeldi, viraj geride kaldı. Gogol trenin hareketini yine tam sırtında hissetti. Birkaç mil boyunca raylar, insanın elini uzatsa dokunabileceği mesafede olan okyanusu kucaklıyordu. En sığ dalgalar kıyıdan birkaç santim uzağa çarpıyorlardı.Taş bir köprü gördü, dağınık adalar, muhteşem manzaraları olan gribeyaz evler gördü. Bu evler yan yana dizilmişlerdi. Yalnız balıkçıllar ve karabatak kuşları rengi ağarmış kazıkların üzerine tünemişlerdi. Çıplak direkli tekneler marinayı doldurmuştu. Bu, babasının hayran kalacağı bir manzaraydı; Gogol'ün aklına soğuk Pazar öğleden sonralarında ailesiyle birlikte denize doğru yaptıkları onca yolculuk geldi. Bazen hava o kadar soğuk olurdu ki, motor onları ısıtmak için çalışırken otoparkta arabanın içinde oturup denizi izlerler, annesiyle babası ön tarafta termostaki çaydan içerlerdi. Bir defasında Cape Cod'a gitmiş, hilal biçimindeki yol bitene kadar arabayla ilerlemişlerdi. Gogol ve babası ta en uca, fener kulesinin öbür tarafına gitmişler, önce meyilli dev gibi gri taşların olduğu yere, ardından hilal biçiminde dar bir kumluk alanın ortasına varmışlardı. Birkaç dakika sonra annesi durup Sonia'yla birlikte beklemeye başladı; onlarla gidemeyecek kadar küçük olan Sonia'yı yanından ayırmadı. "Çok uzağa gitmeyin," diye uyarmıştı annesi, "gözden kaybolmayın." Daha yarı yoldayken Gogol'ün bacakları ağrımaya başlamıştı, fakat

babası önden gidiyor ve arada sırada Gogol'e elini uzatmak için duruyordu, bir kayanın üzerinde durup soluklandıklarında babasının vücudu yamuk duruyordu. Bir sonraki diğerinden, ona ulaşmak için en iyi yolu düşünebilecekleri kadar uzak olan kayalıkların üzerindeyken, su iki yanlarını sarıyordu. Kış yeni başlamıştı. Gelgitlerin oluşturduğu küçük birikintilerde ördekler yüzüyordu. Dalgalar iki ayrı yöne akıyordu. "Gogol daha çok küçük," diye seslenmişti annesi. "Duyuyor musun? Gogol o kadar uzağa gidemeyecek kadar küçük." Bunu duyan Gogol, babasının da aynı biçimde düşünebileceğini tahmin ederek durmuştu. Oysa babası, "Sen ne diyorsun?" demişti. "Çok mu küçüksün? Hayır, bence hiç de küçük değilsin."

Mendireğin ucunda, sağ tarafta sarı sazlar, onların ötesinde kumsal, tüm bunların ardındaysa okyanus vardı. Babasının geri döneceğini düşündü, fakat babası devam edip kumda yürümeye başladı. Sol taraflarındaki su boyunca yürüdüler, fener kulesine doğru gidiyorlardı, pas tutmuş tekne kasalarının, sanki sarı kafataslarına takılmış kalın borular gibi görünen balık kılçıklarının ve beyaz tüylü göğsünde taze kan lekesi olan ölü bir martının yanından geçtiler. Küçük, soluk siyah renkli ve üzerinde beyaz çizgiler olan taşları toplayıp ceplerine doldurmaya başladılar; taşların ağırlığı ceplerini sarkıttı. Babasının kumda bıraktığı ayak izlerini hatırlıyordu; aksadığı için, sol ayağı dümdüz basarken sağ ayağı hep dışa doğru basardı. Arkalarından vuran akşamüstü güneşinde gölgeleri hiç olmadığı kadar ince ve uzundu, iki gölge birbirine doğru eğilmişti. Çatlamış, mavi-beyaz boyalı, eski bir şemsiye biçimindeki ahşap şamandıraya bakmak için durdular. Üzeri ince, kahverengi yosun parçalarıyla sarılmış ve küçük kabuklu deniz hayvanlarıyla kaplıydı. Babası onu eline alıp inceledi ve alt kısımdaki canlı midyeyi gösterdi: En sonunda fenerin yanında durdular, çok yorulmuşlardı, üç yanları suyla çevrili, liman kısmı yeşil, ilerisiyse maviydi. Efor sarf etmekten terledikleri için montlarının fermuarlarını açtılar. Babası işemek için birkaç adım ileriye gitti. Babasının seslendiğini duydu; fotoğraf makinesini annesinde unutmuşlardı. "Bunca yol geldik

ve hiç fotoğraf çekemedik," dedi babası, başını sallayarak. Ellerini cebine sokup çizgili taşları denize atmaya başladı. "O zaman bunu hatırlamamız gerekecek." Etrafa, limanın karşı tarafında parlayan gri-beyaz kasabaya baktılar.

Sonra yeniden yürümeye başladılar, bir süre fazladan ayak izi yapmamaya, ayakkabılarını önceden çıkarttıkları ayak izlerine sokmaya çalıştılar. Rüzgâr başlayıverdi; o denli sert bir rüzgârdı ki, arada bir durmalarına sebep oluyordu.

"Bu günü hatırlayacak mısın, Gogol?" diye sormuştu babası, ona bakmak için arkasına dönerek, ellerini kulaklık gibi başının iki yanına bastırıyordu.

"Ne kadar hatırlamam gerekiyor?"

Rüzgâr hızını azaltıp arttırırken babasının kahkahasını duydu. Orada durmuş Gogol'ün ona yetişmesini bekliyordu ve yaklaşmaya başladığında Gogol'e elini uzattı.

Gogol yanına vardığında, "Hep hatırlamaya çalış," dedi, onunla birlikte yavaşça dalgakırandan geriye, annesiyle Sonia'nın onları beklediği yere dönerken. "İkimizin bu yolculuğu yaptığını, gidecek hiçbir yerin kalmadığı yere gittiğimizi hatırla."

SEKİZ

Babası öleli bir yıl olmuştu. Hâlâ New York'ta yaşıyor ve Amsterdam Caddesi'ndeki dairede kirada oturuyordu. Hâlâ aynı firmada çalışıyordu. Babasının daimi yokluğu dışında, yaşamındaki tek belirgin değişiklik, Maxine'in yokluğuydu. Maxine, ilk başta Gogol'e karşı sabırlıydı, Gogol bir süre daha kendini Maxine'in yaşamının akışına bıraktı, işten çıkıp onun ailesinin evine ve ikisinin, içinde hiçbir şeyin değişmediği dünyasına dönüyordu. Maxine, ilk başta onun akşam yemeklerine masada tek sözcük etmemesine, yataktaki ilgisizliğine, her akşam Sonia'yla ve annesiyle konuşmak istemesine ve hafta sonları onu yanına almadan ailesini ziyarete gitmesine anlayış gösterdi. Fakat, o yaz, üçünün akrabalarını görmek ve Aşoke'nin küllerini Ganj Nehri'ne dökmek üzere Kalküta'ya gitme planlarına kendisinin dahil edilmemesini anlayamadı. Kısa süre sonra bu konuda ve

başka konularda tartışmaya başladılar, bir gün Maxine çok ileri giderek Gogol'ü annesinden ve kız kardeşinden kıskandığını itiraf etti; bu Gogol'e o kadar saçma geldi ki, artık tartışacak gücünün kalmadığını düşündü. Böylece, babasının ölümünden birkaç ay sonra, Maxine'in yaşamından bir daha dönmemek üzere çıktı. Kısa süre önce bir resim galerisinde karşılaştığı Gerald ve Lydia'dan, Maxine'in biriyle nişanlandığını duymuştu.

Hafta sonları trene binip Massachusetts'e, babasının fotoğrafının olduğu eve gidiyordu; cenaze töreninde kullanıldıkları fotoğraf üst kattaki koridorun duvarında asılıydı. Babasının ölüm yıldönümünde ve doğum günlerinde –ki babası yaşarken onun doğum gününü hiç kutlamamışlardı- üçü birlikte fotoğrafın önünde durup, çerçevenin üzerine gülün taç yapraklarından hazırlanmış bir çelenk takıp, babasının alnına camın üzerinden sandal ağacı macunu sürüyorlardı. Gogol'ü tekrar tekrar bu eve çeken şey o fotoğraftı ve bir gün, banyodan çıkmış yatağına giderken babasının gülümseyen yüzüne baktığında bu fotoğrafın babasının mezarı gibi olduğunu fark etti.

Artık eve gittiğinde karşılaştığı manzara da farklıydı; yemeği genellikle Sonia pişiriyordu. Sonia hâlâ annesiyle kalıyordu; çocukluk odasına yerleşmişti. Haftada dört gün evden saat sabah dört buçukta çıkıyor, otobüse binip onu Boston'ın merkezine götürecek treni yakalamak üzere istasyona gidiyordu. Bir hukuk bürosunda stajyer olarak çalışıyordu ve yakınlardaki hukuk fakültelerine başvuruda bulunmuştu. Annesini hafta sonu partilerine, Cumartesi sabahları Haymarket'a artık o götürüyor, arabayı o kullanıyordu. Anneleri iyice zayıflamış, saçındaki aklar artmıştı. Gogol, annesinin çıplak bileklerini ilk gördüğünde çok üzülmüştü. Sonia'dan, annelerinin akşamlarını nasıl geçirdiğini öğrenmişti; yatağında yalnız başına yatıyor, bir türlü uyuyamıyor ve sesi sonuna kadar kısıp televizyon izliyordu. Bir hafta sonu Gogol, babasının yürüyüş yapmayı çok sevdiği kumsallardan birine gitmeyi önerdi. Annesi ilk başta kabul etmiş, bu teklif onu neşelendirmişti, fakat rüzgârlı otoparkta arabadan dışarıya adım atar atmaz tekrar arabaya binip bekleyeceğini söylemişti.

Gogol, uzmanlık sınavına girmeye hazırlanıyordu; iki gün sürecek çetin sınavdan sonra lisanslı bir mimar olabilecek, kendi adına planlar çizip tasarımlar yapabilecekti. Kendi dairesinde çalışıyor, sık sık Columbia'daki kütüphanelere gidiyor ve mesleğinin sıradan yönlerini öğreniyordu; elektrik, tesisat ve diğer yan işler. Sınava hazırlanmasına yardımcı olması için bir tekrar sınıfına kayıt olmuştu. Sınıf haftada iki defa akşamları, işten sonra bir araya geliyordu. Yeniden sınıfta olmanın verdiği pasiflik, bir öğretmeni dinlemek ve ona ne yapılacağının söylenmesi hoşuna gidiyordu. Öğrencilik günleri aklına geliyordu; o zamanlar babası hâlâ yaşıyordu. Küçük bir sınıftı ve kısa zaman sonra öğrenciler dersten sonra birlikte bir şeyler içmeye gitmeye başladılar. Gogol'ü de davet etmelerine karşın o hep reddediyordu. Sonra bir gün, tüm öğrenciler sınıftan çıkarken, bir kadın yanına yaklaşıp, "Bizimle gelmemek için ne gibi bir mazeretin var?" dedi, Gogol'ün hiçbir mazereti olmadığından, o gece onlara eşlik etti. Kadının adı Bridget'tı ve barda Gogol'ün yanına oturmuştu. Çok çekici bir kadındı, birçok kadında felaketle sonuçlanabilecek bir modelde, kısacık kesilmiş, kahverengi saçları vardı. Yavaş ve düşünerek konuşuyordu, konuşurken hiç acelesi yoktu. Güneyde, New Orleans'da büyümüştü. Gogol'e, Brooklyn Heights'da varlıklı insanlarla çalışan bir karı-kocaya ait küçük bir firmada çalıştığını söyledi. Bir süre ikisi de üzerinde çalıştıkları projelerden ve Gropius, van der Rohe ve Saarinen gibi hayran oldukları mimarlardan bahsettiler. Kadın onunla aynı yaştaydı ve evliydi. Kocasını hafta sonlarında görüyordu; adam Boston'da bir üniversitede hocaydı. Bu duyunca Gogol'ün aklına kendi annesiyle babası ve babasının yaşamının son aylarında birbirlerinden ayrı yaşadıkları geldi. Bridget'a, "Zor olmalı," dedi. "Belki de," diye yanıtladı kadın. "Ama ya böyle olacaktı, ya da New York'ta ikinci sınıf bir işim olacaktı." Kocasının Brookline'de kiraladığı ve Murray Hill'deki tek odalı bir daireden daha ucuz olan Viktoria dönemine ait kocaman evden bahsetti. Kocasının posta kutusuna onun adını da yazmak ve telesekretere onun sesini kaydetmek için ısrar ettiğini anlattı. Hatta gardıroba onun

birkaç parça giysisini asmayı, banyo dolabına rujunu koymayı bile istemişti. Gogol'e kocasının bu tür hayallerle mutlu olduğunu, onlarda teselli bulduğunu, fakat bu tür şeylerin kendisine sadece orada olmayanları, yitip gidenleri hatırlattığını söyledi.

O gece ikisi birlikte, taksiyle Gogol'ün dairesine gittiler. Bridget banyoya gitmesi gerektiğini söyledi, banyodan çıktığındaysa alyansı parmağında değildi. Birlikte otururken Gogol arzularına yenik düştü, sevişmeyeli çok uzun zaman olmuştu. Yine de onu tekrar görmeyi aklının ucundan bile geçirmedi. Elinde *AIA New York Şehir Rehberi*'yle Roosevelt Island'ı keşfetmeye çıktığında, içinden Bridget'ı de çağırmak gelmedi. Sadece haftada iki defa, tekrar sınıfı bir araya geldiğinde onun yanında olmasını istiyordu. Birbirlerine telefon numaralarını vermemişlerdi. Bridget'ın tam olarak nerde oturduğunu bilmiyordu. Çünkü Bridget hep Gogol'ün dairesine gidiyordu. Gece hiç orada kalmıyordu. Bu sınırlamalar Gogol'ün hoşuna gidiyordu. Daha önce hiçbir kadınla, kendisinin bu kadar az dahil olduğu ve ondan bu kadar az şey beklenen bir ilişkisi olmamıştı. Bridget'ın kocasının adını ne biliyor, ne de bilmek istiyordu. Bir hafta sonu, annesiyle Sonia'yı görmek üzere Massachusetts'e giden trene bindiğinde, yanlarından güneye giden bir başka tren geçti ve Gogol, belki Bridget'in kocası yanımızdan geçen trendedir, onu görmeye gidiyordur, diye düşündü. Birden Bridget'ın kocasının tek başına yaşadığı evde onu özlerken düşündü; sadakatsiz karısını adı posta kutusunun üzerinde, rujuysa adamın tıraş malzemelerinin yanındaydı. İşte o anda kendini suçlu hissetti.

Annesi arada sırada yeni bir kız arkadaşı olup olmadığını soruyordu. Eskiden bu konuyu çekinerek açardı, fakat artık daha umutlu ve konuyla epey ilgiliydi. Hatta bir defasında Maxine'le aralarının düzelme ihtimali olup olmadığını bile sordu. Gogol, annesine Maxine'den hoşlanmadığını hatırlattığında, annesi bunun önemli olmadığını, Gogol için önemli olan şeyin kendine düzenli bir yaşam kurması olduğunu söyledi. Gogol, bu konuşmalar sırasında sakin olmaya çalışıyor, bir defasında yaptığı gibi

annesini kendi işine burnunu sokmakla suçlamamak için elinden geleni yapıyordu. Annesine daha otuzuna bile gelmediğini söylediğinde, annesi, kendisi onun yaşındayken onuncu evlilik yıldönümünü kutladığını söyledi. Kimse ona böyle bir imada bulunmasa da, Gogol, babasının ölümünün kimi beklentileri depreştirdiğinin, annesinin Gogol'ün evini barkını kurmasını istediğinin farkındaydı. Annesinin, Gogol'ün Massachusetts'de birlikte büyüdüğü çocukların ve Hindistan'daki kuzenlerinin nişan ve düğünlerinden bahsetmesinin altında yatan sebep buydu. Kendi arkadaşlarının torunlarının doğduğundan bahsetmesinin altında yatan sebep de.

Bir gün annesiyle telefonda konuşurken annesi birini aramak isteyip istemeyeceğini sordu. Gogol onu küçüklüğünden beri tanıyormuş. Adı Mouşumi Mazoomdar'mış. Gogol, kızı hayal meyal hatırlıyordu. Annesiyle babasının bir süre Massachusetts'de oturan, sonra, Gogol lisedeyken New Jersey'ye taşınan arkadaşlarının kızıydı. Zayıf, asık yüzlü bir kızdı ve İngiliz aksanıyla konuşuyordu. Partilerde elinde daima bir kitap olurdu. Onunla ilgili hatırladıkları bunlardan, ne hoş, ne de nahoş olan detaylardan ibaretti. Annesi, kızın Gogol'den bir yaş küçük olduğunu, yaşça kendisinden epey küçük bir erkek kardeşi olduğunu ve babasının kendi adına patenti olan ünlü bir kimyager olduğunu söyledi. Gogol'ün, kızın annesine Rina *Maşi*, babasınaysa Subhir *Meşo*, dediğini anlattı. Kızın annesiyle babasının, New Jersey'den babasının cenazesine geldiğini söyledi, fakat Gogol onların cenazeye geldiğini hatırlamıyordu. Mouşumi artık New York'ta yaşıyormuş ve New York Üniversitesi'nde lisansüstü eğitim alıyormuş. Aslında geçen sene, Gogol, annesi ve Sonia'nın da davetli oldukları bir düğünle evlenecekmiş, fakat Amerikalı nişanlısı, otelde rezervasyon yaptırıldıktan, davetiyeler gönderildikten ve düğün hediyeleri seçildikten sonra nişanı bozmuş. Ailesi Mouşumi için endişeleniyormuş. Gogol onu bir defa arasa ne olurmuş?

Annesi kızın telefon numarasını yazmak için yanında kalemi olup olmadığını sorduğunda, Gogol yalan söyleyip, var, dedi ve annesi ona numarayı dikte ederken yazıyormuş gibi yaptı. Mo-

uşumi'yi aramaya hiç niyeti yoktu; sınavı yaklaşmıştı, ayrıca annesini mutlu etmeyi çok istiyor olmasına karşın, onun kendisine kız bulmasına izin vermek istemiyordu. Bu kadar ileri gitmesini istemiyordu. Hafta sonu için eve gittiğinde annesi yine konuyu açtı. Bu defa, annesiyle aynı odada olduğundan, numarayı yazdı, yine de aramaya hiç niyeti yoktu. Fakat bir sonraki konuşmalarında annesi, onların babasının cenazesine geldiğini hatırlatarak ısrar etti, en azından kızı arayabilirdi. Bir fincan çay içip sohbet ederlerdi; bunu yapacak kadar da mı vakti yoktu?

East Village'da bir barda buluştular; burada buluşmayı, telefonda konuştuklarımda Mouşumi önermişti. Küçük, karanlık, sakin bir yerdi; duvarların birinin hemen yanına konmuş sadece üç masa vardı. İşte Mouşumi de oradaydı, Gogol içeri girdiğinde barda oturmuş karton kapaklı bir kitap okuyordu, kafasını kitabın sayfalarından kaldırdığında, kızın kendisini bekliyor olmasına karşın, Gogol onu rahatsız ettiğini hissetti. Mouşumi'nin ince uzun bir yüzü vardı, yüz hatları kediyi andırıyordu ve çok hoştu. Gözleri kısıktı ve gözkapaklarının üzerine 1960'ların film yıldızlarınınki gibi kalın sürme çekilmişti. Saçı ortadan ayrılıp topuz yapılmıştı ve küçük, şık, kemik çerçeveli gözlük takıyordu. Gri yün etek giymişti ve ince mavi süveteri kalçasına kadar iniyordu. Siyah, mat ince çorap baldırlarını kaplıyordu. Oturduğu taburenin altı beyaz alışveriş torbalarıyla doluydu. Telefonda Mouşumi'ye tipini sormamış, onu tanıyacağını düşünmüştü, oysa şimdi karşısındaki kadının o olup olmadığından emin değildi.

"Mouşumi?" dedi, ona yaklaşıp.

"Evet, merhaba," dedi Mouşumi, kitabını kapatıp, onu özensizce iki yanağından öperek. Kitabın krem rengi, ince bir kapağı ve Fransızca bir başlığı vardı. Onun hakkında hatırladığı nadir şeylerden biri olan İngiliz aksanı gitmişti; onun konuşması da kulağa en az Gogol'ünkü kadar Amerikan geliyordu ve telefonda Gogol'ü şaşırtan kısık, çatallı bir sesi vardı. Kendine zeytinli martini sipariş etmişti. Martini bardağının yanında mavi, Dunhills paketi vardı.

Gogol, onun yanına oturup malt ısmarlarken, "Nikhil," dedi Mouşumi.

"Evet."

"Artık Gogol değilsin."

"Evet." Mouşumi'yi arayıp kendini Nikhil diye tanıttığında onu hatırlamaması Gogol'ü rahatsız etmişti. İlk defa, bir zamanlar onu diğer adıyla tanımış bir kadınla çıkıyordu. Mouşumi'nin telefondaki sesi, tıpkı Gogol'ünkü gibi temkinli ve birazcık şüpheli geliyordu. Konuşmaları kısa ve baştan sona tuhaftı. "Umarım aramamdan rahatsız olmamışsındır," diye başlamıştı, adını değiştirdiğini anlattıktan sonra. "Ajandama bakayım," demişti Mouşumi, Gogol ona Pazar akşamı bir şeyler içmeye vakti olup olmadığını sorduğunda, sonra Gogol, onun halısız ahşap zeminde tıkırdayan ayak seslerini dinlemişti.

Mouşumi, dudaklarını şakacı bir edayla eğip bükerek bir süre Gogol'ü süzdü. "Hatırladığım kadarıyla, benden bir yaş büyük olduğun için, annemle babam sana Gogol *Dada* dememi söylemişlerdi."

Gogol, barmenin onlara kısa bir bakış atıp aralarında ne gibi bir ilişki olduğunu kestirmeye çalıştığını fark etti. Mouşumi'nin parfümünü duyuyordu; ona ıslak yosunları ve erikleri hatırlatan oldukça kuvvetli bir aroması vardı. Barın sessizliği ve yarattığı samimi atmosfer Gogol'ü şaşırtmıştı. "Bu konuyu kapatalım, istersen."

Mouşumi bir kahkaha patlatıverdi. "Buna içerim işte," dedi, bardağını kaldırarak.

"Hiç böyle yapmadım, elbette" diye ekledi.

"Ne yapmadın?"

"Sana Gogol *Dada* demedim. Aslına bakarsan seninle konuştuğumuzu bile hatırlamıyorum."

Gogol içkisinden bir yudum aldı. "Ben de."

"Neyse, daha önce hiç böyle bir şey yapmadım," dedi Mouşumi, bir süre bekledikten sonra. Doğru söylüyordu, ama yine de bakışlarını başka yöne çevirdi.

Gogol, onun neden bahsettiğinin farkındaydı. Buna karşın, "Ne yapmadın?" diye sordu.

"Hiç tanımadığım biriyle, annemin ayarladığı bir buluşmaya gitmedim."

"Aslına bakarsan biz birini tanımayan insanlar değiliz," dedi Gogol.

"Değil miyiz?"

"Birbirimizi önceden tanıyorduk işte."

Mouşumi, sanki biraz daha ikna edilmesi gerekiyormuş gibi omuzlarını silkip şöyle bir gülümsedi. Dişleri düzgün değildi, hafifçe birbirlerinin üzerine binmişlerdi. "Galiba tanıyorduk."

Duvara takılı CD çalara CD yerleştiren barmeni izlediler. Caz müzik çalmaya başladı. Gogol dikkatlerinin dağılmasına sevinmişti.

"Babanın ölümüne üzüldüm," dedi Mouşumi.

Mouşumi'nin çok samimi görünmesine karşın, Gogol onun babasını hatırlayıp hatırlamadığından emin değildi. Ona sormayı düşündü ama sonra sadece kafasını sallamakla yetindi. "Teşekkürler," demek aklına gelen tek şey oldu.

"Annen nasıl?"

"İyi, yani sanırım öyle."

"Tek başına idare edebiliyor mu?"

"Sonia artık onunla yaşıyor."

"Çok iyi. Bu seni rahatlatıyordur." Dunhills paketine uzanıp kutuyu açtı ve altın rengi kâğıdı çıkarttı. Gogol'e de sigara ikram ettikten sonra barın üzerindeki kül tablasının içinde duran kibrit paketine uzanıp sigarasını kendi yaktı. "Hâlâ benim eskiden geldiğim evde mi yaşıyorsunuz?" diye sordu.

"Evet," dedi Gogol.

"O evi hatırlıyorum."

"Öyle mi?"

"Eve yüzünü döndüğünde araba yolu sağda kalıyordu. Çimenliğin ortasında parke taşlı bir yol vardı."

Bu detayları doğru hatırlaması Gogol'ü şaşırtmış ve Mouşumi'ye sempati duymasını sağlamıştı. "Vay be. Çok etkilendim."

"Ayrıca açık kahverengi, kalın halıyla kaplı bir odada durmadan televizyon izlediğimizi hatırlıyorum."

Gogol iç çekti. "O oda hâlâ öyle."

Mouşumi, cenaze törenine katılamadığı için özür diledi; Paris'teymiş. Boston Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra orada yaşadığını söyledi. Şimdiyse New York Üniversitesi'nde Fransız edebiyatı doktorası yapıyormuş. Yaklaşık iki yıldır New York'taymış. Geçen yaz geçici bir işte çalışmış; iki ay boyunca, şehir merkezindeki pahalı bir otelin şikâyet bürosunda çalışmış. Onun görevi müşterilerin otelden ayrılırken bıraktıkları formları okumak, dosyalamak, fotokopilerini çekmek ve şikâyetleri ilgili birime bildirmekmiş. Bu basit iş tüm gününü alıyormuş. İnsanların bu formları doldururken gösterdikleri azim onu şaşırtıyormuş. Müşteriler yastıkların çok sert, ya da çok yumuşak olduğundan, lavabonun kenarında tuvalet malzemelerini koymak için yeterince yer olmadığından ya da baza firfirının bir yerinin sökük olduğundan şikâyet ediyorlarmış. Oysa müşterilerin çoğu otel masraflarını kendilerini karşılamıyorlarmış. Kongrelere geliyorlarmış ve tüm masrafları firmalar tarafından ödeniyormuş. Bir müşteri masanın camının tam altında, gözle görülebilen mimari bir hata olduğundan şikâyet etmiş.

Bu anekdot Gogol'ü neşelendirdi. "O mimar mutlaka benimdir," diye tahmin yürüttü.

Mouşumi kahkahayla güldü.

"Neden Paris'ten ayrılıp New York'a geldin?" diye sordu Gogol. "Herhalde Fransız edebiyatını Fransa'da okumayı tercih ederdin."

"Aşk yüzünden buraya taşındım," dedi. Açık sözlülüğü Gogol'ü şaşırttı. "Düğün öncesinde yaşadığım felaketi eminim biliyorsundur."

"Hayır, bilmiyorum," diye yalan söyledi.

"Aslında bilmen gerekirdi." Kafasını salladı. "Sen hariç East Coast'ta yaşayan her Bengalli biliyor." Yumuşak bir biçimde konuşuyordu, ama Gogol sesindeki acıyı hemen fark etti. "Eminim düğüne sen ve aileden de davetliydi."

"Birbirimizi en son ne zaman gördük," dedi Gogol, konuyu değiştirmeye çalışarak.

"Yanılıyorsam düzelt, ama galiba senin lise mezuniyetinin kutlandığı partide görüşmüştük."

Aklına, ailesinin ve onların arkadaşlarının çok sayıda kişinin katılacağı partiler verdikleri zaman kiraladıkları, bir kilisenin en alt katındaki o ışıl ışıl yer geldi. Normalde orada Pazar günkü dersler yapılırdı. Koridorlarda keçeden yapılmış şeyler asılıydı ve üzerlerinde İsa hakkında vecizeler vardı. Babasının yerleştirmesine yardım ettiği büyük, uzun portatif masaları ve Sonia'nın duvarda asılı kara tahtalardan birinin önüne çektiği sandalyenin üzerine çıkıp, "Tebrikler" yazdığını hatırlıyordu.

"Sen de orada mıydın?"

Kafasını salladı. "Biz New Jersey'ye taşınmadan hemen önceydi. Sen lisedeki Amerikalı arkadaşlarınla birlikte oturuyordun. Öğretmenlerinden birkaçı da gelmişti. Tüm bu organizasyondan biraz utanmış gibi görünüyordun."

Gogol kafasını salladı. "Senin orada olduğunu hatırlamıyorum. Seninle konuşmuş muydum?"

"Bana hiç aldırmamıştın. Ama önemli değil." Gülümsedi. "Eminim yanımda kitap getirmişimdir."

İkinci bardaklarını istediler. Bar kalabalıklaşmaya başlıyordu, küçük gruplar masaların etrafında oturmuşlardı. Kalabalık bir grup daha geldi ve tam arkalarında içkilerini ısmarlamak üzere bekleyen gedikli müşteriler duruyordu. Gogol oraya geldiğinde içeride çok az kişinin, sesin olmasından rahatsız olmuş, kendini vitrine çıkmış gibi hissetmişti, şimdiyse kalabalık onu daha çok rahatsız ediyordu.

"Burası gittikçe tuhaflaşıyor," dedi.

"Genelde Pazar günleri hiç böyle olmaz. Çıkalım mı?"

Gogol biraz düşündü. "Olabilir."

Hesabı isteyip soğuk Ekim akşamına adım attılar. Gogol saatine baktığında buluştuklarından bu yana bir saat bile geçmediğini gördü.

Mouşumi, "Ne tarafa gidiyorsun?" diye sordu; bu soru Gogol'ün kızın randevularının bittiğini düşündüğünü fark etmesine sebep oldu.

Onu akşam yemeğine çıkartmayı düşünmemişti. Bir-iki kadeh içki içtikten sonra eve geri dönüp ders çalışmayı ve Çin yemeği sipariş etmeye niyetliydi. Oysa kendini bir anda, Mouşumi'ye yemek yiyeceğini ve ona katılmak isteyip istemeyeceğini sorarken buluverdi.

"Zevkle," dedi, Mouşumi.

İkisinin de aklına gidecek bir yer gelmiyordu, bu yüzden biraz yürümeye karar verdiler. Gogol torbalarını taşımayı önerdi ve hiç ağır olmamalarına karşın Mouşumi torbaları Gogol'e verip, onunla buluşmadan önce SoHo'da indirimli satıştan bir şeyler aldığını söyledi. Yeni açılmış gibi görünen küçük bir yerin önünde durdular. Cama yapıştırılmış el yazısı mönüye ve *Times* gazetesinde birkaç gün önce yayınlanan eleştiriye baktılar. Mouşumi'nin camdaki aksi Gogol'ü kendinden geçirmişti; olduğundan daha sert ve bir sebepten daha etkileyici görünüyordu.

"Deneyelim mi?" dedi Gogol, birkaç adım uzaklaşıp kapıya doğru yönelerek. Duvarlar kırmızıya boyanmıştı. Dört bir yanları eski, şarap reklamı afişleri, sokak tabelaları ve tablo askılarının üzerine yerleştirilmiş Paris fotoğraflarıyla çevriliydi.

"Burası sana gülünç gelmiş olmalı," dedi Gogol, onun duvarlara bakışını izlerken.

Mouşumi kafasını salladı. "Aslına bakarsan oldukça otantik bir yer."

Mouşumi bir kadeh şampanya isteyip, dikkatle şarap listesini inceledi. Gogol yine malt istedi, fakat garson sadece şarap ve bira olduğunu söyledi.

"Bir şişe alalım mı?" dedi Mouşumi, listeyi Gogol'e uzatarak. "Sen seç."

Mouşumi, salata, şaraplı balık çorbası ve bir şişe *Sancerre* istedi. Gogol ise *cassoulet* istedi. Mouşumi, Fransız garsonla Fransızca konuşmuyordu, ama mönüdeki yiyecekleri telaffuz edişi akıcı bir Fransızca'sı olduğunu gösteriyordu. Gogol bundan etkilenmişti. Bengal dili hariç, başka bir dili öğrenme zahmetine girmemişti. Yemek çabucak bitti. Gogol işinden, çalıştığı projelerden ve yaklaşmakta olan sınavından bahsetti. Ekmek

tabaklarında birbirlerinin yemeklerinin tadına bakıp yorum yaptılar. Ekspreso ısmarlayıp bir krem karameli paylaştılar; iki çay kaşığı, krem karamelin kehribar rengi sert yüzeyini iki ayrı taraftan parçalıyordu.

Mouşumi, tıpkı barda yaptığı gibi, yine faturanın yarısını ödemeyi teklif etti, fakat bu defa Gogol tamamını ödemekte ısrar etti. Mouşumi'ye apartmanına kadar eşlik etti; apartman, buluştukları yerin yakınındaki eski fakat güzel bir bloktaydı. Mouşumi'nin oturduğu apartmanın kapısının önünde sıvası dökülen bir sundurma vardı, cephe toprak rengiydi ve pervaz zevksiz bir yeşile boyanmıştı. Mouşumi, Gogol'e yemek için teşekkür edip harika vakit geçirdiğini söyledi. Gogol'ü yine yanaklarından öpüp, çantasında anahtarını aramaya başladı.

"Bunları unuttun." Gogol, Mouşumi'ye torbaları verip, Mouşumi'nin onları saplarından bileğine geçirişini izletti. Artık torbaları taşımadığı için kendini bir tuhaf hissediyor, ellerini nereye koyacağına karar veremiyordu. Tükettiği alkol onu susatmıştı. "Ailelerimizi mutlu edip tekrar görüşecek miyiz?"

Mouşumi, ona bakıp yüzünü arzuyla inceledi. "Belki." Sokaktan geçen bir araba dikkatini çekti, farlar kısa bir süre ikisinin vücutlarının üzerinde parladı, ardından Mouşumi'nin bakışları tekrar Gogol'ün yüzüne çevrildi. Kafasını sallayarak ona gülümsedi. "Beni ara."

Mouşumi'nin, elinde torbalarla sundurmaya doğru basamakları hızla çıkışını izledi, topukları basamakların ucundan sarkıyor; tehlikeli olabilirlermiş gibi görünüyorlardı. Gogol'e el sallamak için arkasını döndü, hemen ardından, Gogol'ün de ona el sallamasını beklemeden ikinci bir cam kapıdan geçti. Gogol bir süre daha orada kaldı, kapının tekrar açılıp apartman sakinlerinden birinin sundurmanın altındaki çöp tenekesine bir şeyler atmak üzere apartmandan çıkışını izledi. Tekrar binaya baktı, acaba hangi dairede oturuyor diye düşünüp pencerelerden birinde ışık yanmasını bekledi.

Bu kadar güzel vakit geçireceğini ve onu birazcık olsun çekici bulacağını hiç düşünmemişti. Bir zamanlar birbirlerinin ne-

si olduklarını açıklayacak bir tanım olmadığını fark etti. Aileleri arkadaştı, onlar değil. Ailece tanıdıkları biriydi fakat aileden değildi. Bu güne kadarki görüşmeleri, tıpkı Gogol'ün Hindistan'daki kuzenleriyle olan akrabalığı gibi zoraki ve onları sıkan türdendi, fakat Mouşumi'yle aralarında kan bağı bile yoktu. Bu akşama kadar ne Gogol Mouşumi'yi, ne de Mouşumi Gogol'ü ailesi olmadan görmüştü. Mouşumi'yi bu kadar merak etmesinin sebebinin ona olan aşinalığı olduğunu düşündü, ardından, batıya, metroya doğru yürürken onu bir daha görüp göremeyeceğini düşündü. Broadway'e geldiğinde fikrini değiştirip bir taksiye işaret etti. Bu kararından dolayı kendine anlayış göstermesi gerektiğini hissetti; çünkü ne çok geç olmuştu, ne çok soğuktu, ne de yağmur yağıyordu. Fakat birden bire yapayalnız kalmak, dinginleşmek ve akşam sessizliğini yaşamak istedi. Taksinin şoförü Bangladeşliydi; ön koltuğun üzerindeki plastik cama yapıştırılmış kayıt kartının üzerinde Mustafa Sait yazıyordu. Adam cep telefonunda Bangladeşçe konuşuyor, Sekizinci Cadde'deki kepenkli dükkânların ve lokantaların yanından geçerek şehrin merkezinden uzaklaşırken, Franklin Delano Roosevelt'teki trafikten ve güçlük çıkartan yolculardan şikâyet ediyordu. Eğer annesiyle babası bu taksiye binmiş olsalardı çoktan şoförle koyu bir sohbete dalmış, ona Bangladeş'in neresinden olduğunu, ne kadar zamandır bu ülkede bulunduğunu, karısıyla çocuklarının burada mı, yoksa ülkesinde mi olduğunu sormaya başlamış olurlardı. Gogol'se, sanki arabada başka yolcular da varmış gibi kendi düşüncelerine dalmış, sessizce oturuyordu; Mouşumi'yi düşünüyordu. Yaşadığı apartmana yaklaştıklarında plastik cama doğru eğilip, şoföre Bengal dilinde, "Sağdaki apartman," dedi.

Şoför şaşkınlıkla arkasına dönüp gülümsedi, "Hiç fark etmedim," dedi.

"Önemli değil," dedi Gogol, cüzdanını çıkartırken. Şoföre bolca bahşiş bırakıp arabadan indi.

İlerleyen günlerde, Mouşumi'yle ilgili şeyleri hatırlamaya başladı; masasında oturmuş çalışırken, bir toplantı esnasında,

uykuya dalmak üzereyken, ya da sabahları duşun altındayken aklına birdenbire Mouşumi'yle ilgili görüntüler geliyordu. Bunlar hep içinde taşıdığı, derinlere attığı fakat detaylarından hiçbir şey kaybetmemiş ve şimdiye dek anımsamayı düşünmediği ve buna gerek duymadığı görüntülerdi. Zihninin Mouşumi'nin bu görüntülerini saklamış olmasına minnettardı, sanki daha önce hiç yapmadığı bir spora ya da oynamadığı bir oyuna karşı içindeki saklı yeteneği keşfetmiş gibi kendisiyle gurur duydu. Onun, kendisinin her yıl katıldığı *pujo*'larda hatırlıyordu, *pujo*'lar yılda iki defa yapılıyordu, Mouşumi ailesiyle geliyor, üzerinde omzuna özenle iğnelenmiş bir sari oluyordu. Sonia da aynı biçimde giyinir, fakat bir-iki saat sonra sarisini çıkartıp torbaya koyar ve Gogol'den ya da babasından torbayı arabaya koymasını isterdi. Mouşumi'nin *pujo*'ların yapıldığı Watertown'daki binanın tam karşısındaki McDonald's'a gittiklerinde diğer gençlere eşlik ettiğini ya da otoparkta birilerinin arabasında oturup radyo dinleyip teneke kutudan bira içtiğini hatırlamıyordu. Pemberton Yolu'na geldiğini hatırlamaya çalışıyor, ama bir türlü başaramıyordu, yine de içten içe, ne kadar uzun zaman önce olursa olsun, Mouşumi'nin o odaları görmüş, annesinin yemeklerin tatmış ve banyoda ellerini yıkamış olmasından memnundu.

Bir defasında Mouşumi'nin ailesinin evindeki Noel partisine gittiklerini hatırlıyordu. O ve Sonia gitmek istememişlerdi; Noel aileyle kutlanmalıydı. Fakat anneleriyle babaları, Amerika'da tüm Bengallilerin aile gibi olduklarını söylemiş ve böylece Mazoomdarların yaşadığı banliyöye gitmişlerdi. Mouşumi'nin annesi Rina *Maşi* soğuk *punch* bir pasta ve dokunduğunda içindeki hava dışarı çıkıp sönen, ısıtılmış dondurulmuş şekerli çörekler ikram etmişti. Mouşumi'nin erkek kardeşi Samrat dört yaşındaydı ve kafayı örümcek adamla bozmuştu. Rina *Maşi*, kimden geldiği belli olmayan hediyeler alınması için epey çaba harcanmıştı. Her aileden, fertlerinin sayısı kadar hediye getirmesi istenmişti, böylece kimse hediyesiz kalmayacaktı. Gogol'den kare biçiminde kesilmiş kâğıtların üzerine rakamları yazması istendi; her rakamdan iki defa yazılacak, biri hediyenin üzerine yapıştırılacak, diğeriyse kura torbasına konup misafirlerin arasında gez-

dirilecekti. Herkes tek bir odada toplandı, iki kapı girişi arası da tıka basa dolmuştu. Oturma odasında oturup diğer misafirlerle birlikte Mouşumi'nin piyanoda bir şeyler çalışını dinlediğini hatırlıyordu. Piyanonun dayalı olduğu duvarın üst kısmında Renoir'ın elinde yeşil su tenekesi olan kız resminin röprodüksiyonu vardı. Uzunca süren bir fikir alışverişinden sonra, tam insanlar huzursuzlanmaya başladığında, çocukları sakinleştirmek için Mozart'tan kısa bir parça çalmış, fakat misafirler ondan 'Jingle Bells'i çalmasını istemişlerdi. Kafasını hayır anlamında sallamıştı, fakat annesi, "Mouşumi'nin çekingenliği tuttu yine, aslında bu parçayı çok iyi çalar," dedi. Mouşumi, bir an annesine bakmış, fakat sonra, numaralar bir bir çekilip hediyeler dağıtılırken şarkıyı defalarca çalmıştı; hediyelerini alan misafirler oturma odasına geri dönüp onu dinlemeye devam etmişlerdi.

Bir hafta sonra birlikte öğlen yemeği yemek üzere buluştular. Hafta ortasında bir gündü ve Mouşumi, Gogol'ün işyerinin yakınlarında bir yerde buluşmayı önermişti, Gogol ona çalıştığı binaya gelmesini söyledi. Resepsiyon görevlisi Gogol'e Mouşumi'nin lobide beklediğini söylediğinde, Gogol göğsünde bir beklentinin yükseldiğini hissetti; sabahtan beri, üzerinde çalışmakta olduğu dikey bina kesitine bir türlü konsantre olmamıştı. Birkaç dakika boyunca ona etrafı gezdirdi, kendisinin de çalıştığı projelerin fotoğraflarını gösterdi, onu önde gelen teknik ressamlardan biriyle tanıştırdı ve ona şirket üyelerinin toplantı yaptığı odayı gösterdi. Teknik resim çizim odasındaki iş arkadaşları, Mouşumi geçerken kafalarını masalarından kaldırıp baktılar. Kasım ayının başlarında, hava sıcaklığının aniden düşüp yılın ilk gerçek soğuğunu getirdiği bir gündü. Dışarıda, soğuğa hazırlıksız yakalanmış ve kollarını göğüslerine sarmış yayalar, yanlarından hızla ve mutsuz bir biçimde geçiyorlardı. Dökülmüş, rengi solmuş ve hırpalanmış yapraklar, kaldırımda fırıl fırıl dönerek uçuyordu. Gogol'ün ne şapkası ne de eldiveni vardı, yürürken ellerini ceketinin cebine soktu. Gogol'ün aksine Mouşumi, kendini soğuğa karşı korumuştu ve soğuktan etkilenmiyordu. Lacivert

yün paltosu giyiyordu, boynunun etrafına siyah yün atkı sarmıştı ve ayaklarında yandan fermuarlı siyah deri çizme vardı.

Gogol, onu, arada sırada iş arkadaşlarıyla doğum günlerini, terfileri ve başarıyla bitirdikleri projeleri kutlamak için gittikleri İtalyan lokantasına götürdü. Giriş, yoldan birkaç basamak aşağıdaydı, camlar dantelden yapılmış panolarla kapatılmıştı. Garson Gogol'ü tanıyıp gülümsedi. Onları, Gogol'ün normalde oturduğu, ortadaki uzun masa yerine, arka taraftaki küçük bir masaya yönlendirdi. Mouşumi paltosunu çıkarttığında, iri düğmeli ceket ve dizlerinin üzerinde biten çan biçiminde etekten oluşan gri döpiyes giydiğini gördü.

"Bugün dersim vardı," dedi, Gogol'ün kıyafetine baktığını fark edip. Ders verirken döpiyes giymeyi tercih ettiğini ve öğrencilerinin kendisinden sadece on yaş küçük olduğunu söyledi. Başka türlü otoriteye sahip olduğunu hissedemiyormuş. Gogol birden onun öğrencilerini kıskandı; istisnasız, haftada üç gün onu görüyorlardı. Onları bir masanın etrafına oturmuş, Mouşumi tahtaya bir şeyler yazarken durmaksızın onu izlerken hayal etti.

"Buranın makarnaları çok lezzetlidir," dedi Gogol, garson onlara mönüleri uzatırken.

Mouşumi, "Birlikte bir kadeh şarap içelim," dedi. "Benim bugünkü işim bitti."

"Çok şanslısın. Benim bu yemeğin ardından katılmam gereken stresli bir toplantı var."

Mouşumi, mönüyü kapatıp Gogol'e baktı. "İçki içmek için iyi bir sebebin var yani," dedi neşeyle.

"Haklısın," deyip istemeyerek de olsa şarap içmeyi kabul etti.

Garson geri döndüğünde Gogol, "İki kadeh Merlot," dedi. Mouşumi, Gogol'ün sipariş ettiklerinin aynısından istedi; *porcini,* domuz etli İtalyan mantısı *arugula* ve armut salatası. Gogol, bu seçimin Mouşumi'yi hayal kırıklığına uğratabileceğini düşünüp endişelendiyse de, yemekler geldiğinde Mouşumi tabaklara beğeniyle bakıp yemeğini hızla, iştahla yedi ve tabağında kalan sosu ekmek batırarak bitirdi. Şaraplarını içip yemeklerini yerken, Gogol onun yüzündeki aydınlığa ve yanağının kenar hatlarında

parlayan ince, solgun tüylere hayranlıkla baktı. Mouşumi öğrencilerinden, yazmayı planladığı tezin konusundan, yirminci yüzyılın Fransızca şiir yazan Cezayirli şairlerinden bahsetti. Gogol Noel partisinden hatırladıklarını, onu 'Jingle Bells' çalmaya zorlayışlarını anlattı.

"O geceyi hatırlıyor musun?" diye sordu, hatırlayacağını umarak.

"Hayır, hatırlamıyorum. Annem beni hep böyle şeyler yapmaya zorluyordu."

"Hâlâ piyano çalıyor musun?"

Kafasını salladı. "Zaten öğrenmeyi hiç istememiştim. Bu, annemin fantezisiydi. Onlarcasından biriydi işte. Galiba şimdi annem piyano dersi alıyor."

Lokanta yine sessizleşti; öğlen yemeği kalabalığı gelip gitmişti. Gogol garsonu çağırmak için etrafına bakındı, hesabı istediğini işaret etti; tabaklarının boşalmış ve bir saatin çabucak uçup gitmiş olması Gogol'ü üzmüştü.

"Hanımefendi kız kardeşiniz mi, *sinyor*?" diye sordu garson, faturayı ikisinin arasına bırakırken önce Mouşumi'ye, sonra Gogol'e bakarak.

"Yoo, hayır," dedi Gogol kahkaha atarak başını salladı. Ardından aşağılandığını hissetti ve tuhaf biçimde heyecanlandı. Garsonun söylediğinde gerçeklik payı olduğunu fark etti; ten renkleri aynıydı, aynı düz, kalın kaşlara; aynı uzun, ince vücutlara, aynı çıkık elmacık kemiklerine ve aynı koyu saça sahiplerdi.

"Emin misiniz?" diye ısrar etti garson.

"Hem de çok," dedi, Gogol.

"Ama kardeş gibisiniz," dedi garson. "*Si, si*, birbirinize çok benziyorsunuz."

"Öyle mi?" dedi Mouşumi. Bu benzetmeden rahatsız olmamıştı ve komik bir yüz ifadesiyle, yan yan Gogol'e baktı. Mouşumi'nin yanaklarına yine o rengin geldiğini fark etti; bunun şaraptan mı, yoksa mahcubiyetten mi olduğunu bilmiyordu.

"Böyle söylemesi çok komik," dedi Mouşumi, yeniden soğuğa adım attıklarında.

"Nasıl yani?"

"Ailelerimizin bizleri, hepimizin kuzen ve sonradan oluşturulmuş kocaman bir Bengal ailesinin fertleri olduğumuz hayaliyle yetiştirdiğini düşünmek ve işte burada, yıllar sonra birinin bizi gerçekten akraba zannetmesi çok komik."

Gogol ne söyleyeceğini bilemedi. Garsonun yorumu onu altüst etmiş, Mouşumi'ye olan ilgisinin sakıncalı olduğunu hissetmesine sebep olmuştu.

"Yeterince kalın giyinmemişsin," dedi Mouşumi, yün atkısını sıkıca boynuna sararken.

"Dairem her zaman çok sıcak oluyor," dedi. "Isıtma sistemini iyice açmışlar. Ben de bir türlü dışarıda sıcaklığın aynı olmayacağını aklıma getiremiyorum."

"Gazeteye bakmıyor musun?"

"Gazeteyi işe giderken alıyorum."

"Ben evden çıkmadan önce telefonla hava sıcaklığı öğrenirim," dedi Mouşumi.

"Şaka yapıyorsun." Mouşumi'ye baktı, onun bu tür zahmetlere girmekten üşenmeyen insanlardan olmasına şaşırmıştı. "Lütfen bana şaka yaptığını söyle."

Mouşumi kahkaha attı. "Bunu herkese itiraf etmem." Atkısını düzeltmeyi bitirdikten sonra, ellerini atkısından çekmeden, "Bunu sana ödünç vereyim," dedi ve atkıyı çözmeye başladı.

"Hayır, böyle iyiyim." Elini boynuna, tam kravatının düğümünün üzerine koydu.

"Emin misin?"

Başını salladı, oysa bir yarısı onun atkısını kendi teninde hissetmek istiyordu.

"Peki, ama en azından bir bereye ihtiyacın var," dedi, Mouşumi. "Yakında bir yer biliyorum. Hemen işe dönmen gerekiyor mu?"

Gogol'ü Madison'da küçük bir butiğe götürdü. Vitrin, yaklaşık otuz santim uzunluğunda eğik boyunları olan, gri ve yüzlerinde hiçbir şey olmayan kafaların üzerine konmuş kadın şapkalarıyla doluydu.

"Erkek reyonu arka tarafta," dedi, Mouşumi. Dükkân kadınlarla doluydu. Arka tarafsa sessizdi; fötr şapka ve bere yığınları, kavisli ahşap rafların üzerinde yerleştirilmişti. Gogol bir kürk ve bir silindir şapka alıp, dalga geçmek için taktı. İçtiği bir kadeh şarap onu çakırkeyif yapmıştı. Mouşumi bir sepetin içindeki bereleri altüst etmeye başladı.

"Bu seni sıcak tutar," dedi, parmaklarını kalın, lacivert ve kenarında sarı çizgileri olan berenin içine sokarak. "Beğendin mi?" Gogol'ün saçlarına ve başına dokunarak bereyi onun başına taktı. Mouşumi, aynayı işaret ederek gülümsedi.

Gogol, Mouşumi'nin onun aynadaki yansımasından ziyade ona baktığının farkındaydı. Acaba saçları açıkken ve gözlüğünü çıkarttığında yüzü nasıl görünüyordur, diye düşündü. Onu dudaklarından öpmenin nasıl bir duygu olacağını düşündü. "Beğendim," dedi, Gogol. "Alacağım."

Mouşumi, bereyi hızla ve Gogol'ün saçının bozulmasına sebep olarak kafasından çekti.

"Ne yapıyorsun?"

"Bunu sana ben almak istiyorum."

"Bunu yapmana hiç gerek yok."

"Ama istiyorum,"dedi, çoktan kasaya doğru yürümeye başlamıştı bile. "Zaten bere almak benim fikrimdi. Sen donarak ölecek olmaktan memnun görünüyordun."

Kasadayken, kasiyer Mouşumi'nin çikolata rengi yünden ve kadife kumaştan yapılmış, tüylerle kaplı şapkaya baktığını gördü. Kasiyer, şapkayı büstün üzerinden dikkatlice alırken, "Enfes bir parçadır," dedi. "Bu şapkalar İspanya'da bir hanım tarafından elde yapılıyorlar. Hiçbiri bir diğerine benzemez. Denemek ister misiniz?"

Mouşumi, şapkayı başına taktı. Bir müşteri şapkanın ona çok yakıştığını söyledi. Kasiyer de aynı şeyi söyledi. "Çok az kadın bir şapkayı kendine böyle yakıştırabilir," dedi, kasiyer.

Mouşumi'nin yüzü kızardı, yüzünün bir yanında, bir ipin ucundan sarkan fiyat etiketine baktı. "Sanırım bu şapka bugünkü bütçemi aşıyor," dedi.

Kasiyer, şapkayı yeniden rafa koydu. Gogol'e dönüp, "Neyse, artık ona doğum gününde ne alacağınızı biliyorsunuz," dedi.

Gogol, yeni beresini taktı ve dükkândan çıktılar. Gogol toplantısına geç kalmıştı. Eğer toplantısı olmasa, Mouşumi'yle kalmaya, sokaklarda onun yanında yürümeye ya da onunla birlikte bir sinema salonunun karanlığında kaybolmaya meyilliydi. Hava daha da soğumuştu, rüzgâr şiddetini arttırmıştı, güneş solgun, beyaz bir lekeyi andırıyordu. Mouşumi onunla ofisine kadar yürüdü. Gogol günün geri kalanında ve toplantısı boyunca, kendini işine vermeye çabalasa da, hep Mouşumi'yi düşündü. Ofisten çıkınca metroya gitmek yerine, birkaç saat önce Mouşumi'yle birlikte arşınladıkları yerlerden yeniden geçti, şimdi insanların akşam yemeği yediği lokantanın önünden geçip şapkacıya gitti, bu dükkânı görmek onu heyecanlandırmıştı. Saat neredeyse sekiz olmuş, hava kararmıştı. Dükkânın kapanmış olacağını düşünüyordu, içeride hâlâ ışıkların yandığını ve kepenklerin kısmen indirilmiş olduğunu görünce şaşırdı. Vitrindeki şapkalara ve kendisinin cama yansıyan görüntüsüne baktı; kafasında Mouşumi'nin ona aldığı bere vardı. Nihayet içeri girdi. Tek müşteri oydu; dükkânın arka tarafında çalışan elektrikli süpürgenin sesini duyuyordu.

Gogol kapıdan girdiğinde, tezgâhtar kadın, "Tekrar geleceğinizi biliyordum," dedi. Daha Gogol sormadan şapkayı suni köpükten yapılmış kafadan çıkarttı. Yardımcısına, "Bu bey bugün kız arkadaşıyla gelmişti," diye açıklama yaptı. "Paketlememi ister misiniz?"

"Çok iyi olur." Kendisinden bu biçimde bahsedilmesi onu heyecanlandırmıştı. Şapkanın çikolata rengi yuvarlak bir kutuya konup kutunun krem rengi, kalın kurdeleyle sarılışını izledi. Şapkanın fiyatını sormadığını fark etti, fakat bir an bile düşünmeden yüz dolarlık kredi kartı fişini imzaladı. Şapkayı evine götürüp Mouşumi oraya hiç gelmemiş olmasına karşın, elbise dolabının arka taraflarında bir yere sakladı. Ne zaman olduğu hakkında hiçbir fikri olmamasına karşın, şapkayı ona doğum gününde verecekti.

Yine de kendisinin Mouşumi'nin, Mouşumi'nin de kendisinin birkaç doğum gününe katıldığını hissediyordu. O hafta sonu ailesinin evinde bunu doğruladı; annesiyle Sonia yattıktan sonra, annesinin yıllar boyunca hazırladığı albümleri aradı. İşte Mouşumi oradaydı; evlerinin yemek odasında, üzerinde mumlar yanan doğum günü pastasının arkasına dizilmiş çocukların arasındaydı. Gözleri uzağa dalmıştı ve kafasında kâğıt şapka vardı. Gogol ise tam objektife bakıyordu, elinde bıçakla pastanın üzerine eğilmiş, kameraya poz veriyor, yüzü, yaklaşmakta olan yeni yetmelikle parlıyordu. Yeniden bir araya geldiklerinde Mouşumi'ye göstermek için fotoğrafi sarı, yapışkanlı kartondan çıkartmaya çalıştı, fakat fotoğraf inatla yerinden çıkmıyor, geçmişten kolayca ayrılmayı reddediyordu.

Ertesi hafta Mouşumi Gogol'ü evine yemeğe çağırdı. Gogol'ün binaya girebilmesi için Mouşumi'nin aşağıya inmesi gerekmişti; otomat bozuktu ve Mouşumi Gogol'ü bu yemeği planladıkları gün bu konuda uyarmıştı.

"Şapkan çok güzelmiş," dedi Mouşumi. Bacakları çıplaktı, ayakları inceydi, sandaletlerinin ucundan görünen ayak tırnaklarında bordo oje vardı. Birkaç tutam saç topuzundan çıkıp yüzüne dökülmüştü. Parmaklarının arasında yarısı bitmiş bir sigara vardı, Gogol'ü yanaklarından öpmek için eğilirken sigarayı yere atıp sandaletinin ucuyla ezdi. Gogol'ü üçüncü kattaki bir daireye doğru yönlendirdi. Kapıyı açık bırakmıştı. Apartmanda yoğun yemek kokusu vardı; ocağın üzerinde, ağzına kadar yağla dolu tavanın içinde birkaç iri tavuk parçası kızarıyordu. Müzik çalıyor, bir adam Fransızca şarkılar söylüyordu. Gogol ona bir buket ayçiçeği uzattı; ayçiçeklerinin sapları diğer elinde taşıdığı şarap şişesinden daha ağırdı. Mouşumi çiçekleri nereye koyacağına karar veremedi; tezgâhlar hazırladığı yemek için kullandığı malzemelerle, soğan, mantar ve unla doluydu, bir parça yağ oda sıcaklığında yumuşuyordu, içmekte olduğu şarabın kadehi ve kaldırmaya zamanının olmadığı alışveriş torbaları da tezgâhın üzerindeydi.

"Galiba daha ufak tefek bir şey getirmeliydim," dedi Gogol,

mutfağa bakarak; çiçekler Mouşumi'nin kollarında duruyor, adeta etrafın mucizevi bir biçimde temizlenmesini bekliyorlardı.

"Ben de haftalardır kendime ayçiçeği almak istiyordum," dedi Mouşumi, ocağın üzerindeki tavaya şöyle bir göz atıp Gogol'ü mutfaktan oturma odasına götürdü. Çiçeklerin ambalajını açtı. "Şurada bir vazo var," dedi kitaplığın en üst rafını işaret ederek. "Onu bana verebilir misin?"

Mouşumi vazoyu banyoya götürdü, Gogol musluktan akan suyun sesini duyuyordu. Bu fırsattan istifade ederek o da paltosunu ve şapkasını çıkartıp kanepenin üzerine koydu. Giysilerini özenle seçmişti; Sonia'nın Filene's'den aldığı mavi-beyaz çizgili İtalyan gömleğini ve siyah kot pantolonunu giymişti. Mouşumi geri gelip çiçekleri vazoya yerleştirdi ve vazoyu sehpanın üzerine koydu. Ev, Gogol'ün apartmanın pis girişini gördükten sonra umduğundan çok daha iyiydi. Yer döşemeleri yeniden yapılmış, duvarlar boyanmıştı ve tavanda küçük lambalar vardı. Oturma odasının bir köşesinde kare yemek masası, diğer köşesinde de çalışma masası ve dosya dolabı vardı. Duvarda yan yana üç sunta kitaplık vardı. Yemek masasının üzerinde karabiber değirmeni, tuzluk ve içinde kabuğu soyulmuş mandalinaların olduğu bir kâse vardı. Gogol, ailesinin evinden alışkın olduğu şeyler gördü: yerde, gevşek bükülmüş iple yapılmış Keşmir işi halı, kanepede *Rajasthani* ipeğinden yastıklar ve kitaplıklardan birinin üzerinde dökme demirden yapılmış Tanrıça Natraj heykeli vardı.

Mouşumi mutfağa geri dönüp zeytin ve keçi peyniri çıkarttı. Gogol'e tirbuşonu uzatıp getirdiği şişeyi açmasını ve kendine bir kadeh şarap almasını söyledi. Tavuk parçalarını içi un dolu bir tabağa serpiştirdi. Ocaktaki tavadan cızırtılar yükseliyor, ocağın arkasındaki duvara yağ sıçrıyordu. Mouşumi, Julia Child'ın yemek kitabına bakarken Gogol de mutfakta duruyordu. Kendisi için yapılan hazırlık onu mahcup etmişti. Önceden birlikte yemek yemiş olmalarına karşın yine de Mouşumi'yle yemek yiyeceği için gergindi.

"Ne zaman yemek istersin?"dedi Mouşumi. "Aç mısın?"

"Ne zaman olursa. Ne pişiriyorsun?"

Mouşumi şaşkın gözlerle ona baktı. "*Coq au vin*. Daha önce hiç pişirmemiştim. Az önce bu yemeğin servis edilmeden yirmi dört saat önce pişirilmesi gerektiğini fark ettim. Ne yazık ki ben biraz önde gidiyorum."

Gogol omuzlarını silkti. "Yine de harika kokuyor. Sana yardım edeyim." Gömleğinin kollarını kıvırdı. "Ne yapabilirim?"

"Bir bakalım," dedi Mouşumi, yemek kitabına bakarak. "Hah. Tamam. Şu soğanları alıp diplerine bıçakla X biçiminde kesik at ve sonra şu tavaya koy. "

"Tavukların olduğu tavaya mı?"

"Hayır. Dur." Eğilip alt taraftaki dolaplardan birinden bir tava çıkarttı. "Bunun içine at. Yaklaşık bir dakika haşlanmaları gerekiyor. Sonra süzeceksin."

Gogol ona söylenenleri yaptı; tavayı suyla doldurup ocağa koydu. Bir bıçak bulup bir zamanlar Ratlifflerin evinde Brüksel lahanası yaparken öğrendiği biçimde soğanları çentti. Mouşumi'nin, şarap ve salçayı ölçüp tavukların olduğu tencereye ekleyişini izledi. Mouşumi bir dolapta paslanmaz çelik baharat kutusunu arayıp buldu ve tavanın içine bir defne yaprağı attı.

Mouşumi, "Sana Hint yemeği yapmayacağım için annem dehşete kapıldı," dedi, tavanın içindekileri dikkatle incelerken.

"Geleceğimi ona söyledin mi?"

"Bugün arayacağı tuttu." Ardından Gogol'e, "Peki ya sen? Anneni son gelişmelerden haberdar ediyor musun?"

"Hayır, böyle bir şey yapmıyorum. Fakat günlerden Cumartesi olduğu halde evde onunla ve Sonia'yla olmadığım için muhtemelen bir şeylerden şüpheleniyordur."

Mouşumi tavanın üzerine eğildi ve tahta kaşıkla tavuk parçalarını iterek yemeğin yavaş yavaş kaynamaya başlayışını izledi. Tarife yeniden şöyle bir göz gezdirdi. "Galiba biraz daha su eklemem lazım," diyerek çaydanlıktan tavaya su ekledi, gözlük camları buharla kaplandı. "Göremiyorum." Bir kahkaha patlatıverdi ve ileriye doğru bir adım attı; Gogol'e biraz daha yaklaşmıştı. Disk bitmişti ve ocaktan gelen sesler dışında evin içinde çıt yoktu. Hâlâ kahkaha atan ve etrafını hâlâ net olarak göreme-

yen Mouşumi Gogol'e döndü. Yemek yaparken kirlenen, un ve tavuk yağıyla kaplı ellerini kaldırdı. "Zahmet olmazsa şu gözlüğü çıkartır mısın?"

Gogol, çerçeveyi Mouşumi'nin şakaklarına değen kısmından iki eliyle sıkıca tutarak gözlüğü yavaşça çıkarttı. Gözlüğü tezgâhın üzerine koydu. Ardından Mouşumi'ye yaklaşıp onu öptü. Parmaklarını onun çıplak kollarında gezdirdi; mutfağın sıcacık olmasına karşın Mouşumi'nin kolları soğuktu. Mouşumi'nin vücudunu kendi vücuduna iyiye yasladı; bir eli Mouşumi'nin sırtında, elbisesinin kopçalarının üzerindeydi, Mouşumi'nin ağzının ekşimsi tadını alıyordu. Salona, oradan da yatak odasına gittiler. Gogol, altında somya olmayan bir şilte gördü. Mouşumi'nin elbisesinin arkasındaki kopçayı zar zor açtı, ardından yavaşça fermuarı açıp Mouşumi'nin ayaklarında simsiyah bir gölet yarattı. Oturma odasından gelen ışıkta, Mouşumi'nin siyah file külot ve onunla uyumlu bir sutyen taktığı gözüne çarptı. Vücudu, giyinikken göründüğünden daha kıvrımlıydı, göğüsleri daha dolgun, kalçaları genişti. Yatak örtüsünün üzerinde hızlıca ve sanki birbirlerinin vücutlarını yıllardır tanıyormuş gibi kendilerinden emin seviştiler. Şevişme sona erdiğinde Mouşumi yatağının yanındaki lambayı yaktı ve ikisi birbirini incelemeye, sessizce vücutlarındaki lekeleri, çizgileri ve kaburgaları keşfetmeye başladılar.

Mouşumi, "Kimin aklına gelirdi ki?" dedi, sesi yorgundu, tatmin olmuştu. Gülümsüyordu, gözleri yarı açıktı.

Gogol, Mouşumi'nin yüzüne baktı. "Çok güzelsin."

"Sen de öyle."

"O gözlükler olmadan beni görebiliyor musun?"

Mouşumi, "Yakınımda durduğun sürece," dedi.

"O zaman hareket etmeyeyim."

"Etme."

Yorganın altına girip sıkı sıklam ve bitap bir halde birbirlerinin kollarında yattılar. Gogol yeniden Mouşumi'yi öpmeye başladı, Mouşumi bacaklarını Gogol'ün vücuduna sardı. Fakat içeriden gelen yanık kokusu ikisinin de yataktan çıplak fırlamasına ve gülünç biçimde, kahkahalar atarak mutfağa koşmalarına se-

bep oldu. Sos buharlaşıp gitmişti ve tavuk düzeltilemeyecek biçimde yanıp kavrulmuştu, yemek o denli yanmıştı ki, tavanın bile çöpe atılması gerekecekti. İkisinin de açlıktan midesi kazınıyordu ve ne yeniden yemek yapacak ne de dışarıdan bir şeyler alacak enerjileri olduğundan telefonla yemek siparişi verdiler ve Çin yemeğini beklerken birbirlerini tavadaki katrandan bulduklari küçük mandalina parçalarıyla beslediler.

Üç ay içinde birbirlerinin evlerinde giysilerini ve diş fırçalarını bırakmaya başladılar. Gogol, Mouşumi'yi tüm bir hafta sonu boyunca makyajsız, çalışma masasında oturup kâğıtlardaki yazıları bilgisayara geçirirken gözlerinin altında oluşan gri halkalarla görüyor ve başını öptüğünde, iki yıkama arsında kafasında oluşan yağın tadını alıyordu. Güzellik salonundan randevu alıp ağda yaptırmadan hemen önce bacaklarında çıkan tüyleri, belirginleşen siyah kökleri görüyor ve o anlarda, gözü onun bacaklarına takıldığında kimseyle bu kadar sıkı fıkı olmadığına bir defa daha inanıyordu. Gogol, uyurken Mouşumi'nin sol bacağının düz durduğunu, sağ bacağınıysa büktüğünü, sağ ayak bileğinin tıpkı 4 rakamı gibi sol ayağının dizinde durduğunu biliyordu. Horlamaya meyilli olduğunu, hatta horlamasının bir türlü çalışmayan çim biçme makinesine benzediğini, dişlerini gıcırdattığını biliyordu; dişlerini gıcırdatmasını önlemek için Gogol ona uyurken masaj yapıyordu. Lokantalarda ve barlarda, kimi zaman yemek yiyen başka birinin saçı ya da ayakkabısı hakkında kimse anlamadan yorum yapmak için Bengalce konuşuyorlardı.

Sürekli birbirlerini ne kadar tanıyıp ne kadar tanımadıklarıyla ilgili konuşuyorlardı. Bir bakıma açıklamaları gereken çok az şey vardı. Büyürken ikisi de aynı partilere katılmış, aileler evin bir başka köşesinde, ev sahipleri çok titizse halıların üzeri gazetelerle kaplanmış odalarda kâğıt tabaklarda her defasında aynı yemeklerle kendilerine ziyafet çekerken çocuklar *Aşk Gemisi* ve *Fantezi Adası* dizilerinin aynı bölümlerini izliyorlardı. Gogol, Mouşumi'nin yaşamının, hatta ailesi New Jersey'e taşındıktan sonraki yaşamının bile nasıl geçtiğini kolayca hayal edebiliyordu. Ailesinin sahip olduğu büyük banliyö evini; yemek odasın-

daki, annesinin gurur kaynağı olan porselen vitrinini; Mouşumi'nin başarısıyla sivrildiği fakat istemeyerek gittiği büyük lise binasını hayal edebiliyordu. Kalküta'ya aynı sıklıkta seyahat etmişler, her defasında Amerikan tarzı yaşamlarından aylarca kopmuşlardı. O uzaktaki şehirde geçirdikleri onca ayı hesapladılar; ikisi de aynı anda, fakat birbirlerinden bihaber, haftalarca ve bir defasında aylarca orada bulunmuşlardı. Her ikisi de Yunan, Mısırlı ya da Meksikalı zannedildiklerinden bahsediyorlardı; yanlış anlaşıldıkları noktalar bile ortaktı.

Mouşumi, ailesinin İngiltere'de geçirdiği yılları özlemle anıyordu, önce onun hayal meyal hatırladığı Londra'da, ardından Croydon'da, önünde gül ağaçları olan birbirine bitişik tuğla cepheli binalardan birinde yaşamışlardı. Mouşumi, küçük evlerini, gaz şöminelerini, banyoların rutubet kokusunu, kahvaltıda yedikleri Weetabix'i ve içtikleri sıcak sütü ve okula giderken forma giydiğini anlatıyordu. Amerika'ya taşınmanın hiç hoşuna gitmediğini ve İngiliz aksanını elinden geldiğince kaybetmemeye çalıştığını anlatıyordu. Kimi nedenlerden dolayı, ailesi Amerika'dan, İngiltere'den olduğundan daha çok korkuyordu; belki çok daha büyük bir yer olmasından, belki de kendilerince Amerika'nın Hindistan'la daha az bağlantısı olduğunu düşünmelerinden kaynaklanıyordu bu korku. Massachusetts'e gelmeden birkaç ay önce bir çocuk sokakta kaybolmuş ve bir daha bulunamamıştı; bu olaydan sonra uzun süre o çocuğun afişleri marketlerde asılı kalmıştı. Arkadaşlarıyla, başka bir kızın oyuncaklarıyla oynamak ve başka bir ailenin kurabiyelerini yiyip meyve sularını içmek için civardaki bir başka eve gittiklerinde, annesinin evi kendi evinden rahatlıkla görebilmesine karşın, her defasında ona telefon etmesi gerektiğini hatırlıyordu. Eve girer girmez ev sahiplerine durumu açıklayıp telefonun yerini soruyordu. Onun görev bilinci Amerikalı annelerin çok hoşuna gidiyordu. "Ben Anna'nın evindeyim," diye İngilizce rapor veriyordu annesine. "Sue'nun evindeyim."

Mouşumi, Gogol'ün, yaşamının büyük bölümü boyunca uzak durmaya çalıştığı türden biri olduğunu söylediğinde Gogol kendini aşağılanmış hissetmedi. Hatta duydukları hoşuna

bile gitmişti. Genç kızlığımdan beri, demişti, ailemin evliliğime burnunu sokmalarına izin vermemeye kararlıydım. Ona, tıpkı Gogol'e olduğu gibi, bir Amerikalıyla evlenmemesi öğütlenmişti, Gogol Mouşumi'nin ailesinin onu bu konuda durmadan uyardığını fark etti, bu yüzden Mouşumi'nin ailesi onu, Gogol'ünkilerden daha fazla sıkmıştı. Daha beş yaşındayken akrabalarından biri ona büyüdüğünde kırmızı sari mi, yoksa beyaz gelinlik mi giyerek evlenmek istediğini sormuştu. Onları memnun etmek istemese bile, daha o zamanlar doğru yanıtın ne olduğunu biliyordu. On iki yaşına geldiğinde tanıdığı iki Bengalli kızla, asla bir Bengalli erkekle evlenmeyeceğine dair anlaşma yapmıştı. Asla böyle bir şey yapmayacaklarına yemin ettikleri bir anlaşma metni yazmışlar, üçü aynı anda bu kâğıda tükürmüş ve kâğıdı Mouşumi'nin evinin arka bahçesine gömmüşlerdi.

Yetişkinliğe adım atmasıyla birlikte birkaç başarısız entrikaya maruz kalmıştı; eve sık sık, babasının genç iş arkadaşları olan bekâr Bengalli erkeklerden oluşan küçük bir grup geliyordu. Mouşumi onlarla hiç konuşmaz, ev ödevini bahane ederek üst kata çıkar ve onları yolcu etmek için bile aşağıya inmezdi. Yazın Kalküta'ya gittiklerinde büyükannesiyle büyükbabasının evinin oturma odasında gizemli bir biçimde yabancı adamlar beliriverirdi. Bir defasında bir amcasını ziyaret etmek üzere trenle Durgapur'a giderken trendeki bir çift çok cesur davranıp ailesine onun nişanlı olup olmadığını sormuştu; Michigan'da tıp doktorluğu doktorası yapan bir oğulları varmış. Akrabaları Mouşumi'nin annesiyle babasına, "Onun evleneceği kişiyi seçmeyecek misiniz?" diye soruyorlardı. Akrabalarından gelen bu sorular Mouşumi'yi ürkütüyordu. Onların, sanki buna mecburmuş gibi, kendi düğününün detaylarından, mönüden ve onun farklı törenlerde giyeceği farklı renklerdeki sarilerden bahsetmelerinden nefret ediyordu. Büyükannesinin *almari*sinin kilidini açıp beklenen gün geldiğinde onun olacak mücevherleri göstermesinden nefret ediyordu.

Mouşumi'yi en çok üzen şeyse, erkeklerle hiçbir ilgisinin olmayışı ve çok yalnız oluşuydu. İlgilenmediği Hintli erkekleri şiddetle reddediyordu ve gençliğe adım attığı yıllarda flört etmesi

yasaklanmıştı. Üniversitede hiç konuşmadığı öğrencilere, profesörlere ve asistanlara vuruluyor ve kara sevdaya tutuluyordu.

Hayallerinde bu erkeklerle ilişki kuruyor, günleri kütüphanede onlarla tesadüfen karşılaşma ya da ofis saatlerinde onlarla konuşabilme ümidiyle veya âşık olduğu öğrenciyle birlikte aldığı o tek dersin saatinin gelmesini beklemekle geçiyordu; Mouşumi şimdi bile, üniversitenin belli bir yılını sessizce, sadakâtle, gülünççe arzu ettiği o erkeklerden ya da delikanlılardan biriyle hatırlıyordu. Genellikle bu erkeklere vurgun olma süresi öğlen yemeği yemek ya da kahve içmek üzere bir erkekle buluşacağı zaman sona eriyordu; Mouşumi tüm umutlarını bu buluşmaya bağlıyor, fakat buluşmadan sonra aralarında hiçbir şey olmuyordu. Aslında yaşamında hiç kimse olmamıştı, üniversitenin son yılında, mezuniyet uzakta bir hayal gibi görünürken Mouşumi yaşamında hiç kimsenin olmayacağına inanmıştı. Arada sırada kendini bilinç altından da olsa erkeklere karşı kapatmasına sevmediği biriyle evlenmekten korkmasının sebep olduğunu düşünüyordu. Konuşurken, geçmişinin bu noktasını yeniden hatırlamanın verdiği rahatsızlıkla başını sallıyordu. Şimdi bile gençlik yıllarındaki hali ona rahatsızlık veriyordu. Boyun eğmiş olmaktan, biçimsiz uzun saçlarından, piyano derslerinden ve dantel yakalı gömleklerinden rahatsızlık duyuyordu. Onu rezil eden güvensizliğinden ve ergenlik çağında bedeninde taşıdığı beş kilo fazlalıktan rahatsızlık duyuyordu. "Eminim o zamanlar benimle hiç konuşmamışsındır," dedi. Mouşumi kendini böyle küçük görmesi Gogol'ü üzmüş ve içini ona karşı şefkat duygusuyla doldurmuştu. Mouşumi'nin o halini görmüş olmasına karşın bir türlü gözünün önüne getiremiyordu; Mouşumi'ye dair yaşamı boyunca taşıdığı hatıralar silinmiş, yerine şimdi tanıdığı kadın gelmişti.

Brown'daki mücadelesi akademik açıdandı. Ailesinin ısrarlarıyla lisansını kimya bölümünde tamamlamıştı; ailesi onun babasının izinden gideceğini ümit ediyordu. Onlara haber vermeden Fransızca bölümünde de lisans eğitimi tamamlamıştı. Üçüncü dili, üçüncü kültürü öğrenme zahmetine girmek onun sığınağı olmuştu; Amerikan veya Hint konularının aksine, Fransızca'ya

suçluluk ya da endişe duymadan ve herhangi bir beklentisi olmaksızın yaklaşmıştı. Sırtını ikisinden birini tercih etmesini bekleyen iki ülkeye dönmek daha kolaydı. Dört yıl süren gizli eğitimi onu üniversite bittiğinde mümkün olduğunca uzağa kaçmaya hazırlamıştı. Ailesine kimyagerlik yapmaya hiç niyetinin olmadığını söyledi, karşı çıkmalarına aldırış etmedi, tüm parasını toparlayıp aklında belirgin bir plan olmadan Paris'e gitti.

Birden her şey kolaylaşmış, yıllarca asla sevgilisi olmayacağını düşünmüşken, hiç çaba harcamadan ilişkileri olmaya başlamıştı. Tereddüt dahi etmeden erkeklerin onu kafeteryalarda, parklarda ya da müzede tablolara bakarken baştan çıkartmalarına izin veriyordu. Kendini açıkça, tamamen ve içinde bulundukları durumu önemsemeden veriyordu. Aynı Mouşumi'ydi, aynı biçimde davranıyor ve konuşuyordu, fakat birdenbire bu yeni şehirde yaşamı boyunca kıskandığı ve asla onlar gibi olamayacağını düşündüğü kızlardan biri oluvermişti. Erkeklerin ona içki ve akşam yemeği ısmarlayıp ardından onu taksiyle henüz kendisinin keşfetmediği bölgelerdeki evlerine götürmelerine izin veriyordu. Geriye dönüp baktığında, üzerindeki baskının birdenbire kalkmış olmasının onu hiçbir erkeğin edemediği kadar sarhoş ettiğini anlıyordu. Bu erkeklerin kimi evliydi, ondan oldukça yaşlıydı ve orta okula giden çocukları vardı. Erkeklerin çoğu Fransızdı, fakat arada Alman, İranlı, İtalyan ve Lübnanlı da olmuştu. Kimi günler öğlen yemeğinden sonra bir erkekle, akşam yemeğinden sonra bir diğeriyle yatıyordu. Yaşadıklarının ölçüsünü biraz kaçırdığını söyledi Gogol'e gözlerini yuvarlayarak, parfüm ve mücevherlerle şımartılan kadınlara benzemişti.

Bir acentede iş buldu; Amerili iş adamlarına günlük Fransızca, Fransız işadamlarınaysa günlük İngilizce öğretiyordu. Onlarla kafeteryalarda buluşuyor ya da telefonda aileleri, geçmişleri, sevdikleri kitaplar ve yemekler hakkında konuşuyordu. Fransa'da yaşayan diğer Amerikalılarla görüşmeye başladı. Nişanlısı da o grubun içindendi. New York'tan gelen bir yatırım uzmanıydı ve bir yıllığına Paris'te yaşıyordu. Adı Graham'dı. Mouşumi ona âşık olmuş ve kısa zaman sonra onunla aynı evde yaşamaya başlamış-

tı. Graham için New York Üniversitesi'ne başvurdu. York Caddesi'nde bir ev kiraladılar. Orada gizlice yaşadılar; evde iki ayrı telefon hattı vardı, böylece Mouşumi'nin ailesi hiçbir şey fark etmiyordu. Ailesi şehre geldiğinde Gerald bir otele yerleşiyor ve evden kendine ait her şeyi alıp götürüyordu. Bu durum ilk başta heyecan vericiydi, tüm ayrıntıları düşünülmüş bir yalandı. Fakat zamanla sıkıcı derecede gülünç olmaya başladı. Mouşumi onu New Jersey'deki evine götürmüş ve gitmeden önce kendini büyük bir savaşa hazırlamıştı, fakat ailesi oldukça rahattı ve bu durum onu çok şaşırtmıştı. Artık Mouşumi büyümüştü ve Gerald'ın Amerikalı olması ailesini rahatsız etmemişti. Arkadaşlarından çocuğunun çocukları Amerikalılarla evlenmiş, solgun benizli, siyah saçlı yarı Amerikalı torunlar yapmıştı ve hiçbir evlilik korktukları kadar kötü değildi. Bu yüzden ailesi Gerald'ı kabullenerek en iyisini yaptılar. Bengalli arkadaşlarına Graham'ın iyi niyetli, Amerika'nın en seçkin sekiz üniversitesinden birinden mezun olmuş ve etkileyici bir maaş alan bir genç olduğunu söylüyorlardı. Annesiyle babasının boşandığı, babasının bir defa değil iki defa daha evlendiği ve ikinci karısının Mouşumi'den sadece on yaş büyük olduğu gerçeğini görmezden gelmeyi öğrendiler.

Bir gece, şehir trafiğinde sıkışıp kalmış taksinin içinde, Mouşumi üzerinde fazla düşünmeden Gerald'a evlenme teklif etti. Geriye dönüp baktığında bunu yapmasına sebep olan şeyin, onca yıl boyunca hep ona teklifte bulunan, onu seçmeye çalışan onca insanın etrafında adeta görülmez bir ağ örmüş olmasının verdiği baskı olduğunu düşünüyordu. Graham teklifini kabul etmiş ve ona büyükannesini yüzüğünü vermişti. Mouşumi ve ailesiyle birlikte Kalküta'ya uçup ailesinin geri kalanıyla tanışmayı ve büyükannesiyle büyükbabasının iyi dileklerini almayı kabul etmişti. Gerald herkesi kendine hayran bırakmış, yerde bağdaş kurup elleriyle yemek yemeyi ve Mouşumi'nin büyükannesiyle büyükbabasının ayaklarındaki tozu almayı öğrenmişti. Mouşumi'nin onlarca akrabasının evine gitmiş soslu *mişti* yemiş ve etrafını saran kuzenlerle birlikte evlerin çatılarında onca fotoğraf makinesine sabırla poz vermişti. Hint geleneklerine göre bir dü-

günle evlenmeyi kabul etmişti, böylece Mouşumi ve annesi, Gariahat ve New Market'a alışverişe gidip onlarca sari, içlerinde mor kumaşlar olan kırmızı kutularda duran altın takılar ve Graham için bir *dhoti* ve *topor* aldılar; annesi geri dönüş yolculuğunda Graham'a aldıkları giysileri elinde taşımıştı. Düğünün yazın New Jersey'de yapılmasına karar verildi, nişan töreni yapıldı ve birkaç düğün hediyesi bile geldi. Mouşumi'nin annesi Bengal düğün geleneklerinin açıklamasını bilgisayarda yazıp davetli listesindeki tüm Amerikalılara gönderdi. Ailesinin yaşadığı kasabanın yerel gazetesine verilmek üzere fotoğrafları çekildi.

Düğünden birkaç hafta önce birkaç arkadaşlarıyla birlikte yemeğe çıktılar, neşe içinde içki içiyorlardı, Mouşumi Gerald'ın Kalküta'ya yaptıkları yolculuktan bahsettiğini duydu. Mouşumi çok şaşırmıştı, çünkü Gerald bu yolculuktan yakınıyor, Hindistan'ın zorlu bir yer olduğundan ve oradaki kültürün baskı altında kaldığından bahsediyordu. Yaptıkları tek şeyin akrabaları ziyaret etmek olduğunu söyledi. Şehrin çok cazibeli olduğunu, fakat ona göre halkın köylüler gibi olduğunu söyledi. İnsanlar günün büyük bölümünü evde geçiriyorlarmış. İçecek doğru düzgün bir şey yokmuş. "Elli akrabayla alkol olmadan uğraştığınızı bir düşünsenize. Sokakta onunla el ele bile tutuşamıyordum; bütün gözler bize çevriliyordu," dedi. Mouşumi, Gerald'ın anlattıklarını kısmen onu anlayarak, kısmen de dehşete kapılarak dinledi. Mouşumi için ailesini inkâr etmek, ailesinin mirasını eleştirmek zaten yeterince üzücüydü, bunları Gerald'dan duymaksa daha da üzücüydü. Mouşumi Gerald'ın, kendisi de dahil olmak üzere herkesi kandırdığını fark etti. Lokantadan çıkıp eve giderken bu konuyu açtı, anlattıklarının onu hayal kırıklığına uğrattığını söyledi, neden ona bunlardan hiç bahsetmemişti? Onca zaman boyunca eğleniyormuş gibi mi davranmıştı? Tartışmaya başladılar, aniden aralarında bir uçurum oluşuvermişti ve onları içine çekiyordu, Mouşumi öfkeyle Gerald'ın büyükannesinin yüzüğünü parmağından çıkartıp sokağa, hareket halinde olan arabaların arasına fırlattı, ardından Graham yoldan geçen yayaların gözlerinin önünde Mouşumi'nin yüzüne tokat attı. O haftanın sonunda Graham paylaş-

tıkları daireden taşındı. Mouşumi okula gitmedi ve girmediği sınavlar için ödevler hazırlamaya karar verdi. İlaç şişesindeki hapların yarısını yuttu ve bir hastanenin acil bölümünde kömür içeren bir sıvı içmeye zorlandı. Terapiste sevk edildi. New York Üniversitesi'ndeki danışmanını aradı, bunalım geçirdiğini söyledi ve o sömestrin geri kalanında okula gitmedi. Düğün iptal edildi, yüzlerce telefon görüşmesi yapıldı. Şah Cihan yemek firmasına ve balayında gidecekleri Palace on Wheels'e ödedikleri depozito yandı. Altınlar bir bankada kasaya; sariler, bluzlar ve kombinezonlar güve geçirmeyen bir kutuya koyulup kaldırıldı.

Aklına gelen ilk şey yeniden Paris'e gitmekti. Fakat okulu vardı, aldığı derslerde artık bırakamayacağı kadar ilerlemişti ve ayrıca oraya gidecek parası yoktu. York Caddesi'ndeki daireden çıktı, kirayı tek başına ödeyemiyordu. Ailesinin yanına dönmek istemiyordu. Brooklyn'deki arkadaşları onu evlerine aldılar. Mouşumi, Gogol'e o günlerde bir çiftle aynı evde yaşamanın çok acı verici olduğunu söyledi; sabahları ikisinin birlikte duş alışını duymak, onların öpüşmelerini ve her gecenin sonunda yatak odalarının kapısını kapatışlarını izlemek ona acı veriyordu, fakat Mouşumi ilk başlarda yalnız kalamıyordu. Onsuz özeniyordu. East Village'da kendi evine taşınabilecek kadar para biriktirdiğinde yeniden kendi başına olduğu için çok mutluydu. Tüm yaz boyunca yalnız başına sinemaya gitti, bazen günde üç filme gittiği bile oluyordu. Her hafta *TV Rehberi* alıyor, ön kapağından arka kapağına kadar okuyup akşamları yapacağı işleri sevdiği televizyon programlarına göre ayarlıyordu. Sadece *raita* ve *Triscuit* le besleniyordu. Yaşamı boyunca hiç olmadığı kadar zayıfladı, o günlerde çekilen fotoğrafları şimdiki halini hiç andırmıyordu. Yaz sonu indirimlerine gitti ve otuz dört bedende ne bulursa aldı ve altı ay sonra tüm aldıklarını fakir insanlara ücretsiz giyecek verilen bir dükkâna bağışlamak zorunda kaldı. Sonbahar geldiğinde kendini derslerine verdi, bahar dönemi boyunca geri kaldığı konulara yetişmeye çalıştı ve arada sırada birileriyle çıkmaya başladı. Derken bir gün annesi telefon edip Gogol diye bir genci hatırlayıp hatırlamadığını sordu.

DOKUZ

Bir yıl içinde New Jersey'de, Mouşumi'nin ailesinin yaşadığı banliyönün yakınında, bir DoubleTree Oteli'nde evlendiler. Bu, her ikisinin de istediği türde bir düğün değildi. Amerikalı arkadaşlarının seçtiği Brooklyn Botanik Bahçeleri, Metropolitan Klüp ya da Central Park'daki Boat House gibi bir mekânı tercih ederlerdi. Davetlilerin masalarda oturmasını, yemek boyunca caz müzik çalınmasını, siyah-beyaz fotoğrafların çekilmesini ve abartısız bir düğün olmasını isterlerdi. Fakat aileleri neredeyse üç yüz kişiyi davet etme, Hint yemeği sunma ve tüm davetlilere geniş bir otopark alanı sağlama konularında ısrar etmişlerdi. Gogol ve Mouşumi, tartışmaktansa beklentileri yerine getirmenin daha iyi olacağına karar vermişlerdi. Annelerini dinleyip birbirleriyle buluştukları için tüm bunu hak ettiklerine dair espriler yapıyorlardı, her ikisinin de düğün meselesiyle uğraşmaması du-

rumu biraz daha katlanılabilir kılıyordu. Nişanlanmalarını takip eden birkaç hafta içinde düğün tarihi saptandı, otelde rezervasyon yapıldı, mönüye karar verildi, düz mü, yoksa katlı bir pasta mı; kimyon rengi mi, yoksa gül pembesi peçete mi; Chardonnay mı, yoksa Chalbis mi tercih ettiklerini sormak için bir süre her akşam arayan Mouşumi'nin annesini dinleyip her ikisi de iyi görünen seçeneklerden hangisi daha iyi geliyorsa ona evet demenin dışında Gogol ve Mouşumi'nin yapması gereken fazla bir şey yoktu. Gogol'ün iş arkadaşları, "Kendinizi şanslı kabul etmelisiniz," diyorlardı. Düğün hazırlıkları yapmak çok stresli bir işti; evliliğin ilk gerçek sınavıydı. Yine de kendi düğünüyle bu denli az ilgili olmak Gogol'e biraz tuhaf geliyordu, bu durum ona hayatı boyunca yaşadığı diğer kutlamaları, o büyürken ailesinin onun şerefine verdiği, ailesinin arkadaşlarının katıldığı, Gogol'ün küçük gördüğü ve kendini uzak tuttuğu tüm o doğum günü ve mezuniyet partilerini hatırlatmıştı.

Düğünün olduğu Cumartesi günü bavullarını hazırlayıp araba kiraladılar ve New Jersey'ye doğru yola çıktılar; sadece otele vardıklarında ailelerinin isteği üzerine ayrılmışlardı. Gogol şaşkınlıkla, ertesi gün Mouşumi'yle kendisinin ayrı bir aile olarak görüleceğini fark etti. Oteli önceden görmemişlerdi. Otelin en akılda kalır yanı, tam orta bölümde inip çıkan cam asansörüydü; bu asansör hem çocukların, hem de büyüklerin çok hoşuna gitmişti. Odalar, lobiden görülebilen ve Gogol'e kapalı otoparkı andıran üst üste oval balkonların etrafına dizilmişti. Annesiyle Sonia'nın ve Gangulilerin çok yakın birkaç aile dostunun kaldığı katta Gogol'ün kendine ait bir odası vardı. Mouşumi ve Gogol, Mouşumi'nin evinde birlikte yaşıyor sayılırlardı, anma Mouşumi iffetli bir kız olarak bir alt katta, annesiyle babasının yanındaki odada kalıyordu. Aşima, Gogol'ün giymesi gereken şeyleri getirmişti; bir zamanlar Gogol'ün babasına ait olan tirşe rengi Pencap işi üst; belden büzgülü, pilili ***dhoti*** ve bir çift, burunları yukarı doğru kıvrılan ***nagrai*** terlik giyecekti. Babası Pencap işi üstü hiç giymemişti; Gogol'ün kırışıklarının gitmesi için onu banyoya asıp duşta sıcak suyu açması gerekti. "Babanın ha-

yır duaları daima seninle," dedi annesi, iki elini uzatıp kısa bir süre Gogol'ün başına koyarak. Annesi, babasının ölümünden bu yana ilk defa özenle giyinmişti; üzerinde uçuk yeşil sari, boynundaysa inci kolye vardı ve Sonia'nın dudaklarına ruj sürmesini kabul etmişti. "Acaba fazla mı oldu?" diye endişelenmişti, aynada kendine bakan annesi. Gogol annesini yıllardır bu kadar hoş, bu kadar mutlu ve bu kadar heyecanlı görmemişti. Sonia da sari giyiyordu; onunki üzerinde gümüş işlemeler olan fuşya rengi bir sariydi ve saçına kırmızı gül takmıştı. Sonia ona ince paket kâğıdına sarılı bir kutu verdi.

Gogol, "Nedir bu?" diye sordu.

"Otuzuncu doğum gününü unuttuğumu zannetmedin, öyle değil mi?

Gogol'ün doğum günü birkaç gün önceydi, fakat o akşam hem Gogol'ün hem de Mouşumi'nin de çok işi olduğundan doğru dürüst bir kutlama yapamamışlardı. Düğünün son dakika detaylarıyla uğraşan annesi bile her zaman yaptığı gibi sabah kalkar kalkmaz onu aramayı unutmuştu.

"Sanırım artık resmen insanların doğum günümü unutmalarını isteyeceğim yaştayım," dedi Gogol, hediyeyi alırken.

"Zavallı Googles."

"Sıra sende, biliyorsun," dedi Gogol.

"Hatırlatma bile."

Gogol paketin içinde küçük bir burbon şişesi ve kırmızı deri bir matara buldu. "Üzerine yazı yazdırdım," dedi, Gogol mataranın arkasını çevirdiğinde NG harflerini gördü. Yıllar önce kafasının Sonia'nın odasına uzatıp ona adını Nikhil olarak değiştirme kararından bahsedişini hatırladı. Sonia aşağı yukarı on üç yaşındaydı, yatağının üzerinde ev ödevini yapıyordu. O zaman Sonia, "Yapamazsın," demişti, kafasını sallayarak, Gogol ona neden diye sorduğunda "Çünkü yapamazsın. Çünkü sen Gogol'sün," demişti, olması gereken buymuş gibi. Şimdi Gogol'ün odasında makyaj yapıp gözünün hemen yanındaki deriyi çekerek gözkapağının üzerine ince, siyah bir çizgi çekerken Go-

gol onu izliyordu; aklına, annesinin kendi düğününde çekilmiş fotoğrafları geldi.

"Sıra sende, biliyorsun," dedi Gogol.

"Hatırlatmasan olmaz mı?" Sonia önce suratını ekşitti ardından kahkaha attı. Paylaştıkları bu havailik ve hazırlıkların heyecanı Gogol'ü bir anda hüzünlendirdi; tüm bunlar ona babasının öldüğünü hatırlatıyordu. Babasının kendininkine benzer giyecekler giydiğini, yılda bir defa *Pujo* zamanında olduğu gibi bir omzundan şal döküldüğünü ve otelin koridorlarında yürüdüğünü hayal etti. Babasında, kendisinde asla olmayacak kadar asil, şık ve hoş duracak olan bu takımın kendi üzerinde gülünç durmasından endişelendi. Terlikler bir numara büyüktü ve uçlarının kâğıt mendillerle doldurmaları gerekiyordu. Saçlarını ve makyajını işin ustalarına yaptıran Mouşumi'nin aksine, Gogol birkaç dakika içinde hazırdı. Keşke spor ayakkabılarını yanımda getirseydim diye düşündü; bu büyük olaya hazırlanmaya başlamadan önce koşu bandında birkaç mil koşabilirdi.

Çarşaflarla kaplı bir platformda bir saat süren ve gittikçe etkisini kaybeden bir Hindu töreni vardı. Gogol ve Mouşumi bağdaş kurup ilk önce karşılıklı, ardından yan yana oturdular. Davetliler, portatif metal sandalyelerde yüzleri onlara dönük oturuyordu; iki balo salonunun arasındaki penceresiz akordeon duvar mekânı genişletmek için açılmıştı. Yüzlerinin üzerinde bir video kamera ve elde taşınan beyaz ışıklar geziniyordu. Kolonlardan *Şenai* müziği geliyordu. Önceden ne prova yapmışlar, ne de onlara herhangi bir şey anlatılmıştı. Etraflarını *maşi*ler ve *meşo*lardan oluşan bir kalabalık çevrelemişti, onlara durmadan ne yapmaları gerektiğini, ne zaman konuşmaları, ne zaman ayağa kalkmaları ya da küçük pirinç kaba ne zaman çiçek atmaları gerektiğini söylüyorlardı. Rahip Mouşumi'nin ailesinin arkadaşı, aynı zamanda Brahma rahibi olan bir narkozcuydu. Büyükanneleriyle büyükbabalarının ve Gogol'ün babasının fotoğraflarına bir şeyler sunuldu; otel yönetimince yakılmasına izin verilmeyen odun yığınının üzerine pirinç döküldü. Gogol, bu ana kadar birbirine iki yabancı olan, evlenene dek birbirleriyle hiç konuş-

mayan annesiyle babasını düşündü. Mouşumi'nin yanında otururken birden bunun ne anlama geldiğini anladı, ailesinin cesareti ve böyle bir şey yapabilmek için gerekli olan itaat duyguları karşısında hayrete düştü. Yıllar önceki, Mouşumi'nin sessizce tahammül ettiği *pujo*ların dışında onu ilk defa sariyle görüyordu. Üzerinde yaklaşık dokuz kilo altın vardı; ikisinin elleri birlikte kareli bir kumaşın içine sarılmış karşı karşıya otururlarken Gogol Mouşumi'nin boynunda tam on bir tane kolye saydı. Yanaklarında kırmızı-beyaz boyalı kocaman iki desen vardı. Gogol o ana kadar, çocukluğundan beri olduğu gibi, sanki onlar onun hâlâ amcası ve teyzesi, Mouşumi de kuzeniymiş gibi, Mouşumi'nin babasına Subhir *Meşo*, annesineyse Rina *Maşi* demeye devam etmişti. Ama o gecenin sonunda Gogol onların damadı olacaktı ve kendisinden, onlara ikinci ailesiymiş gibi Anne ve Baba diye hitap etmesi beklenecekti.

Resepsiyon için Gogol takım elbise, Mouşumi'yse ince uzun şeritleri olan kırmızı Banarasi işi elbise giymişti; bu elbiseyi kendisi çizmiş ve bir terzi arkadaşına diktirtmişti. Annesinin karşı çıkmasına rağmen bu elbiseyi giymişti; *şalvar kameeze*in nesi var, diye sormuştu annesi. Mouşumi şalını bir sandalyenin üzerinde unutup sürdüğü özel bir pudra sayesinde parıldayan ince, bronz omuzları çıplak kaldığında, annesi iğne atılsa yere düşmeyecek o kalabalık yerin ortasında ona sert bakışlar atmayı başarmış, Mouşumi bu bakışları görmezden gelmişti. Onlarca insan Gogol'ü tebrik edip onun küçüklüğünü bildiklerini söylediler, fotoğraf için poz vermesini ve yanına gelen ailelere sarılıp gülümsemesini istiyorlardı. Gogol, Mouşumi'nin ailesinin talep ettiği açık bar sayesinde tüm bu tebrikleşmeler boyunca uyuşmuş gibi sarhoştu. Mouşumi balo salonunun masalarının tülle kaplandığını, sütunlaraysa sarmaşık ve pembe-beyaz çöven çiçeklerinin sarılı olduğunu görünce dehşete kapıldı. Mouşumi kadınlar tuvaletinden çıktığında yolda Gogol'le karşılaştı, hızla öpüştüler; Mouşumi'nin çiğnemekte olduğu nane ağzındaki sigara kokusunu az da olsa gidermişti. Gogol onun kabinin içinde, klozetin kapalı kapağına oturarak sigara içişini gözünün önüne

getirdi. Tüm akşam boyunca birbirlerine ancak bir-iki sözcük söyleyebilmişlerdi; tören boyunca Mouşumi gözlerini yere dikmişti, resepsiyonda Mouşumi'ye her baktığındaysa kendisinin tanımadığı birileriyle hararetli bir sohbete dalmış oluyordu. Gogol birden onunla yalnız kalmak istedi, kendisinin ya da onun odasına gidip küçükken yaptığı gibi bu partinin geri kalanından kaçıp kurtulmak istiyordu. "Haydi," diye ısrar etti, cam asansöre yönelerek, "On beş dakika. Kimse fark etmez." Ama yemek başlamıştı ve masa numaraları hoparlörden birer birer anons ediliyordu. "Saçımı düzeltecek birini bulmam lazım," dedi Mouşumi. Alttan ısıtılan, kullanılmaktan yıpranmış gümüş servis tabaklarının içindeki yemeklerin üzerine Amerikalı misafirler için etiketler koyulmuştu. Tipik kuzey Hindistan yemekleri yapılmıştı; servis tabakları ağzına kadar acılı pembe *tondoori* ve yoğun portakal soslu *aloo gobi*yle doluyu. Gogol, servis yapanlardan birinin piliçlerin bozulduğunu söylediğini duydu. Gogol ve Mouşumi, Gogol'ün annesi, Sonia, Mouşumi'nin ailesi, Kalküta'dan gelen bir avuç akrabası ve düğüne katılmak için Chicago Üniversitesi'ndeki oryantasyon turunu kaçıran erkek kardeşi Samrat'la birlikte salonun tam ortasındaki baş masaya oturdular. Aileleri ve ailelerinin arkadaşları hantalca şampanya kadehlerini tokuşturuyor ve konuşuyorlardı. Mouşumi babası ayağa kalktı, gergin bir biçimde gülümsedi, kadehini kaldırmayı unutup, "Geldiğiniz için teşekkür ederiz," dedi, sonra Gogol ve Mouşumi'ye dönüp: "Pekâlâ, mutlu olun," dedi. Kıkırdamalar eşliğinde çatallar bardaklara vuruldu, sarilere sarınmış *maşa*lar onlara ne zaman öpüşeceklerini söylediler. Gogol her defasında söylenenlere itaat edip gelini hafifçe yanağından öptü.

Tekerlekli bir servis arabasıyla düğün pastası getirildi, pastanın üzerinde, "Nikhil ve Mouşumi evleniyorlar," yazılmıştı. Mouşumi, fotoğraf çektirirken gülümsediği gibi gülümsüyordu; ağzı kapalıydı, başıysa hafifçe öne, sola doğru eğikti. Gogol, Mouşumi'yle birlikte kuvvetli, ortak bir arzuyu yerine getirdiklerinin farkındaydı; ikisi de Bengalli olduğu için herkes gönlünce davranabiliyordu. Arada sırada konuklara bakarken, elinde

olmadan, iki yıl önce kendisinin de, şimdi etrafını saran bu yuvarlak masa yığınının arasında oturup onun başka bir erkekle evlenişini izliyor olabileceğini düşündü. Bu düşünce ona beklenmedik bir dalga gibi çarptı, ama Gogol çabucak, onun yanında oturanın kendisi olduğunu aklına getirdi. Kırmızı, Banarasi işi düğün sarisi iki yıl önce Graham'la olacak düğünü için alınmıştı. Bu defa ailesinin yapması gereken tek şey, banka kasasındaki takıları almak ve yemek firması için hazırladıkları ayrıntılı listeyi bulmak olmuştu. Aşima'nın tasarladığı ve İngilizce çevirisini Gogol'ün yazdığı yeni davetiye, iptal edilen düğünün artığı olmayan tek şeydi.

Düğünden üç gün sonra Mouşumi'nin ders vermesi gerektiğinden balayını ertelemişlerdi. Balayına en yakın şey, ikisinin de bir an önce oradan ayrılmayı dört gözle beklediği DoubleTree otelinde yalnız başlarına geçirecekleri bir geceydi. Aileleri balayı odasını rezerve ettirebilmek için çok emek ve para harcamışlardı. Nihayet yalnız kaldıklarında Mouşumi , "Duş almalıyım," dedi ve banyoya gitti. Gogol onun, tıpkı kendisi gibi çok yorulduğunun farkındaydı; gece Abba şarkılarıyla dans edilen uzun bir bölümle sona ermişti. Gogol odayı inceledi, çekmeceleri açıp içlerindeki kırtasiye malzemelerini çıkarttı, mini barı açtı ve hiç aç olmamasına rağmen oda servisi mönüsündeki çeşitlere baktı. Akşam yemeği yemediği için, burbon ve iki büyük pasta dilimi karışımı biraz midesini bulandırıyordu. Kocaman yatağa sere serpe uzandı. Yatak örtüsünün üzeri taç yapraklarla doluydu; bu, ailelerinin oradan ayrılmadan önce yaptığı son jestti. Gogol televizyon kanallarına bakarak Mouşumi'yi beklemeye başladı. Yatağın yanında kovanın içinde bir şişe şampanya ve dantel örtülü bir tabağın içinde kalp şeklinde çikolatalar vardı. Çikolatalardan birini ısırdı. İçinde, umduğundan daha fazla çiğnemesini gerektiren sert bir şekerleme vardı.

Mouşumi'nin, düğün pastasını kestikten sonra onun parmağına taktığı ve onun Mouşumi'nin parmağına taktığının aynısı olan yüzükle oynamaya başladı. Mouşumi'ye doğum gününde, ikinci buluşmalarından sonra ona aldığı şapkayla, bir tek taş el-

mas yüzük vererek evlenme teklif etmişti. Doğum gününü bahane ederek onu hafta sonunda şehir dışındaki, Hudson nehrinin kıyındaki taşra kasabasındaki bir otele götürmüştü; bu, onun ailesinin New Jersey'deki evine, ya da Pemberton Yolu'na gitmedikleri tek birlikte yolculuklarıydı. Bahardı ve kadife şapkanın mevsimi geçmişti. Gogol'ün bunu onca zaman aklında tutması Mouşumi'yi çok şaşırtmıştı. "Şapkanın bu zamana kadar kaldığına inanamıyorum," dedi. Gogol ona şapkayı ne zaman aldığını söylemedi. Şapkayı ona alt katta, yemek salonunda, masalarında onlar için kesilen *Châteaubriand*dan sonra verdi. Şapkayı başına taktığında etraftakiler dönüp hayranlıkla ona baktılar. Mouşumi şapkayı denedikten sonra kutuyu kaldırıp sandalyenin altına koydu; içindeki ince paket kâğıtlarının arasında kalan küçük kutuyu fark etmedi. Gogol, "Kutunun içinde bir şey daha var," demek zorunda kaldı. Gogol geriye dönüp baktığında şapkanın onu evlenme teklifinden daha çok şaşırttığını düşündü. İlk hediye tam bir sürprizdi, fakat ikincisi beklenen bir şeydi; aileleri ta en baştan beri, kendileriyse daha sonraları, anlaşabilirlerse flört dönemlerinin fazla uzun sürmeyeceğini ve kesinlikle evleneceklerini tahmin ediyorlardı. Mouşumi, "Evet," dedi sırıtarak, Gogol'ün ona evlenme teklif etmesine fırsat vermeden.

Mouşumi bembeyaz havlu kumaştan bornozla banyodan çıktı. Makyajını silmiş, takılarını çıkartmıştı; törenin sonunda Gogol'ün sürdüğü zincifre, şampuanla birlikte saçından akıp gitmişti. Düğünün dini bölümü biter bitmez giydiği ve hemen hemen herkese tepeden bakmasına sebep olan sekiz santim topuklu ayakkabılarını çıkartmıştı. Gogol onu böyle sade haliyle daha çekici buluyordu; Mouşumi'nin sadece ona böyle görünmeyi arzu ettiğinin farkındaydı. Şiltenin ucuna oturup bir tüpün içinden baldırlarına ve ayaklarının altına mavi bir krem sürdü. Bir defasında bu kremle Gogol'ün ayaklarına da masaj yapmıştı; Brooklyn Köprüsü'nde yürüdükleri gündü, ikisi de üşümüş ve soğuktan uyuşmuştu. Sonra Mouşumi yastıklara sırtını dayayarak yatağa uzandı ve Gogol'e bakıp ona elini uzattı. Gogol

bornozun altında seksi iç çamaşırlar bulmayı umuyordu; New York'tayken onun yatak odasının köşesinde duran, duşa girerken yanına altığı eşya yığınına şöyle bir bakmıştı. Ama Mouşumi çıplaktı, teninden yoğun bir meyve kokusu geliyordu. Gogol onun kollarındaki siyah tüyleri ve çıkıntılı köprücük kemiğini öptü; Mouşumi bir defasında vücudunda en beğendiği yerin burası olduğunu söylemişti. Çok yorgun olmalarına rağmen seviştiler, Mouşumi'nin ıslak saçlarından Gogol'ün yüzüne su damlıyordu, güllerin taç yaprakları dirseklerine, omuzlarına ve baldırlarına yapışmıştı. Artık karı koca olduklarına hâlâ akıl sır erdiremeyen Gogol, Mouşumi'nin teninin kokusunu soluyordu. Bunu ne zaman kabullenecekti? Hatta onunla tamamen yalnız olduğunu bile hissedemiyordu; sanki her an birisi kapıyı çalıp onlara neyi nasıl yapacaklarını söyleyecekmiş gibi geliyordu. Mouşumi'yi her zamankinden daha fazla arzulamasına karşın sevişmeleri sona erip yan yana uzandıklarında rahatladı; artık onlardan hiçbir şey beklenmediğinin farkındaydı, nihayet rahatlayabilirlerdi.

Bir süre sonra şampanyayı açıp yatağın üzerinde oturdular, içlerinde çekler olan koca bir torba dolusu tebrik kartını elden geçirdiler. Çekler ailelerinin yüzlerce arkadaşından gelmişti. Mouşumi hediye listesi hazırlamak istememişti. Gogol'e bunu zamanı olmadığı için yapmak istemediğini söylemiş, Gogol'se aynı şeyi ikinci defa yapmanın içinden gelmediğini hissetmişti. Gogol için önemli değildi, evlerinin onlarca kristal vazo, tabak ve birbiriyle uyumlu tencere ve tavalarla dolmayacak olması daha iyiydi. Odada hesap makinesi yoktu, o yüzden tutarları otelin onlarca kâğıdını kullanarak topladılar. Çeklerin büyük kısmı Bay ve Bayan Nikhil ve Mouşumi Ganguli'ye yazılmıştı. Bir kısmıysa Gogol ve Mouşumi Ganguli'yeydi. Tutarlar yüz bir dolar, iki yüz bir dolar ve arada sırada üç yüz bir dolardı; Bengalliler yuvarlak tutarlar vermeyi uğursuz bulurlardı. Gogol her sayfanın sonundaki ara toplamı topladı.

"Yedi bin otuz beş dolar," dedi.

"Hiç fena değil, Bay Ganguli."

"Bence köşeyi döndük, Bayan Ganguli."

Ancak, Mouşumi Bayan Ganguli değildi.. Kendi soyadını kullanacaktı. Ganguli adını, ikinci soyad olarak bile almamıştı Kendi soyadı Mazoomdar zaten upuzundu. İkinci bir soyadı alırsa adının tamamı pencereli zarflara sığmayacaktı. Ayrıca Mouşumi Mazoomdar adıyla yazıları yayınlanmaya başlamıştı; Fransız feminist kuramıyla ilgili, saygın akademik dergilerde yayınlanan ve Gogol her okumaya çalıştığında onu sıkan, dip notlarıyla dolu makalelerin üzerinde adı yazıyordu. Gogol bunu ona itiraf etmese de, evlilik için başvuru formu doldurdukları gün, Mouşumi'nin de böyle düşünebileceğini, en azından kendi babasına saygı gösterip bu soyadını alabileceğini ümit etmişti. Oysa soyadını Ganguli olarak değiştirmek Mouşumi'nin aklının ucundan bile geçmemişti. Hindistan'daki akrabaları yolladıkları mektupların ve kartların zarflarının üzerine "Bayan Mouşumi Ganguli" yazdıklarına Mouşumi başını sallayıp iç çekecekti.

Düğünde gelen parayı Üçüncü Cadde'nin aşağısındaki Twenties'de tek odalı bir apartman dairesine depozito olarak verdiler. Aslında ev karşılayabileceklerinden biraz daha pahalıydı, fakat girişteki vişne çürüğü güneşlik, yarım gün çalışan kapıcı ve balkabağı rengi taşlarla döşeli lobi akıllarını çelmişti. Daire küçük fakat lükstü, tavana kadar yükselen gömme, maun kitaplıkları vardı ve yerler koyu renk, kaygan, geniş parkelerle döşeliydi. Oturma odasının tavan penceresi, mutfağın paslanmaz çelikten pahalı araç gereçleri, banyonunsa mermer döşeli yerleri ve duvarları vardı. Mouşumi'nin bir köşesine çalışma masasını, bilgisayarını, yazıcısını ve dosyalarını koyduğu yatak odasının küçücük bir balkonu vardı. Daireleri en üst kattaydı, eğer banyo penceresinden dışarıya, sola doğru yeterince eğilirlerse Empire States binasını görebiliyorlardı. Birkaç hafta sonunu otobüse atlayıp Ikea'ya giderek geçirdiler; evi imitasyon *Noguchi* lambalar, siyah, minderli bir kanepe, kilimler, Yunan halıları ve sarı, ahşap bir karyolayla doldurdular. Hem Mouşumi'nin ailesi, hem de

Aşima eve ilk geldiklerinde hem etkilenmiş, hem de şaşırmışlardı. Artık evlilerdi, bu ·· biraz küçük değil miydi? Fakat Gogol ve Mouşumi hemen çocuk yapmayı düşünmüyorlardı, zaten Mouşumi tezini bitirmeden kesinlikle çocuk yapmayacaklardı. Cumartesi günleri, omuzlarına astıkları bez torbalarla Union Meydanı'ndaki markete birlikte yiyecek alışverişine gidiyorlardı. Nasıl pişirileceğini tam olarak bilmedikleri pırasa, taze bakla ve enginar andıran bir sebze alıyor, düğünlerinde gelen yemek kitaplarındaki yemek tariflerine bakıyorlardı. Bazen yemek pişirirken, çok hassas olan yangın alarmını kapatıyorlar, süpürgenin sapıyla vurarak sesini kesiyorlardı.

Birlikte eğleniyor, Gogol'ün işyerindeki birkaç mimara, ya da Mouşumi'nin New York Üniversitesi'ndeki lisans üstü öğrencisi arkadaşlarına ailelerinin vermediği türden partiler verip paslanmaz çelik karıştırıcının içinde martinileri karıştırıyorlardı. *Bossa Nova* çalıp misafirlerine ekmek, salam ve peynir ikram ediyorlardı. Gogol kendi banka hesabındaki parayı Mouşumi'nin hesabına aktardı ve bankadan köşesinde ikisinin adlarının yazdığı açık yeşil çekler aldılar. Banka kartlarını şifresinin, birlikte ilk defa yemek yedikleri restoranın adı olan Lulu olmasına karar verdiler. Akşam yemeklerini çoğunlukla, mutfak tezgâhının önündeki taburelere oturup kimi zaman da televizyon seyrederek salondaki sehpanın üzerinde yiyorlardı. Yalnızca arada sırada Hint yemeği yapıyorlardı; çoğunlukla makarna, haşlanmış balık ya da bloğun aşağısındaki Tayland lokantasından aldıkları yemekleri yiyorlardı. Ama bazen, Pazar günleri, ikisi de yiyerek büyüdükleri yemeklere hasret kaldıklarında, trenle Queens'e gidip Jackson Diner'da, tabaklarını *tandoori* tavuk, *pakora*lar ve kebaplarla doldurarak öğlen yemeği yiyorlar, ardından basmati pirinci ve evlerinde bitmekte olan baharatlardan alıyorlardı. ya da küçücük çay dükkânlarından birine gidip kâğıt bardaklarda yoğun kremalı çay içiyor, kadın garsondan Bengalce iki kâse tatlı yoğurt ve *haleem* getirmesini istiyorlardı. Gogol her akşam işten çıkarken Mouşumi'yi arayıp salata ya da ekmek almasına gerek olup olmadığını soruyordu. Akşam yemeğinden sonra Mo-

uşumi her ikisinin ailelerinin arkadaşlarına teşekkür kartı yazarken televizyon seyrediyorlardı; çekleri bankaya yatırmak için yirmi ayrı makbuza ihtiyaçları olmuştu. Bu tür şeyler Gogol'e evli olduğunu hissettiriyordu. Yoksa her şey eskisi gibiydi, sadece artık her an beraberlerdi. Geceleri Mouşumi onun yanında uyuyor, hep yüzüstü yatıyor, sabahları uyandığında başı yastığının altına oluyordu.

Gogol evde arada sırada Mouşumi'nin kendisinden önceki, Graham'la olan yaşantısına ait tek tük kalıntıları buluyordu; örneğin, bir şiir kitabında ikisine ithafen yazılmış yazı, ya da bir sözlüğün arka sayfalarının arasına koyulmuş, üzerinde birlikte yaşadıkları evin adresinin yazılı olduğu Provence'den gönderilmiş bir kartpostal. Bir defasında kendini tutamamış, Mouşumi'nin o zamanki hayatının nasıl olduğunu merak edip öğlen yemeği arasında, kartpostalın üzerinde gördüğü adrese yürümüştü. O zamanlar başka bir erkeğe âşık olan Mouşumi'yi, elinde hemen köşedeki marketin torbalarlarıyla bu kaldırımda yürürken hayal etmişti. Mouşumi'nin o zamanki hayatını kıskanmamıştı. Sadece bazen, kendisinin Mouşumi için teslimiyet ya da yenilgi anlamına gelip gelmediğini merak ediyordu. Gogol böyle hissetmiyordu, ama bu fikir onu sürekli rahatsız ediyor, düşüncelerini bir örümcek ağı gibi sarıyordu. Sonra içini rahatlatmak için evin içinde şöyle bir göz gezdiriyor, kendisine birlikte kurdukları ve paylaştıkları yaşamı hatırlatıyordu. Düğünlerinde çekilen fotoğrafa bakıyordu; her ikisinin de boynunda aynı çiçeklerden yapılmış çelenkler vardı. Fotoğraf, televizyonun alıcısının üzerindeki zevkli, deri bir çerçevenin içinde duruyordu. Mouşumi'nin çalışmakta olduğu yatak odasına gidip onu omzundan öpüp yatağa çekti. Ama paylaştıkları gardıropta bir giysi torbasının içinde Graham ve onun için planlanan Hint töreninden bir ay sonra, Graham'ın babasının Pennsylvania Pensilvanya'daki evinde bir hâkimin önünde yapılacak ikinci törende giyeceği beyaz elbise duruyordu. Bunu ona Mouşumi anlatmıştı. Elbisenin bir kısmı giysi torbasının üzerindeki plastik pencereden görünüyordu. Gogol bir defasında giysi torbasının fer-

muarını açmış, içinde ona tenis elbisesini hatırlatan diz boyunda, kolsuz, yuvarlak sade yakalı bir elbise görmüştü. Bir gün bu elbiseyi neden hâlâ sakladığını sordu. "A, o mu?" dedi Mouşumi, mozlarını silkerek. "Boyatmayı düşünüyorum,o yüzden saklıyorum."

Mart ayında Paris'e gittiler. Mouşumi, Sorbonne Üniversitesi'nde bir konferansta sunum yapmaya davet edilmiş, onlar da fırsattan yararlanıp bunu bir tatile dönüştürmeye karar vermişler ve Gogol işten bir hafta izin almıştı. Otelde kalmak yerine Mouşumi'nin, Yunanistan'da tatilde olan Emanuel adındaki gazeteci bir arkadaşının Bastille'deki evinde kaldılar. Ev iyi ısınmıyordu, küçücüktü, altı kat merdivenin sonundaydı ve telefon kulübesi büyüklüğünde bir banyosu vardı. Tavan arası odada tavandan ancak birkaç santim aşağıda bir yatak vardı. Bu yüzden seks yapmak büyük bir tehlike taşıyordu. Ekspresso makinesi iki gözlü ocağın neredeyse tamamını kaplıyordu. Yemek masasının etrafındaki iki sandalye haricinde oturacak yer yoktu. Hava soğuk, rutubetli ve kasvetliydi; gökyüzü beyazdı; güneş bir ortaya çıkıp bir kayboluyordu. Mouşumi ona Paris'in bu havasıyla ünlü olduğunu söyledi. Gogol kendini dikkat çekmeyen bir gibi hissetmeye başladı; sokaktaki erkekler, yanında Gogol olmasına karşın sürekli Mouşumi'ye bakıyor, hatta bakışlarını bir süre onun üzerinden alamıyorlardı.

Gogol ilk defa Avrupa'ya geliyordu. İlk defa, yıllardır kitaplarda okuduğu, sadece kitapların sayfalarında ve dialarda görebildiği türde mimariyi yakından görüyordu. Mouşumi'yle birlikteyken heyecanlanamıyor, onun yanında özür diler gibi dolaşıyordu. Birlikte bir gün Chartres'e, bir başka gün Versailles'a gitmelerine rağmen Gogol, onun arkadaşlarıyla buluşup kahve içmeyi, konferans kapsamındaki panellere katılmayı, en sevdiği restoranlarda yemek yemeyi ya da en sevdiği dükkânlardan alışveriş yapmayı tercih edeceğini hissediyordu. Gogol ilk günden itibaren kendini işe yaramaz hissetmişti. Tüm kararları Mouşumi veriyor, herkesle Mouşumi konuşuyordu. Öğlen yemekleri-

ni yedikleri pastanelerde Gogol'ün sesi çıkmıyordu, güzel kemerlere, kravatlara, kurşun kalemlere, dolmakalemlere, baktığı dükkânlarda sesi çıkmıyordu; d'Orsay'da birlikte geçirdikleri yağmurlu öğleden sonrada sesi çıkmıyordu. Mouşumi'nin Fransız arkadaşlarıyla bir araya geldiği, Pernod içip kuskus ve kroket yedikleri, kâğıt servislerle kaplı masanın etrafında sigara içip tartıştıkları akşam yemeklerinde özellikle sesi çıkmıyordu. Ne konuda konuştuklarını anlayabilmek için kıvranıyordu; Euro, Monica Lewinsky, yeni milenyum konularında konuştukları anlayabilmişti, ama geri kalan her şey bulanıktı ve onları tabak seslerinden, lokantanın içindeki uğultudan ve kahkaha seslerinden ayırt edemiyordu.

Bir yarısı, burada şehri çok iyi bilen biriyle birlikte olmanın ayrıcalık olduğunu biliyordu, ama diğer yarısı sadece turist olmak, elindeki şehir rehberiyle boğuşmak, listesindeki tüm binalar bakmak ve kaybolmak istiyordu. Bu arzusunu, bir akşam eve doğru yürürken Mouşumi'ye itiraf ettiğinde, Mouşumi, "Bunu bana neden en başta söylemedin?" dedi ve ertesi gün ona *Métro* istasyonuna gitmesini, küçük kabinlerde fotoğraf çektirip *Carte Orange* almasını söyledi. Sonra Mouşumi konuşmasını yapmak üzere konferans salonuna gittiğinde, ya da evde yemek masasında oturup konuşmasının son rötuşlarını yaparken Gogol yalnız başına şehri gezmeye çıktı. Tek yol arkadaşı, Mouşumi'nin, arka kapağında katlanmış küçük bir harita da olan, sokakları tek tek gösteren kırmızı *Paris Plan*'ydı. Mouşumi, kitapçığın son sayfasına Gogol'ün işine yarayacak birkaç cümel yazmıştı: "*Je voudrais un café, s'il vous plaît.*"[1] "*Où sont les toilettes?*"[2] Gogol kapıdan çıkarken onu uyardı, "Sabah saatleri haricinde *café crème* isteme. Fransızlar onu başka zaman içmezler."

Hava alışılmışın dışında güneşli olmasına karşın, özellikle soğuktu, sert hava kulaklarını acıtıyordu. Mouşumi'yle yedikleri ilk öğlen yemeğini ve Mouşumi'nin onu şapkacıya sürüklediği o

1) Bir kahve rica ediyorum, lütfen.
2) Tuvaletler nerede?

öğleden sonrayı hatırladı. Rüzgâr yüzlerine vurduğunda ikisinin aynı anda bağırmaya başladığını hatırladı; ısınmak üzere birbirlerine sarılmaları için henüz çok erkendi. Gogol köşeye doğru gidip Mouşumi'yle her sabah kahvaltılık aldıkları fırından bir kruvasan daha almaya karar verdi. Kaldırımın güneş vuran köşesinde durmuş ellerindeki paketten aldıkları kurabiyeleri birbirine yediren genç bir çift gördü. Aniden şehri gezmeyi bir kenara bırakıp eve dönmek ve tavan odasındaki yatağa yatıp Mouşumi'yi kollarının arasına almak istedi. Tıpkı ilk başlarda yaptıkları gibi saatlerce onunla yatmak, yemek saatlerini atlamak, sonra olmadık saatlerde açlıktan kıvranarak sokaklarda yiyecek bir şeyler aramak istiyordu. Ama Mouşumi'nin bu haftanın bitiminde konuşmasını yapması gerekiyordu ve Gogol, onu konuşmasını yüksek sesle okumaktan, süresini hesaplamaktan ve kâğıdın kenarındaki boşluklara küçük notlar almaktan hiçbir şeyin alıkoyamayacağını biliyordu. Elindeki haritaya baktı ve sonraki birkaç gün boyunca Mouşumi'nin onun için kalemle işaretlediği yollardan gitti. Marais'te, ünlü caddelerde kilometrelerce yürüdü ve birçok yanlış yola saptıktan sonra Picasso Müzesi'ne vardı. Bir banka oturup Place de Vosges'deki evlerin resimlerini çizdi, Luxsembourg Bahçeleri'ndeki çakıl kaplı, bomboş dar yollarda yürüdü. Güzel Sanatlar Akademisi'nin civarında saatlerce afiş satan dükkânlarda dolaşıp en sonunda Hôtel de Lazun'un bir çizimini aldı. Dar kaldırımların, koyu renk parke taşı döşeli sokakların, dik çatıların ve solgun bej taştan yapılmış eski, kepenkli binaların fotoğraflarını çekti. Hepsinde tarif edemeyeceği güzellikler buldu, ama aynı zamanda bunların hiçbirinin Mouşumi için yeni şeyler olmaması, bunları yüzlerce defa görmüş olması onu üzdü. Neden hem ailesinden, hem de tanıdığı herkesten uzaklaşıp burada mümkün olduğunca çok kalmaya çalıştığını anladı. Farnsız arkadaşları ona hayrandı. Garsonlar ve tezgâhtarlar ona hayrandı. Hem buraya harika biçimde uyum sağlıyor, hem de farklı kalıyordu. Mouşumi, kuşku ya da suçluluk duymadan kendini burada yeniden keşfetmişti. Gogol Mouşumi'ye hayran kalmıştı, hatta başka bir ülkeye taşınıp kendisine ayrı bir

hayat yarattığı için ona biraz da içerliyordu. Kendi ailesinin Amerika'da yaptığının da tıpkı böyle bir şey olduğunu fark etti. Bu, kendisinin asla yapmayacağı bir şeydi.

Paris'teki son günlerinin sabahında Gogol, Mouşumi'nin ailesi, kendi annesi ve Sonia için bir şeyler aldı. Mouşumi'nin konuşmasını yapacağı gündü. Gogol onunla gitmeyi, dinleyicilerin arasında oturup onun konuşmasını dinlemeyi önermişti. Ama Mouşumi bunun aptalca olduğunu söyledi; şehirde görebileceği onca yer varken, anlamadığı bir dilde konuşan bir salon dolusu insanın arasında oturmasının ne anlamı vardı ki? Böylece, alışverişten sonra tek başına Louvre Müzesi'ne doğru yola koyuldu; bu müzeye gitmeyi hep ertelemişti. Günün sonunda Mouşumi'yle Latin Bölgesi'ndeki bir kafede buluştu. Mouşumi, kaldırım üzerinde camla ayrılmış bir bölmede otuyordu, dudaklarında bordo ruj vardı ve şarabını yudumluyordu.

Gogol oturup kahve sipariş etti. "Nasıldı? Nasıl geçti?"

Mouşumi bir sigara yaktı. "Fena değil. En azından artık bitti."

Rahatlamaktan ziyade kederli görünüyor, gözleri aralarında duran küçük, yuvarlak ve peynirlerdeki gibi mavimsi damarları olan mermer masanın üzerinde geziniyordu.

Mouşumi normalde Gogol'ün yaptığı her şeyi tüm ayrıntılarıyla dinlemek isterdi, ama bugün suskundu, gelip geçenleri seyrediyordu. Gogol ona aldıklarını gösteriyordu; kayınpederine kravat, ikisinin annelerine sabun, Samrat'a gömlek, Sonia'ya ipek eşarp, kendine defteri, bir şişe mürekkep ve bir kalem almıştı. Mouşumi Gogol'ün çizimlerine hayran kaldı. Burası daha önce de geldikleri bir kafeydi, Gogol yabancı bir yerde uzunca kaldıktan sonra oradan ayrılırken hissedilen türden bir özlem duydu ve kısa süre içinde aklından uçup gidecek detaylara dikkatle bakmaya başladı: her iki gelişlerinde de onlara servis yapan aksi garsonu, sokağın karşı tarafındaki dükkânların görüntüsünü ve yeşil-sarı hasır sandalye yığınını inceledi.

Gogol, "Buradan ayrılacağına üzülüyor musun?" diye sordu, fincanının içindeki şekeri karıştırıp kahvesini bir yudumda içerken.

"Biraz. Biliyor musun, galiba bir yanım keşke hiç buradan ayrılmasaydım diye düşünüyor."

Gogol ona uzanıp ellerini ellerinin arasına aldı. "Ama o zaman hiç karşılaşamazdık," dedi, hissettiğinden daha güvenli bir edayla.

"Doğru," diye onayladı Mouşumi. Hemen ardından ekledi: "Belki bir gün buraya taşınırız."

Gogol başını salladı. "Belki."

Mouşumi Gogol'e çok güzel görünüyordu; yorgundu, bitmekte olan günün ışığı yüzüne vuruyor, yüzünde koyu sarıpembe pırıltılar meydana getiriyordu. Sigara dumanının Mouşumi'nin etrafından uzaklaşışını izledi. İkisinin burada birlikte olduğu bu anı hatırlamak istiyordu. Fotoğraf makinesini çıkartıp odağı Mouşumi'nin yüzüne ayarladı.

Mouşumi, "Nikhil, lütfen yapma," dedi, kahkaha atıp başını sallayarak. Elinin tersiyle yüzünü kapattı.

Gogol kamerayı hâlâ elinde tutuyordu. "Haydi, Mo. Çok güzelsin. Harika görünüyorsun."

Ama Mouşumi, Gogol'ün istediğini yapmaya yanaşmadı, sandalyesini kaldırıma sürterek çekti ve objektifin görüş açısından çıktı; Gogol'e bu şehirde turist zannedilmek istemediğini söyledi.

Mayıs ayında bir Cumartesi akşamıydı. Brooklyn'de bir akşam yemeği partisi vardı. Bir düzine insan üzeri çiziklerle dolu, uzun, çiftlik evi tipi masasının etrafında ahşap taburelere oturmuş sigara içip meşrubat bardaklarından Chianti[3] yudumluyordu. Uzun bir kablonun ucundan sarkan yuvarlak, metal lambanın masanın ortasına yaydığı yoğun ışığın dışında oda karanlıktı. Yerde duran pilli teypte bir opera çalıyordu. Bir esrarlı sigara elden ele dolaşıyordu. Gogol de bir fırt çekti, fakat nefesini tuttuğunda bunu yaptığına pişman oldu; açlıktan ölmek üzereydi. Saat neredeyse on olmuştu ama akşam yemeği henüz servis edilmemişti. Chanti'nin dışındaki tek ikram bir somun ekmek ve

3) Chianti: Bir tür sofra şarabı.

küçük bir kâse zeytindi. Kar fırtınasını andıran ekmek kırıntıları ve mor zeytinyağı damlaları masanın üzerini kirletmişti. Sert, tozlu bir yastığı andıran ekmeğin üzeri erik büyüklüğünde deliklerle kaplıydı ve kabuğu her çiğneyişinde Gogol'ün üst damağını acıtıyordu.

Mouşumi'nin arkadaşları Astrid ve Donald'ın evindeydiler. Kahverengi kumtaşından bir evdi ve onarım halindeydi; ilk bebeklerini bekleyen Astrid ve Donald, mülklerini ilk katından üçüncü katına kadar genişletiyorlardı. Kirişlerden sarkan naylon örtüler saydam, geçici koridorlar yaratmışlardı. Örtülerin arka taraflarında duvar yoktu. Bu saatte bile misafirler gelmeye devam ediyordu. Misafirler, ilkbaharda bile devam eden inatçı soğuktan ve dışarıdaki, ağaçların tepelerini sallayan şiddetli, sıkıcı rüzgârdan yakınarak eve giriyorlardı. Paltolarını çıkartıp kendilerini tanıtıp birer kadeh Chianti dolduruyorlardı. Eğer bu eve ilk defa geliyorlarsa, er ya da geç masadan kalkıp merdivenlerden çıkıyor, oyuk kapılara, orijinal teneke tavanlara, çocuk odasına dönüşecek kocaman alana ve en üst kattan görünen uzaktaki ışıl ışıl Manhattan manzarasına hayran kalıyorlardı.

Gogol bu eve daha önce de gelmişti ve buraya gereğinden fazla geldiklerini düşünüyordu. Astrid, Mouşumi'nin Brown'dan arkadaşıydı. Gogol, Donald ve Astrid'le ilk karşılaşması düğünlerinde olmuştu. En azından Mouşumi öyle olduğunu söylüyordu; Gogol onları hatırlamıyordu bile. Gogol ve Mouşumi'nin birlikteliğinin ilk yılında onlar Astrid'in aldığı Guggenheim bursuyla Roma'da yaşıyorlardı. Sonra New York'a taşınmışlar ve Astrid New School'da film teorisi dersi vermeye başlamıştı. Donald ise parlak renkli zemin üzerinde duran tek bir sıradan nesnenin, örneğin bir yumurtanın, fincanın ya da tarağın küçük, natürmort tablolarını yapan az çok yetenekli bir ressamdı. Gogol ve Mouşumi'ye düğün hediyesi olan Donald'ın bir iplik makarası yorumu, yatak odalarında asılıydı. Donald ve Astrid kendine güvenli, örnek bir çiftti ve Gogol, Mouşumi'nin, kendi yaşamlarının da onlarınki gibi olmasına can attığını düşünüyordu. Onlar insanlara yakınlaşıyor, akşam yemeği

partilerine ev sahipliği yapıyor ve davetlilerine kendilerinden bir şeyler katıyorlardı. Kendi yaşam tarzları üzerine konuşmaya bayılırlardı, Gogol ve Mouşumi'ye sıradan şeyler için bir dizi şüphe götürmez öğüt vermişlerdi. Sullivan Sokağı'ndaki belli bir fırından ekmek, Mott'taki belli bir kasaptan et almaları; belli bir tür kahve makinesi kullanmaları ve yatakları için Floransalı bir tasarımcının çarşaflarını almaları gerekiyormuş. Bu hükümleri Gogol'ü çıldırtıyordu. Ama Mouşumi onlara sadıktı. O fırından ekmek, o kasaptan et almak için düzeli olarak yolunu değiştirir ve bütçelerini aşardı.

Bu gece birkaç tanıdık yüz gözüne çarpmıştı: Sırasıyla, Princeton ve Yale üniversitelerinde sosyoloji dersi veren Edith ve Colin ve tıpkı Mouşumi gibi New York Üniversitesi'nde doktoralarını veren Louise'le Blake oradaydı. Oliver bir sanat dergisinde editördü, karısı Sally'yse hamur işi aşçısı olarak çalışıyordu. Geri kalan misafirler Donald'ın ressam arkadaşları, şairler ve belgesel film yapımcılarıydı. Hepsi evliydi. Bu denli sıradan ve bu denli belirgin bir gerçek onu şaşırtıyordu. Hepsi evliydi! Ama artık yaşam böyleydi, hafta sonları bazen hafta içinden daha yorucu olabiliyordu; bitmek bilmeyen akşam yemeği partileri, kokteyl partileri, arada sırada yapılan, onlara hâlâ genç olduklarını hatırlatmak için danslı ve haplı saat on bir sonrası partileri ve ertesi gün limitsiz *Bloody Mary* ve fahiş fiyatta omletten oluşan Pazar kahvaltıları vardı.

Bu, zeki, çekici ve iyi giyimli insanlardan oluşan bir gruptu. Biraz fazla sıkı fıkı olmuşlardı.Grubun büyük çoğunluğu Brown'dan tanışıyordu ve Gogol odadaki insanların yarısının birbiriyle yatmış olduğu düşüncesini kafasından bir türlü atamıyordu. Masada her zamanki akademik sohbet sürüyordu; konferansları, iş listelerini, nankör üniversite öğrencilerini ve önergelerin teslim tarihlerini içeren ve Gogol'ün bir türlü katılamadığı, birbirine benzer konuşmalar yapılıyordu. Masanın bir ucunda, kısa kızıl saçlı ve yukarıya doğru çekik çerçeveli gözlük takan bir kadın, San Francisco'da rol aldığı ve sahneye çırılçıplak çıktığı bir Brecht oyunundan bahsediyordu. Diğer uçtaysa, Sally getir-

diği tatlının son rötuşlarını yapıyor, şevkle parçaları üst üste koyup üstlerini, yoğun bir pırıltı kümesi gibi görünen parlak beyaz kremayla kaplıyordu. Astrid, Donald'la giriş koridorunu boyamayı düşündükleri elma yeşilinin tonlarından oluşan boya kartlarını, önüne tarot kartları gibi dizmiş birkaç kişiye gösteriyordu. Malcolm X'inkilere benzeyen bir gözlük takıyordu. Boya kartlarında dikkatle göz gezdirdi; misafirlerinin fikirlerini alsa da, o hangi tonu seçeceğine çoktan kararını vermişti. Gogol'ün sol tarafında oturan Edith neden ekmek yemediğini anlatıyordu. "Buğday yemediğimde çok daha fazla enerjim oluyor."

Gogol'ün bu insanlara söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Ne onların konuştukları konular, ne yemedikleri gıdalar, ne de duvarlarının rengi onun ilgisini çekiyordu. İlk başlarda bu buluşmalar ona bu kadar ıstırap vermiyordu. Mouşumi onu bu grupla tanıştırdığında ikisi sarmaş dolaş oturuyorlardı; misafirse onların sürüp giden sohbetinde sadece birer dipnottu. Bir defasında Sally ve Oliver'ın evindeki bir partide, arkadaşlarının yanından ayrılıp Sally'nin giyinme odasını andıran dolabının içinde hızla ve baş döndürücü biçimde sevişmişlerdi, kazak yığınları adeta üzerlerine geliyordu. Gogol böylesine bir tutkunun bastırılamayacağını biliyordu. Yine de Mouşumi'nin o insanlara olan bağlılığı kafasını karıştırıyordu. Mouşumi'yi izlemeye başladı. Bir *Dunhill* sigarası yakıyordu. Mouşumi'nin sigara içmesi Gogol'ü ilk başlarda rahatsız etmemişti. Seviştikten sonra başucundaki masaya uzanıp kibrit çakması Gogol'ün hoşuna gidiyordu, Mouşumi'nin yanında yatıp o sessiz anda dumanı içine çekişini dinliyor ve kafalarının üzerinden yükselen dumanı seyrediyordu. Ama bu günlerde Mouşumi'nin saçlarına, parmak uçlarına ve yazdıklarını bilgisayara geçtiği yatak odasına sinmiş sigara kokusu Gogol'ü yavaş yavaş rahatsız etmeye başlamıştı ve arada sırada, kısa süreli de olsa, Mouşumi'nin önemsiz fakat direngen alışkanlığından dolayı kendisinin bir kenara atıldığını hayal ediyordu. Bir gün bu korkusunu Mouşumi'ye itiraf ettiğinde, Mouşumi bir kahkaha patlatıvermişti. "Ah, Nikhil," demişti, "ciddi olamazsın."

Şimdiyse Mouşumi kahkaha atıyor, Blake'in söylediği bir şeye dalmış başını sallıyordu. Gogol'ün bir süredir görmediği kadar neşeliydi. Mouşumi'nin, geçen günlerde kestirdiği ve bu yüzden uçları dışa dönük düz, yumuşak saçlarına baktı. Onun güzelliğini vurgulayan gözlüğüne. Soluk renkli, güzel ağzına. Bu insanlarını beğenisinin onun için önemli olduğunun farkındaydı, ama tam olarak nasıl bir önem taşıdığını bilmiyordu. Mouşumi Astrid ve Donald'la vakit geçirmekten çok keyif alsa da, Gogol, bu görüşmelerin sonrasında Mouşumi'nin mutsuz olduğunu fark etmeye başlamıştı; sanki onlar görmek Mouşumi'te ikisinin yaşamının asla uyuşmayacağını hatırlatıyordu. Mouşumi, Astrid ve Donald'ın verdiği son akşam yemeği partisinden döndükten sonra, eve girer girmez Gogol'le kavga etmeye başlamış; Üçüncü Cadde'deki gürültüden, gardıropların mütematiyen raylarından çıkan sürgülü kapılarından ve banyoyu her kullandığında havalandırmanın kulaklarını sağır ettiğinden yakınmıştı. Gogol kendine bunun sebebinin stres olduğunu söylüyordu; sözlü sınavlarına hazırlanıyordu ve çoğu akşam saat dokuza kadar kütüphanedeki çalışma bölümüne tıkılıp kalıyordu. Kendi bitirme sınavına nasıl hazırlandığı aklına geldi; sınavdan iki defa kalmış, ancak üçüncü girişinde verebilmişti. Bu çalışmanın sürekli yalnız olmayı gerektirdiğini hatırladı, günlerce kimseyle konuşmadığı olmuştu, bu yüzden Mouşumi'ye hiçbir şey söylemedi. Bu gece de, Mouşumi'nin sözlü sınavlarını bahane ederek Astrid ve Donald'ın davetini reddedeceğini ummuştu. Ama artık konu onlar olduğunda hayır demenin söz konusu bile olamayacağını öğrenmişti.

Mouşumi eski nişanlısı Graham'la Astrid ve Mouşumi aracılığıyla tanışmıştı; Donald onunla aynı lisede okumuştu ve Graham Paris'e taşındığında ona Mouşumi'nin telefon numarasını vermişti. Gogol, Mouşumi'nin Graham'la bağlantısının Astrid ve Donald yoluyla devam ettiğini düşünmekten hoşlanmıyordu; Mouşumi onlardan Graham'ın artık Toroto'da yaşadığını, evlendiğini ve ikiz çocukları olduğunu öğrenmişti. Mouşumi ve Graham birlikteyken, Donald ve Astrid'le birlikte dört kişilik bir

grup oluşturuyor, Vermont'ta yazlık ev kiralayıp Hamptons'da birlike vakit geçiriyorlardı. Gogol'ü de benzer planlara katmaya çalıştılar; örneğin, Britanny kıyısında bir ev kiralamayı düşünüyorlardı. Astrid ve Donald, Gogol'ü içtenlikle sevmelerine karşın, Gogol arada sırada, onların Mouşumi'nin hâlâ Graham'la olduğunu düşündüklerini hissediyordu. Hatta bir defasında Astrid ona yanlışlıkla Gerald diye hitap etmişti. Bunu Gogol'den başka kimse fark etmemişti. Bunun gibi bir akşamın sonuydu ve hepsi çakırkeyifti, ama Gogol doğru duyduğuna emindi. "Mo, Graham'la bu domuz filetosunun birazını eve götürsenize" demişti Astrid, tabakları temizlerken. "Sandviç yaptığında çok harika oluyor."

O anda, tüm misafirler tek bir konu üzerine, bebek adları üzerine konuşuyorlardı. Astrid, "Biz bir eşi daha olmayan bir ad istiyoruz," diyordu. Derken Gogol bir gidişatı fark etmeye başladı: artık çiftler dünyasına girmişlerdi, akşam yemeği partilerine katılıyorlar ve çocuklara ad koyma konuları herkesin ilgisini çekiyordu. Tıpkı Astrid gibi, yemek masasındaki kadınlardan biri hamileyse bu konunun konuşulması kaçınılmaz oluyordu.

"Ben papaların adlarını oldum olası sevmişimdir," dedi Blake.

"John ve Paul gibi mi?"

"Aslında daha çok Innocent[4] ve Clement[5] gibi adları."

Jet ve Tipper gibi anlamsız adlar da vardı. Bunlar herkesin sızlanmasına sebep oldu. İçlerinden biri, eskiden "Anna Fraham adında bir kız tanıdığını söyledi -anladınız mı? Anagram!- ve herkes gülmeye başladı.

Mouşumi kendisininki gibi bir adın başa bela olduğunu söyledi ve kimsenin adını doğru söyleyemediğinden yakındı; okuldayken çocukların adını Musumi diye telaffuz ettiklerini ve sonra mus diye kısalttıklarını söyledi. "Tanıdığım tek Mouşumi olmaktan nefret ediyordum," dedi.

Oliver, Mouşumi'ye, "Oysa benim çok hoşuma giderdi," dedi.

---

4) Masum.
5) Merhametli.

Gogol kendine bir bardak daha Chiant doldurdu. Bu konuşmalara katılmaktan ve onları dinlemekten nefret ediyordu. Masanın etrafında birkaç tane ad kitabı vardı: *Uygun Adı Bulmak, Alternatif Bebek Adları, Aptalların Bebeğe Ad Verme Rehberi.* Kitaplardan birinin adı *Bebeğinize Hangi Adları Vermemelisiniz*'di. Sayfaların kenarları kıvrılmıştı, kimi adların yanında yıldızlar ve işaretler vardı. Birisi Zachary adını önerdi. Bir diğeri bir zamanlar Zachary adında bir köpeği olduğunu söyledi. Herkes kitaplarda kendi adını bulup ne anlama geldiğine bakmak istiyor, sırayla ya mutlu oluyor ya da hayal kırıklığına uğruyorlardı. Bu kitaplarda hem Gogol hem de Mouşumi adları yoktu, Gogol o tuhaf bağın o akşam boyunca onları ilk defa bir araya getirdiğini hissetti. Mouşumi'nin oturduğu yere gidip masanın üzerinde duran elini aldı. Mouşumi kafasını çevirip ona baktı.

"Selam," dedi. Gogol'e gülümsedi, başını bir an onun omzuna koyduğunda Gogol'ün sarhoş olduğunu fark etti.

Diğer yanında oturan Oliver, "Mouşumi'nin anlamı nedir?" diye sordu.

"Rutubetli bir güneybatı esintisi," dedi, başını sallayıp gözlerini çevirerek.

"Yani dışarıda esmekte olan gibi bir şey mi?"

Astrid kahkaha atarak, "Senin doğanın bir gücü olduğunu en başından beri biliyordum," dedi.

Gogol Mouşumi'ye döndü. "Gerçekten mi?" dedi, biraz rahatsız olarak.. Ona bunu sormanın hiç aklına gelmediğini ve bunu bilmediğini fark etti.

"Bana bundan hiç bahsetmemiştin," dedi.

Mouşumi başını salladı, aklı karışmıştı. "Bahsetmedim mi?"

Nedeninin tam olarak bilmese de bu durum Gogol'ün canını sıktı. Ama şimdi bunu irdelemenin zamanı değildi. Tüm bunların ortasında yapmamalıydı. Banyoya gitmek için ayağa kalktı. İşi bittiğinde yemek odasına geri dönmek yerine tadilatlara göz atmak için bir üst kata çıktı. İçinde merdivenlerden başka bir şey olmayan beyaz boyalı odaların kapılarının önünde durdu. Diğer odalara üst üste altı-yedisinin konduğu kutular istiflenmişti.

Yerde açık duran planlara bakmak için durdu. Mouşumi'yle çıkmaya başladıklarında bütün bir günü öğleden sonrayı bir barda ideal evin planını çizerek geçirdiklerini hatırladı. Gogol büyük pencereleri olan aydınlık, modern bir şeyler istemiş, ama Mouşumi burası gibi kahverengi kumtaşından bir ev istemişti. Sonunda pak makul olmayan, dökme betondan yapılacak cam cepheli bir kasaba evi tasarlamışlardı. Bu sevişmelerinden önceydi ve yatak odasının nerede olacağına karar verirken ikisinin de nasıl utandığını hatırlıyordu.

En sonunda Donald'ın spagetti *alle vongule* yapmaya başladığı mutfağa gitti. Eski bir mutfaktı, yenileri gelene kadar kiracılardan kalan dolapları kullanıyorlardı. Soluk renkli yer döşemesi ve yan yana dizili mutfak araç gereçleri Gogol'e Amsterdam Caddesi'ndeki eski evini hatırlattı. Ocağın üzerinde boş, parlak ve çok büyük olduğu için ocağın iki gözünü kaplayan bir tencere vardı. Salata yaprakları üzeri nemli mutfak havlusuyla kaplı bir kasenin içinde duruyorlardı. minicik, solgun yeşil midyeler, derin porselen lavabonun içine batmışlardı.

Donald uzun boyluydu, kot pantolon, sandalet ve kollarını dirseklerine kadar kıvırdığı kırmızı biber rengi gömlek giyiyordu. Yakışıklıydı, asil tavırları ve arkaya doğru taradığı biraz yağlı, açık kahverengi saçları vardı. Giysilerinin üzerine bir de mutfak önlüğü takmıştı ve koca bir maydanoz demetinden yaprakları koparmakla meşguldü.

"Selam," dedi Gogol. "Yardıma ihtiyacın var mı?"

"Nikhil. Hoş geldin." Donald maydanoz demetini ona uzattı. "Gel konuğum ol."

Gogol, Donald'a yamaklık etse bile, yapacak bir şey bulmaktan, meşgul ve üretken olmaktan memnundu.

"Tadilat çalışmaları nasıl gidiyor?"

"Hiç sorma," dedi Donald. "Çalıştığımız müteahhidi kovduk. Şu durumda çocuk odası bittiğinde bizim çocuğumuz çoktan evden ayrılmış olacak."

Gogol, midyeleri sudan çıkartıp küçük bir tuvalet fırçasını andıran şeyle kabuklarını kazıyan ve ardından her birini tek tek

tencereye attan Donald'ı izliyordu. Gogol başını tencerenin üzerine uzattığında hafifçe köpürmeye başlayan suyun içinde midye içlerinin hepsinin kabuklardan aynı biçimde ayrılmaya başladığını gördü.

Donald, "Peki siz ne zaman buraya taşınacaksınız?" diye sordu.

Gogol omuzlarını silkti. Brooklyn'e taşınmaya, hele de Donald'la Astrid'e bu kadar yakın olmaya hiç hevesli değildi. "Aslına bakarsan buraya taşınmayı hiç düşünmedim. Ben Manhattan'ı tercih ederim. Tabii Mouşumi de."

Donald başını salladı. "Yanılıyorsun. Mouşumi Brooklyn'e bayılır. Şu Graham olayından sonra evden gitmesi için neredeyse onu kovmak zorunda kalmıştık."

Bu adın geçmesi Gogol'ü rahatsız etmiş, her zaman olduğu gibi yine gururunu kırmıştı.

"Burada sizinle mi kalmıştı?"

"Koridorun sonundaki odada. Birkaç ay boyunca burada kalmıştı. Gerçekten yıkılmıştı. Daha önce hiç onun harap birini görmemiştim."

Gogol başını salladı. Mouşumi ona bundan hiç bahsetmemişti. Sebebini merak etti. Mouşumi'nin en kötü zamanlarını burada, Donald ve Astrid'le geçirdiğini fark edince o evden nefret etmeye başladı. BAşka bir erkek için burada yas tutmuştu.

"Ama sen onun için çok daha iyisin," dedi Donald.

Gogol şaşkınlıkla başını kaldırdı.

"Beni yanlış anlama, Graham harika biriydi. Ama ikisi birbirine çok benziyordu, zorlu bir birliktelikleri vardı."

Bu gözlem Gogol'ü rahatlatmadı. Maydanozun son yapraklarını kopartıp Donald'ın onları büyük bir bıçak alıp maydanoz yapraklarını süratle ve ustaca doğrayışını izledi. Bir eli bıçağın kesici kısmının üzerinde düz duruyordu.

Gogol birden kendini beceriksiz hissetti. "Bunun nasıl yapıldığını bir türlü anlayamıyorum," dedi.

"İhtiyacın olan yek şey çok iyi bir bıçak," dedi Donald. "Gerçekten."

Gogol elinde birkaç tabakla, çatal ve bıçakla geri gönderildi. Aşağıya inerken Mouşumi'nin kaldığı, koridorun sonundaki odaya başını uzattı. Oda boştu, yere bir örtü serilmişti, tavanın ortasından çıkan birkaç tel vardı. Mouşumi'yi, odanın köşesindeki yatakta, mutsuz, yapayalnız ve başının üzerinde bir duman bulutuyla otururken hayal etti. Alt kata inince Mouşumi'nin yanına oturdu. Mouşumi onu kulak memesinden öptü. "Nerelerdeydin?"

"Donald'ın yanındaydım."

Ad konuşması tüm yoğunluğuyla devam ediyordu. Colin bir erdemi ifade eden adları sevdiğini söyledi: Sabır, Güven, İffet. Büyük-büyükannesinin adının Sükunet olduğunu söyledi, ama kimse ona inanmak istemedi.

"Peki ya Basiret? Basiret de erdemlerden biri mi?" dedi Donald, içinde spagetti olan servis tabağıyla aşağıya indiğinde. Servis tabağı seyrek alkışlarla masaya kondu. Makarna servis edildi, tabaklar elden ele uzatıldı.

"Bir çocuğa ad koymak büyük bir sorumlulukmuş gibi geliyor. Ya adından nefret ederse?" diye söylendi Astrid.

"O zaman adını değiştirir," dedi Louise. "Aklıma gelmişken, üniversitedeki Joe Chapman'ı hatırlıyor musun? Onun artık Joanne olduğunu duydum."

"Tanrım, ben adımı asla değiştirmezdim," dedi Edith. "Bana büyükannemin adını vermişler."

"Nikhil kendi adını değiştirdi," dedi Mouşumi birden bire ve oda tüm akşam boyunca ilk defa, opera şarkıcılarının essi hariç, tam bir sessizliğe büründü.

Gogol Mouşumi'ye baktı, rahatsız olmuştu. Ona bundan kimseye bahsetmemesini söylememişti. Çünkü böyle bir şey yapmayacağını düşünüyordu. Gogol'ün yüzündeki ifade Mouşumi'ye bir şey ifade etmiyordu; ne yaptığının farkında olmayarak Gogol'e gülümsedi. Tüm misafirler Gogol'e bakıyordu, ağızları şaşkın gülümsemelerle açık kalmıştı.

"Adını değiştirdi de ne demek?" diye sordu Blake yavaşça.

"Nikhil. Doğduğunda ona verilen ad bu değil." Ağzı dolu olan Mouşumi, masanın üzerine bir midye kabuğu koyarken başını salladı. "Çocukken adı Nikhil değildi."

"Peki sana hangi adı vermişlerdi?" diye sordu Astrid şüpheyle ona bakarken, daha etkili olması için kaşlarını da kaldırmıştı.

Birkaç saniye boyunca Gogol hiçbir şey söylemedi. En sonunda, "Gogol," dedi. Yıllardır ailesinden ve onların arkadaşlarından başka kimse için Gogol değildi. Bu ad her zaman olduğu gibi yine kulağına basit, tatsız ve komik gelmişti. Bunu söylerken Mouşumi'ye dik dik baktı, fakat Mouşumi bu bakışı yakalayamayacak kadar sarhoştu.

"'Palto'daki gibi mi ?" deiye sordu Sally.

"Anladım," dedi Oliver. "Niko-lay Gogol."

Astrid, "Bunu bizden sakladığına inanamıyorum," diyerek onu azarladı.

"Ailenin bu adı seçmesine ne sebep olmuş ki?" diye sordu Donald.

Bu insanlara anlatamayacağını düşündüğü öykü aklına geldi, yine her zamanki gibi canlı ve şaşırtıcıydı: gece yarısı devrilip ters dönen tren, babasının bir pencereden dışarı sarkan kolu ve yumruğunun içinde sıkıca tuttuğu bir kitap sayfası aklına geldi. Bu öyküyü Mouşumi'ye ilk buluşmalarını takip eden aylarda anlatmıştı. Kazayı, bir gece babasının ona Pemberton Yolu'ndaki evin garaj yolunda anlattığını söylemişti. Adını değiştirdiği için kimi zaman hâlâ suçluluk duyduğunu, babasının ölümünden sonra bu suçluluk duygusunun daha da arttığını söylemişti. Mouşumi onu bunun anlaşılabilir bir şey olduğuna ikna etmiş, onun yerinde kim olsa bunu yapacağını söylemişti. Fakat şimdi tüm bunlar Mouşumi'ye bir şaka gibi geliyordu; Gogol onun, babasının geçirdiği kazayı da anlatıp anlatmayacağını düşündü. Sabah olduğunda odadaki insanların yarısı o öyküyü unutacaktı. Bu sadece Gogol'e ilgili küçük, sıradan bir gerçek olarak kalacaktı, belki de bir akşam yemeği partisinde anlatılacak bir anekdot olurdu. İşte Gogol'ün canını en çok sıkan şey de buydu.

"Babam Gogol'ü çok severdi," dedi, en sonunda.

"Öyleyse biz de bebeğin adını Verdi koyalım," dedi Donald, opera kapanış bölümüne doğru ilerlerken, sonra kaset tık sesiyle bitti.

"Bana hiç yardımcı olmuyorsun," diye huysuzlandı Astrid ve Donald'ı burnundan öptü. Gogol onları izledi, Donald'ın şaka yaptığını biliyordu; onlar, kendi ailesi gibi, öylesine düşüncesiz, toy ve büyük bir hata yapacak türden insanlar değillerdi.

"Rahat olun," dedi Edith. "Uygun adı zamanla bulursunuz."

O anda Gogol, "Öyle bir şey yok," dedi.

"Nasıl bir şey yok?" dedi Astrid.

"Uygun ad diye bir şey yok. Bence insanların on sekiz yaşına geldiklerinde kendi adlarını seçmelerine izin verilmeli," diye ekledi. "O zamana kadar sadece zamirler kullanılmalı."

İnsanlar onu ciddiye almayarak kafalarını salladılar. Mouşumi ona, Gogol'ün görmezden geldiği bir bakış attı. Salata servis edildi. Konuşma yeni bir şekil alıp Gogol'süz devam etti. Gogol Mouşumi'nin başucundaki kitap yığınının arasından aldığı kitabı hatırlamıştı; Fransızca bir şeyin İngilizce tercümesiydi, ana karakterden yüzlerce sayfa boyunca sadece O diye bahsediliyordu. Kitabı birkaç saatte okuyup bitirmiş, karakterlerin adının açıklanmamasından tuhaf bir huzur duymuştu. Mutsuz bir aşk öyküsüydü. Keşke onun hayatı da bu kadar basit olabilseydi.

ON

1999

Birinci evlilik yıldönümlerinin sabahında Mouşumi'nin ailesi telefon edip onları uyandırmış ve daha ikisi birbirini kutlamaya fırsat bulamadan evlilik yıldönümlerini kutlamıştı. Evlilik yıldönümlerinin yanında kutlanacak başka bir şey daha vardı: Mouşumi bir önceki hafta sözlü sınavlarından geçmiş ve resmen Amerikan vatandaşı olmuştu. Kutlamaya değer üçüncü bir şey daha vardı, fakat Mouşumi bundan bahsetmemişti; tezini yazmak üzere Fransa'da bir yıllık araştırma bursu kazanmıştı. Bursa, düğünden hemen önce gizlice başvurmuş, sadece alıp alamayacağını merak etmişti. Denemekten bir şey çıkmayacağını düşünmüştü. İki yıl önce hiç tereddüt etmeden bursu kabul ederdi. Ama bir yıllığına Fransa'ya gitmesi mümkün değildi; artık düşünmesi gereken bir evliliği ve bir kocası vardı. Bu yüzden iyi

haber geldiğinde bursu sessizce reddetmeye, mektubu ortadan kaldırmaya ve konuyu hiç açmamaya karar verdi.

O akşamı Mouşumi planlamış, şehirde, Donald ve Astrid'in tavsiye ettiği bir lokantada yer ayırttırmıştı. Nikhil'i onca ay boyunca ders çalışarak ve sınavlarını bahane ederek belki gereğinden de fazla ihmal ettiği için suçluluk duyuyordu. Kimi akşamlar Nikhil'e kitaplıkta ders çalışacağını söylüyor, ama aslında Soho'da Astrid ve bebeği Esme'yle görüşüyor, ya da yalnız başına yürüyüşe çıkıyordu. Kimi zaman, sadece kendine hâlâ yalnız başına kalabildiğini ispatlamak için bir lokantanın barında yalnız başına oturup suşi ya da sandviç ve bir kadeh şarap sipariş ediyordu. Böyle hissedebilmek onun için önemliydi; düğününde tekrar ettiği Sanskritçe yeminlerle birlikte, kendi kendine asla annesi gibi kocasına bağımlı bir kadın olmayacağına yemin etmişti. Otuz iki yıl boyunca yurtdışında, önce İngiltere'de, ardından Amerika'da yaşamış olmasına karşın annesi araba kullanmayı bilmiyordu, işi yoktu ve çekli hesapla tasarruf hesabı arasındaki farkı bilmiyordu. Üstelik çok akıllı bir kadındı; yirmi iki yaşında evlenmeden önce Presidency College'da filoloji bölümünün şeref listesine geçmişti.

Her ikisi de o gece için giyinmişti; Mouşumi banyodan çıktığında Nikhil'in ona aldığı kadife *Nehru* yakalı yosun rengi gömleği giydiğini gördü. İlk yıldönümünde kâğıt verilmesi gerektiğini Mouşumi'nin aklına ancak tezgâhtar gömleği paketledikten sonra gelmişti. Önce gömleği Noel'e saklamayı ve Rizzoli'ye gidip bir mimari kitabı almayı düşündü. Ama hiç zamanı olmadı. Mouşumi, Nikhil'in ilk defa yemeğe geldiği ve ilk defa seviştikleri gece giydiği siyah elbiseyi giyiyordu, onun üzerinde de Nikhil'il ona yıldönümü hediyesi olarak verdiği lila paşmina şal vardı. Mouşumi ilk buluşmalarını, Nikhil bara yaklaşırken saçının hafif dağınık halinin hoşuna gittiğini, yanaklarındaki kirli sakalı, giydiği yeşil ve ince mor çizgili tişörtü ve tişörtün aşınmaya başlamış yakasını hâlâ hatırlıyordu. Kendi şaşkınlığını, kafasını kitabından kaldırıp onu gördüğünde kalbinin hızla atmaya başladığını ve aralarındaki çekimi tam o anda göğ-

sünde hissettiğini hatırlıyordu. Çünkü Mouşumi hatırladığı oğlanın daha büyük haliyle karşılamayı umuyordu; içine kapanık, sessiz, eskimiş kot pantolon ve eşofman üstü giyen, çenesinde birkaç sivilcesi olan birini bekliyordu. Buluşacakları günden bir gün önce Astrid'le öğlen yemeği yemişti. Astrid, City Bakery'de salataların üzerine doğru eğilip, "Seni bir Hintliyle düşünemiyorum," demişti, bu buluşmayı onaylamayarak. O zaman Mouşumi itiraz etmemiş, özür diler gibi bunun sadece bir buluşma olduğunu hatırlatmıştı. Mouşumi'nin kendisi de bu konuda çok şüpheliydi; genç Şaşi Kapoor ve Hindistan'daki bir kuzeni hariç hiçbir Hint erkeğini beğenmemişti. Ama Nikhil'den gerçekten hoşlanmıştı. Ne mühendis, ne de doktor olması hoşuna gitmişti. Adını Gogol'den Nikhil'e çevirmesi hoşuna gitmişti; onu yıllardır tanımasına karşın, bu ad değişikliği onu adeta yeni biri yapmıştı, artık Mouşumi'nin annesinin bahsettiği kişi değildi sanki.

Lokantaya yürüyerek gitmeye karar verdiler; evlerinin otuz blok kuzey, dört blok batı tarafındaydı. Havanın çoktan kararmış olmasına karşın akşamüstü havasının öyle hoş bir ılıklığı vardı ki, apartmanlarının kapısının önüne çıktıklarında Mouşumi paşminaya ihtiyacı olmayacağını düşündü. Zaten koyacak bir yeri de yoktu, gece çantası çok küçüktü. Paşminayı omuzlarından çekip ellerinin arasına aldı.

"Belki bunu yukarıda bıraksam daha iyi olur."

"Ya dönerken yürümek istersek?" dedi Nikhil. "O zaman ihtiyacın olabilir."

"Galiba."

"Ayrıca sana çok yakışmış."

"Bu elbiseyi hatırlıyor musun?"

Nikhil başını salladı. Mouşumi hayal kırıklığına uğramış, fakat hiç şaşırmamıştı. Nikhil'in mimari detayları tek tek saklayan hafızasının sıradan şeyler söz konusu olduğunda aynı başarıyı gösteremediğini biliyordu. Örneği şalın fişini saklama gereği duymamış, ceplerinden boşalttığı bozuk paralarla birlikte ikisinin ortak kullandığı çalışma masasının üzerine bırakmıştı. Mo-

uşumi bu elbiseyi hatırlamadığı için onu suçlamıyordu. Artık kendisi de o gecenin tam tarihini hatırlamıyordu. Kasım ayında bir Cumartesi günüydü. Flört dönemlerindeki dönüm noktaları yavaşça silinip şimdi kutladıkları olaya yol vermişlerdi.

Beşinci Cadde'de yürüdüler, şark işi halılar satan, vitrinleri açık ve aydınlık dükkânların önünden geçtiler. Halk kütüphanesini geçtiler. Restorana doğru yönelmek yerine bir süre kaldırımda yürümeye karar verdiler; rezervasyonlarına daha yirmi dakika vardı. Beşinci Cadde'de ürkütücü bir sakinlik vardı, sadece bir avuç insan ve içinde çoğunlukla alışverişten dönen insanların ya da turistlerin olduğu birkaç taksi vardı. Mouşumi buraya nadiren, sadece Bendel'den kozmetik ürünleri almak ya da Parist'teki tuhaf filmi görmek için gelirdi, bir kere de Graham, Graham'ın babası ve üvey annesiyle Plaza'da bir şeyler içmeye gelmişti. Kapalı dükkânların, içinde saatlerin, bavulların ve pardösülerin sergilendiği vitrinlerinin önünden geçtiler. Bir çift turkuvaz sandalet Mouşumi'yi durdurdu. Sandaletler *Lucite* kaidenin üzerine konmuştu ve spot ışığının altında parıldıyorlardı; şeritlerinde kristal çiçekler vardı.

Mouşumi, Nikhil'e, "Güzel mi, çirkin mi?" diye sordu. Bu, ikisi birlikte *Architectural Digest*'taki ya da *Times* dergisinin dizayn bölümünün sayfalarındaki evlere bakarken Mouşumi'nin Nikhil'e sıkça sorduğu bir soruydu. Nikhil'in verdiği yanıtlar onu çoğunlukla şaşırtır ve normalde hiç beğenmeyeceği bir eşyayı bile beğenmesine sebep olurdu.

"Çirkin olduklarına eminim. Ama giydiğinde görmem lazım."

"Bence de. Tahmin et ne kadarlar?" dedi Mouşumi.

"İki yüz elli dolar."

"Beş yüz. İnanabiliyor musun? Bu sandaletleri *Vogue* dergisinde görmüştüm."

Mouşumi yürümeye başladı. Birkaç adım sonra arkasını döndüğünde Nikhil'in hâlâ orada durduğunu ve ayakkabının yanında fiyat etiketi olup olmadığını görmek için eğildiğini gördü. Bu davranış ona çok masum ve biraz da yersiz gelmişti, o anda

Nikhil'i neden sevdiğini bir defa daha hatırladı. Nikhil yaşamına yeniden girdiğinde buna ne kadar minnettar olduğunu hatırladı. Onunla karşılaştığında eski, yani Paris'ten önceki yaşamına, kimsenin ona dokunmadığı, tüm vaktini kitapların arasında geçirdiği, yalnız günlerine geri dönmekte olduğundan endişelenmeye başlamıştı. O zamanki paniğini hatırladı; arkadaşlarının hepsi evlenmişti. Bir gazeteye ilan vermeyi bile düşünmüştü. Ama Nikhil onu kabul etmiş, onu eski utancından çekip çıkartmıştı. Nikhil'in onu asla Graham gibi incitmeyeceğine inanıyordu. Yıllarca gizlice sürdürdüğü ilişkilerden sonra, ailesinin ta en başından beri desteklediği bir ilişkisinin olması, sorgulanmayacak bir geleceğin ve evliliğin kaçınılmazlığının onları bir araya getirmesi Mouşumi'yi adeta yenilemişti. Fakat Mouşimi'yi Nikhil'e yaklaştıran aşinalık artık ona çok çekici gelmiyordu. Mouşumi, bunun Nikhil'in hatası olmadığını biliyor fakat yine de Nikhil'i, içine kapanıklığıyla ve direnip ardında bırakmak için var gücüyle mücadele ettiği yaşamla özdeşleştirmekten kendini alıkoyamıyordu. Nihayetinde birlikte olmak istediği kişi Nikhil değildi. Belki tam da bu sebepten dolayı, o ilk aylarda, onunla birlikte olmak ve ona âşık olmak yaşamı boyunca kendisinden beklenen şeyi yapmaktı; fakat bu kendi içgüdüsel iradesince yasaklanmıştı ve iradesinde bir gedik açmıştı.

İlk başta lokantayı bulamadılar. Mouşumi'nin gece çantasının içinde duran katlanmış kâğıtta açık adresin olmasına karşın, bu adres onları bir iş merkezine götürmüştü. Zile bastılar, cam kapıdan yerleri halı kaplı bomboş girişe ve merdivenlerin ucundaki içi çiçek dolu büyük vazoya baktılar.

"Burası olamaz," dedi Mouşumi, camın parlamasını engellemek için ellerini camın üzerine,yüzünün iki yanına koyarak.

"Adresi doğru yazdığından emin misin?" diye sordu Nikhil.

Blok boyunca yukarı-aşağı yürüyüp yolun karşı tarafına baktılar. İş merkezine geri dönüp bir yaşam belirtisi görme umuduyla kafalarını kaldırıp karanlık pencerelere baktılar.

"İşte burada," dedi Nikhil, merdivenlerin altındaki kattan çıkan çifti fark edip. Tek bir aplikle aydınlatılan girişte, binanın dış

cephesine üzerinde lokantanın adının yazdığı bir levhanın sağlam çivilerle asılı olduğunu gördüler; Antonia. Onları karşılamak, bir kaidenin üzerinde duran listeden adlarını işaretlemek ve onlara masalarını göstermek üzere küçük bir görevli grubu beliriverdi. Çukurda hissi veren, aşağıya inen yemek salonuna girdiklerinde bu yaygara onlara yersiz geldi. İçeride, tıpkı dışarıda, sokaklarda olduğu gibi kasvetli ve tenha sayılabilecek bir ortam vardı. Mouşumi, bir masada oturanların tiyatrodan çıkmış yemek yiyen bir aile olduğunu düşündü; iki küçük kız jüponlu ve kocaman dantel yakalı, komik denecek kadar süslü elbiseler giymişti. Takım elbiseler içinde birkaç varlıklı çift vardı. İyi giyimli birkaç bey yalnız başlarına yemek yiyorlardı. Bu kadar çok boş masanın olması ve müzik çalmaması Mouşumi'yi kaygılandırdı. Daha kalabalık, daha sıcak bir yer umuyordu. Bu lokanta yer altında olmasına karşın şaşırtıcı derecede genişti ve tavanları yüksekti. Havalandırma çok kuvvetliydi, çıplak bacakları ve kolları üşüyordu. Paşminayı sıkıca omuzlarına sardı.

"Donuyorum. Sence istesem klimayı biraz yavaşlatırlar mı?"

"Emin değilim. Ceketimi ister misin?" diye sordu Nikhil.

"Hayır, böyle iyiyim." Nikhil'e gülümsedi. Yine de rahatsız ve keyifsizdi. Kilim desenli yelek ve siyah pantolon giyen, onlara bir sepetin içinden gümüş maşayla sıcak ekmek servisi yapan iki Bangladeşli komi keyfini kaçırmıştı. Çok nazik olan garsonun mönüyü sayarken her ikisinin de gözlerine bakmak yerine ikisinin ortasında duran maden suyu şişesinin dibine bakması onu rahatsız etmişti. Artık planlarını değiştiremeyecek kadar geç olduğunun farkındaydı. Ama siparişlerini verdikten sonra bile bir yanı ayağa kalkıp oradan ayrılmaya dayanılmaz bir istek duyuyordu. Birkaç hafta önce de benzer bir şey yapmıştı; pahalı bir kuaförde otururken kesim önlüğü boynuna bağlandıktan sonra kuaför başka bir müşterinin saçına bakmaya gidince koltuğundan kalkıp dükkândan çıkmıştı, çünkü kuaförün tavrındaki bir şeyler, Mouşumi'nin saçından bir tutamı kaldırıp aynada incelerken yüzünde oluşan ifadedeki sıkıntı Mouşumi'ye aşağılayıcı gelmişti. Acaba Donald ve Astrid buranın nesini beğeniyorlar,

diye düşündü ve yiyecekleri beğendiklerine karar verdi. Fakat yemekler geldiklerinde onlar da Mouşumi'yi hayal kırıklığına uğrattılar. Kare biçiminde beyaz tabaklarda servis edilen yemek telaşla hazırlanmıştı ve porsiyon mikroskopla görülebilecek kadar küçüktü. Her zamanki gibi yemeğin ortasında birbirlerinin tabaklarındaki yiyeceklerin tadına baktılar, fakat bu defa Mouşumi Nikhil'in yemeğini beğenmedi ve kendi yemeğini yedi. Tarak adlı deniz böceğinden yapılan başlangıç yemeğini çabucak bitirdi, uzun süre oturup Nikhil'in bıldırcınını bitirmesini bekledi.

Birden, "Buraya gelmemeliydik," dedi, kaşlarını çatarak.

"Neden?" Nikhil beğeniyle salonda göz gezdirdi. "Oldukça hoş bir yer."

"Bilmiyorum. Düşündüğüm gibi bir yer değilmiş."

"Keyfini çıkartalım."

Fakat Mouşumi oranın keyfini çıkartamıyordu. Yemeklerinin sonuna geldiklerinde Mouşumi ne sarhoştu, ne de toktu. İki kokteyl ve birlikte içtikleri bir şişe şaraba rağmen ayıktı ve buna canı sıkılıyordu. Nikhil'in tabağında bıraktığı saç kılı kalınlığındaki ve üzerinde fazla et kalmamış bıldırcın kemiklerine bakıp keşke yemeğini bitirse diye düşündü, böylece yemek üstü sigaralarını içebilirlerdi.

"Şalınız, hanımefendi," dedi komilerden biri, şalı yerden kaldırıp Mouşumi'ye verirken.

"Affedersiniz," dedi Mouşumi, kendini sakar ve beceriksiz hissetti. Ardından siyah elbisesinin lila ipliklerle kaplandığını fark etti. İplikleri eliyle temizlemeye çalıştı, ama tıpkı kedi tüyü gibi inatla yapışmışlardı.

Tabağından kafasını kaldıran Nikhil, "Sorun nedir?" diye sordu.

Pahalı hediyesine kusur bularak onu incitmek istemeyen Mouşumi, "Hiçbir şey," dedi.

Lokantadan en son onlar çıktılar. Yemek çok pahalıydı, hesap umduklarından çok daha fazla tutmuştu. Kredi kartıyla ödediler. Nikhil'in kredi kartı fişini imzalamasını izlerken Mouşumi birden, garsonun herhangi bir hatası olmamasına karşın bu den-

li bol bahşiş bırakmak zorunda kaldıkları için aciz hissetmişti. Birkaç masanın çoktan temizlendiğini ve sandalyelerin ters çevrilerek masaların üzerine konduğunu fark etti.

"Masaları toplamaya başladıklarına inanamıyorum."

Nikhil omuzlarını silkti. "Geç oldu. Muhtemelen Pazar günleri erken kapatıyorlardır."

"Sence de bizim gitmemizi bekleyemezler miydi?" dedi Mouşumi. Boğazında gözlerini dolduran bir düğüm hissetti.

"Mouşumi, sorun nedir? Konuşmak istediğin bir şey var mı?"

Mouşumi başını salladı. İçinden açıklama yapmak gelmiyordu. Eve gitmek, yatağa kıvrılmak ve bu geceyi ardında bırakmak istiyordu. Dışarıda yağmur çiseliyordu, bu durum onu rahatlattı, çünkü böylece planladıkları gibi eve yürüyerek dönmek yerine bir taksi çevirdiler.

"Her şeyin yolunda olduğuna emin misin?" diye sordu Nikhil, eve dönerlerken. Nikhil'in sabrının tükenmek üzere olduğunun farkındaydı.

"Açım," dedi Mouşumi, taksinin penceresinden o saatte hâlâ açık olan dükkânlara bakarak;

"Bir pizza yiyebilirim."

İki gün sonra yeni sömestr başladı. Bu, Mouşumi'nin New York Üniversitesi'ndeki sekizinci sömestriydi. Dersleri bitmişti, yaşamı boyunca bir daha ders almayacaktı. Bir daha sınava girmeyecekti. Bu durum onu memnun ediyordu; nihayet öğrencilikten azat olmuştu. Yazması gereken bir tezi ve onun ilerlemesini gözlemleyecek bir danışmanı olmasına rağmen, daha şimdiden zincirlerinin çözüldüğünü ve uzun zamandır onu sınırlayan, yaşamını belirleyen ve kısıtlayan dünyanın ötesine geçtiğini hissediyordu. Üçüncü defa ders veriyordu. Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri olmak üzere haftada toplam üç saat Başlangıç Fransızca'sı dersi veriyordu. Yapması gereken tek şey ajandasına bakıp ders günlerinin tarihlerini değiştirmekti. Onu en çok zorlayacak şey öğrencilerin adlarını ezberlemek olacaktı. Onu Fran-

sız, ya da yarı Fransız zannetmeleri çok hoşuna gidiyordu. Bengalli bir anne-babanın çocuğu olduğunu ve New Jersey'de büyüdüğünü söylediğinde ona inanamayan gözlerle bakmalarından keyif alıyordu.

Mouşumi'ye sabah sekiz sınıfı verilmiş ve bu Mouşumi'yi ilk başta ürkütmüştü. Ama şimdi uyanmış, duş almış ve giyinmişti, bir elinde oturdukları bloğun köşesindeki pastaneden aldığı kahveyle yürüyordu, dinçti. Bu saatte dışarıda olmak bile ona önemli bir şey başarmış hissi veriyordu. Evden çıktığında Nikhil hâlâ uyuyordu, saatin ısrarcı alarmından rahatsız olmamıştı. Mouşumi giysilerini ve kâğıtlarını bir gece önceden hazırladı; en son küçük bir kızken okula hazırlandığında böyle yapmıştı. Bu kadar erken saatte sokaklarda yürümek hoşuna gitti, hava yarı aydınlıkken uyanmak ve o aydınlığın güne kattığı umut da hoşuna gitmişti. Alıştıkları rutinlerinden çok daha güzeldi; duşunu alıp takım elbisesini giyen Nikhil kapıdan çıkarken Mouşumi kendine kahve koyuyor olurdu. Uyanır uyanmaz uğraşması gereken ilk şeyin yatak odalarının köşesinde duran çalışma masası olmayacağı da onu rahatlatmıştı; masanın etrafı her zaman, çamaşırhaneye bırakmaları gereken, ama yeni çorap ve iç çamaşır almaları gerekene kadar bir türlü bırakmadıkları kirli giysi torbalarla çevrili olurdu. Mouşumi, artık evli bir kadın olmasına karşın, daha ne kadar öğrencilik pılı pırtılarıyla uğraşacağını düşünüyordu, uzun süredir okuyordu ve Nikhil'in hem saygın, hem de iyi para kazandığı bir işi vardı. Graham'la daha farklı olurdu, çünkü onun her ikisine de yetecek kadar parası vardı. Ama o da Mouşumi'yi ürkütmüş, kendi kariyerinin gereksiz ve sadece ona keyif verecek bir şey olduğundan endişelenmesine sebep olmuştu. Tam zamanlı, mesai saatleri olan gerçek bir işi olsa her şeyin farklı olacağını kendine hatırlatıyordu. Bu ilk işin onu nereye götüreceğini düşünüyordu; muhtemelen uzaklarda bir yere , ıssızlığın tam ortasına giderdi. Bazen Nikhil'e, birkaç yıl içinde Iowa'ya veya Kalamazoo'ya gitmek üzere toparlanıp taşınmaları gerekeceğini söyleyerek şaka yapıyordu. Her ikisi de Nikhil için New York'tan ayrılmanın söz konusu bile olamayacağını, hafta

sonları uçakla gidip gelecek kişinin Mouşumi olacağını biliyorlardı. Bu durumun Mouşumi'ye çekici gelen bir yanı da vardı; tıpkı Paris'te yaptığı gibi kimsenin onu tanımadığı bir yerde yepyeni bir başlangıç yapabilirdi. Ailesinin, iyi de olsa, kötü de olsa evlerine, yaşadıkları yerlere sırtlarını dönebilme becerileri Mouşumi'nin onların yaşamında gerçekten özendiği noktaydı.

Bölüme yaklaştığında tuhaf bir şeylerin olduğunu gördü. Kaldırıma bir ambulans park etmişti ve arka tarafındaki kapılar ardına kadar açıktı. Bir hastane görevlisinin telsizinden cızırtılar geliyordu. Karşıdan karşıya geçerken ambulansın içine şöyle bir baktı; içeride insanı yaşama geri döndürmekte kullanılan araçlar vardı ama hiç kimse yoktu. Gördükleri onu yine de ürpertti. Üst katta, koridor kalabalıktı. Kime ne olduğunu, rahatsızlananın öğrenci mi, yoksa öğretmen mi olduğunu merak ediyordu. Hiç kimseyi tanımıyordu; orada sadece derse yazılma çizelgelerini vermeye çalışan ve şaşırmış görünen bir grup birinci sınıf öğrencisi vardı. İnsanlar, "Galiba birisi bayılmış," diyorlardı. "Hiçbir fikrim yok." Bir kapı açıldı ve herkesin geri çekilmesi söylendi. Mouşumi tekerlekli sandalyede oturan birini görmeyi umuyordu, ama sedyede taşınan ve üzeri beyaz bezle örtülmüş bir ceset görünce ürperdi. Etraftakilerden birkaçı paniğe kapılıp çığlık attı. Mouşumi'nin eli ağzına gitti. Kalabalığın yarısı başını önüne eğip sallayarak oradan uzaklaşmaya başladı. Sedyenin bir ucundan sarkan ayaklardaki bej rengi düz topuklu ayakkabıları görünce ölen kişinin bir kadın olduğunu anladı. Bir öğretim görevlisinden ne olduğunu öğrendi: yönetici asistanı olan Alice aniden posta kutularının yanında düşüvermişti. Bir dakika önce gelen mektupları ayırıyormuş, bir dakika sonra buz gibi olmuş. Ambulans geldiğindeyse zaten çoktan ölmüş. Otuzlu yaşlarında, hiç evlenmemiş ve durmadan bitki çayını yudumlayan bir kadınmış. Mouşumi'nin ondan özellikle hoşlandığı söylenemezdi. Kadının soğuk bir yanı vardı, azimli görünüyordu, yaşlı insanların sezilerine sahip genç biriydi.

Kendi dünyasının çok uzağında, ama bir o kadar da orta yerinde olan bir kadının bu ani ölümünü düşünen Mouşumi ken-

dini kötü hissetmişti. Diğer asistanlarla paylaştığı ama o anda boş olan odaya girdi. Nikhil'i hem evden, hem de işten aradı. Yanıt yoktu. Kol saatine baktığında, Nikhil'in işe gitmek üzere metroda olması gerektiğini fark etti. Birden Nikhil'e ulaşamadığına memnun oldu; Nikhil'in babasının aniden, hiç uyarı olmadan öldüğü aklına geldi. Bunun Nikhil'e babasının ölümünün hatırlatacağı aşikârdı. Kampustan çıkıp eve gitmek istiyordu. Fakat yarım saat sonra girmesi gereken bir dersi vardı. Ders programını ve Flaubert'in sınıfta tercüme ettireceği kısa metnini çoğaltmak için fotokopi odasına gitti. Ders programı kopyalarının sıralanması için düğmeye bastı, ama zımbalanmaları için düğmeye basmayı unuttu. Kırtasiye dolabında tel zımba makinesi aradı, bulamayınca gayri ihtiyari Alice'in masasına gitti. Telefon çalıyordu. Sandalyenin arkasına bir hırka asılmıştı. Alice'in çekmecesini açtı, içindekilere dokunmaktan çekiniyordu. Çekmecenin içinde, ataçların ve *Sweet'N Low* marka suni tatlandırıcı poşetlerinin arkasında bir zımba makinesi buldu. Makinenin üstüne ALICE yazılı bir etiket yapıştırılmıştı. Fakültenin posta kutularının yarısı hâlâ boştu, mektuplar başka bir kutunun içinde duruyordu.

Mouşumi, ders listesi gelmiş mi diye kendi posta kutusuna baktı. Mektup kutusu boştu, diğer kutunun içinde kendi mektubunu aradı. Şu ya da bu fakülte üyesine veya öğretim görevlisine gelmiş her bir mektubu eline aldığında, zarftaki adla kutunun üzerindeki adı kontrol edip mektubu uygun kutuya koyuyordu. Kendi ders listesini bulduktan sonra da mektupları dağıtmaya, Alice'in yarım bıraktığı işi tamamlamaya devam etti. Düşünmeden yaptığı bu iş sinirlerini yatıştırıyordu. Küçük bir çocukken düzenleme konusunda çok becerikliydi; sadece kendi dolabıyla çekmecelerini değil, annesiyle babasınınkileri de o yerleştirirdi. Çatal bıçak çekmecesini ve buzdolabının içini de düzenlemişti. Kendi kendine yaptığı bu işler onu yaz tatilinin sakin, sıcak günlerinde oyalıyor, vantilatörün önünde karpuz suyu yudumlayan annesiyse onu şaşkınlıkla izliyordu. Kutunun içinde sadece birkaç zarf kalmıştı. Onları almak için eğildi. Der-

ken bir ad, ince uzun bir zarfin sol üst köşesine yazılmış gönderen adı gözüne çarptı.

Zımba makinesini, mektubu ve diğer eşyalarını alıp odasına götürdü. Kapıyı kapatıp masasına oturdu. Mektup, Fransızce ve Almanca dersi veren bir Karşılaştırmalı Edebiyat profesörüne gönderilmişti. Zarfı açtı. İçinde kısa bir tanıtım yazısı ve bir özgeçmiş buldu. Bir süre, sadece, şık bir yazı karakteriyle yazılıp lazer yazıcıda basılmış özgeçmişin üst kısmında, tam ortaya yazılı ada baktı. Elbette, bu adı hatırlıyordu. İlk duyduğunda yalnızca o ad bile onu baştan çıkartmaya yetmişti. Dimitri Desjardins. Dimitri Desjardins'i, *s*'leri daha yumuşak söyleyerek İngilizce telaffuz ediyordu ve Mouşumi Fransızca eğitim almasına rağmen bu adı hâlâ öyle düşünüyordu. Adın altında bir adres yazılıydı: 164. Batı Sokağı. Ek iş arıyor, yarım gün Almanca dersi vermek istiyordu. Mouşumi özgeçmişi okudu ve geçen on yıl boyunca onun neler yaptığını ve nerelerde bulunduğunu öğrendi. Avrupa'da seyahat etmişti. BBC'de çalışmıştı. *Der Spiegel* ve *Critical İnquiry* dergilerinde makaleleri ve eleştirileri yayınlanmıştı. Heidelberg Üniversitesinde, bir yıl önce Alman edebiyatı üzerine doktorasını vermişti.

Mouşumi onunla yıllar önce, lisenin son aylarında tanışmıştı. O zamanlar üniversite öğrencisi olmayı dört gözle bekleyen ve kendi yaşıtlarından kimsenin onlarla çıkmak istemeyeceğine inanan Mouşumi ve iki arkadaşı arabayla Princeton'a gidiyor, kampusta aylakça dolaşıyor, üniversitenin kitapçılarında kitaplara bakıyor, kimlik kartı olmadan girebildikleri binalarda ödevlerini yapıyorlardı. Onun kütüphaneye gittiğini ya da derslere girdiğini düşünen ailesi bu gezileri destekliyordu; onun üniversiteyi Princeton'da okuyacağını ve onlarla aynı evde yaşamaya devam edeceğini ümit ediyorlardı. Bir gün, Mouşumi arkadaşlarıyla birlikte çimlerde otururken üniversiteden bir öğrenci koalisyonuna, Güney Afrika'daki ırk ayrımını protesto eden koalisyona katılmaya davet edildiler. Grup Washington'da, ırk ayırıma yaptırım getirilmesini talep eden bir yürüyüş yapmayı planlıyordu.

Sabah erken saatte mitingde olabilmek için gece yarısı tarifeli bir otobüsle Washington'a gittiler. Kızların hepsi, birbirlerinin evinde uyuya kaldıklarını belirterek ailelerine yalan söylemişti. Otobüsteki herkes esrar tüttürüyor ve pille çalışan teypte durmadan aynı Crosby, Stills ve Nash albümlerini dinliyordu. Mouşumi'nin yüzü arkaya dönüktü, uzanmış, iki sıra arkada oturan arkadaşlarıyla konuşuyordu, önüne döndüğünde o yanındaki koltukta oturuyordu. Grubun geri kalanından uzak duruyordu, koalisyonun gerçek bir üyesi değildi ve olup biteni önemsemiyordu. Küçük, aşağıya eğik gözleri ve Mouşumi'nin yakışıklı olmasa bile seksi bulduğu bitkin bir yüzü olan, zayıf fakat adaleli, ince yapılı bir adamdı. Önleri dökülmeye başlamış olan saçları kıvırcık ve açık renkti. Tıraş olması gerekiyordu; tırnaklarının bakıma ihtiyacı vardı. Düğmeleri açık beyaz gömlekle, dizleri yıpranmış *Levi's* marka kot pantolon giyiyor ve kulaklarının arkasını sıkıca kavrayan altın çerçeveli katlanabilir bir gözlük takıyordu. Sanki önceden tanışıyorlarmış gibi, kendini tanıtmadan Mouşumi'yle konuşmaya başladı. Yirmi yedi yaşındaydı, Williams College'a gitmişti ve Avrupa tarihi öğrencisiydi. Princeton'da Almanca dersi alıyor, her ikisi de üniversite mezunu olan annesi ve babasıyla yaşıyordu ve ne anlatacağını arada sırada unutuyordu. Üniversiteden mezun olduktan sonra yıllarca Asya ve Latin Amerika'da gezmişti. Mouşumi'ye galiba en sonunda doktora da yapmak isteyeceğini söyledi. Anlattıklarının böyle gelişigüzel olması Mouşumi'nin hoşuna gitmişti. Mouşumi'ye adını sormuş, Mouşumi adını söylediğindeyse Mouşumi onun kendisini duyduğundan emin olmasına karşın, Dimitri ona doğru eğilip elini kulağına götürmüştü. "Bu adı nasıl telaffuz ediyorsun?" diye sormuştu, Mouşumi söylediğindeyse çoğu insan gibi yanlış telaffuz etmişti. Mouşumi düzeltmek için "Mou" dedi, fakat o başını sallayıp "Ben sana kısaca Fare[1] diyeceğim," demişti.

Bu takma ad onu hem rahatsız, hem de memnun etmişti. Kendini gülünç hissetmesine sebep olmuştu, fakat adamın onu yeniden adlandırarak bir biçimde kendine ait hale getirdiğinin

1) Fare: Mouse.

de farkındaydı. Otobüs gittikçe sessizleşti, herkes uykuya dalmaya başladı, Mouşumi Dimitri'nin omzuna yatmasına izin verdi. Dimitri uyumuştu, ya da en azından Mouşumi öyle olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden Mouşumi de uyuyormuş gibi yaptı. Bir süre sonra Dimitri'nin elini bacağında, giydiği beyaz kot eteğin üzerinde hissetti. Ardından, Dimitri yavaşça eteğin düğmelerini açmaya başladı. Bir düğmeyi açıp diğerine geçene kadar dakikalar geçiyordu; tüm bu süre boyunca, otobüs boş, karanlık otobanda hızla savrulurken, Dimitri'nin gözleri kapalı, başı onun omzundaydı. Yaşamı boyunca ilk defa bir erkek ona dokunuyordu. Mouşumi kımıldamadan durmuştu. Dimitri'ye dokunmaya can atıyor, ama çok korkuyordu. En sonunda Dimitri gözlerini açtı. Mouşumi onun dudağını kulağında hissetti ve on yedi yaşındaykeri kendini ilk öpüşmesine hazırlayıp başını çevirdi. Fakat Dimitri onu öpmedi. Sadece ona bakıp, "Çok kalp kıracaksın," dedi. Sonra, bu defa kendi koltuğunun arkasına yaslandı, elini onun kucağından çekti ve gözlerini bir defa daha kapattı. Mouşumi kuşku dolu gözlerle ona baktı, onun henüz hiçbir kalbi kırmadığını düşündüğü için kızgındı, ama diğer taraftan da gururu okşanmıştı. Dimitri'nin yarım bıraktığı işe geri döneceğini umarak eteğinin düğmelerini yolculuk boyunca kapatmadı. Fakat ondan sonra Dimitri ona bir daha dokunmadı, sabah olduğundaysa aralarında geçen şeyden eser yoktu. Gösteride Dimitri etrafta gezinmiş, Mouşumi'yle hiç ilgilenmemişti. Geri dönüş yolundaysa ayrı koltuklarda oturmuşlardı.

Sonrasında, Mouşumi onunla karşılaşabilmek için her gün üniversiteye gitmeye başladı. Birkaç hafta sonra Dimitri'yi elinde *Niteliksiz Adam* adlı kitapla kampusta yalnız başına ve büyük adımlarla yürürken gördü. Birlikte aynı fincandan kahve içip bir bankta oturdular. Dimitri ona Goddard'ın *Alphaville* filmine gitmeyi ve Çin yemeyi yemeyi teklif etmişti. Mouşumi o gün, kot pantolonun üzerine babasının ona çok uzun gelen eski bir blazer ceketini giymiş, ceketin kollarını içindeki çizgili kumaşı ortaya çıkartmak için gömlek gibi kıvırmıştı; bu giysiler ne zaman aklına gelse utanıyordu. İlk defa biriyle çıkıyordu, stratejik

olarak annesiyle babasının partiye gittiği bir geceyi planlamıştı. Filmden hiçbir şey hatırlamıyordu. Route 1'in dışındaki alışveriş merkezindeki lokantada hiçbir şey yememişti. Ardından, ikisinin şans kurabiyelerini içinde yazan yazıyı okumadan yiyen Dimitri'ye bakarken bir hata yapmıştı: mezuniyet balosunda onun kavalyesi olmasını istemişti. Dimitri yüzünü ekşitmiş, onu evine bırakmış, yanağından hafifçe öpmüş ve bir daha hiç aramamıştı. Birlikte geçirdikleri akşam Mouşumi'yi küçük düşürmüştü; Dimitri ona çocuk gibi davranmıştı. Yaz geldiğinde Mouşumi ona sinemada rastladı. Yanında kız arkadaşı vardı; uzun boylu, çilli ve saçlarını beline kadar uzanan bir kızdı. Mouşumi oradan bir an önce uzaklaşmak istemiş, ama Dimitri onu kız arkadaşıyla tanıştırmıştı. Dimitri, sanki haftalardır onun adını söylemeyi bekliyormuş gibi "Bu Mouşumi," demişti, kendinden emin bir edayla. Mouşumi'ye bir süreliğine Avrupa'ya gideceğini söylemiş, Mouşumi kız arkadaşının yüzündeki ifadeden kızın da onunla birlikte gideceğini anlamıştı. Mouşumi ona Brown'a kabul edildiğini söyledi. Kız arkadaşının konuşulanları dinlemediği bir anda, "Muhteşem görünüyorsun," dedi Dimitri.

Mouşumi Brown'dayken arada sırada, zarflarında renkli, kocaman pullar olan kartpostallar geliyordu. El yazısı küçük ve karmaşıktı; her defasında Mouşumi'nin gözlerinin kısılmasına sebep oluyordu. Zarfların üzerinde gönderenin adresi olmuyordu. Bir süre bu kartpostalları okul çantasında taşıdı, derslere giderken yanında götürdü, kartlar, arasına koyduğu ajandasını kalınlaştırmıştı. Dimitri, düzenli olarak, okuduğu ve Mouşumi'nin de hoşlanacağını düşündüğü kitapları ona gönderiyordu. Birkaç defa Mouşumi'yi gece yarısı arayıp uyandırmış, Mouşumi yurttaki karanlık odasında onunla saatlerce konuşup sabah derslerini kaçırmıştı. Tek bir telefon konuşması bile Mouşumi'yi haftalarca etkisi altına alıyordu. Mouşumi'ye, "Seni görmeye geleceğim, seni yemeğe götüreceğim," diyordu. Ama hiç yapmadı. Sonunda mektuplar gittikçe azaldı. En son, içinde kitaplarla Yunanistan ve Türkiye'den yazıp ona gönderemediği kartpostalların olduğu bir kutu gelmişti.

Önce Dimitri'nin öz geçmişini, ardından tanıtım mektubunu bir defa daha okudu. Mektupta ciddi bir pedagojik niyetten başka bir şey yoktu, Dimitri ve mektubun yazıldığı profesörün yıllarca önce katıldıkları bir panelden bahsediliyordu. Aynı mektup, Mouşumi'nin bilgisayarındaki dosyalardan birinin içinde de vardı. Üçüncü cümlesinde nokta eksikti ve Mouşumi en iyi uçlu dolma kalemiyle şimdi o eksiği tamamlıyordu. Unutmak istememesine karşın, Dimitri'nin adresini yazmadı. Fotokopi odasında özgeçmişin fotokopisini çekti. Aldığı fotokopiyi çantasının dibine attı. Bilgisayarında yeni bir zarf yazıp profesörün posta kutusuna koydu. Odasına geri döndüğünde zarfın üzerinde ne pul, ne de damga olduğunu fark etti ve profesörün durumdan şüpheleneceğinden endişelenmeye başladı. Ama sonra Dimitri'nin gelip mektubu elden de vermiş olabileceğini düşünerek kendini rahatlattı, onun bu bölüme gelmesi, şimdi Mouşumi'nun bulunduğu yerde bulunması onu hem çaresizlik, hem de Dimitri'nin hep yaptığı gibi şehvetle doldurmuştu.

En zor şey telefon numarasını nereye, ajandasının hangi sayfasına yazacağına karar vermekti. Keşke kullandığı bir tür şifreli yazı olsaydı diye düşündü. Paris'teyken İranlı bir felsefe profesörüyle kısa bir ilişkisi olmuştu; bu profesör fihrist kartlarının arka taraflarına İran alfabesiyle öğrencilerin adlarını ve onları ayırt edebilmek için her biri hakkında acımasız notlar yazıyordu. Bir defasında bu kartları Mouşumi'ye okumuştu. Cildi kötü, diyordu birinde. Kalın bilekli, diyordu bir diğerinde. Mouşumi benzer bir numaraya baş vuramıyor, Bengalce yazamıyordu. Büyükannesi ona kendi adının nasıl yazıldığını öğretmişti, ama şimdi onu bile hayal meyal hatırlıyordu. En sonunda sayfaya *D* yazdı, ama adının geri kalanını yazmadı. Sadece rakamları yazınca herhangi bir şeyi açığa vermediğini düşündü. Dışarıya baktı. Masasında otururken gözleri yukarıya doğru gitti; odasındaki pencere duvarın tepesine varıyor, binanın sokağın öbür ucundaki çatısı pervazın dibinde uzanıyordu. Bu görüntü yükseklik korkusunun tersine sebep oluyor, yerçekiminin değil, cennetin uçsuz bucaksız uzanışının anımsatan sarhoş edişi bir his veriyordu.

O gece evde, akşam yemeğinden sonra Mouşumi, Nikhil'le paylaştıkları oturma odasındaki raflarda bir şeyler aramaya başladı. Evlendiklerinden bu yana kitapları da birbirine karışmıştı ve hiçbir kitap Mouşumi'nin olduğunu sandığı yerde değildi. Gözleri Nikhil'in tasarım dergisi yığınlarının, Gropius ve Le Corbusier'in kalın kitaplarının üzerinde gezindi. Yemek masasının üzerine serdiği ayrıntılı planın üzerine eğilmiş olan Nikhil ona ne aradığını sordu.

"Stendhal," dedi Mouşumi. Yalan söylemiyordu. *Kırmızı ve Siyah*'ın Fare'ye imzalanmış, İngilizce, Modern Library baskısıydı. Sevgiler Dimitri, yazmıştı altına. O zaman Mouşumi'nin aldığı bir aşk mektubuna en yakın şeydi; aylarca kitabı yastığının altına koyup uyumuş, sonra şiltesiyle karyolasının arasına saklamıştı. Kitabı yıllarca muhafaza edebilmişti; kitap onunla Providence'dan Paris'e, oradan da New York'a gelmişti, Mouşumi'nin arada sırada göz attığı gizli bir muska gibiydi, Dimitri'nin onun ardından kendine has tavrıyla koşması Mouşumi'yi hâlâ az da olsa mutlu ediyor ve ona ne olduğunu az da olsa merak ediyordu. Şimdiyse, bu evde olmadığına ikna olmaya başladığı kitabı ümitsizce bulmaya uğraşıyordu, belki Graham York Caddesi'ndeki evlerinden ayrılırken yanlışlıkla almıştı, ya da ailesinin evinin bodrumunda, yıllar önce rafları kalabalıklaşmaya başladığında oraya kaldırdığı kutulardan birinin içindeydi. Kitabı eski evinde bir koliye kaldırıp Nikhil'le buraya taşındıklarında koliden çıkarttığını hatırlamıyordu. Keşke Nikhil'e kitabı görüp görmediğini sorabilseydim, diye düşündü; küçük, yeşil, bez ciltli bir kitaptı, kitabın yıpranmış kabı bir türlü gözüne çarpmıyordu, siyah bir kutunun içinde yazılı olan başlık kitabın sırtına kabarık harflerle basılmıştı. Birden kitabı kendi gördü, orada, az önce baktığı bir rafta gözünün önünde duruyormuş. Kitabı açtı, Modern Library amblemini, üzerinde meşale olan şık, yalın figürü gördü. Sonra el yazısı gözüne çarptı, yazarken bastırdığı tükenmez kalem sayfanın arkasını hafifçe kabartmıştı. İkinci bölümden sonra kitabı bırakmıştı. Kaldığı sayfada hâlâ sararmakta olan şampuan ilanı duruyordu. Kitabın Fransızcasını şimdiye ka-

dar üç defa okumuştu. Scott-Moncrieff'in İngilizce tercümesini, bölümde masasında ve kütüphanedeki çalışma bölmesinde okuyarak birkaç gün içinde bitirdi. Akşamları evde, Nikhil yanına gelene kadar kitabı okuyor, sonra o kitabı kaldırıp başka birini açıyordu.

Bir sonraki hafta Dimitri'yi aradı. O güne kadar, vergi iadelerini sakladığı kutuda, ağzı açık ve üzerinde hiçbir şeyin yazmadığı kahverengi bir zarfta duran kartpostalları tüm detaylarıyla incelemiş, hepsini okumuş ve Dimitri'nin sözcükleriyle el yazısının onu hâlâ altüst edebildiğini fark edip şaşırmıştı.Kendine eski bir arkadaşını arayacağını söylüyordu. Tesadüfen onun özgeçmişini bulmasının ve onun böyle karşısına çıkmasının muhteşem bir şey olduğunu söylüyordu; onun yerinde kim olsa ahizeyi kaldırıp telefon ederdi. Tıpkı kendisi gibi, Dimitri'nin de evlenmiş olabileceğini söylüyordu. Belki dördü birlikte bir akşam yemeğine çıkar ve yakın arkadaş olurlardı. Yine de Nikhil'e özgeçmişten bahsetmiyordu. Bir gece ofisinde saat yediyi geçerken ve koridorlarda sadece odacılar gezerken, dosya dolabının arkasına sakladığı küçük *Maker's Mark*'tan şişesinden bir yudum aldıktan sonra telefon etti. O gece, Nikhil onun *Modern Dil Kurumu* dergisinde yayımlanacak bir makaleyi gözden geçirdiğini zannediyordu.

Mouşumi numarayı çevirip telefonun dört defa çalışını dinledi. Dimitri'nin onu hatırlayıp hatırlamayacağını merak ediyordu. Kalbi yerinden çıkacak gibiydi. Parmağı telefonun kapatma düğmesine gitti, düğmeye basmaya hazır bekliyordu.

"Efendim?"

Bu onun sesiydi. "Merhaba. Dimitri sen misin?"

"Evet, benim. Siz kimsiniz?"

Mouşumi duraksadı. Eğer isterse telefonu hâlâ kapatabilirdi. "Ben Fare."

Pazartesi ve Çarşamba günleri Mouşumi'nin dersi bittikten sonra görüşmeye başladılar. Mouşumi şehir merkezinin dışına giden metroya biniyor ve Dimitri'nin, öğlen yemeğinin hazır

beklediği evinde buluşuyorlardı. Yemekler iştah açıcı cinstendi: haşlanmış balıklar; ağızda eriyen patates ogratenler ve içlerine limon doldurularak fırında pişirilmiş kabarık, altın rengi tavuklar yiyorlardı. Masada daima bir şişe şarap oluyordu. Dimitri'nin kitapları, kâğıtları ve diz üstü bilgisayarı oturdukları masanın diğer köşesine itiliyordu. Yemekten sonra, New York'ta yayın yapan ve klasik müzik çalan radyo istasyonu WQXR'ı dinliyor, konyak ve sigara içiyorlardı. Dimitri ancak ondan sonra Mouşumi'ye dokunuyordu. Güneş ışığı büyük, kirli camlardan bakımsız, dağınık daireye vuruyordu. Evin iki geniş odası, sıvası pul pul olmuş duvarları ve üzeri çiziklerle dolu parkelerle kaplı bir zemini vardı; Dimitri henüz, üst üste konmuş koli yığınlarını açma zahmetine girmemişti. Yeni bir şilteyle tekerlekli bir karyoladan oluşan yatak hiç toplu olmazdı. Seviştikten sonra yatağın duvardan santimetrelerce uzaklaşıp odanın diğer ucundaki çalışma masasına yaklaştığını fark ettiklerinde hep hayrete düşüyorlardı. Kolları ve bacakları birbirininkilere kenetlenmişken Dimitri'nin ona bakışı Mouşumi'nin çok hoşuna gidiyordu; Dimitri sanki onun peşinden koşmuş gibi nefes nefese kalıyor ve yüzünde gülümseme belirmeden önce endişeli bir ifade oluyordu. Saçlarında ve göğsündeki tüylerde beyazlar, dudağının ve gözlerinin etrafındaysa çizgiler vardı. Kilo almıştı, göbeği o kadar büyümüştü ki, ince bacakları biraz komik görünüyordu. Kısa süre önce otuz dokuz yaşına basmıştı. Evlenmemişti. İş bulmaya pek de hevesli görünmüyordu. Günlerini yemek pişirerek, okuyarak ve müzik dinleyerek geçiriyordu. Mouşumi, Dimitri'ye büyükannesinden para miras kaldığını öğrenmişti.

İlk buluşmalarında, yani Mouşumi'nin telefon edişinin ertesi gününde New York Üniversitesi'nin yakınındaki kalabalık bir İtalyan lokantasının barında bir araya geldiklerinde, birbirlerine bakmaktan kendilerini alıkoyamamış, özgeçmiş ve onun esrarengiz bir biçimde Mouşumi'nin eline geçmesi hakkında konuşmaya fırsat bulamamışlardı. Ditmitri yalnızca bir ay önce New York'a taşınmış ve telefon rehberinde Mouşumi'nin numarasını aramıştı, fakat telefon Nikhil'in adına kayıtlıydı. Bunun hiç de

önemli olmadığına karar verdiler. Hem böyle bir araya gelmek daha hoştu. Birkaç bardak *prosecco* içtiler. Mouşumi, lokantanın barında otururken Dimitri'yle erken bir akşam yemeği yemeyi kabul etti; *prosecco* çoktan beyinlerini etkisi altına almıştı. Dimitri, üzerinde ılık kuzu dili olan salata, haşlanmış yumurta ve Mouşumi'nin elini bile sürmeyeceğine yemin ettiği, fakat hatırı sayılır bölümünü yediği *pecorino* peyniri sipariş etti. Yemekten sonra Mouşumi evde Nikhil'le yiyeceği makarnayı ve hazır votka sosunu almak üzere Balducci'ye gitti.

Pazartesi ve Çarşamba günleri Mouşumi'nin nerede olduğunu kimse bilmiyordu. Ne Dimitri'nin evine en yakın metro durağında inip eve kadar yürürken yol boyunca ne ona selam verecek tek bir Bengalli meyveci, ne de Dimitri'nin evinin olduğu bloğa döndüğünde onu tanıyacak bir komşu vardı. Bu durum ona Paris'teki yaşantısını hatırlatıyordu; Dimitri'nin evinde olduğu birkaç o saatte ona kimse ulaşamaz, onu kimse tanıyamazdı. Dimitri, Nikhil'i pek de merak etmiyordu doğrusu, Mouşumi'ye onun adını bile sormamıştı. Hiçbir kıskançlık belirtisi yoktu. Mouşumi ona İtalyan lokantasında evli olduğunu söylediğinde Dimitri'nin yüz ifadesi değişmemişti. Dimitri, birlikte geçirdikleri zamanı çok normal ve sanki olması gereken buymuş gibi kabul ediyordu, Mouşumi de yaptığı şeyin ne kadar kolay olduğunu anlamaya başlamıştı. Mouşumi konuşurken Nikhil'den "kocam" diye bahsediyordu: "Kocam ve ben Perşembe günü bir akşam yemeğine gideceğiz." "Bu grip bana kocamdan bulaştı."

Evde, Nikhil hiçbir şeyden şüphelenmiyordu. Her zamanki gibi akşam yemeklerini yiyip günlerinin nasıl geçtiğini anlatıyorlardı. Birlikte mutfağı temizledikten sonra kanepede oturup televizyon izliyorlar, bu sırada Mouşumi bir yandan öğrencilerinin sınav kâğıtlarını ve ödevlerini kontrol ediyordu. On bir haberlerini izlerken birkaç kâse *Ben and Jerry's* marka dondurma yiyorlar, ardından dişlerini fırçalıyorlardı. Her zamanki gibi yatağa giriyor, birbirlerine iyi geceler öpücüğü veriyor ve rahatça uzanarak uykuya dalabilmek için birbirlerinden yavaşça uzakla-

şıyorlardı. Ama Mouşumi uyumuyordu. Her Pazartesi ve Çarşamba akşamı, Nikhil'in bir şeyler hissedeceğinden, Mouşumi'ye sarılır sarılmaz her şeyi anlayacağından korkuyordu. Işıkları söndürmelerinin ardından saatlerce uyanık kalıyor, Nikhil'e yanıt vermeye ve gözlerinin içine baka baka ona yalan söylemeye hazırdı. Eğer sorarsa alışverişe gittiğini söyleyecekti, çünkü o ilk Pazartesi günü, Dimitri'nin evinden dönüş yolculuğunun tam ortasında, şehir merkezine doğru yola devam etmek yerine 72d Sokağı'nda metrodan inmiş, daha önce hiç girmediği bir dükkâna girip bir çift alelade siyah ayakkabı almıştı.

Bir gece, durumu her zamankinden daha da kötü oldu. Saat önce sabah üç, ardından dört oldu. Sokaklarında birkaç gecedir inşaat çalışmaları vardı; moloz ve beton parçalarıyla dolu kocaman bidonlar indirilip kaldırılıyor ve bir tarafa atılıyor, Mouşumi'yse, bunca gürültüde uyuyabildiği için Nikhil'e sinirleniyordu. Yataktan kalkıp kendine içecek bir şey hazırlamak, banyo ya da her ne olursa onu yapmak istiyordu. Fakat yorgunluk onu yatağa bağlıyordu. Aşağıda akıp giden trafiğin tavanlarına yansıttığı gölgeleri izledi, uzaklarda bir yerde sadece geceleri dışarı çıkan yalnız bir hayvan gibi inleyen kamyonun sesini dinledi. Güneş doğana kadar uyanık olacağından emindi. Fakat nasıl olduysa tekrar uykuya daldı. Şafak söktükten hemen sonra yatak odasının penceresine vuran yağmurun sesiyle uyandı; yağmur damlaları camı öyle dövüyorlardı ki, Mouşumi nerdeyse camın paramparça olacağını düşünmeye başlayacaktı. Şiddetli bir baş ağrısı vardı. Yataktan kalkıp perdeleri araladı, ardından yatağa geri dönüp Nikhil'i uyanması için sarsmaya başladı. "Bak," dedi, sanki olağandışı bir şeymiş gibi parmağıyla yağmuru işaret ederek. Nikhil, Mouşumi'yi memnun etmek için uykusunun arasında doğrulup yatakta oturdu, sonra gözlerini tekrar kapattı.

Mouşumi, sabah yedi buçukta yataktan kalktı. Yatak odasından çıktığında çatıdan yağmur suyu damladığını ve bu suyun tavanda göze batan sarı lekelerle, biri banyoda diğeri antrede olmak üzere yerde su birikintileri oluşturduğunu gördü. Oturma odasında açık bırakılmış bir pencerenin pervazı ve oraya yığılmış

faturalar, kitaplar ve kâğıtlar ıslanmıştı ve üzerlerinde çamur lekeleri vardı. Bu görüntü Mouşumi'yi ağlattı. Ama aynı zamanda onu üzecek elle tutulabilir bir şey olduğu için minnettardı.

Üzerinde hâlâ pijamaları olan Nikhil, "Neden ağlıyorsun?" diye sordu, gözlerini kısarak.

"Tavanda çatlaklar var," dedi.

Nikhil kafası kaldırıp baktı. "Çok da kötü değiller. Yöneticiyi çağırırım."

"Çatıdan yağmur suyu geldi."

"Ne yağmuru?"

"Hatırlamıyor musun? Şafak sökerken yağmur yağıyordu. İnanılmazdı. Seni uyandırdım."

Fakat Nikhil hiçbir şey hatırlamıyordu.

Pazartesi ve Çarşamba günleri görüştükleri bir ay geride kalmıştı. Mouşumi onu cuma günleri de görmeye başladı. Bir gün Dimitri'nin evinde yalnız kaldı; Mouşumi gelir gelmez Dimitri alabalığın üzerine dökeceği beşamel sosu yapmak için margarin almaya gitmişti. Teypte Bartók çalıyordu, pahalı eşyalar yere saçılmıştı. Pencereden Dimitri'yi, ona evliliğini yıkabilme gücünü veren bu kısa boylu, saçları dökülen, işsiz orta yaşlı adamın blok boyunca yürüyüşünü izledi. Ailesinde kocasına ihanet eden, sadık olmayan ilk kadının kendisi olup olmadığını düşündü. En çok da bunu itiraf etmek onu üzüyordu: bu ilişki ona tuhaf biçimde huzur veriyor, ilişkinin karmaşık hali onu rahatlatıyor, günlerini biçimlendiriyordu. İlk defadan sonra banyoda yıkanırken, iki odaya saçılmış giysilerini gördüğünde yaptığı şey karşısında dehşete kapılmıştı. Oradan ayrılmadan önce, evdeki tek ayna olan banyo aynasında saçlarını taramıştı. Kafasını eğik tutmuş, ancak işi bittiğinde şöyle bir kendine bakmıştı. Aynaya baktığındaysa bunun da bir sebepten, ya bir ışık oyunundan ya da camın kalitesinden dolayı, insanı olduğundan daha güzel gösteren aynalardan biri olduğunu görmüştü.

Dimitri'nin duvarlarında hâlâ hiçbir şey yoktu. Hâlâ dev gibi spor çantalarla yaşıyordu. Mouşumi, Dimitri'nin yaşamını

tüm detaylarıyla, tüm karmaşasıyla kafasında canlandıramamaktan hoşnuttu. Sadece mutfak eşyalarını, müzik setini ve kitaplarını yerleştirmişti. Mouşumi her geldiğinde ufak tefek ilerlemeler olduğunu fark ediyordu. Oturma oadasında şöyle bir gezinip Dimitri'nin kontrplak raflarına yerleştirmeye başladığı kitaplarına baktı. Almanca kitaplar hariç ikisinin de kitaplıklarında benzer kitaplar vardı. Limon yeşili ciltli *Princeton Şiir ve Şairler Ansiklopedisi* ikisinin kitaplığında da vardı. *Mimesis*'in aynı baskısı vardı. Proust'un aynı kutulu serisi vardı. Atget'in çektiği Paris fotoğraflarından oluşan epey kalın bir cildi raftan çekip aldı. Dimitri'nin tek mobilyası olan sandalyeye oturdu. Buraya ilk geldiğinde de bu sandalyeye oturmuştu; Dimitri arkasına geçip omzunda bir noktaya masaj yaparak sandalyeden kalkana dek onu tahrik etmiş, ardından birlikte yatağa gitmişlerdi.

Kitabı bir zamanlar aşina olduğu sokaklara ve meydanlara bakmak üzere kitabı açtı. Heba olan bursunu düşündü. Yerde geniş bir bölüme gün ışığı vuruyordu. Güneş tam arkasındaydı ve başının gölgesi kalın, parlak kâğıtların üzerine düşmüştü, birkaç tel saçı elektriklenmişti, titreşiyordu ve sanki mikroskoptan bakıyormuş gibi görünüyordu. Kafasını geriye atıp gözlerini kapattı. Bir dakika sonra gözlerini açtığında güneş gitmişti ve ince bir ışık şeridi, tıpkı perdenin yavaş yavaş kapanışı gibi, parkelerin üzerinde gittikçe küçülüyor ve kitabın bembeyaz sayfalarını griye çeviriyordu. Önce Dimitri'nin merdivenlerden gelen ayak seslerini, ardından, anahtarının kapının kilidinde çıkarttığı ve evin içine yayılan sesi duydu. Kitabı yerine koymak için ayağa kalktı ve kitabın rafta bıraktığı boşluğu aramaya koyuldu.

ON BİR

Gogol bir pazar sabahı geç saatte, yalnız başına, hatırlayamadığı bir kâbustan uyandı. Yatağın Mouşumi'nin yattığı tarafına, başucunda duran dağınık kitap ve dergi yığınına, Mouşumi'nin arada sırada yastıklarına sıkmayı sevdiği lavanta kokulu oda spreyinin şişesine ve arasına saç tellerinin sıkıştığı, kaplumbağa kabuğundan yapılmış saç tokasına baktı. Bu hafta da Palm Beach'de bir konferanstaydı. Gece yarısı evde olacaktı. Gogol'e, ona bu konferanstan aylar önce bahsettiğini söylemişti ama Gogol hatırlamıyordu. Mouşumi bavulunu hazırlarken, "Merak etme," demişti, "Orada bronzlaşmama yetecek kadar kalmayacağım." Fakat yatağa koyduğu giysilerinin en üstünde mayosunu gördüğünde, Mouşumi'nin yanında kendisi olmadan bir otelin yüzme havuzunun kenarında gözlerini kapatıp bir yanına kitabını koyup güneşlendiğini düşünmek Gogol'ün içinde tuhaf bir

panik duygusunun hareketlenmesine sebep olmuştu. Kollarını göğsünde sıkıca birleştirirken, "En azından birimiz üşümüyor," diye düşündü. Dün öğleden sonra binanın kazanı bozulmuş ve apartmanı buzluğa çevirmişti. Bir gece önce, oturma odasında oturmaya dayanabilmek için fırını çalıştırmak zorunda kalmıştı; yatarken eski, Yale eşofman altını, tişörtünün üzerine kalın bir kazak ve yün çorap giymişti. Yorganı ve gece yarısı onun üzerine serdiği ikinci battaniyeyi kaldırdı. ilk başta battaniyeyi bulamamıştı, neredeyse otelinden Mouşumi'yi arayıp battaniyeyi nereye kaldırdığını soracaktı. Fakat saat neredeyse sabahın üçüydü, bu yüzden, en sonunda kullanılmayan bir düğün hediyesi olan ve hâlâ fermuarlı plastik torbasında duran battaniyeyi kendisi aramaya başladı ve koridordaki dolabın üst rafında buldu.

Yataktan kalktı, musluktan akan buz gibi suyla dişlerini fırçalayıp tıraş olmamaya karar verdi. Kot pantolonunu çekti, kazağının üzerine bir kazak daha giyip onun da üzerine Mouşumi'nin sabahlığını aldı; ne kadar komik göründüğü umurunda değildi. Çay demledi, tereyağı ve reçelle yemek üzerine birkaç dilim ekmek kızarttı. Ön kapıyı açıp *Times* gazetesini aldı, mavi paket sargısını açıp gazeteyi daha sonra okumak üzere sehpanın üzerine bıraktı. Yarına kadar tamamlaması gereken bir çizim vardı; Chicago'daki bir lisenin oditoryumunun kesiti. Tüp biçimindeki kutudan planı çıkartıp yemek masasının üzerine yaydı, köşelerine kitaplıktan rast gele aldığı karton kapaklı kitapları koydu. *Abbey Road* diskini CD çalara koyup normalde albümün B tarafında olacak şarkıları geçti ve soğuğa karşın, ölçülerin baş tasarımcının notlarındakilere uymasına dikkat ederek çizim üzerinde çalışmaya başladı. Fakat parmakları adeta tutulmuştu, böylece çizimi yuvarladı, mutfak tezgâhının üzerine Mouşumi için bir not bırakıp ofise gitti.

Bu akşam gelecek Mouşumi'nin dönüşünü beklemek yerine evden çıkmak için bir bahanesinin olmasından memnundu. Dışarısı daha ılıktı ve havada hoş bir rutubet vardı; Gogol, metroya binmek yerine, Park Caddesi ve Madison'a kadar otuz blok

yürüdü. Ofiste ondan başka kimse yoktu. Etrafı, iş arkadaşlarının, kimileri çizim ve modellerle dolu, kimileriyse düzenli masalarıyla çevrili halde çizim bürosunda oturuyordu. Masasının üzerine eğildi, sallanan metal lambadan gelen ışık kocaman kâğıdı aydınlatıyordu. Masasının önündeki duvara asılı küçük takvim bitmek üzere olan tüm bir yılı gösteriyordu. Bu haftanın sonunda babasının ölümünün dördüncü yıl dönümü olacaktı. Daire içine alınmış tarihler, geçmişteki ve gelecekteki teslimat günlerini gösteriyordu. Müşterilerle toplantılar, şantiye gezileri ve konferanslar. Muhtemelen onu işe almak isteyen bir mimarla öğlen yemeği. Daha küçük bir firmaya geçmeye, kendi ülkesindeki işlerde görev almaya ve daha az kişiyle çalışmaya can atıyordu. Takvimin yanında, Duchamp'ın, Gogol'e vurmalı çalgıları andıran, gri zemin üzerindeki çikolata öğütücüsünün bulunduğu resminin kartpostalı vardı. Onlarca sarı, yapışkanlı kâğıt. Babasının Cleveland'daki evindeki buzdolabının üzerinden aldığı, annesi, Sonia ve kendisinin Fatehpur Sikri'de çekilmiş fotoğrafı. Onun yanındaysa, Gogol'ün bulduğu ve saklamak istediği, Mouşumi'nin eski bir pasaport fotoğrafı vardı. Bu fotoğrafta Mouşumi yirmili yaşlarının başındaydı, saçları dağınık, ağır gözkapakları hafif inikti ve gözleri başka tarafa çevrilmişti. Fotoğraf Gogol onunla çıkmaya başlamadan önce, Mouşumi Paris'te yaşarken çekilmişti. Bu, Mouşumi'nin yaşamının, kendisinin onun için hâlâ Gogol olduğu; geçmişine ait ve geleceğinde karşısına çıkma olasılığı çok düşük bir kalıntı olduğu dönemiydi. Fakat yine de karşılaşmışlardı işte; Mouşumi'nin onca macerasından sonra evlendiği kişi Gogol'dü. Yaşamını Gogol'le paylaşıyordu.

Geçen hafta Şükran Günü'ydü. Gogol'ün annesi, Sonia, Sonia'nın yeni erkek arkadaşı Ben ve Mouşumi'nin ailesiyle erkek kardeşi gelmiş ve Şükran Günü'nü hep beraber kalabalık bir şekilde New York'da, Gogol ve Mouşumi'nin evinde kutlamışlardı. Gogol, ilk defa bir özel günde ailesinin ya da karısının ailesinin evine gitmemişti. Ev sahibi olmak ve tüm sorumluluğu omuzlarına almak tuhaf gelmişti. Çiftçilerin işlettiği markete ön-

ceden taze hindi sipariş etmiş, *Yemek ve Şarap* adlı kitaptan bir mönü oluşturmuş ve herkesin oturabilmesi için katlanabilir sandalyelerden almışlardı. Mouşumi dışarı çıkıp merdane almış ve yaşamında ilk defa elmalı tart yapmıştı.Aralarında Ben de olduğu için hepsi İngilizce konuşuyorlardı. Ben yarı Çinliydi ve Gogol ve Sonia'nın büyüdüğü yere pek uzak olmayan Newton'da büyümüştü. *Globe*'da editördü. O ve Sonia, Newbury Sokağı'ndaki bir kafede tesadüfen tanışmışlardı. Onları yan yana gördüğünde, rahatça öpüşebilmek için koridora sıvıştıklarını ve masada otururken gizlice el ele tutuştuklarını fark ettiğinde, tuhaf bir kıskançlığa kapıldı, hep birlikte oturmuş hindilerini, kızarmış tatlı patateslerini, mısır ekmeğiyle yapılan dolmayı ve Gogol'ün annesinin yaptığı baharatlı kızılcık salçasını yerken Mouşumi'ye bakıp sorunun ne olduğunu düşündü. Tartışmıyorlardı, hâlâ sevişiyorlardı, fakat Gogol yine de merak ediyordu. Onu hâlâ mutlu edebiliyor muydu? Mouşumi onu hiçbir şeyle suçlamıyor, fakat Gogol yine de, onun uzaklığını, memnuniyetsizliğini ve kafasının karışıklığını gittikçe daha da fazla hissediyordu. Fakat bu endişenin üzerinde duracak zaman olmamıştı. Hafta sonu çok yorucu geçmişti; onlarca aile ferdini yakında yaşayan, evde olmayan ve onlara anahtarlarını bırakan arkadaşlarının evlerine götürmüşlerdi. Şükran Günü'nün ertesinde hep birlikte, her ikisinin annesinin de keçi eti stoğu yapması için, helal et satan kasaba uğramışlar ve sonrasında öğlen yemeği yemek üzere Jackson Heights'a gitmişlerdi. Pazar günü Columbia'da klasik Hint müziği konseri vardı. Bir yarısı ona bu konuyu açmak istiyordu. "Benimle evli olmaktan mutlu musun?" diye soracaktı. Fakat bu soruyu düşünüyor olma gerçeği bile onu korkutuyordu.

Çizimini bitirip sabah yeniden gözden geçirmek üzere masaya iğnelenmiş halde bıraktı. Öğlen yemeği saatini çalışarak geçirmişti, ofis binasından dışarıya adımını atar atmaz hava ona daha da soğuk gelmişti, gökyüzündeki ışık hızla yitip gidiyordu. Köşedeki Mısır lokantasından bir fincan kahve ve sıcak *falafel* sandviç almıştı, bir yandan onu yerken, bir yandan da güney ta-

rafına doğru yürüyordu; Flatiron'u geçip Beşinci Cadde'den aşağıya indi; Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri uzaktan hayal meyal görünüyor, adanın diğer ucunda parıldıyorlardı. Ellerinin arasındaki folyo içindeki *falafel* sıcaktı ve dağılmak üzereydi. Dükkânlar doluydu, vitrinler süslenmişti ve kaldırımları alışverişe çıkmış insanlar istila etmişlerdi. Noel düşüncesi kafasına takılmıştı. Geçen yıl Mouşumi'nin ailesinin evine gitmişlerdi. Bu yıl Pemberton Yolu'na gideceklerdi. Artık dört gözle tatili beklemiyordu; sadece diğer mevsimlerin gelmesini istiyordu. Bu sabırsızlığı, artık tartışmasız olarak bir yetişkin olduğunu hissetmesine sebep oldu. İlgisizce bir parfümeride, butikte ve sadece çanta satan bir mağazada dolaştı. Mouşumi'ye Noel'de ne alacağına dair hiçbir fikri yoktu. Normalde, Gogol'e katalogları göstererek ip uçları verirdi, fakat bu sezon Mouşumi'nin neyi beğendiğini, yeni bir çift eldivenin mi, bir cüzdanın mı, yoksa yeni bir parfümün mü hoşuna gideceğini bilmiyordu. Union Meydanı'ndaki, mumların, şalların ve el yapımı takıların satıldığı tezgâh labirentinde ilgisini çeken bir şey olmadı.

Meydanın kuzey tarafında kalan *Barnes and Noble*'a gitmeye karar verdi. Fakat, üzerinde yeni çıkan kitapların adlarının yazılı olduğu kocaman duvara bakarken bu kitaplardan hiçbirini okumadığını fark etti; Mouşumi'ye kendisinin okumadığı bir kitabı armağan etmenin ne anlamı vardı ki? Kitapçıdan çıkarken gezi rehberlerine ayrılmış bir masanın önünde durdu. İtalya gezi rehberlerinden birini aldı; kitabın içi öğrenciyken dikkatle incelediği, o zamanlar sadece fotoğraflarına hayran olmakla yetindiği, hep görmek istediği mimari yapıların çizimleriyle doluydu. Bu durum onu kızdırdı, fakat kendisinden başka suçlayabileceği kimse yoktu. Ona engel olan neydi? Birlikte yapacakları bir yolculuk, ikisinin de daha önce hiç görmediği bir yere gitmek... Evet, belki de Mouşumi'nin ve kendisinin ihtiyacı olan şey tam da buydu. Tüm yolculuğu kendisi planlayabilir, gidecekleri şehirleri ve kalacakları otelleri seçebilirdi. Gezi rehberinin arka kapağının içine koyacağı iki uçak bileti Gogol'ün Mouşumi'ye Noel hediyesi olacaktı. Gogol'ün önce başka bir yolculuğa çık-

ması gerekiyordu; bu yolculuğu Mouşumi'nin bahar tatiline göre planlayacaktı. Bu düşünceden aldığı ilhamla kasaya gidip uzun kuyrukta bekledi ve kitabın parasını ödedi.

Eve giderken parktan geçti, elindeki kitabın sayfalarını çeviriyor ve Mouşumi'yi görmek için sabırsızlanıyordu. Irving Place'deki yeni açılan şarküteriye gidip Mouşumi'nin seveceği birkaç şey almaya karar verdi: kan kırmızısı sulu portakal, bir parça *Pireneler'den gelen* peynirden, bir dilim *soppresata* ve bir somun köy ekmeği alacaktı. Mouşumi eve geldiğinde aç olacaktı; artık uçaklarda doğru düzgün yemek vermiyorlardı. Kitaptan kafasını kaldırıp gökyüzüne; yavaşça çökmekte olan karanlığa; derin, hoş bir altın rengine bürünmüş bulutlara baktı, tehlikeli derecede alçaktan uçup giden güvercin sürüsü bir an durmasına sebep oldu. Aniden dehşete kapıldı, kafasını eğdi, ardından kendini aptal gibi hissetti. Diğer yayalardan tepki veren olmamıştı. Durup kuşların hızla havalanışını ve ardından aynı anda, yan yana duran iki ağacın yapraksız dallarına konuşunu izledi. Manzaradan rahatsız olmuştu. Bu, zarafetten uzak kuşları daha önce pencere kenarlarında ve kaldırımlarda görmüş, ama ağaçlarda hiç görmemişti. Manzara neredeyse yapay görünüyordu. Fakat bundan daha sıradan ne olabilirdi ki? İtalya'yı, Venedik'i ve planlamaya başlayacağı yolculuğu düşündü. Belki bu, oraya gideceklerinin işaretiydi. Hem zaten Piazza San Marco da güvercinleriyle ünlü değil miydi?

Gogol içeriye girdiğinde apartmanın lobisi sıcaktı, ısıtma sistemi tamir edilmişti. Gogol, apartmanın kapıcısına göz kırpıp yanından geçerken, kapıcı da ona göz kırpıp, "Hanımefendi az önce döndü," dedi. Gogol'ün kalbi neredeyse yerinden fırlayacaktı, bu çarpıntı onu rahatlatmıştı, Mouşumi geri döndüğü için ona minnettardı. Mouşumi'yi, bavullarını koridorda bırakıp küveti doldururken, kendine bir kadeh şarap koyarken ve evin içinde bunlar gibi ufak tefek işlerle uğraşırken hayal etti. Ona Noel'de vereceği gezi rehberini paltosunun cebine koydu, dışarıdan bakıldığında belli olup olmadığını kontrol edip yukarıya çıkmak için asansörü çağırdı.

ON İKİ

2000

Noel'den önceki gündü.

Aşima Ganguli, mutfak masasına oturmuş, o akşam vereceği parti için yuvarlak köfteler hazırlıyordu. Bu yemek, onun spesiyallerinden biriydi, gelen misafirler Aşima'nın bu yemeği hazırlayacağını ve eve varmalarından birkaç dakika sonra, küçük tabaklara koyup onlara ikram edeceğini bilirlerdi. Aşima yalnızdı, hazırlıklar için adeta bir üretim bandı oluşturmuştu. Önce, haşlanmış sıcak patatesleri püre makinesine atıp ezdi. Ardından, bir kaşık pişmiş kuzu etinin etrafına, özenle, patates püresini yerleştirdi; yemeğin görüntüsü, katı yumurtanın beyazının, sarısının etrafını sarışı gibiydi. Top biçimindeki köfteleri, bir kâsenin içindeki çırpılmış yumurtaya batırıyor, ardından bir tabağın içindeki ekmek kırıntılarına buluyor ve büktüğü elini sallayarak

fazlalığı atıyordu. En sonunda hazırladığı köfteleri yuvarlak bir tepsiye dizmeye başladı, her katın arasına yağlı kâğıt seriyordu. O ana kadar kaç tane yaptığını saymayı artık bırakmıştı. Büyükler için üçer, çocuklar içinde birer-ikişer tane hesaplamıştı. Parmak uçlarıyla, bir defa daha, tam olarak kaç kişi geleceğini saydı. İşini garantiye almak için bir düzine daha yapma karar verdi. Tabağa bir miktar daha galeta unu koydu; galeta ununun rengi ve dokusu ona kumsaldaki kumları hatırlatıyordu. Cambridge'deki mutfağında yaptığı ilk parti hazırlıkları aklına geldi, beyaz çizgili pijama ve tişört giyen kocasının fırının önünde durmuş, kararmış küçük bir tavanın içinde köfteleri ikişer ikişer kızartışını hatırladı. Gogol ve Sonia'nın küçükken ona yardım edişlerini, Gogol'ün içinde galeta ununun olduğu teneke kutunun yanında tuttuğu elini galeta unuyla doldurup bekleyişini, Sonia'nın da daha köfteler galeta ununa batırılıp kızartılmadan onları yemek istediğini hatırladı.

Bu, Aşima'nın Pemberton Yolu'nda vereceği son parti olacaktı. Kocasının cenazesinden sonra verdiği ilk partiydi. Son yirmi beş yıldır yaşadığı ev, yaşamı boyunca en uzun süre yaşadığı ev, kısa süre önce satılmıştı, evin ön tarafındaki bahçeye emlakçının tabelası koyulmuştu. Evi satın alanlar Walker adında, Aşima'nın kocasının çalıştığı üniversitede yeni öğretmenliğe başlamış bir adamla, karısı ve kızından oluşan Amerikalı bir aileydi. Walkerlar evi tadilattan geçirmeyi tasarlıyorlardı. Salonla yemek odası arasındaki duvarı yıkacaklar, mutfağa masa koyup ve tavana ampul takacaklardı. Yerdeki halıları söküp, güneş banyosu yapılan balkonu küçük bir oda haline getireceklerdi. Onların planlarını dinlerken Aşima bir an paniğe kapılmış, koruma içgüdüsüyle teklifini geri almak istemişti; evin olduğu gibi, kocasının onu en son gördüğü gibi kalmasını istiyordu. Aşima fazla hassas davranmıştı. GANGULI adını oluşturan altın rengi harflerin adının posta kutusundan çıkartılmayacağını, yerine başka adın yazılmayacağını düşünmesi aptalcaydı. Sonia'nın, iç tarafına Sihirli Kalemlerle kendi adını yazdığı kapının zımparalanıp yeniden cilalanmayacağını düşünmek aptalcaydı. İçinde masa

örtülerinin ve yatak takımlarının durduğu dolabın yanındaki duvarda Aşoke'in doğum günlerinde çocukların boylarını işaretlemek için kalemle çizdiği çizgilerin üzerinin boyanmayacağını düşünmek de aptalcaydı.

Aşima yaşamının altı ayını Hindistan'da, altı ayını Amerika'da geçirmeye karar vermişti. Bu, adeta, kocası yaşarken kendileri için planladıkları geleceğin yalnız geçecek ve vaktinden önce gelmiş haliydi. Aşima, Kalküta'da erkek kardeşi Rana, onun karısı ve iki yetişkin fakat hâlâ evlenmemiş kızıyla birlikte Salt Lake'de geniş bir apartman dairesinde yaşayacaktı. Orada kendisini ait bir odası olacaktı; ilk defa yalnızca ona ait bir odası olacaktı. İlkbahar ve yaz aylarında Kuzeydoğu'ya geri dönüp vaktini oğlu, kızı ve yakın Bengalli arkadaşları arasında bölüştürecekti. Adının anlamına uygun olarak sınırsız olacaktı, kendine ait bir evi olmayacaktı, hem her yerin hem de hiçbir yerin sakini olacaktı. Sonia da evleniyordu ve artık burada yaşaması mümkün değildi. Düğün, aşağı yukarı bir yıl sonra -tıpkı Aşima ve kocasının yaklaşık otuz dört yıl önceki düğünleri gibi- onlara uğur getirecek bir Ocak gününde, Kalküta'da olacaktı. İçinden bir his ona Sonia'nın bu oğlanla –hemen hatasını düzeltti- bu genç adamla mutlu olacağını söylüyordu. O, kızına, Mouşumi'nin oğluna asla vermediği bir mutluluk vermişti. Gogol'ü, Mouşumi'yle buluşmaya teşvik eden kişi kendisiydi ve bu yüzden suçluluk duyuyordu. Ama nereden bilebilirdi ki? Neyseki, Aşima ve Aşoke'nin kuşağındakilerin aksine, onlar evliliği sürdürmeyi bir görev olarak kabul etmemişlerdi. Onlar, ideallerindeki mutluluktan daha azına uyum sağlamaya, razı olmaya ve kabullenmeye hiç niyetli değillerdi. Bu kuşakta baskı gücünü yitirmiş, onun yerini Amerikan sağduyusu almıştı.

Son birkaç saattir evde yalnızdı. Sonia, Ben'le birlikte Gogol'ü almak için istasyona gitmişti. Bir dahaki sefere uçakta yolculuk ederken tek başına olacağı aklına geldi. 1967 kışında kocasıyla birlikte Cambridge'e gelmesinden bu yana, yaşamında ilk defa yalnız başına yolculuk edecekti. Bu durum artık onu korkutmuyordu. İşleri yalnız başına halletmeyi öğrenmişti; hâlâ

sari igiymesine ve saçlarını topuz yapmasına karşın, o artık bir zamanlar Kalküta'da yaşayan Aşima değildi. Hindistan'a Amerikan pasaportuyla dönecekti. Cüzdanında Massachusetts'de aldığı ehliyetini ve sosyal güvenlik kartını saklayacaktı. Tek başına onlarca insana parti vermeyeceği bir dünyaya dönecekti. Yarıma yarım ölçekle yoğurt hazırlamak ve *ricotta* peynirinden *sandeş* yapmak zorunda kalmayacaktı. Küçük köfteler hazırlamak zorunda da kalmayacaktı. Aradan geçen onca yıla rağmen tadını bir türlü tutturamadığı, hep bir şeylerin eksik olduğunu hissettiği köfteler artık onun için lokantalarda hazır bekliyor olacaklardı ve hizmetkârlar tarafından alınıp eve getirileceklerdi.

Son köfteyi de ekmek kırıntısına bulayıp kol saatine baktı. İşi planladığından daha uzun sürmüştü. Tabağı, fırının yanındaki tezgâha koydu. Dolaptan bir tava çıkartıp içine birkaç fincan dolusu yağ döktü; yağ, misafirlerin gelmesine birkaç dakika kala kızacaktı. Bir çanağın içinden kullanacağı delikli spatulayı seçti. Artık yapacak bir şey kalmamıştı. Yiyeceklerin geri kalanı çoktan hazırlanmıştı ve Corning Ware marka uzun kapların içinde yemek masasının üzerinde duruyorlardı: ilki servis edilir edilmez yırtılacak kalın bir deriyle kaplı *dal*, kızarmış karnabahar, patlıcan yemeği ve kuzu ***korma***sı. Masanın kenarında tatlı olarak şekerli yoğurt ve ***pantua***lar vardı. Misafirler gelmeden önce her şeyi bir defa daha gözden geçirdi. Normalde verdiği partiler için yemek pişirirken iştahı kapanırdı, fakat bu gece kendine yiyeceklerle dolu bir tabak hazırlayıp misafirlerin arasında oturmayı dört gözle bekliyordu. Sonia'nın da yardımıyla ev son defa temizlendi. Aşima, partiden önceki bu saatleri hep sevmişti; halıların elektrikli süpürgeyle süpürülmesi ve Pledge marka cilayla sildiği sehpada, eski televizyon reklamlarında vaat edildiği gibi kendi bulanık, belli belirsiz aksi ahşabın üzerinde görünüyordu.

Bir paket tütsü bulmak için mutfaktaki çekmecelerden birinin içini karıştırdı. Ocaktaki ateşle çubuklardan birini yakıp odaların içinde dolaştı. Tüm bu çabalar, bir kapanış yapmak ve çocuklarıyla arkadaşlarına kutlama yemeği vermek onu mutlu etmişti. Mönüye karar vermek, liste yapıp markete alışverişe git-

mek ve buzdolabının raflarını yiyeceklerle doldurmak onu mutlu etmişti. Bu kısa sürede biten iş hoş bir değişiklik olmuştu, çünkü Aşima'nın devam etmekte olan işi onu oldukça yoruyordu: yolculuğa hazırlanıyor, evin her bir köşesini temizliyordu. Geçen ayı evin eşyalarını parça parça boşaltmakla geçirmişti. Her akşam bir çekmeceyi, dolabı ya da birkaç rafı boşaltmıştı. Sonia yardım etmeyi önermişti, ama Aşima bu işleri yalnız başına yapmayı tercih ediyordu. Gogol'e, Sonia'ya ve arkadaşlarına verecek, yanında götürecek, hayır kurumlarına bağışlayacak ve çöp torbalarına doldurup arabayla çöplüğe bırakacak onlarca şey hazırlamıştı. Bu iş onu hem üzüyor, hem de memnun ediyordu. Şimdi sahip olduğu şeyleri, bir kış gecesinin ortasında Cambridge'deki iki odalı eve geldiğinde yanında getirdiklerinin miktarına indirgemek ona heyecan veriyordu. Bu gece arkadaşlarından onların işine yarayacak her şeyi almalarını isteyecekti; abajurlar, çiçekler, tabaklar, tavalar ve tencerelerin arasından ne isterlerse almalarını söyleyecekti. Sonia ve Ben, bir kamyon kiralayıp evlerinde koyabilecekleri yer olan tüm mobilyaları alacaklardı.

Duş alıp üzerini değiştirmek için üst kata çıktı. Duvarlar, ona evin yeni taşındıkları halini hatırlatıyordu; en son kaldıracağı şey olan kocasının fotoğrafı hariç duvarlar bomboştu. Bir an durdu, çubuğu atmadan önce tütsünün kalan küllerini Aşoke'nin fotoğrafının önüne serpti. Duşun musluğu açıp suyu akıttı, giysilerini çıkartıp banyonun yerinde serili paspasa basacağı o korkunç anda içerideki ısıyı dengelemesi için termostatı açtı. Çatlak desenli sürgülü kapıların ardındaki bej rengi küvete girdi. İki gündür yemek yapmak, sabah evi temizlemek, haftalardır eşyaları toparlamak ve evin satışıyla uğraşmak onu çok yormuştu. Küvetin fiberglas zeminine basan ayakları iyice yorulmuştu. Saçlarını şampuanlamaya ve her sabah kalsiyum tabletleriyle güçlendirdiği, yumuşamaya ve hafifçe büzülmeye başlayan elli üç yıllık vücudunu sabunlamaya başlamadan önce bir süre suyun altında öylece durdu. Duş aldıktan sonra banyonun aynasındaki buharı silip yüzünü inceledi. Bir dulun yüzünü. Fakat kendine hemen, yaşamının büyük bölümünü bir eş olarak geçirdiğini

hatırlattı. Ve belki bir gün büyükanne olurdu, Amerika'ya elinde ördüğü kazaklar ve hediyelerle gelip bir-iki ay sonra teselli edilemeyen gözyaşlarıyla ayrılırdı.

Aşima aniden, kendini yapayalnız hissetti; artık sonsuza dek ve korkunç bir şekilde yalnız olduğunu hissetti ve aynaya arkasını dönüp kocası için hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir zamanlar yurdu olan, şimdiyse ona yabancı gelen şehre yapmak üzere olduğu yolculuğun ağırlığı altında ezildiği hissediyordu. Hâlâ yaşamak zorunda olduğu günler onu kimi zaman sabırsızlandırıyor, kimi zaman da umurunda olmuyordu; içinden bir şeyler ona kocası kadar erken gitmeyeceğini söylüyordu. Otuz üç yıl boyunca Hindistan'daki yaşamını özlemişti. Şimdiyse kütüphanedeki işini ve birlikte çalıştığı kadınları özleyecekti. Parti vermeyi özleyecekti. Kızıyla yaşamayı özleyecekti, aralarında aniden gelişiveren şaşırtıcı dostluğu, Brattle'daki eski filmleri izlemek üzere birlikte Cambridge'e gidişlerini ve ona küçükken yemek istemediği tüm o yemekleri pişirmeyi öğretişini özleyecekti. Araba kullanma fırsatlarını özleyecekti; kimi zaman kütüphaneden eve dönerken, ya da bir zamanlar kocasının çalıştığı mühendislik binasının önünden geçerek üniversiteye giderken araba kullanıyordu. Kocasını tanıdığı ve sevdiği ülkeyi özleyecekti. Kocasının küllerinin Ganj Nehri'ne dökülmüş olmasına karşın, Aşima'nın zihninde o hep burada, bu evde ve bu şehirde yaşayacaktı.

Aşima derin bir nefes aldı. Birkaç dakika sonra güvenlik sisteminin biplemelerini, garaj kapısının açılışını, araba kapılarının kapanışını ve çocuklarının seslerini yeniden evin içinde duyacaktı. Kollarına ve bacaklarına losyon sürdü, kapının üzerindeki kancada asılı şeftali rengi bornoza uzandı. Bu bornozu ona kocası, hangi yılda olduğu çoktan unutulmuş bir Noel'de vermişti. Bunu da birine vermesi gerekecekti, çünkü gideceği yerde buna ihtiyacı olmayacaktı. Oradaki gibi rutubetli bir iklimde böyle kalın bir şeyin kuruması günler sürerdi. Bu bornozu iyice yıkayıp tasarruf dükkânına bağışlama konusunda kendine bir hatırlatma yaptı. Ne bu bornozu aldığı yılı, ne paketi açışını ne

de verdiği tepkiyi hatırlıyordu. Sadece bunu çarşıdaki dükkânlardan birinden Sonia'nın ya da Gogol'ün seçtiğini ve hatta yine onlardan birinin paketlediğini biliyordu. Kocasının tek yaptığı hediye kartının üzerine kendisinin ve Aşima'nın adlarını yazmak olmuştu. Bunun için kocasını suçlamıyordu. Düşkünlüğe ve sevgiye dair bu tür umursamazlıkların çok da önemli olmadığını artık biliyordu. Yıllar sonra değil de, tıpkı çocukları gibi ilk başta âşık olmanın ve Aşoke ve kendisinin evlenmeye karar verdiği süre olan sadece bir akşamüzeri boyunca değil, aylarca, yıllarca düşünüp taşınmanın nasıl bir duygu olduğunu artık merak etmiyordu. İkisinin adının etiketin üzerinde, artık saklamaya gerek duymadığı etiketin üzerinde nasıl göründüğünü düşünüyordu. Bu etiket ona ikisinin birlikte geçirdiği yaşamı, Aşoke'nin evlenmek için onu seçerek Aşima'ya burada verdiği ve Aşima'nın yıllarca kabul etmeyi reddettiği yaşamı hatırlatıyordu. Pemberton Yolu'ndaki bu dört duvarın arasında kendini evindeymiş gibi hissetmese bile, buranın onun evi; kendisin yarattığı, sorumlu olduğu, onun etrafını saran her yer olan ve artık her parçasının bir bir paketlenmesi, birilerine verilmesi ya da atılması gereken dünyası olduğunu biliyordu. Islak kollarını bornozun kollarına soktu ve belindeki kemeri bağladı. Bu bornoz ona biraz kısa geliyordu, bir beden küçüktü. Fakat verdiği sıcaklık harika bir konfordu.

Gogol trenden indiğinde platformda onu karşılamaya gelmiş birileri yoktu. Acaba çok mu erken geldim, diye düşünüp saatine baktı. İstasyonun içinde kalmak yerine dışarıdaki banklardan birine oturmaya karar verdi. Son yolcu da indi ve trenin kapıları kapandı. Kondüktörler birbirlerine ellerini sallayarak işaret ettiler ve tekerlekler yavaşça hareket edip kompartımanlar birbiri ardına kayarak ilerlemeye başladılar. Onunla aynı trenden inen yolcuları aileleri karşılıyor, sevgililer tek sözcük bile etmeden, birbirine dolanan kollarla kavuşuyorlardı. Sırt çantasının ağırlığının bunalttığı bir öğrenci Noel için evine gelmişti. Birkaç da-

kika içinde, tıpkı trenin işgâl ettiği alan gibi, platform da boşaldı. Gogol artık, kobalt rengi alacakaranlığın önünde sıralamış cılız ağaçların olduğu bir yere bakıyordu. Evi aramayı düşündü, ama oturup bir süre beklemenin onu memnun edeceğini karar verdi. Trende geçen saatlerden sonra yüzüne vuran serin hava iyi gelmişti. Boston'a yolculuğunun büyük bölümünde uyumuş, Güney İstasyonu'na vardıklarında kondüktör onu dürterek uyandırmıştı; Gogol, kompartımanda kalan tek, trenden inen son kişiydi. İki koltuğun üzerine kıvrılıp derin bir uykuya dalmış, kitabını okumamış, paltosunu battaniye niyetine kullanıp çenesine kadar çekmişti.

Hâlâ sersem gibiydi, öğlen yemeğini atladığı için hafifçe başı dönüyordu. Ayaklarının yanında, elbiselerinin ve içinde o sabah erken saatlerde, Penn İstasyonu'ndan trene binmeden önce aldığı hediyelerin olduğu Marcy's torbasının bulunduğu spor çantası vardı. Seçtiği hediyeler üzerinde fazla düşünülmemiş, yavan hediyelerdi; annesi için on dört ayar altın küpe, Sonia ve Ben içinse birer kazak. Bu sene mütevazı bir kutlama yapma konusunda hemfikirlerdi. Evde yapılması gereken işler olduğu konusunda annesi Gogol'ü uyarmıştı. Odası boşaltılmalı, oradan çıkan her şey ya onunla New York'a giymeli, ya da atılmalıydı. Annesinin eşyalarını toparlamasına ve banka hesaplarını düzenlemesine yardım etmeliydi. Sonia ve Gogol, annelerini arabayla Logan'a götürecek ve havaalanı güvenlik görevlilerinin izin verdiği ölçüde onun gidişini izleyeceklerdi. Ardından evi yabancılar işgâl edecek, onların bir zamanlar o evde yaşadığına dair tek bir iz kalmayacak, gidecek öyle bir evleri olmayacak ve telefon rehberinde soyadları bulunmayacaktı. Ne ailenin orada geçirdiği onca yılı gösterecek bir iz, ne harcanan çabanın tek bir kanıtı, ne de bu evin onlar için ne büyük bir başarı olduğuna ait bir belirti kalacaktı. Annesinin gerçekten gideceğine, aylarca uzakta olacağına inanmak çok zordu. Annesiyle babasının bunu nasıl becerdiğini düşündü; ailelerini geride bırakıp onlarla nadiren görüşmüş, doğru düzgün iletişim kuramadan, sonu gelmeyen bir beklenti hissi ve özlem içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdi.

Kendisinin bir zamanlar gitmeyi hiç istemediği Kalküta'ya yapılan yolculuklar nasıl yeterli olabilirlerdi ki? Elbette yeterli değillerdi. Gogol, artık, ailesinin eksik olan onca şeye karşın, kendisinin sahip olmamaktan endişelendiği bir dayanma gücüyle Amerika'da yaşadığını anlıyordu. Yıllarca kökenlerinden uzak durmuştu; ailesiyle ellerinden geldiğinde bu mesafeyi kapatmaya çalışmıştı. Fakat yine de, geçmişte, üniversitede ve sonra New York'daki yıllarında ailesinden uzak durmasına rağmen daima, annesiyle babasına oldukça egzotik gelen bu sakin, sıradan kasabaya yakın yerlerde olmuştu. Mouşumi gibi Fransa'ya, hatta Sonia gibi California'ya bile gitmemişti. Yalnızca üç ay boyunca babasından birkaç küçük eyaletten daha uzak mesafede olmuştu; bu mesafe, artık çok geç olana kadar Gogol'ü hiç rahatsız etmemişti. O ayların dışında, yetişkinliğinin neredeyse tamamında, tren oluyla dört saatlik mesafeden daha uzak bir yere gitmemişti. Ve ailesinden başka, onu oraya çeken, bu tren yolculuğunu tekrar tekrar yapmasına sebep olan hiçbir şey yoktu.

Mouşumi'nin ilişkisi olduğunu, bundan tam bir yıl önce yine trende öğrenmişti. Noel'i annesi ve Sonia'yla geçirmek üzere yoldalardı. Şehirden geç vakitte ayrılmışlardı ve pencerelerin ardı karanlıktı, kış mevsimin erken inen akşamlarının can sıkıcı zifiri karanlığı her yanı sarmıştı. Gelecek yazı nasıl geçireceklerini konuşuyor, Siena'da Donald ve Astrid'le bir ev kiralamaktan bahsediyorlardı; Gogol tam bu fikre karşı çıkarken, Mouşumi, "Dimitri Siena'nın peri masallarını andıran bir yer olduğun söyledi," dedi. Hemen bir elini ağzına götürüp kısacık bir nefes aldı. Ardından sessizlik oldu. Gogol, "Dimitri de kim?" diye sordu. Sonra da: "Bir ilişkin mi var?"O ana kadar zihninde bilinçli olarak bir araya getiremediği bir şey olan bu soru, dudaklarından birdenbire dökülüvermişti. Bu soru Gogol'e neredeyse komik gelmişti, boğazını yakıyordu. Fakat soruyu sorduğu anda yanıtını da biliyordu. Mouşumi'nin sakladığı bu sırrın yarattığı soğukluk, sanki damarlarında hızla bir zehir yayılıyormuş gibi Gogol'ü kaskatı yapmıştı. Sadece bir defa daha böyle hissetmişti; babasıyla arabada oturup kendisine bu adın verilmesinin se-

bebini öğrendiği gece. Fakat şimdi, o gece babasına hissettiği şefkâtten eser yoktu, sadece çok öfkeliydi ve aldatıldığı için küçük düştüğünü hissediyordu. Fakat aynı zamanda tuhaf biçimde sakindi, evliliğinin ciddi biçimde yara aldığı o anda, Mouşumi'yle aylardır ilk defa gerçeklerden bahsediyordu. Haftalar öncesinde bir geceyi hatırladı; Çin yemeğini getiren adama para ödemek için Mouşumi'nin çantasının içinde cüzdanını ararken spiral kutusunu bulmuştu. Mouşumi o öğleden sonra yenisini taktırmak için doktora gittiğini söylediğinde, Gogol bunu kafasından çıkartıp atmıştı.

Aklına gelen ilk şey bir sonraki istasyonda trenden inip fiziksel olarak ondan mümkün olabildiğince uzaklaşmak olmuştu. Ama trende oldukları ve annesiyle Sonia onları beklediği için birlikte olmaları gerekiyordu, böylece yolculuğun geri kalanı boyunca, ardından hafta sonu boyunca hiç kimseye bir şey söylemeden, her şey yolundaymış gibi davranarak acı çektiler. Ailesinin evinde yatarken, gece yarısı, Mouşumi ona tüm öyküyü, Dimitri'yle otobüste karşılaşmalarını ve onun özgeçmişini çöp kutusunda buluşunu anlattı. Dimitri'nin onunla birlikte Palm Beach'e gittiğini itiraf etti. Gogol, öğrendiği bu tatsız ve asla affetmeyeceği şeyleri bir bir zihnine yerleştirdi. Yaşamında ilk defa başka bir adamın adı, Gogol'ü kendi adından daha çok rahatsız etmişti.

Noel'in ertesi günü Mouşumi, Gogol'ün annesine ve Sonia'ya, son anda MLA'da bir görüşme çıktığını bahane ederek Pemberton Yolu'ndan ayrıldı. Aslında görüşme çıktığı bir yalandı; Mouşumi ve Gogol, onun New York'a yalnız başına dönmesinin en doğrusu olacağına karar vermişlerdi. Gogol eve geldiğinde, Mouşumi'nin giysileri, makyaj ve banyo malzemeleri gitmişti. Sanki Mouşumi yine bir yolculuğa çıkmış gibiydi. Sadece bu defa geri dönmemişti. Birlikte geçirdikleri kısa yaşamdan hiçbir şey istememişti; birkaç ay sonra, boşanma kâğıtlarını imzalamak üzere Gogol'ün ofisine geldiğinde, yeniden Paris'e taşınacağını söyledi. Böylece, sistemli bir biçimde, babasının ölümünde yaptığı gibi, Mouşumi'nin eşyalarını evden çıkarttı, gece yarısında onun kitaplarını işine yarayacak insanların alması

için kaldırımdaki koliye koydu, geri kalanını da çöpe attı. Bahar geldiğinde, yalnız başına bir haftalığına Venedik'e gitti; bu, ikisi için planladığı yolculuktu, kendini şehrin eski, melankolik güzelliğine teslim etti. Karanlık, dar sokaklarda kendini kaybetti, onlarca küçük köprüden geçti, sonrasında orayı nasıl bulduğunu bir türlü hatırlayamadığı tenha meydanlar keşfedip bir bardak Campari veya bir fincan kahve alıp oturdu ve pembe-yeşil saraylarla kiliselerin cephelerini çizdi.

Sonra New York'a döndü, birlikte oturdukları daire artık sadece onundu. Şimdi, tam bir yıl sonra, yaşadığı şok etkisini kaybetmiş fakat derin ve bitmek bilmeyen başarısızlık ve utanç duygusu ısrarla varlığını sürdürüyordu. Hâlâ, arada sırada kanepede uyuyakalıyor, niye böyle olduğuna kafa yormaya gerek duymadan saat sabah üçte uyanıp televizyonun açık kaldığını fark ediyordu. Sanki tasarımından sorumlu olduğu bir bina herkes görsün diye çökmüştü. Yine de Mouşumi'yi gerçekten suçlayamıyordu. Her ikisi de aynı dürtüyle hareket etmişti; onların hatası buydu. İkisi de, belki yenilik adına, belki de o dünyanın yavaş yavaş ölmekte olduğu korkusuyla birbirlerinde ve paylaştıkları dünyalarında avuntu aramışlardı. Hâlâ nasıl bu noktaya geldiğini düşünüp duruyordu: otuz iki yaşındaydı ve çoktan evlenip boşanmıştı bile. Mouşumi'yle geçirdiği zaman sanki, artık onunla hiçbir ilgisi olmayan, geçerliliğini kaybetmiş kalıcı bir parçasıymış gibi görünüyordu. Sanki o zaman dilimi Gogol'ün kullanmaktan vazgeçtiği bir ad gibiydi.

Annesinin arabasının tanıdık kornasını duydu, otoparka giren arabayı hemen fark etti. Sonia sürücü koltuğunda oturuyordu. Yanındaki koltukta Ben vardı. O ve Ben nişanlandıklarını söylediklerinden bu yana Sonia'yı ilk defa görüyordu. Sonia'ya içki satan bir dükkânın önünde durmasını söylemeye karar verdi; şampanya alacaktı. Sonia arabadan inip Gogol'e doğru yürüdü. O artık, Hancock binasındaki ofiste çalışan bir avukattı. Saçlarını çenesinin hizasında kesilmişti. Üzerinde, Gogol'ün lisede giydiği eski, mavi ceket vardı. Yüzüneyse yeni bir olgunluk gelmişti; Gogol, onu birkaç yıl sonra, arabanın arka koltuğunda iki

çocukla hayal edebiliyordu. Bir süre, soğukta birbirlerine sarılmış halde durdular. "Eve hoş geldin, Goggles," dedi, Sonia.

Son defa, iki metre boyundaki yapay çam ağacını kurdular; dalların dibinde nereye takılacaklarını gösteren renkler vardı. Gogol bodrum katından kutuyu getirdi. Açıklama kâğıdı yıllardır kayıptı; her yıl dalların hangi sıraya göre takılması gerektiğini yeniden bulmaları gerekiyordu; en uzunları alta, en küçükleri yukarıya gelecekti. Sonia gövdeyi tuttu, Gogol ve Ben de dalları yerleştirdiler. Önce turuncu, sonra sarı, ardından kırmızı ve en son mavi, en üstteki parça beyaz benekli tavanın altında hafifçe eğilmişti. Ağacı pencerenin önüne yerleştirip perdeleri açtılar, böylece evin önünden geçenler ağacı görebilirlerdi; her ikisi de çocukluklarındaki gibi heyecanlıydı. Ağacı, Sonia ve Gogol'ün ilkokulda yaptığı süslemelerle süslediler; el işi kâğıdından yapılmış şamdanlar, lolipop çubuğundan değnekler ve yaldız kaplı kozalaklar. Aşima'nın yırtık Banarisi sarisi ağacın dibine sarıldı. En tepeye ise, her zamanki gibi telden tırnakları olan turkuvaz kadifeyle kaplı küçük, plastik kuşu koydular.

Şöminenin üzerindeki çivilere çoraplar asıldı; geçen sene Mouşumi için astıkları çorabı, bu yıl Ben için astılar. Plastik bardaklardan şampanya içip Aşima'yı da içmeye zorladılar ve babalarının her zaman sevdiği Perry Como Noel albümünü çaldılar. Sonia'nın üniversite yıllarında Hinduizm dersi aldıktan sonra Noel hediyelerini kabul etmediğini ve eve gelip kendilerinin Hıristiyan olmadığını söyleyerek bu durumu protesto ettiğini Ben'e anlatarak Sonia'yla alay etiler. Çocuklarının çok küçükler-ken ona öğrettiği Noel kurallarına sadık olan anneleri, daha erken saatte kalkıp çorapların içini müzik marketlerin hediye çekleri, çubuk şekerler ve içinde para biçiminde çikolatalar olan filelerle dolduracaktı. Gogol, onun ısrarlarına dayanamayan ailesinin eve ilk defa çam ağacı aldığını günü hâlâ hatırlıyordu; ancak bir masa lambası yüksekliğinde plastik bir ağaçtı ve şöminenin üzerine koymuşlardı. Yine de, ağaç Gogol'ün gözüne kocaman görünmüştü. Onu nasıl da heyecanlandırmıştı. Bu ağacı,

satıldığı mağazadan almaları için onlara yalvarmıştı. Ağacı küçük çiçekler, simli ipler ve babasını gerginleştiren bir sıra küçük lambayla hantalca süsleyişini hatırlıyordu. Akşamüstlerinde, babası eve dönüp fişi çekip ağacı karanlıkta bırakana dek, oturup ağacı izlerdi. O yıl aldığı tek paketli hediyeyi de hatırlıyordu; kendi seçtiği bir oyuncaktı bu hediye, annesi oyuncağın parasını öderken ondan tebrik kartlarının olduğu yerde durmasını istemişti. İşleri bittiğinde anneleri, "O berbat, renkli ışıkları taktığımız zamanları hatırlıyor musunuz?" dedi, başını sallayarak. "O zamanlar hiçbir şeyden haberim yoktu."

Saat yedi buçukta zil çaldı, insanlar ve soğuk hava evin içine dolarken kapı açık bırakıldı. Misafirler Bengalce konuşuyor, adeta birbirlerinin üzerine çıkıp avaz avaz bağırıyor, tartışıyor ve konuşuyorlardı, kahkahaları zaten tıka basa dolu olan odaları biraz daha dolduruyordu. Küçük köfteler cızırdayan yağda kızartılıp tabaklara kırmızı soğan salatasıyla birlikte koyuldu. Sonia tabakları kâğıt peçeteyle birlikte dağıttı. Müstakbel *jamai* Ben herkese tanıtıldı. Bir ara Ben, Gogol'e, "Bu isimlerin tamamını aklımda tutamayacağım," dedi. Gogol, "Üzülme, zaten hatırlaman gerekmeyecek," dedi. Bu insanlar, onun onlarca farklı soyada sahip fahri amcaları ve teyzeleri, Gogol'ün büyümesine tanık olmuş, düğününde ve babasının cenazesinde yanında bulunmuşlardı. Annesi buradan ayrılırken, onlarla olan iletişimini kopartmamaya ve onları unutmamaya söz vermişti. Sonia, kırmızı ve gri renklerde sariler giyen *maşi*lerine, üzerinde bir zümrüdün etrafını saran altı küçük pırlantanın olduğu nişan yüzüğünü gösterdi. "Düğün için saçını uzatman gerekecek," dediler. *Meşo*lardan biri Noel Baba şapkasıyla oynuyordu. Oturma odasında, mobilyaların üzerinde ve yerlerde oturuyorlardı. Küçük çocuklar alt kata inmiş, daha büyük yaştakilerse üst kattaki odalara gitmişlerdi. Gogol, kendisinin Monopoly oyunuyla oynandığını fark etti, oyunun karton panosu ortadan ikiye ayrılmıştı ve yarış arabası, Sonia küçükken duvarın yanındaki ısıtıcının içine düşürdüğünden beri yoktu. Gogol, bu çocukların kim-

lerin çocuğu olduğunu bilmiyordu. Misafirler, Aşima'nın Noel partilerini ne kadar çok sevdiklerinden, son birkaç yıldır bu partilere hasret kaldıklarından ve onsuz, Noel'in eski tadının olmayacağından bahsediyorlardı. Gogol herkesin, onları bir araya getireceği, güzel bir tatil günü planlayacağı, buraya ait bir geleneği onların zevk alabilecekleri hale sokacağı ve aralarına yeni katılanlara gelenekleri öğreteceği konularında annesine güvendiğini fark etti. Bu gelenekleri uygulamaları Gogol'e yine de adapte edilmiş, içinde bulunulan durumdan dolayı bir rastlantı ve aslında hiç de önemsenmeyen birer kutlama gibi geliyordu. Yine de ailesi, kendisi ve Sonia için tüm bu gelenekleri öğrenme zahmetine girmişti. Hepsi tamamen onlar içindi ve nihayetinde bu noktaya gelinmişti.

Ailesinin yaşamı, ona birçok yönden, önceden tahmin edilemeyen, istemeden yapılan ve bir olayın bir diğerini doğurduğu bir tesadüfler zinciri gibi görünüyordu. Tüm bunlar babasının geçirdiği tren kazasıyla başlamıştı; önce onu sakatlamış, ardından dünyanın diğer ucunda yeni bir yaşam kurması için onu mümkün olabildiğince uzağa gitme fikrini vermişti. Gogol'ün büyük büyükannesinin ona seçtiği isim yok olmuş, Kalküta ve Cambridge arasında bir yerde postada kaybolmuştu. Bunun sonucunda kendisine tesadüfen, onu yıllarca sınırlayan ve canını sıkan Gogol adı verilmişti. Bu gelişigüzel seçimi, bu hatayı düzeltmeye çalışmıştı. Yine kendini tamamen baştan yaratması, kendine uymayan o addan sıyrılması mümkün olmamıştı. Evliliği de yanlış atılmış bir adımdı. Ve, yaşadıkları en kötü tesadüf olan babasının arasından ayrılışı, sanki ölümün provası çok uzun zaman önce, ölümden döndüğü o gece yapılmış gibiydi ve elinde kalan her şey bir gün yitip gitmeye mahkûmdu. Yine de Gogol'ü bu olaylar oluşturmuş, biçimlendirmiş ve onun kim olduğunu belirlemişti. Bunlar, önceden herhangi bir hazırlık yapılması mümkün olmayan, fakat kişinin yaşamı boyunca mütemadiyen geriye dönüp kabullenmeye, yorumlamaya ve anlamaya çalıştığı olaylardı. Bunlar, asla olmaması gereken, yersiz ve yanlış görünen, fakat sonunda etkili ve kalıcı olan şeylerdi.

"Gogol, fotoğraf makinesi," diye seslendi annesi, kalabalığın arasından. "Bu akşam birkaç fotoğraf çeker misin, lütfen? Bu Noel'i hatırlamak istiyorum. Gelecek Noel çok uzakta olacağım." Babasının Nikon'unu almak için üst kata çıktı, makine hâlâ Aşoke'nin dolabının üst rafında duruyordu. Zaten orada fotoğraf makinesinden başka bir şey yok sayılırdı. Askıda sallanan elbiseler yoktu. Bu boşluk onu üzdü, fakat kameranın ağırlığı kendini hissettiriyor, ellerinin arasında Gogol'e güven veriyordu. Taze pil ve yeni bir makara film takmak için makineyi odasına götürdü. Bir önceki sene Mouşumi ve o, misafir odasındaki iki kişilik yatakta yatmışlardı, etajerin üzerinde annesinin misafirler için daima bıraktığı katlı havlular yeni kullanılmış bir kalıp sabun vardı. Fakat şimdi burada Sonia ve Ben kalıyordu, misafir odası onlarındı, Gogol'se, içinde, ne Mouşumi'yle, ne de başka herhangi biriyle paylaştığı yatağının bulunduğu kendi odasındaydı.

Yatak dardı ve üzerine kahverengi bir yorgan serilmişti. Tavandan sarkan, içi ölü sineklerle dolu beyaz buzlu camdan lambaya uzanıp dokudu. Bir zamanlar posterlerine yapıştırdığı seloteybin izleri duvarda hâlâ görünüyordu. Köşede portatif katlanır masa onun çalışma masasıydı. Burada, bu siyah, bükümlü ve loş ışık veren lambanın altında ödevlerini yapmıştı. Yerde ince, tavus mavisi bir halı vardı; halı odaya biraz büyük geliyor, bir kenarı duvarın üzerine kıvrılıyordu. Raflar ve çekmeceler neredeyse tamamen boştu. İstenmeyen onca şey çoktan kutulara koyulmuştu: örneğin, lisede Gogol adıyla yazdığı kompozisyonlar. İlk okulda, Korint, İyon ve Dor sütunlarının ansiklopediden fotokopilerini çektirerek Yunan ve Roma mimarisi üzerine hazırladığı rapor. Cross marka kalem setleri, bir-iki defa dinlenip bir kenara atılmış albümler, yıllar boyunca yaşadığı ve gittikçe kalabalıklaşan dairelere götürmeye değer bulmadığı çok büyük, ya da çok küçük giysiler. Yorganın altında el feneriyle okuduğu, ya da üniversitede kullanıp sadece yarısını okuduğu ve kimilerinin üzerinde İKİNCİ EL olduklarını gösteren sarı etiketler bulunan tüm eski kitapları. Annesi tüm bu kitapları, yıllık bahar satışında

satmaları için çalıştığı kütüphaneye bağışlayacaktı. Gogol'e onları gözden geçirmesini ve aralarında istediği bir kitabın olup olmadığını kontrol etmesini söylemişti. Gogol, kutunun içine şöyle bir baktı. *İsveçli Robinson Ailesi. Komünist Manifesto. Amerika'nın Sekiz Seçkin Üniversitesinden Birine Girmenin Yolları.*

Derken, hiç okunmamış, uzun süre önce unutulmuş bir kitap gözüne çarpıverdi. Kitabın kabı yoktu, cildin üzerindeki başlık neredeyse silinmişti. Üzeri onlarca yılın tozuyla kapılı, kumaş ciltli bir kitaptı. Fildişi rengi sayfalar ağır ve hafifçe nemli ve dokunulduğunda hasar görecekmiş gibiydi. Gogol başlığın olduğu sayfayı açtığında cilt hafifçe çatladı. *Nikolay Gogol'ün Kısa Öyküleri.* Ön taraftaki boş sayfaya, "Gogol Ganguli'ye," diye yazılmıştı, babasının asude el yazısıyla ve kırmızı mürekkepli kalemle; harfler, sayfanın sağ köşesine doğru çapraz biçimde muntazaman ilerliyordu. "Sana senin adını veren adamdan, sana kendi adını veren adam" diye yazılmıştı tırnak işaretlerinin arasında. Yazının altında, daha önce hiç dikkatini çekmeyen bir şey vardı; doğum günü ve 1982 yılı. Babası kapının eşiğinde, tam orada, şu anda oturduğu yerden kolunu uzatsa erişebileceği o yerde duruyordu. Kitabın içine yazdığı yazıyı Gogol'ün kendisinin keşfetmesini istemiş, Gogol'e bir daha asla kitap hakkında ne düşündüğünü sormamış ve kitaptan bahsetmemişti. El yazısı Gogol'e, babasının ona üniversite yılları boyunca ve sonrasında depozitoyu ödemesi ve ilk takım elbisesini alması için, kimi zamansa ortada hiç sebep yokken yolladığı çekleri hatırlattı. Nefret ettiği o ad burada saklanmış ve korunmuştu; adı, babasının ona verdiği ilk şeydi.

Gogol adını verenler ve koruyanlar artık ondan uzaktaydılar. Biri ölmüştü. Bir dul olan diğeriyle farklı bir ayrılığın eşiğindeydi; tıpkı babası gibi, annesi de başka bir dünyada yaşamını sürdürmeye gidiyordu. Annesi Gogol'ü haftada bir defa telefonla arayacaktı. Kablolar aracılığıyla "Gogol" adını duyacak, bu adın bir ekranda belirdiğini görecekti. Evdeki herkes, onun tüm *maşi*leri ve *meşo*ları için tıpkı şimdi olduğu gibi, o daima Gogol ola-

rak kalacaktı; şimdi annesi de uzaklara gidiyordu, acaba onları ne sıklıkta görebilecekti? Dünyada onu Gogol olarak çağıracak insanlar olmadan, kendisi ne kadar yaşarsa yaşasın, Gogol Ganguli, sevdiklerinin dudaklarından yitip gidecek ve varlığı son bulacaktı. Fakat bu nihai yok oluş onda herhangi bir zafer ya da avuntu duygusu uyandırmıyordu. Onu hiç teselli etmiyordu.

Gogol ayağa kalkıp odasının kapısını kapattı, böylece altında devam eden partinin gürültüsünü ve oynayan çocukların kahkahalarını uzaklaştırmış oldu. Yatağa bağdaş kurup oturdu. Kitabı açıp önce Nikolay Gogol'ün resmine, ardından yazarın yaşamının kronolojisine göz attı. 20 Mart 1809'da doğdu. 1825'de babası öldü. 1829'da ilk eserini yayımladı. 1837'de Roma'ya gitti. 1852'de, kırk üçüncü doğum gününe bir ay kala öldü. On yıl sonra Gogol Ganguli de aynı yaşta olacaktı. Acaba bir gün yeniden evlenir miyim, bir çocuğa ad vermek zorunda kalır mıyım, diye düşündü. Bir ay sonra daha küçük bir mimarlık firmasında çalışmaya ve kendi tasarımlarını çizmeye başlayacaktı. Nihayet, kendi adının da dahil olacağı bir firmaya ortak olma olasılığı doğmuştu. Ve bu durumda Nikhil, bilerek saklanılan, yasal olarak geçerliliğini yitmiş ve artık yok olmuş olan Gogol'ün aksine, yaşayacak ve alenen övülecekti.

İlk öyküyü açtı. "Palto." Birkaç dakika sonra annesi üst kata gelip onu bulacaktı. "Gogol," diyecekti, kapıyı vurmadan içeri girecek ve Gogol'ün önünde açık duran kitabı görüp telaşla, "Fotoğraf makinesi nerede? İşin niye bu kadar uzun sürdü? Şimdi kitap okumanın ne alemi var?," diye azarlayacak, oysa tıpkı oğlunun onlarca yıldır farkına varamadığı gibi, kocasının gizlice, sessizce ve sabırla bu kitabın sayfalarının arasında yaşadığını o da fark edemeyecekti. "Aşağıda bir parti var, sohbet edilmesi gereken konuklar, fırından çıkartılması gereken yemekler ve doldurulup büfenin üzerine dizilmesi gereken otuz tane bardak var. Bir daha asla burada beraber olamayacağımızı aklından çıkartma. Keşke baban biraz daha bizlerle beraber kalabilseydi," diye ekleyecekti, gözleri her sözcükte biraz daha ıslanarak. "Haydi gel, Noel ağacının altındaki çocuklara bir bak," diyecekti.

Gogol özür dileyecek, nerede kaldığını işaretlemek amacıyla okuduğu sayfanın üst köşesini kıvırarak kitabı bir kenara bırakacaktı. Annesiyle birlikte alt kata inip kalabalık partiye katılacak, bu evde, son defa kanepelerin üzerinde sıkışarak oturan, tabakları kucaklarında duran ve elleriyle yemek yiyen, ailesinin yaşamındaki insanların fotoğraflarını çekecekti. En sonunda, annesinin ısrarıyla o da bağdaş kurup yerde otururak yemek yiyecek ve ailesinin arkadaşlarıyla yeni işi, New York, annesi ve Sonia'yla Ben'in düğünü hakkında konuşacaktı. Yemekten sonra Sonia'yla Ben'in defne yapraklarını, balık kılçıklarını ve tarçın çubuklarını tabaklardan sıyırmalarına, tabakları tezgâhların ve ocağın iki gözünün üzerinde üst üste yığmalarına yardım edecekti. Eskiden babasının her partinin sonlarına doğru yaptığı şeyi, iki demliğe iyi kalitedeki Lopchu çay yapraklarından birkaç kaşık koyuşunu, bu defa annesinin yapışını izleyecekti. Tencerelerde kalan yemekleri Sonia'yla kendisine verişini izleyecekti. Akşam saatleri ilerledikçe odasına dönmek, yalnız olmak ve bir zamanlar eline bile almadığı, o ana dek hiç ilgilenmediği kitabı okumak için odasına dönmeye sabırsızlanacaktı. Birkaç dakika öncesine kadar bu kitap, onun yaşamından sonsuza dek çıkıp gitmek üzereydi fakat, tıpkı babasının kırk yıl önce enkaz halindeki trenden çıkartıldığı gibi, Gogol de şans eseri bu kitabı kurtarmıştı. Karyolasının başucuna yaslandı, sırtına bir yastık yerleştirdi. Birkaç dakika sonra aşağıya inip partiye ve ailesine katılacaktı. Fakat şimdilik annesinin dikkati başka yere çekilmişti; arkadaşının ona anlattığı bir öyküye kahkahalarla gülüyordu, oğlunun yokluğunun farkında değildi. Ve Gogol kitabı okumaya başladı.

Dert Yorumcusu adlı öykü kitabı ile 2000 yılında Pulitzer Ödülü kazanan **Jhumpa Lahiri** yine, duygular dünyasına açılan mükemmel detaylara akıcı üslubuyla, ustaca dokunuyor. **Lahiri**, göçmenlerin yaşadığı kültür uyuşmazlıkları, asimilasyon çatışmaları ve en önemlisi de kuşaklar arasındaki düğüm olmuş bağları kaleme alıyor.

Ganguli ailesinin Kalküta'daki geleneklerle çevrili yaşamlarından çıkıp birer Amerikalı'ya dönüşmesi oldukça sancılı bir süreçtir. Görücü usulüyle evlenmelerinin hemen ardından, Aşoke ve Aşima Ganguli Massachusetts'e yerleşirler. Mühendislik eğitimi almış olan Aşoke ortama daha kolay uyum sağlarken karısı Aşima, Amerikan olan her şeye tepki duyar ve ailesini özler.

Yeni doğan oğullarına koyacakları ismi ararken Hintli anne-baba, eski geleneklerin yeni dünyaya taşınmış olmasının şiddetli sonuçlarıyla karşılaşır. Yıllar ö[illegible] Rus yazarın adını alan Gogol [illegible] eski adı kadar gelenekle[illegible]tiğidir.

Lahiri, neye tutun[illegible]önemeçlerden geçmek zorunda[illegible]da tökezleyen Gogol'le ol[illegible]kuruyor. Yazar, insan ruh[illegible]n bize verdiği isimlerin ve beklentilerin gücünü göstermekle kalmıyor, kendimizi ortaya koyarken katlandığımız güçlüklerin de altını çiziyor.

ISBN 975-289-131-4
9 789752 891319